TRACTATVS DE AMORTIZATIONE BONORVM, A PRINCIPE IMPETRANDA.

AVCTORE D. P. PECKIO,
I.C. PHILIPPI REGIS CATHOLICI, in magno Senatu Belgico Conſiliario.

Nunc primùm in lucem editus.

Adiecta ſunt Summaria & Index copioſus.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Ioannem Gymnicum, ſub Monocerote. M. D. LXXXII.
Cum Priuilegio Caſ. Maieſt. ad ſexennium.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SERENISS.

PRINCIPI ALEXANDRO FARNESIO PARMAE ATQVE PLACENTIAE PRINCIPI, PROVINCIARVMQVE INFERIORIS Germaniæ Gubernatori, Domino ſuo clementiſſ.

P. Peckius I.C. S. D.

MAGNA tua in me beneficia extant, Sereniſs. Princeps, quibus etſi dignum nihil referri à me intelligam: volui tamen gratitudinis meæ teſtificationem aliquam Tuæ Celſitud. exhibere. Itaque lucubrationes iſtas de amortizatione à Principe impetrãda, eidem Celſit.T. dedicandas, tuoque immortali nomini conſecrandas eſſe exiſtimaui. quas, præterquàm vt Reipub. pro modulo meo commodarem, eò ſanè lubẽtiùs, alacriusque ſuſcepi, quo tot calamita-

tum, quibus miſerrima illa ciuitas Louanienſis (in qua tunc agebam) vſque adhuc oppreſſa iacuit, cogitationem ab animo meo amouerem, ingratumque ocium, ac tædium requieſcendi fallerem. Non quin ſciam Celſit. T. bellicis, atque maioribus negocijs intentam, iſtiuſmodi ſtudiorum lectioni vacare non poſſe: ſed quod exiſtimo, depulſis harum tempeſtatum tenebris, & boni Dei gratia, pace reſtituta, ab illarum rerum cognitione alienam non fore, quas Principem virum intelligere & vtile & glorioſum eſt. Namurci, 15. Kalend. Auguſti, M. D. LXXXII.

ARGVMENTA CAPI-
TVM HVIVS
LIBRI.

1 Amortizatio quid ſit.
2 Quæ ſit manus mortua.
3 Amortizatio vnde dicatur.
4 Quæ ſit cauſa amortizationis, & vbi obſeruetur.
5 Amortizatio an iuri communi ſit conſentanea.
6 Neceſſitas poſtulandæ amortizationis an libertati eccleſiæ aduerſetur.
7 An clerus tuta conſcientia legem amortizationis fraudare poſſit.
8 Hæres an rem immobilem eccleſiæ legatam, tuta conſcientia contra defuncti voluntatem retinere poſſit.
9 An rei immobilis legatæ æſtimationem hæres præſtare debeat.
10 Hæres qui approbauit teſtamentum defuncti, an rem immobilem legatam, eiúsve æſtimationem præſtare debeat.
11 Teſtator an hæredem ſub ea con-

ditione ſcribere poſſit, ſi rem im-
mobilem eccleſiæ dederit.

12 Dominium ſeu poſſeſſio rei im-
mobilis venditæ ſeu legatæ an
tranſeat in eccleſiam.

13 An interdicta poſſeſſoria eccleſiæ,
aut manui mortuæ competant
pro rebus non amortizatis.

14 Vēditor, donator, ſeu hæres, rem
immobilem, ſponte eccleſiæ tra-
ditam, vendicare aut repetere an
poſſit.

15 Eccleſia, ſeu manus mortua an
fructus lucretur rei immobilis nō
amortizatæ.

16 Fructus rei immobilis non amor-
tizatæ, ab eccleſia, manúve mor-
tua percepti, cui cedant.

17 Eccleſia, ſeu manus mortua, an
impenſas in rem non amortiza-
tam factas, recuperet.

18 Eccleſia vtrùm pretium vendito-
ri ſolutum, repetat.

19 An hypotheca impoſita rei non
amortizatæ pro reditu vendito
ab eccleſia valeat.

20 Ven-

20 Venditori rei immobilis, rem ſuam ab eccleſia repetenti, an non obſtet promiſſio de euictione.

21 An ex rei immobilis non amortizatæ venditione laudimia domino debeantur.

22 Retractus an in venditione rei immobilis aduerſus eccleſiam locum habeat.

23 Amortizatio à quo impetrari poſſit & debeat.

24 Princeps vel dominus an teneatur conſentire in amortizationē.

25 An amortizatio à Principe extra territorium concedi poſſit.

26 Amortizatio an ſolo verbo Principis expediatur, etiam ſi literę de ea regiſtratæ & ſigillatæ non ſint.

27 An conſenſus Principis venditionem, donationem, ſeu legatum rei immobilis ſequi poſſit.

28 Vtrùm tacitus Principis conſenſus ſufficiat, an verò expreſſis verbis amortizatio concedi debeat.

29 Amortizatio an ex diuturnitate tēporis interueniſſe præſumatur.

30 Amor-

30 Amortizatio à Principe obtenta ſuper bonis manui mortuæ teſtamento relictis an impediat reuocationem teſtamenti.

31 An ex ſolo amortizationis inſtrumento probetur legatum, venditio, donatio rei immobilis.

32 Amortizatio vbi æqua ratione impetrari ſoleat.

33 Iura amortizationum, an manus mortua ſoluat, an verò hæres teſtatoris, ſeu donator.

34 Qua ratione manus mortua ad alienanda bona non amortizata, cogi poſſit.

35 In quibus rebus amortizatio neceſſaria non eſt.

36 Conſtitutio Principis adquiſitionem rerum immobilium non amortizatarum ſimpliciter prohibens, an ſtatutis inferiorum aliter diſponentium deroget.

TRACTA-

INDEX EORVM, QVAE IN HOC TRACTATV DE *AMORTIZATIONE BONO*rum continentur,

Prior numerus numerum marginalem, alter paginam denotat.

ACtus nõ egreditur intentionẽ agentiũ. n. 2. p. 148
Amortizatio an neceſſaria quando vna eccleſia transfert in aliam nu. 2. pag. 175
Amortizationis defectus à quocunq; deferri poteſt. nu. 3. 170
Amortizationis ius an præſcriptionem contra Principem admittat. nu. 3. 177
Amortizationis quæ iura. nu. 1. 155
Amortizationis ratio. nu. 4. 21
Amortizare Princeps an poſſit ſine licentia domini inferioris. nu. 2. 122
Amortizationem non rectè P. Iacobi adiuuationem vocat. nu. 1. 1
Antiquitas temporis facit præſumi omnia legitimè eſſe facta. nu. 1. 144
Antiquum tempus quod ſit. nu. 2. 145
Aeſtimatio rerum immobilium fratribus minorib. relictarum, an debeatur. nu. 1. 35
BOnifacij 8 conſtititutiones an rectè in Gallia non receptę. 2. nu 2. 11
COnditio impoſſibilis quæ. nu. 2. 55
Conditio magis inficit quàm modus. ibid. nu. 1.
Confirmatio fieri ſolet ſine præiudicio iuris alteri quæſiti, nu. 2. 139
Confirmatio nihil eſt niſi de re confirmata appareat. nu. 1 152
Confirmatio nihil noui tribuit. nu. 2. 153
Confirmatio ſequens & conſenſus præcedens an eiuſdem ſint effectus. nu. 1. 138

† Conſti.

Conſtitutio Caroli II. ſicuti & aliorum de amortizatione.nu.1. 11
Contractus teſtamento fieri an poſſit.nu.2. 47
Contrahens cõtra legem an pretium repetat.n.1.96
Clauſula literis regijs inſeri ſolita.nu.1. 5
Clauſulæ codicillaris,quæ vis.nu. 2. 36
Clauſulæ(fiat vt petitur)quæ vis.nu.1. 134
DEcretum irritans quam vim habet.nu. 3. 39
Decretum nulliter interpoſitum an ad fructus lucrandos ſufficiat.nu.2. 74
Decuriones cur res ſuas vẽdere prohibeãtur. n.2.86
Dominiũ miniſteriale ſeu momẽtaneũ qd ſit.n.2.57
Dominiũ quãdo ex inutili actu transferatur.n.3.58.
Dominium rerum eccleſiæ penes quem ſit.nu.1. 85.
Donatario an vtilis actio cõpetat ex pacto donatoris.nu 3. 105
ECcleſia ſine conſenſu Principis, quibus caſibus iure communi non adquirit.nu.3. 9
Eccleſiaſticis ad exhibendum bonorum catalogum dilatio an concedenda.nu. 2. 169
Eccleſiaſtici catalogum omnium ſuorum bonorum quandoque Principi exhibent.nu.2. 168
Eccleſiaſticorum opera regiones cultæ.nu.3. 15
Emẽs ſcienter rẽ alienã nõ agit de euictione.n.1.107
Error iuris an ſufficiat ad fructus lucrandos.nu.5.78
Exceptio notorij defectus iuris an obſtet ſpoliato. nu.2. 67
Extra iuriſdictionis locum quæ licita ſint.nu.1. 131
FIeri aliquid de facto quando ſufficit. nu.2. 55
Franciſcani bonorum immobilium ne volente quidem Principe,ſunt capaces.nu.4. 9
HÆres an ſoluat impenſas in rem legatam factas. nu.4. 158.& 166
Hæres fideicommiſſo grauatus ad reſtituendam hæreditatem ſpurio teſtatoris, an in foro animę teneatur.nu.1. 30

Hypo.

Hypothecaria agens, quid probare debeat. n. 1. 103

IMpenſæ à quibus poſſeſſionibus repeti poſſint. nu. 2. 94
Impoſſibilia videntur, quæ ſine conſenſu Principis fieri non poſſunt. nu. 3. 37
Indemnitas quid. nu. 2. 156
In lucrandis fructibus an validitas tituli ſpectetur. num. 1. 74
Intellectus l. 1. C de ſacroſ. eccleſ. nu. 1. 6
Intellectus, l. ſacra loca. ff. de rer. diuiſ. nu. 2. 8

LAudimia an eccleſia ſoluat. nu. 3. 112
Laudimiæ ex cōtractu nullo an debeātur. n. 4. 113
Laudimia quare debentur. nu. 1. 111
Legata an ex minus ſolenni teſtamento debeantur nu. 2. 30
Legata ex teſtamento minus ſolenni, ab hærede in foro conſcientiæ deberi, plurimorum Dd. comprobat authoritas. nu. 2. 30
Legata vnde oriantur. nu. 3. 159
Legatum incapaci relictum an fiſco cedat. nu. 3. 89
Lex pœnalis an obſtringat conſcientiam. nu. 1. 27
Licētię Principis expreſſis verbis fieri debet. n. 2. 142

MAnus mortua variè dicitur. nu. 1. 2
Maritus vendens rem dotalem an de euictione teneatur. nu. 3. 109
Minor rem ſuam ſine decreto alienans, pretium cogitur reſtituere. nu. 2. 98
Mortua quæ dicantur. nu. 1. 3
Natura qui obligantur. nu. 1. 26

POena an valeat inutili contractu adiecta. n. 2. 109
Permiſſa ſunt nonnulla iudici, ad quæ tamen facienda non cogitur. nu. 1. 127
Poſſeſſionis duplex qualitas. nu. 4. 62
Poſſeſſio beneficij, bullis non expeditis, ſub ſola ſignatura äccipi an poſſit. nu. 1. 133
Poſſeſſor bonæ & malæ fidei, an vnus idemque eſſe poſſit,

poſſit.nu.1. 94
Poſſeſſor malæfidei quis.nu.4. 76
Poſſideri an poſſit quod teneri non poteſt. nu.1. 57
Præſentia conſenſum inducit.nu.1. 140
Princeps iuſta cauſa exiſtente, diſpenſare an teneatur.nu.2. 128
Principis conſtitutio an ſtatutis locorum deroget. nu.1. 181
Principis gratia ante expeditionem literarum, eſt informis.nu.1. 133
Principis gratia an poſſit per teſtes probari.nu 5.136
Principis ſigillum ſubſtantiale eſt.nu.1. 133
Procurator ſpecialis an ad petendam amortizationem neceſſarius.nu 3. 123
REditus an amortizari debeant.nu.1. 172
Reſolutio iure dātis reſoluitur ius accipiētis.n.1.103
Res nulliter vendita an iuſta conſcientia retineri queat.nu.2. 75
Retractus an locum habeat venditione exiſtente nulla.nu.1. 116
SEntentia nulla an poſſit confirmari.nu.1. 46
Stipulatio facta in cōtractu ante nuptiali ad vtilitatē tertij poteſt per ſolos cōtrahentes reuocari. nu.3. 150
TEſtamentum vaſalli an ex ſequēti conſenſu Principis valeat.nu.3. 139
Teſtamētū nullū quomodo poſſit approbari. n,2.59
Teſtator præſumitur hæredem grauare,quàm minimè fieri poteſt.nu.1. 157
Turbatus in poſſeſſione an ſine libello poſſit officium iudicis implorare nu.1. 65
Turpitudo propria quando allegari poſſit.nu.2. 72
Tutor aut curator Principis an amortizare queat. nu.4. 124
VAſallus an extra territorium inueſtiri de feudo poſſit. nu.2. 132

FINIS.

TRACTATVS DE AMORTIZATIONE BONORVM, PETRI PECKII I. C. CLARISSIMI.

Amortizatio quid ſit. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Amortizationem non rectè P. Iacobi adiuuationem vocat.*

PETRVS Belluga Hiſpanus, in Speculo Principis, rub. 14. amortizationem translationem appellat, iuſſu principis in manum mortuã factam. Benedictus Curtius in lib. de arreſtis amorum, in principio lib. 7. remiſſionem iuris. Carolus Molin. ad Conſuetud. Pariſ. parte 1. § 41. num. 67. & 68. eandem ſententiam ſequutus, amortizationem, licentiam bona immobilia per manum mortuam retinendi, & in perpetuum poſſidendi, ſiue renunciatiorem iuris cogendi eam, ad transferendum in idoneum manum, dici poſſe exiſtimat. neque huic abſimile eſt, quod ad Conſuet. Borbon. § 25. & 479. ius morticinij eam vocat Papo. Et omnes quidem multò rectiùs, quàm Petrus Iacobi, qui in ſua praxi. tit. de cauſſis ex quib. vaſal. deb. amit. 1

feud.cap.de acquiſ.ab eccleſ. §.item. adquiſierit legitimè, hoc verbo amortizationis, veluti turpi repudiato, adiuuationem potiùs nominandam eſſe arbitratur, quaſi ſcilicet per eam eccleſia iuuetur, id quod nimis vagum ac generale eſt.

Quæ ſit manus mortua. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Manus mortua variè dicitur.*

1 TAmetſi manus mortua variè dicatur, quod ex Chaſſanę.ad tit.des mains mortes, ſatis liquet: in propoſita tamen materia, eccleſiam, ciuitatem, collegium, ſiue aliud quodcunq; corpus, vel eccleſiaſticum, vel ſæculare, quod bonorum capax eſt, manum mortuam vulgò appellamus. Nam ſicut ſemel mortuus, denuò non moritur, ita quoque corpus eiuſmodi, etiamſi omnes perſonæ, ex quibus conſtat, rebus humanis eximantur, & mutentur, immutatum permanet. l. proponebatur. ff. de iud. l. ſicut. §. in decurionib. ff. quod cuiuſque vniuerſ.nomine. c. quoniam, Abbas, de offic.deleg. Molin. d.§. 41. num.56. Mihi quidem ſanè viſum ſemper fuit, ideò manum mortuam dici, quòd quemadmodum morien-

hentis hominis manus,id quod comprehen-dit,firmiſſimè concluſum tenet, neque facile remittit: ſic etiam, quicquid eccleſia, ſeu corpus iſtiuſmodi ſemel adquirit, & in manum,hoc eſt, in poteſtatem ſuam accipit, vt ad ordina.reg.tom.1. tit.de lit.obligat.art.5. glo.5.ait Rebuff. non niſi magna cum difficultate & ſolennitate, in commune hominũ commercium poſt deinde remittit, ſed accumulando conſeruat. c.ſine exceptione. 21 q.2.de toto.tit.de reb.eccle.non alien.

Amortizatio vnde dicatur. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Mortua quæ dicantur.*

QVemadmodum lis mortua dicitur, 1 quæ in diſceptatione iudiciali eſſe deſijt. l.cum lite.ff. iud.ſolu. monachus mortuus,qui communi hominum conſuetudini exemptus eſt.l.fi. C.de epiſc.& cler.§.ſecundum,in Auth.de nupt. excommunicatus & deportatus mortuus,quia à cœtu & frequentia hominum excluditur.c.plerunque.12.q. 3.§.adhortatio, in Authent, de nupt. exhæredatus mortuus, qui inter hæredes amplius non eſt. Speculat. in tit. de fer. §.1. ab hoſtibus captus, quia inter ciues eſſe non poteſt. l. cùm ſtatus. §. ſi ambo. ff. de

donat.cau.mor.Eodem quoque modo eam rem mortuam non abſurdè dici exiſtimo, quæ ampliùs de vna manu in alteram manum viuentium non tranſit, ſed communi hominũ cõmercio eximitur:cuiuſmodi ſunt hæc bona,quæ dicimus,amortizata. Nam & in ſimili Accurſ.ad l. quod autem,ad verb. mortua. ff. de donat.inter virum & vxor. id mortuum dici putat,ex quo nemo fit locupletior,& è contrà in Auth.de mandat.princip. viuere dicuntur prædia, ex quibus homo viuit, hoc eſt, alimenta percipit. Et quemadmodum (homilia 2. in 1.cap.Matth. teſte Chryſoſtomo) is qui ad eum modum vitam ſuam inſtituit, vt non iam in carne, ſed in ſpiritu eſſe videatur, membra ſua, quę ex quatuor elementorum generationibus concepit,mortificare dicitur: & ſicuti ea caro vita priuatur, quam à corpore ægri chirurgus, vt noxiam, reſecat: ita quoque ea bona immobilia, quæ principis au&oritate in manum mortuam transferuntur, & per hoc hominum commercio, & alienationis conditione eximuntur, ducta à Gallis voce, amortizari vulgò dicimus.

Quæ ſit cauſa amortizationis, & vbi obſeruetur. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Clauſula literis regijs inſeri ſolita.*

Eccle-

ECcleſijs, Collegijs, cæteriſque corporibus, quæ manus mortuæ appellantur, per amortizationem aduerſus leges principis, bonorum immobilium adquiſitione illis interdicétibus ſuccurritur, earúq; eſt velut ſolutio, & laxamentum. Eiuſmodi auté leges iam inde à multis ſeculis in Italia, lociſque alijs Romano imperio ſubditis viguiſſe, cùm D. Hieronymus in Epiſtola ad Nepotianum, tum D. Ambroſ. epiſt. 31. lib. 5. epiſtolarũ euidenter oſtendunt. In Hiſpanijs quoque receptas eſſe. Petrus Belluga d. rubr. 14. teſtis eſt, & ſub Regibus Aragoniæ initium ſumpſiſſe videntur. Per vniuerſam Galliam nihil illis vſitatiùs eſſe, Faber ad l. quoties. C. de rei vendic. Papo d. §. 25. & 479. Maſuer. in tit. de loca. & cond. referunt. Idque ab omni æuo (inquit Guilielmus Benedicti ad c. Raynutius, ad verb. & vxoré, nu. 3. & 4. de teſta.) adeò quidem, vt in literis regijs, tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio iudicio, ſuper rebus immobilibus acquiſitis eccleſiæ cóceſſis, ſemper penè hæc clauſula in calce ſubnectatur, prouiſo, quod habita poſſeſſione pacifica, teneatur eas infra annũ. & diem extra manum ſuam ponere, & in perſoná capacem transferre, aut conſenſum Regis obtinere. In Belgio noſtro per Burgundos Principes latæ fuerunt, eaſque Carolus V. Imperator amplificauit, confirmauitque. 1.

Amortizatio an iuri communi ſit conſentanea. Cap. V.

SVMMARIA.

1 *Intellectus l. 1. C. de ſacroſ eccleſ.*

2 *Intellectus l. ſacra loca. ff. de rer. diuiſ.*

3 *Eccleſia ſine conſenſu Principis, quibus caſibus iure communi non adquirit.*

4 *Franciſcani bonorum immobilium ne volente quidem Principe, ſunt capaces.*

1 POſtulandæ amortizationis neceſſitatem, longè largeq́; à iure communi diſſidere, prorſus non dubito: ſicut de rebus per teſtamentum eccleſię, collegio xenodochio, monaſterio, & in vniuerſum, cuicunque manui mortuæ relictis, ſiue de ijs, quæ, ſucceſſionis, donationis, venditionis, alio quocunque titulo, in corpora huiuſmodi transferũtur, agatur. Magnus enim ille Conſtantinus, qui tot opibus eccleſiam amplificauit, tot egregijs muneribus & tropæis auxit, tot honoribus & cæremonijs ornauit, vnicuiq; licentiam dedit, ſanctiſſimo, catholico, venerabiliq; Concilio, bonorum quod optaret, relinquere, neque caſſa iudicia eius eſſe. l. 1. C. de ſacroſ. eccleſ. Et licèt nonnulli per catholicum, venerabileque Concilium, Synodum tantùm intelligi poſſe exiſtiment, inter quos etiam Alciatus eſt: crebriore tamen interpretatione, de quocunque eccle-

ſia-

ſiaſtico collegio acceptum eſt. Eaque interpretatio Iuſtiniani Principis conſtitutioni conſentanea eſt, qui inquit: Si quis in nomine magni Dei, & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, hæreditatem, aut legatum, eccleſiæ reliquerit, iubemus, vt eius loci eccleſia, in quo teſtator domicilium habuit, relictũ capiat. §. ſi quis, in Authent. de eccleſia. ſitu. Tum verò, etſi monaſticam religionem profeſſi, à ſucceſſione parentum, hodie vbique ferè, moribus populorum, excludantur, eaque bona illis deferuntur, qui ab inteſtato illis alioquin eſſent ſucceſſuri. Maſuer. tit. de ſucceſſ. verſic. item per conſuet. Chaſſ. ad conſuetud. Burgund. tit. des ſucceſſions. §. 14. Io. Imbertus in ſuo Enchiridio, ad verb. monachus. Leges tamen Romanę, & monachos, & monaſteria admiſerunt. c. in præſentia, de prob. Auth. ingreſſi. C. de ſacr. eccl. l. Deo nobis. C. de epiſ. & cler. eaque donationum rerum, tam mobilium, quàm immobilium capacia eſſe voluerunt. c. ſancimus. C. de dona. l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſ. & cle. c. 1. de immun. eccleſ. lib. 6. quin & domos, fundos, territoria, totaſq; hæreticorũ prouincias eccleſię adiunxerunt. l. Arriani. C. de hęre. & Manich. d. Auth. de eccleſ. tit. id quod eiuſdẽ Conſtãtini donatio, à Ludouico, alijſq; Romanis Principibus cõfirmata, manifeſtè demonſtrat.

2 Quæ cùm ita ſint, neſcioquid illis in mentem venerit, qui ideò amortizationem iuri communi conformem eſſe aſſeruerũt, quod Vlpianus, alijque veteres, locum publicum, non aliter ſacrum fieri reſponderunt, quàm cùm Princeps eum dedicauit, vel dedicandi poteſtatem dedit. l. ſacra loca. ff. de rer. diuiſ. l. vltima. ff. vt in poſſeſſ. legat. Nam cùm res ſacræ nec per quoslibet, nec quibuslibet, ſed ſelectis verbis, autoritate publica, & ritu quodam ſingulari adhibito fiant: vt libro 2. de legib. ſcripſit Cicero, & in §. ſacræ res. Inſtitut. de rerum diuiſ. oſtendit Iuſtinianus: & cùm lóci publici mutatio ad ſtatum publicum pertineat, id quod ex ædilitijs edictis ſatis apparet, ac denique, cùm res ſemel DEO dicatæ, ad vſus humanos deinde transferri non poſſint, cap. ſemel, de regul. iuris, in 6. longè alia eſt ratio, ob quam lex ſcripta eo caſu conſenſum Principis requirit, quo locus publicus conſecratur, eo vero caſu non requirit, quo bona immobilia, atque prophana, & temporaria, in Eccleſiam tranſferuntur: maximè cùm eorundem bonorum, neque tam difficilis, neque tam rara eſt alienatio, quàm ſacrorum, & cum onere ſuo, ad eccleſiam tranſeant. c. tributum. 23. quæſt. 8. & indictiones, collectaſque, ob neceſſitatem publicam iniunctas ſæpiſ-

ſæpiſſimè ferunt. l. ad inſtructionem & l. iubemus. C. de ſacroſ. eccleſ.

3 Sunt tamen nonnulli caſus in quibus abſque conſenſu Principis, etiam iure communi nihil adquirit eccleſiæ. Nam ſi quis rem emphyteuticam, à Principe acceptam, in eccleſiam transferri velit, ſine conſenſu eius nõ poteſt, Panor. in c. potuit, nu. 10. de loca. & conduc. & Vaſallus de feudo, neque ad vtilitatem eccleſiæ, neque ad commodum alterius inconſulto Principe teſtari poteſt. c. 1. de prohibit. feu. alien. c. 1. de aliena. feud. glo. in l. fin. C. de iure emphyteutico.

4 De ijs autem, qui beati Franciſci arctiorẽ religionem profeſſi ſunt, expeditũ eſt, quod non volenti quidem Principi immobilium bonorum capaces exiſtunt. Cle. cupientes, de pœnis. Cle. exiuit, de verbo. ſignifi.

Neceſſitas poſtulandæ amortizationis, an libertati eccleſiæ aduerſetur. Cap. VI.

SVMMARIA.

1 *Conſtitutio Caroli 11. Sixuli & aliorum de amortizatione*

2 *Boniſacij 8. conſtitutiones an rectè in Gallia non recepta*

3 *Eccleſiaſticorum opera regiones culta.*

4 *Amortizationis ratio.*

PEriculoſum ea de re iudiciũ eſt, quæ vel libertaté eccleſiæ (cui omnes bonos fauere æquum eſt) vel religionem, pietaté, poteſtatemq́; Principis (cui omnes ſubditos reuerenter obedire, diuina lege mandatũ eſt) attingit, atq; delibat. Ideoq́; tametſi ad modum confidenter Petrus Iacobi in ſua praxi, tit. ex quib. ca. vaſ. feud. amitt. eos qui iſtiuſmodi conſtitutiones edunt. qui conſtituẽtibus conſiliũ dant, qui ad cõfeſſiones eorum audiendas aſſumpti à talibus legibus nõ deterrent, excõmunicationis, alijſq; pœnis, aduerſus vineatores eccleſiaſticæ libertatis editis ſubijci, & ad reparationẽ dãni illati obligari, aſtruat, Auth. caſſa & irrita. C. de ſacroſ. eccl. c. nouerũt. de ſent. excom. Ioãnes tamen Breſſianus ad conſuet. Auerniæ, ca. 21. §. 14. in prin. alijq́; nonnulli mitius, modeſtiuſq́; loquuti, non multũ ſibi eas conſtitutiones placere tantũmodò fatentur. Nam ſi libertatem eiuſmodi violant, q ea quę vel iure cõmuni, vel iure priuilegiario, & ſpeciali cõpetunt, eccleſiæ eccleſiaſticiſq́; hominibus detrahũt quod ad l. 1. C. de ſum. trinita. aſſerit Fulgoſ. & ſequitur Lapus alleg. 92. ſi emptio, permutatio, donatio, aliaq́; rerum adquirendarum genera, omnib⁹ omninò, quibus nominatim interdictũ non eſt, iure cõmuni permittatur: ſi in dubio ea interpretatio, opinioq́; ſequenda eſt, quæ religioni fauet. l. ſunt perſonæ. ff. de

de religio.& fune. ſi deniq; libertas, eſt facultas faciendi, quod cuiq; placet, niſi lege prohibeatur, l. libertas. ff. de ſta. homin. certè cõſtitutiones rerum immobilium adquiſitionem auertentes, defendi poſſe non videntur id quod ad c. perpendimus de ſenten. excom. Cardin. & ad l. filiusfa. §. diui. ff. de legat. 1. Bartol. & Iaſo. ſenſiſſe comperio. forſitan hæc eſt cauſſa, quod (vt ad cõſtitu. incip. 1
prædeceſſorum noſtrorum parte 3. colu. 1. refert. Mat. de Afflic.) Carolus II. Siciliæ Rex, ſimilem legem reuocauit, ſatiſq; eſſe arbitratus eſt, ſi bona immobilia cum onere ſuo ad eccleſiam tranſirent. l. fin. C. de exact. tribut. quodq; tam Bonifacius VIII. quã Fredericus II. & Carolus IV. omnem iſtiuſmodi altercationé abrumpere volentes, eas cõſtitutiones, veluti cũ libertate eccleſię pugnantes, reiecerunt, quibus eccleſia, vel ab emptione & adquiſitione bonorũ abſtinere, vel ſemel iuſtè accepta, extra manum ſuam ponere iubetur. ad quod, tam ex c. 1. & c. fi. de immunit. eccl. lib. 6. quàm ex eorundẽ Imperatorum cõfirmatione, tomo 3. conſilio. ſub finem Cõſtantien. concilij ſubiecta, liquidò apparet, & quod
lib. 4. cap. 6. Inſtit. Forenſiũ refert Imbertus, 2
eius Bonifacij cõſtitutiones, in Gallijs receptas nõ eſſe, exigui momenti eſt, niſi vel omnẽ auctoritatem Pontificiam, vel tandem quoque, Chriſtum ipſum à Gallia excludere velimus. Nouiſſimè quoq; concil. Trid. talium
rerum

rerum poſſeſſiones ſeſſ.25.ti. de regul. cap.3. confirmatæ eſſe videntur.

Audacter tamen, in contrariam opinionem ingens interpretum numerus conſpirat: alij, quia princeps (cuius imperio, & oẽs & omnia à mundi vltima origine, ſubdita erãt) legem, rebus ſuis, ſibi placentem imponere poteſt.l. in traditionis.ff. de pact.l. in re.C. mandati.alij, quia ſicut proprijs agris ſitientibus alienos irrigare durum, & penè inhumanum eſt.l. præſes.C. de ſeruitu. ita laicos in rebus temporalibus clericis præferri æquũ eſt.alij, quia non odio eccleſiæ inducta eſt eiuſmodi conſtitutio, ſed bono publico, ne maiori rerum immobilium parte ad eccleſiam tranſlata, laici ſoli publicis oneribus ferendis ſatis non ſint. alij, quia & lex iſta rem ſibi ſubiectam reſpicit, & perſonam ſubditi ſui, ad contrahendum obligãdumq́; ſeſe eccleſiæ, inhabilem efficit alij.quia eccleſiæ nihil detrahitur, ſed ſolum adquirere prohibetur, vel vt ad d. Auth. Caſſa.num.4.ait Alciat.non hoc eſt, eccleſiæ iura diminuere, ſed nolle laicos, ſua illi communicare. alij, quia eccleſia non læditur in quæſitis, ſed certam formam accipit, in quærendis.alij, quia ſecularium Principum intereſt plurimũ, ne trãſlatis in eccleſiam bonis, & confiſcationum, & laudimiorum, & aliorum iurium dominicalium emolumenta amittant. alij denique,

que, quia voluntas teſtatoris paciſcentis, legem ferentis, & ſtatuentis adæquantur. l. fin. C. de fideiuſſ. Igitur, ſicut in certum genus hominum prohibita alicuius rei alienatio, & translatio, vel à teſtatore, vel ex pacto facta, iure defenditur. d. §. Diui. l. fi. C. de reb. alien. non alien. l. ſi ita quis. ff. de ver oblig. ita quoque & lege, & ſtatuto prohiberi poteſt. l. fi. C. de fund. limitroph. l. fi. C. de fundo rei patrimo. Et ita demum Barbat. conſil. 30. lib. 4. Signorol. conſil. 21. Maſuer. tit. de locat. Faber ad d. l. quoties, Archid. ad c. Romana, de appell. in 6. Lucas de Penna, ad l. iubemus. C. de nauib. nõ excuſ. lib. 11. Iaſon ad l. fin. C. de iure emphyteu. Bart. ad l fi. C. de pac. & conſil. incip. quidam Cola Pauli. Bald. ad c. quæ in eccleſiarum, & conſtitut. Franc. Mignon. ti. des ſengneuriez art. 37. nu. 3. & 4. Alciat. ad d. Auth Caſſa. & Imbertus in enchridio ad verbum monachus, omnes vnanimiter ſtatuerunt.

Cæterùm, quemadmodum rationes iſtæ neque Panormitano conſi. 26. 62. & 63. & ad c. relatum, de teſtamen. neque Felyno ad c. quæ in eccleſiarum, de conſtit. neque Frederico conſ. 86. neque Angelo ad d. §. Diui. neque Ioan. Andreæ ad d. c. fin. neq; Chaſſanæo ad conſuet. Burgund. ti. des mains mortes. §. 10. nu. 49. & 50. neq; Nicolao Euerardi conſil. 239. col. vlt. imò ne Bartholo quidem ſibi

contra-

cõtrario, ad l. fi. C. de ſacroſ. eccl. & ad l. fi. C. de exacto. placuiſſe video: ita apud me quoque, non multum ponderis ac momenti habent, qui ſciam, ſentẽtiarum pondere, ac veritate, non opinãtium numero, in rebus controuerſis dijudicandis vtendum eſſe. Quam enim legem mihi adferunt, qua omnium rerum dominia ſolius Principis, nõ etiam priuatorũ hominũ, ab ipſa origine fuiſſe oſtendant, cum populo hębræo dictum ſit, quicquid calcauerit pes tuus, tuum erit? longeque eo dicto antiquior ſit priuata cuiuſque poſſeſſio? Quis ignorat, etiam ſacerdotum bona à quo tempore illi eſſe cœperunt, & ſuis legibus ſtetiſſe, & ſua libertate vſa eſſe? Cur ad originem tantoperè refugiunt, à qua toties vltrò poſterioribus ſuis legibus receſſerunt Principes? Cur poteſtatem eorum tam vehementer vrgent, qui ſumma veneratione, religioneq; ducti, non tantùm ea vſi non ſunt, ſed etiam cuiuſcunque generis, bonorum adquiſitionem, eccleſiæ, & liberè permiſerunt, & liberaliter adiecerunt? Cur bonum publicum adeò extollunt, quaſi non æquè, in multorum pauperum (quos magno numero alit eccleſia) ſuſtentatione, quam in multorum ſecularium hominum tenaci ſæpè opulentia illud conſiſtat? Ponam illis ob oculos exercitus mendicantium, ad fores monaſteriorum ſingulis

gulis diebus ſtipem accipientes, & magno gaudio refectos. Quam nulla verò vel exigua ſit earum eleemoſynarum comparatio cum his, quas ab illis pauperes accipiunt, qui nunc (proh dolor) eccleſiæ bona perniciosſo exemplo inuolarunt, ſibique tanquam propria & auita adſcripſerunt, teſtis eſt Gallia, teſtis Anglia triſtior teſtis infœlix hoc noſtrum Belgium, in quibus olim, maiores noſtri, amplificandis eccleſijs, eorumque prouentibus, intenti, verè commune bonum, hoc eſt, pacem, & tranquillitatem publicam, fidei vnitatem, & concordiam, fructuum vbertatem, commerciorum abundantiam, & omnium denique rerum proſperitatem Magni Dei beneficio obtinuerunt. Tum, cum Felyno ad d.c. eccleſia. col. 32. reſpondeo, fruſtrà & honeſtate, & vtilitate legis diſceptari, ſi poteſtas legis ferendæ non ſubeſt. Iam verò quis vnquàm, ante leges huiuſmodi latas, eccleſiam, monaſteria, & collegia, omnium rerum immobilium poſſeſſiones ad ſe traxiſſe vidit?

Non me fugit, magnam partem agrorum illis acceſſiſſe, ſed magis propria opera quàm aliorum dono. Nam in myricis Brabantiæ, abſque locis vaſtis, atque deſertis, res ipſa indicat, quantum agrorum, labore, ſudoreque ſuo, primi coluerint, & quot terras quæ ſteriles ſemper ac incultæ iacuiſſent, 3

ad

ad frugem reduxerint: eaque in re non tantum non damno aliquo laicos homines affecerunt, ſed & inertiam eorum ſupplẽtes hoc beneficij in eos poſuerunt, vt eaſdem illas terras, ſucceſſiuis temporibus, vel feudi, vel emphyteuſis, vel locationis, & conductionis titulo ab eccleſia poſſidere potuerint. Sed quod feceris ingrato benè? Si tam ingens periculum eſt, ne ſola eccleſia omnia bona ſibi vni accumulet, cur non ab ijs quoq; ſibi metuunt, & non hos etiam à plurium bonorum coaceruatione reijciunt, quibus ſacra illa auri fames, adeò altè præcordia inſedit, vt præter vicinorum agrorum coemptionem, nihil cogitent diu, nihil noctu ſomnient, qui nihil quod vænũ effertur, non ilicò ſibi comparant, & totos penè pagos poſſidẽt? Agros alienos irrigant, qui id quod ſuum eſt, munificè alijs concedunt. d.l. pręſes id quod eos facere nemo rectè dixerit, qui rerum ſuarum æſtimationem, pretiumque recipiunt. Et cùm in tanta rerum immobilium copia, & multitudine, nunquam & emptores, & venditores deſint, ſi etiam pecunia non deſideretur: iniuriã certè laici indè ſentire dicũtur, quod pars aliqua earum rerum ad eccleſiam perueniat. eò magis, quòd agri magna etiam parte negligantur, & deſerti ſint, dum eos colere, aut in emphyteuſim accipere, laicos pertæſum eſt. Addo quod quò plures ſunt
empto-

emptores, eò facilius rerũ pretiũ incaleſcit, & ſolent plerunq; copioſa cœnobia auctius pretiũ, quam alij faciant, laicis venditoribus offerre. An hoc ſecularibus præiudicat? an potius exhauſtos eorum ſacculos irrigat, & reſarcit? Omninò quoque concedendum puto, quod iſtiuſmodi conſtitutio, odio eccleſiæ incepta non eſt. cùm hoc ſit à Chriſtianorum Principum pietate nimis alienum. Sed, quoniam ſola eccleſia per eam excluditur, & ea potiſſima eius cauſſa extitit, vt eccleſia non adquirat, vt ad d. §. 479. ait Papo, certè, vnde eccleſia vulnus accipiat, nõ multum intereſt. Et cùm (vt dictum eſt ſæpius) res immobiles, vnà cum ſuo onere ad eccleſiam tranſeant. d. l. fin. multiſque caſibus parem cum laicis conditionem ſuſtineant. d. l. ad inſtructionem, & l. iubemus, nec verum, nec veriſimile eſt, omnia Reipub. grauamina, tuta eccleſia, in laicos reclinari. Nam & in eorum poteſtate ſitum eſt, omnibus rebus immobilibus necdum ad eccleſiam tranſlatis onus aliquod generaliter imponere, eoq; modo affecta, tam ad eccleſiam, quàm ſeculares quoſcunque tranſmittere, Barto. ad l. reſcripto ff. de muner. & hono. Felyn. & Panor. in d. c. eccleſia. Sanè ſi tam auitæ pietatatis, quàm auitæ gentilitatis, ac nobilitatis ſtudioſi eſſemus, non dubium eſt, quin ęquo hilariq; animo ferremus, etiam cum aliquo

 noſtro

noſtro incommodo, eccleſiam augeri, maioreq; immunitate gaudere & perfrui. Præſertim, quod (vt Gene. 47. cap. memoriæ proditum eſt) cùm Ioſeph terram omnem Aegypti, & incolas Pharaoni procuraſſet eſſe tributarios: adeoque, vt quintam frugum ſuarum partem ei perſoluerent, ſolos ſacerdotes inde exemit, eorumque terram, & poſſeſſiones liberas, atque immunes eſſe conſtituit. Quo iure, ad hæc vſque tempora Aegyptij vtuntur, vt gloſſ. in c. quanquam in verbo (diuino) de cenſib. in ſexto ſcitè oſtendit.

Et quoniam ea lex, quę laicos certam rem ſpeciatim clericis vænundare vetat, cum libertate eccleſiſtica pugnare dicitur. d. c. 1. et c. fina. non tantùm cùm eam prohibitionem ad cuiuſcunque generis res extendit, verùm etiam, cùm eam ad deſignata aliqua bona duntaxat, reſtringit. vt ad d. c. eccleſia. col. 33. ver. inicp. limitatur tertiò, ait Felynus, certè omnis illa cõtrahendi, obligandi, & tranſportandi inhabilitatio, cui opinionis iſtius tuitores inſiſtunt, inanis & caduca eſt. Cumque eo iure gaudeat eccleſia, vt liberè bona immobilia accipere, poſſidere, & tenere poſſit, Quid tandem energiæ, aut momenti habeat, quod aiunt, nihil eccleſiæ detrahi, ſed aliena tantùm illi

non

non communicari? Quis eccleſiæ nihil detrahi arbitretur, cui poteſtas adquirendi, quæ iure communi ei conceſſa eſt, diſertim adimitur? Quis æquus rerum æſtimator, non in quæſitis illam offendi iudicabit, cui hoc ius commune tot legibus quæſitum eripitur?

Iura confiſcationum, in his bonis, fiſco Regio adimi, neque ſemper verum eſt, vt ex d. l. iubemus, apparet, neque ipſi Regi aut Principi iniurioſum videri debet, vt nec iura frequentia Laudimiorum, cæterorumque fructuum ſimilium, quæ ad augendum illius ærarium pertinent. Non enim hoc olim Principes veterum deterruit, quò minùs, illam quarumcunque rerum adquirendarum libertatem eccleſiæ concederent. Confiſcationes veluti triſtes, & lucra dominicalia, tametſi dulcia & adblandientia contemnere, quam ea ratione, ordinem eccleſiaſticum à commercio (ad quod vel infimus quiſque laicus admittitur) arcere maluerunt. Non enim erant neſcij, opulenta illa monaſteria in ſubita egeſtate, & hoſtium inſultibus, quanto eſſent ſubſidio, quamque non inuitè theſauros ſuos ſibi mutuarent, & abſque vſura concrederent.

A pacto, voluntateq; defuncti ad legé ſeu ſtatutũ, argumentum duci nó ignoro, ſed di-

uerſitatem rationis,diuerſitatem iuris induce ſcio. l. adigere. ff de iur. patron. Nam qui paciſcitur & teſtatur, rebus ſuis legem, quam vult, abſque legitimo alterius præiudicio,præſcribit. d.l. in re. Atqui is Princeps, qui eiuſmodi legem, aut ſtatutum edit, ſine graui offenſione eccleſiæ id non facit. Ea autem fuit maiorum noſtrorum ſententia, vt neque directè, neque indirectè, neque quocunque alio quæſito colore,libertatem illam attentandam,aut immiuendam eſſe paterentur. Ideò quemadmodum eccleſiam grauari noluerunt: ita quoque, neque colonis eorum onus aliquod imponi permiſerunt. Bartol. ad l. 1. in fin.C. de his quæ pæn. Neque tanto præiudicio, eccleſiæ eſſe potuit, paucorum teſtatorum prohibitio, vt vniuerſalis, & indiſtincta iſta Principis interdictio, quæ non tantùm pauca quædam immobilia, quæ defuncti in eam transferri vetuerunt,illi nõ addit,ſed omnium omninò immobilium bonorum,incapacem conſtituit. Deniq; quod exiſtimant iniquum non eſſe, bona immobilia, quæ ſine certis ſolennitatibus,manum eccleſiæ non exeunt, ſine ſimili ſolennitate, quæ in eo conſiſtit, vt requiratur Principis conſenſus, ad manum illius non peruenire, vt quod quiſque iuris in altero ſtatuit, eodem quoque ipſe vtatur,l.1.ff. quod

quiſ-

quiſque iur. vix eget reſponſione. Etenim regula illa perpetua non eſt. Nam pupillus ad adquirendum non indiget tutoris auctoritate, aut Prætoris decreto. l.pupillus. ff.de adquir.rerum domi.§.pupillus.Inſtit.de inutil.ſtipul.l.neque.C. de contrahen.ſtipula. At econtrariò, ſi cui quid pupillus, ſine tutore, aut decreto promiſerit, aut ſeſe vlli verbo allegauerit obnoxium, nullo iure conſiſtet obligatio.§.nunc videamus. Inſtit. quib.alie. non licet.§.1. Inſtit. de aucto.tuto. Et multa eccleſijs, iure ſpeciali conceſſa eſſe, quæ à communibus regulis exempta ſint, luculenter in tract. de pia cauſſa oſtendit Tiraquellus.

Non dixi prædictam conſtitutionem eccleſiaſticæ libertati derogare,ſed dixi rationes ſuperius penſitatas, mihi non ſatisfacere. 4
Nam cùm catholicus Princeps ſemper præſumatur iuſtè & piè moueri,glo.ad l.relegati.ff.de pœn. Curt.ſenior conſ.49. Dd. ad l. fi.C.ſi contra ius, vel vtili.publi. & quia illius cõſtitutio,ſubditis eius ſemper, in dubio, ſancta,rectaque videri debet,Nicol.Euerar. conſ.231.nu.7. Exiſtimo aliam rationem ſuffuiſſe; Qualem Hieronymus ad Nepotianũ ſcribens, modeſtiæ cauſſa, olim ſuppreſſit, Ambroſius verò in epiſtola 31. ad Valentinianum Imperato. libr.5. ſatis expreſſit, vel qualem vſus rerum magiſter,ipſaque expe-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rientia quotidie oſtendit. verba Hieronymi ſunt: Pudet dicere, ſacerdotes idolorum, mimi, aurigæ, ſcorta, hæreditates capiunt, ſolis clericis, & monachis hoc lege prohibetur, non à perſequutoribus, ſed à principibus Chriſtianis. nec de lege conqueror, ſed doleo cur meruerimus hanc legem. Ambroſius verò priuata ſucceſſionis emolumenta, clericis denegari, non conqueritur. Non enim putamus (inquit) iniuriam, quoniam diſpendium non dolemus. Scribuntur teſtamenta templorum miniſtris, nullus excipitur profanus, nullus vltimæ conditionis, nullus prodigus verecundiæ, ſoli ex omnibus clero, ius commune clauditur, à quo ſolo pro omnibus, votũ commune ſuſcipitur, officium cõmune defertur. Poſtea verò ſubnectit hæc verba: ſola ſublata ſunt prædia, quia non religioſè vtebantur ijs, quę religionis iure defenderent. hæc ille. Notum eſt enim eccleſiam, in hos vſus tantùm, facultates ſuas olim habuiſſe, vt prima pars daretur epiſcopo, qui peregrinos inopes hoſpitio exciperet, ſecũda alendis clericis impẽderetur, tertia pauperibus, quarta certis tectis templorum. Quæ diſtribuendi ratio, ſi modeſtè, ſanctéque, ſeruata fuiſſet, ſi non plerique, in omne genus luxus, excluſis pauperibus, theſauros eccleſiæ profudiſſent, opibuſque illius inutiliter eſſent abuſi, fortè, neque tot

hoſtes

hoſtes hodie pateretur eccleſia, neque huiuſmodi legibus, diuitiæ, poſſeſſioneſque illius eſſent circumſcriptæ. Abuſus enim clericorum, Principes ſeculi, corrigere poſſe, in principio enchiridij ſui docet Imbertus, quos ego à ſummo Pontifice, cæteriſq; eccleſiæ Præſulibus reprimi malim.

Quoniam verò de iſtiuſmodi abuſu mihi non ſatis cóſtare video, eam potius cauſſam eſſe dixerim, quod conſtitutio eiuſmodi, ab ipſa eccleſia, & eccleſiaſticis proceribus probata, & admiſſa eſt, roganteq; eam Principe, à tot annis, propalam & publicè in vſum recepta. Non quod in aliquibus locis, ab initio contradictionem aliquã paſſa non ſit, vt d. §. 479. in initio reſpondit Papo, ſed quod ab ea contradictione, totus clerus poſtea receſſit, & tam lóga annorum ſerie, amortizationem bonorum adquiſitorum petijt. Id quod & Petrum Bellugam d. cap. 1. nu. 37. dixiſſe comperio, & ad excuſationem Principis multum confert, argum. inter corporalia, de transla. epiſcop. gloſ. in c. 1. de poſtulat. prælat. in 6. & in c. aqua, de celebrat. miſſ. & ad probandam eius conſenſus, perennitatem mirificè facit. Deinde cùm nemo ſuum iactare præſumatur, l. cùm de indebito. ff. de probat. dubium non eſt, quin aliquid fuerit, tametſi nos lateat, per quod ad conſentiendum clerus inductus ſit.

Synodus autẽ Tridentina, d. ſeſſ. 25. cap. 5. cum his etiam nõ pugnat, neq; legem amortizationis, ſeu prohibitionem adquirendarũ rerum immobiliũ damnat, ſed monaſterijs, quæ ex inſtituto ordinis, immobilia habere antea nõ potuerunt, ea quæ nunc habẽt, poſſidere permittit. Quod de ijs bonis immobilibus accipi poteſt, quæ vel rectè à Principe amortizata ſunt, vel ante legem, à amortizatione latã, peruenerunt ad eccleſiam, vel ſub dominio tẽporali eccleſiæ ſita fuerunt. Alioqui enim ſi aduerſus cõſtitutionem eiuſmodi, voluiſſet Synodus conſtituere, non monaſteriorum tantùm, ſed & eccleſiarum quarumcunq;, & collegiorum aliquam feciſſet mentionẽ proculdubio. Nihilo minus, quoniam in hac materia, abſque periculo animæ vix afferi quidquam poteſt, Angel. conſi. 48. Fely. d. verſ. limitatur tertiò, & quoniã concil. Trident. ſummo Pontifici reſeruata eſt: tam in his, quàm in omnibus prædictis, ſanctæ ſedis Apoſtolicæ iudicio, reuerenter me ſubijcio. Vide tamen ea quæ inferius cap. 10. ſum dicturus.

An Clerus tuta cõſcientia legẽ amortizationis fraudare poſſit. Cap. VII.

SVMMARIA.

1 *Natura qui obligantur.*

2 *Lex pœnalis an obſtringat conſcientiam.*

Propo-

PRopoſitæ quæſtionis deciſio, ex iuſtitia vel iniuſtitia conſtitutionis, qua neceſſitas petendæ amortizationis indicitur, tota dependet. Nam ſi iniuſta ſit conſtitutio, conſcientias humanas non obſtringit, vt nec aliæ quæcunque leges, quæ vel pietatem lædunt, vel à non habente poteſtatem legis ferendæ, latæ ſunt. c. non licet. 10. diſt. l. fin. ff. de iuriſdict. omn. iud. Panormit. ad. c. veniens. 2. de ſponſal. Sin autem iuſta ſit, & legitima, nihil dubium, quin etiam conſcientias noſtras alliget. c. qui reſiſtit. 11. q. 3. glo. ad c. fin. de conſtit. lib. 6. licèt in foro conſcientiæ, ſummi ac rigidi iuris apices remitti ſolent. Bald. ad l. penul. §. illo. C. de neceſſ. hæred. Iaſon ad l. ſi poſt. num. 7. C. de iur. & facti ignoran. Quia igitur, ex ſuperiore capite, conſtitutionem illam, ex conſenſione eccleſiæ, alijſque cauſſis, à me indidem relatis, iuſtificari poſſe ſatis liquet: nullo pacto in eorum ſententiam deducor, qui fraudari eam poſſe arbitrantur. Et timeo, multi vt ſint, qui ſub velamento, offenſæ libertatis eccleſiaſticæ, quam altiſſimè animo ſuo inſcripſerunt, impunè ſibi licere putent, tales leges circumuenire, & eò magis, quòd rem ex contractu, qui ipſo iure nullus ſit, acceptam, tam diu in foro conſcientiæ, tutò retineri poſſe exiſtimant, donec iſta nullitas, ipſo iudice pronunciante, declaretur. Panor.

ad c. quia plerique, de immunit. eccleſ. Reb. ad ordinat. Regias tomo 1. in prœm. num. 44. verſic. incip. ex quo infertur. quodque lex, ſeu conſtitutio pœnalis, ante ſententiam, conſcientias ſubditorum non afficit. glo. ad c. fraternitas. 12. quæſt. 2. Dominic. à Soto lib. 1. de iuſt. & iur. quæſt. 6. art. 6. pœnalis autem eſt, quæcunque actum, in contrarium factum, annullat, Caſtrenſ. & Bald. ad l. non dubium. C. de legib. Bart. ad l. turpia. ff. de legat. 1. glo. & Docto. ad c. cognoſcentes, de conſtitut. Sed eſt error in vtroq;. Nam quod ad declarationem nullitatis vſq;, tutò rem, aduerſus legem acceptam, teneri poſſe aſſerunt: non aliter crediderim, quàm cum ex omiſſione formæ alicuius, à lege, nõ omnimodo tamẽ aliter iſtiuſmodi actui reſiſtente introductę, ea nullitas emergit: is verò, qui ex tali contractu accipit, fraudandi animũ non habet. Nam & iniuſtus error, aliquãdo pro titulo eſt. l. Celſus. ff. de vſucap. id quod ad d. l. ſi poſt. nu. 12. & 13. nõ obſcurè ſignificat Iaſon, dum repetitis vicibus, fraudem excludit, & non, niſi ea excluſa, actum non ſeruata legis forma initum, in foro conſcientiæ ſuſtinet. Quæ enim ſocietas fraudi, & puræ conſcientiæ? Quod cõmmerciũ doli, & bonæ fidei? Quæ communio, contem-
1 ptui legis, & obedientiæ? Si conſcientia ligat, quem natura ligat, vt ad l. 2. C. de ve-

ctigal. & commiſſ. ait Bald. natura porrò eos ligat, quos proprius conſenſus ligat. l. 1. ff. de pact. quæ temeritas eſt, libertatem fraudandæ legis, illis permittere, qui à tot annis in legem conſenſerunt? Pœnalem quoque legem, ante ſententiam latam, conſcientias hominum primum obſtringere, non ita accipio, quaſi ante illam pronunciatam, res reſiſtente lege occupatas, iuſtè detineant inuaſores, id quod in furibus, raptoribus, & prædonibus, inſignitè, publiceque iniuſtis dicere, inſipientis eſt, ſed quod vltrò ſe offerre iudici, crimen prodere, ſemetipſos in ſupplicium rapere, in foro conſcientiæ non tenentur. Nam & hoc à natura hominis, quæ vitam tueri, quoad poteſt, ſemper enititur, abhorret, & à nullo ſacerdote, vlli hominum peccatori, in foro pœnitentiæ, vnquam impoſitum. Et hoc eſt, quod, contra quam Panormitanus, ad c. canonum ſtatuta, de conſtit. multis argumentis dictus à Soto laborat oſtendere.

Quemadmodum verò, maritus fraudem facere dicitur, qui cùm ipſe rem aliquam, ab vxore, donationis titulo, habere non poteſt, filium ſuum, cui nouerca donet, ſubornat. l. vxor. l. ſi ſponſus. ff. de dona. inter virum & vxor. Et Prælatus, qui, ne res ex fructibus eccleſiæ comparata, eccleſiæ adquiratur, nomen amici ſui, cum quo colludit, inſtrumen-

mento emptionis inſcribi procurat, Innoc. in c. cùm in officijs, de teſta. Bald. ad l. mancipia. C. ſi quis alteri, vel ſibi: ita quoq; eccleſia, collegium, ſeu monaſterium, conſtitutioni eiuſmodi, fraudem plerunq; facit, cùm laicum aliquem ſibi notum & fidelem ſupponit, qui pecunia quidem, & vtilitate eius, ſed ſuo nomine, fundos, agros, cæteraq; bona immobilia emit, empta verò, ex interuallo, poſteaquàm memoria eius emptionis iam diu eſt obliterata, & exſtructa, prædictæ eccleſiæ, collegio, ſeu monaſterio reſtituit. Quæ res manifeſtá, de perſona, ad perſonam, fraudem continet, Bald. ad d. l. non dubium. gl. & Docto. ad l. fraus. ff. de legib. & ad c. fin. de regul. iur. in 6. Et non obſcurè conſil. 290. incip. hæ quæſtiones, & conſ. 66. incip. ſcribitur præclarè, num. 8. lib. 2. à Barbatia reprobatur, qui & cum Baldo ad d. l. non dubium, & in tract. de præſtant. Cardinal. in 3. quæſt. 1. partis, & cum Anchorano ad d. c. canonum & cum Catelliano Cotta in memorabilib. ad verb. qualiſcunque ſecundo, in ſimili reſpondet, quòd ſi cautum fuerit, ne magnates, in certo territorio, vlla prędia ſibi comparent: curaret autem horum aliquis, ſurreptitium ſui famuli, aut amici nomen tabulis inſcribi, qui rem ſibi falſo prætextu emerit, & ſic nomen ſuum accommodauerit: tum fraus, de perſona, ad perſonam

intel-

intelligitur, atque illicita eſt, quod & Petrus Rat. ad Conſuet. Pictonum, tit. de diſtinct. iuriſd. art. 16. ad verb. ou qui le ſonne, comprobat, & in pleriſque iuris locis videmus, quòd, qui quidquam ſuo nomine adquirere non poteſt, nec liberorum quoque nomine poſſit. l. qui in ſeruitutem. l. quæritur. ff. de bonis libert.

Hæres an rem immobilem eccleſiæ legatam, tuta conſcientia contra defuncti voluntatem retineri poſsit. Cap. VIII.

SVMMARIA.

1 *Legata an ex minus ſolenni teſtamento debeantur.*

2 *Hæres fideicommiſſo grauatus ad reſtituendam hæreditatem ſpurio teſtatoris, an in foro animæ teneatur.*

QVoniam hęres, facto defuncti contraire, voluntatemque eius infringere non poteſt. l. cùm à matre. C. de rei vend. l. ſi ab eo. C. de neg. geſt. ſed quemadmodum ex illius perſona, lucrum capit, ita quoque arbitrium eius ſequi debet. l. ex qua perſona. ff. de reg. iur. rectè inferri videtur, quod rem immobilem, à defuncto eccleſiæ legatam, abſque vlla difficultate debeat præſtare. Nam

re. Nam & in ſimili, reſpondit I.C. piè hæredem facere, ſi voluntatem teſtatoris, tametſi non ſolennem, adimpleuerit. l. in teſtamento. ff. de fideicommiſſ. libertatis. eandemque etiam ex teſtamento irrito ſeu nullo probari poſſe. l. fina. ff. de reb. cor. Et magna conſtantia reſpondent, plerique, legata in minus ſolenni teſtamento relicta, in iudicio animæ, ab hærede ſoluenda eſſe. Panormitan. ad c. quia plerique, de immunit. eccleſ. & in c. 1. de reſtitut. in integ. Ripa & Alexand. ad l. nemo poteſt. ff. de legat. 1. Innocent. ad c. quod ſicut, dē elect. tum quod voluntatem defuncti exploratam habeat, tum etiam, quod ex tali teſtamento, naturalis obligatio nata eſt. l. vlti. & ibi Bald. C. ad legem Falcid. Quæ ratio fuit, quod ad Ammianum ſcriberet Plinius, ſe defunctorum voluntates, etiamſi iura deficerent, quaſi perfectas defenſurum. Quæ rationes mihi tamen non perſuadent, vt aſſentiar. Nam & in non abſimili ſpecie reſpondit Didacus, in epit. 4. decret. 2. parte, cap 8. num. 9. hæredem ſcriptum in foro animæ, ad reſtituendam hæreditatem filio ſpurio teſtatoris non teneri, etiamſi tacitam fidem, de ea reſtituenda, illi præſtiterit, quod & Fortunatum à Garcia, ad l. iuriſgentium. §. prætor ait. ff. de pact. priùs voluiſſe affirmat, & cum Bald. ad l.

cum

tum quis. C. de iur. & fact. ignoran. & ad Authent. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccleſ. exiſtimat Iaſon, quod hæreditas à defuncto, fratribus minoribus, quos incapaces eſſe clarum eſt, relicta, per hæredes ab inteſtato ſuccedentes, in foro conſcientiæ tutò teneri poteſt. Nam cùm lege permittente retineat, iureque ſuo vtatur, quomodo peccare dici poterit? c. qui peccat. 23. q. 4. D. Anton. ad c. nouit, de iudic.

Regulariter quidem verum eſt, quod hæres contra factum defuncti venire non poteſt, ſed hoc ita demùm, niſi lex eam improbet voluntatem. l. turpia. ff. de legat. 1. Eatenus enim voluntas teſtatoris, pro lege eſt, quatenus cum lege non pugnat. §. diſponat, in Authent. de nupt. ſed ſicut pactis priuatorum ius publicum immutari non poteſt. l. ius publicum. ff. de pact. l. fin. ff. de ſuis & legit. ita quoque ne leges, in teſtamento ſuo locum habeant, nemo poteſt efficere. d. l. nemo. Ideoque & hæres, facto defuncti legitimè contradicit, quotieſcunque beneficio legis, ſeu ſtatuti fraudare ipſum voluit. l. 2. & ibi Docto. C. ſi in fraud. patron. Tyraquell. de retractu. §. 1. gloſ. 9. nume. 57. Et quamuis piè fecerit, ſi voluntatem eius adimplet. d. l. in teſtamento. impiè tamen feciſſe dici non poteſt, ſi recuſet, neq; ex tali teſtaméto probari

illam

illam ſatis eſt, niſi etiam lex ei ſuffragetur. Ludou.Roman.ad l.1.num.17.ff.de condic. indeb. Tum verò ad c.cùm eſſes, de teſtam. multis argumentis docet Didacus, reprobandam eſſe eorum opinionem, qui hæredem, in foro animæ, ad ſeruandam minùs ſolennem defuncti voluntatem teneri arbitrantur, ſed econuerſo exiſtimat, eum qui ex eiuſmodi voluntate, bona illius poſſidet, in iudicio animę obligari, vt ab inteſtato venientibus, illa reſtituat, nullaque retentionis exceptione ſe defendat. Et quãuis iſta Didaci, de minus ſolenni voluntate defuncti ſententia, plurimos habeat contradictores, dubiaque ſit, & anceps, in hoc tamen caſu, vbi etiam ſolenni, & perfectæ voluntati teſtatoris lex reſiſtit, illæſam hæredis conſcientiam eſſe puto, quia legi, ex profeſſo legatum impugnanti ac vetanti innititur. glo. in c.fin.de præſcript. adeoque ne naturaliter quidem ex eiuſmodi voluntate tenetur. argum. d. §. prætor ait. nihil enim firmum & ſolidum ſubeſt, ex quo naturalis obligatio oriatur. Roman.ad d.l.1. quandoquidem & quę contra ius fiunt, pro infectis habentur. c. quæ contra, de regul.iur. Et propterea non ſine cauſſa interea, quæ in non ſolenni teſtamento capaci legantur, & inter ea, quæ ſolenni teſtamento incapaci relinquuntur, diſtinctionem ponit Bald. priore enim caſu, ad l.1.

C.de

C. de teſtam. legatarium, qui rem legatam minus ſolenni teſtamento, conſequi non poteſt, iniuſtè eum poſſe clàm furtimq; ſubtrahere ait: quod tamen Didacus quoque putat eſſe falſiſſimum. Poſteriore verò, ad d. l. cùm quis, hæredem in conſcientia ad præſtandum legatum, non teneri, ſcripſit.

An rei immobilis legatæ æſtimationem hæres præſtare debeat. Cap. IX.

SVMMARIA.

1 *Aeſtimatio rerum immobilium fratribus minoribus relictarum, an debeatur.*
2 *Clauſulæ codicillaris, quæ vis.*
3 *Impoſſibilia videntur, quæ ſine conſenſu Principis fieri non poſſunt.* 1
4 *Decretum irritans quam vim habet.*

GVilielmus Benedicti ad c. Raynutius, in verb. & vxorem, num. 2. de teſtam. rei immobilis, quæ eccleſiæ, monaſterio, collegio, ſeu manui mortuæ legata eſt, æſtimationem ab hærede præſtandam eſſe, iudicat, eiuſq; ſententia, aperto Vlpiani reſponſo, confirmari videtur, qui cum id quod per fideicommiſſum alicui relinquitur, præſtari non poteſt, æſtimationem eius eſſe dandam pronunciauit. C. fideicommiſſa. §. ſi ſeruo, verſ.

ex his apparet. ff. de legat. 3. Et potiſſimùm quidem, ſi teſtator eum, cui id legauit, habere non poſſe, ſciuerit, veluti ſi non ignorans, alieno ſeruo militiam reliquit, (inquit) quam ſeruum habere, neque moribus eſt receptum, neque legibus permiſſum. l. ſuper ſeruis. C. qui milită. non poſſ. gloſ. in d. §. ſi ſeruo, ad verb. militia. Quæ ſententia, & Martiani, & Africani deciſionibus eſt conſentanea. Ille enim, quotieſcunque quis vel propter corporis ſui vitium, vel propter qualitatem relicti, vel propter quamcunque aliam probabilem cauſam, id quod ſibi legatum eſt, non poteſt habere, alius tamen habere poſſet, quanti ſolet comparari, tantam æſtimationem ait recepturum. l. filiusfamilias. §. ſi quid alicui. ff. de legat. 1. Iſte verò ſi res, cuius commercium legatarius non habet, ei cui ius poſſidendi non eſt, per fideicommiſſum relinquitur, pretium deberi putat. l. ſed ſi res, eod. tit. Ad cuius reſponſi interpretationem, num. 10. Zaſius, in forenſi, ſiue extralimitãdo, hoc exemplo commonſtrat. Qui quidem, etſi iuxta quædam Alemaniæ ſtatuta, In quibuſdam locis, immobilia bona poſſidere non poſſit, adeoq; eorum commercio ſit priuatus, eorum tamen æſtimationem, ſi quæ eiuſmodi ſibi legata ſint, habere debet. quomodo & Speculator in tit. de locato. §. nunc aliqua: & Faber ad §. non ſolum.

ſolum, Inſtit. de legat. & Bald. in c. 1. de ſucceſſ. feud. rei feudalis, atque emphyteuticæ æſtimationem concedunt, etiamſi res ipſa licitè translata non fuerit.

Longè autem propiùs accedens Bartolus, tam ad d. l. ſed ſi, quàm in tractat. minorita: lib. 1. cap. 2. generaliter, ad præſtandam æſtimationem, hæredem compellit, quotieſcunq; legatarius rem ſibi legatam, non proptër ſuum delictum, ſed propter qualitatem perſonæ ſuæ, habere nequit. l. apud Iulianum. §. conſtat. & l. ſequenti. ff. de legat. 1. Ioan. de Platea ad d. §. non ſolum: Ideoque rerum immobilium fratribus minoribus; 1 manifeſtè eorum incapacibus, Clem. exiuit, de verb. ſignific. relictarum pretium voluit perſolui, quaſi non adquiſitionis, ſed magis retentionis eorum bonorum ſint incapaces, neque abs eorum æſtimatione arceantur aliter, quàm ſi iuſtam alimentorum rationem excedat, & cum inſtituto eorum diſcrepet; eiuſdemque ſuæ opinionis, & D. Cardinal. conſil. 102. num. 2. & Bald. conſil. 481. incip. quidam in ſuo teſtamento, in fin. lib. 5. ſequaces, & aſſertores habet, eoque magis, quod, vt dicto loco, verſic: ex quo patet, Bartolus exiſtimat, cùm ſimpliciter quid relinquitur, vtique in cauſam licitam, legatum eſſe præſumitur. d. Clem: exiuit. §. ad hæc, ne quis alioquin eam viam

ingreſſus eſſe videatur, per quam iudicia ſua ſubuerterentur. l. ſi miles. ff. de milit. teſtamen. Et hoc eſt, quod dictus quoque Martianus in l. ſi quis inquilinos. ff. de legat. 1. voluit, dum in conſtituenda, præſtanda, aut neganda rei legatæ æſtimatione veriſimilem defuncti voluntatem, reſpondit eſſe ſequendam. Ea autem veriſimilis eſt illius cogitatio, vt legatum teneat. l. quoties. ff. de reb. dub. ſi non de modo, quo relictum eſt, ſaltem eo modo, quo valere melius poteſt. l. Lucius. ff. depoſi. l. hactenus. ff. de conſtitut. pecun. l. cum ſeruo. ff. de verbor. obligat. Nam quamuis hi qui teſtantur, diſertis verbis, eam clauſulam tabulis ſuis ſubnectant, ſi non valet iure teſtamenti, valeat iure codicilli, ſeu omni alio modo, quo meliùs valere poteſt: cuius clauſulæ vim,
2 dicto loco cap. 3. eſſe affirmat Bartolus, vt hæredem, tam in foro exteriori, quàm in iudicio animæ, ad ſoluendum pretium rei legatæ adigat: tamen ſi expreſſis verbis inſerta non ſit, ex coniectanda defuncti voluntate, præſumi debet, qui ſi interrogatus fuiſſet, reſpondiſſet veriſimiliter, quod vltimum ſuum elogium ſecundum meliorem formam iuris valere cupiebat, adeoq; quòd ſi ipſa res legata, legatarij fieri non poſſet, æſtimationem ſaltem illius conſequeretur. Honorare enim eum voluit, & aliquo legatigene-

ti genere augere: Et, ſicut legis diſpoſitio, in omnes actiones humanas influit, easq́e regit, & interpretatur. l. quæro. §. interlocutorem. ff. locati. l. quidam cùm filium. ff. de verbo. oblig. certè lex ipſa, eam defuncti voluntatem ita docet eſſe intelligendam, vt, ſi vno modo valere non poſſit, alio ſaltem, qui & voluntati defuncti non difformis ſit, & quomodo legatario magis ex vſu eſt, explicetur. ff. de vſufructu lega. l. legatum. & ibi Bartol. l. 1. C. de expenſ. ludo. l. legatum. ff. de adminiſtrat. rerum ad ciuita. pertinent.

Negantem tamen partem verba Africani probare videntur, qui eorum legatorum æſtimationem legatario denegat, quorum commercium, ſine iuſſu Principis, non eſt. Quæ enim ex eius arbitrio pendent, habentur quodammodo pro ijs, quæ fieri nequeant. d. §. conſtat. l. 2. §. tractari. ff. ad S.C. Tertull. l. 4. ff. de fideicommiſſ. libertat. eique conſentiens Vlpianus, eius rei inutilem eſſe ſtipulationem reſpondit, cuius commercium penes eum, cui adquireretur, non eſt. l. multum intereſt. ff. de verbor. obligat. id quod etiam, ad eiuſdem rei æſtimationem, traducunt interpretes, nec certè iuſta ſine ratione, vt arbitror. Quotieſcunque enim diſpoſitio aliqua, lege prohibente, facta eſt, nihil ex ea ſequitur. d. l. non dubium, & ne naturalis obligatio quidem. l. ſi non ſortem, 3

&ibi Docto. ff. de condict. indeb. d. l. cùm lex, & (vt conſil. 74. num. 17. lib. 1. Marianus Socinus nepos aſſerit) ſi in æſtimatione ſubſiſteret, ſanè quia aliquo modo, videlicet quoad æſtimationem, valeret, nulla eſſe non poſſet. Quod naturæ, & conditioni rerum de iure impoſſibilium, inter quas, talis diſpoſitio recenſetur directò contrarium eſt. l. impoſſibilium. ff. de regul. iuris. l. filius. ff. de condit. inſtitutio. Et tantò quidem magis, quod, licèt in dubio ea interpretatio aſſumi debet, vt quam tutiſſimo loco res ſit, & voluntas defuncti defendatur: excipitur tamen, ſi vetante lege ſcripta eſt, quia contra legatum, aduerſus legem relictum, in dubio pronunciari debet. l. vbi eſt verborum. ff. de reb. dub. M. Antonius Natta, conſil. 402. nume. 47. lib. 2. Et quotieſcunque rei geſtæ lex reſiſtit, ſi eo modo quo geritur, valere non poteſt, etiam alio modo non valet. Eiuſmodi enim lex (inquit Zaſius ad l. 1. §. ſi quis ita, num. 30. ff. de verbor. obligat.) inficit, enicat, interimit omnia. d. l. non dubium. Sed omnium exactiſſimè hoc perpendens Angel. conſil. 224. incip. an mendicantes, vbicunque (inquit) relictum eſt nullum, propter incapacitatem ipſius legatarij, cauſatam à prohibitione iuris reſiſtentis potentiæ capiendi, ac relinquendi, illud relictum, nunquam in aliquẽ vſum

vſum, quantumcunque licitum, & approbatum debet conuerti: imò funditus omnibus viribus vacuatur, & pro nō ſcripto eſt. l. 1. & l. ſi in metallū. ff. de his, quæ ꝓ non ſcrip. habentur. Et quamuis, cùm legatarius capax eſt, & legatum à iure prohibitum non ſit, ſed ſolus vſus vetitus eſt, in quem legatur, benigna quadam interpretatione, in alium licitum vſum conuertitur. d. l. legatum. tamen cùm legatum à iure reprobatur, alia conditione vtimur. Deinde verò mendicantes admonet, ne ad relicta bonorum immobilium nec aliarum rerum, quarum incapaces exiſtunt, anhelent, eaq; ſub colore & prætextu eleemoſynæ tādiu ſtudeāt retinere, quouſq; vendiderint, quoniam non valet, vt dictum eſt, niſi teſtator ſignanter bona immobilia reliquiſſet, vt venderentur, & pretium conuerteretur in victum & alimenta eorum. Et quamuis deinde inferius eiuſmodi legatum defendat: non tamen eo caſu ſuſtinet, quo mendicantibus incapacibus relictum eſt: ſed tantum quando altari conſtruendo, & ex more regionis, bonorum immobiliū capaci legatum fuit. Accedit quoque ad hæc, quod in conſtitutione Caroli V. Imperatoris, de qua ante diximus, clauſula decreti irritantis adiecta eſt, quam ad auertendam rei legatæ æſtimationē, ſi quando incapaci relicta fuit, ſufficere, conſi. 20. ver. & ad prædicta. tit. de

teſtament. admodum aptè decidit Calderinus.

In tanta opinionum contrarietate, quæ tam veriſimiles vtrinque probationes habet, ita conſtituendum eſſe arbitror, quòd ſi res immobilis eccleſię, collegio, aut monaſterio legetur, quæ vel humani iuris eſſe nequeat, vt ſunt res ſacræ, & religioſæ, vel quæ in hominũ commercio nõ ſint, vt eſt campus Martius, forum Romanum, vel cuius perdifficilis ſit, & inuſitata comparatio, vt ſunt Saluſtiani horti, qui ſunt Auguſti, prædiaq́; Cæſaris, quæ in formam patrimonij ſunt redacta, cuiuſmodi res, niſi iuſſu Principis diſtrahi non ſolent, ſanè adeò inutile eſt legatum, vt nec res, nec ęſtimatio pręſtari debeat. d. §. conſtat, talia enim legata teſtamento inſcribere furioſi hominis eſſe putat Vlpianus. l. cùm ſeruus. ff. de legat. 1. neque enim prudens aliquis, id facilè legauerit, quod neminem conſequi poſſe, non ignorat, Pariſ. conſil. 7. lib. 1. nec æquitas ſuadet, eius rei pretium præſtari, quæ nullo pretio in hominum ſolet eſſe commercio, id quod non obſcurè voluit Albericus ad d. §. conſtat, & ad l. ſed ſi res, eodem tit. dum ait: Quod ſi res legata erat æſtimabilis valebit legatum, vt æſtimatio debeatur. d. l. ſi quis inquilinos. ſi verò inæſtimabilis erat, non debebitur, eaque ratione & Pariſ. & Marianus, locis

cis citatis Baldi, atque Speculatoris ſententiam refellunt, falſumque eſſe aſſerunt, quod feudo ſine cóſenſu Principis legato, æſtimatio debetur. Sin verò res immobilis legata, cuius vſus, & commercium, alius quilibet habeat, eccleſia verò, ſeu manus mortua non habeat, idque nullo eius merito culpaq; factum ſit, ſed tantùm ob rationes, ſuperioribus ſectionibus explicatas, diſtinguendum cenſeo. Etenim ſi lex, aut communis, aut municipalis, eccleſiam, manumq; mortuam, bona immobilia retinere vetet, & intra certum tempus ea vendere, vel in perſonam eorum capacem, iubeat transferri, nec amplius quidquam adijciat, certè manifeſtè viam ei demóſtrat videlicet re ipſa immobili legata, æſtimationem eius adipiſcatur, eoque argumento & Caſtrenſis, & Ioan. de Imola ad d. §. conſtat, & Alber. ad d. l. ſed ſi res, num. 3. Bartoli ſententiam, d. c. 2. & 3. ſequuti, rei immobilis fratribus Franciſcanis eis incapacibus, æſtimationem, cuius vtiq; capaces ſunt, ab hærede putant eſſe ſoluendam. Et ex Archidiacono quidá referunt Pontificem Max. ad vtilitatem Dominicanorum hoc olim declaraſſe. Cæterùm ſi vel ſtatutum, vel Principis conſtitutio, qualis eſt Caroli V. in illis terminis non conſiſtat tantùm, ſed ſed vlterius progrediatur, & clauſulas decreti irritantis adijciat, iterum probabiliter dici po-

C 5 teſt,

teſt, neque rem, neque æſtimationem eius deberi, ideo quod teſtamentum, cui ſic lex reſiſtit, & contractus cui tam rigidè aduerſatur, non extitiſſe finguntur, & pro non ſcriptis, non factis, non initis habentur. l. 2. ff. de his, quæ pro non ſcript. hab. & ibi Bartol. Bald. ad d. l. non dubium, in 2. not. Imò enim, & rem ipſam, quæ loco materiæ eſt, adeò à teſtamento eximit, vt ei forma aliqua, per ipſum teſtamentum imprimi non poſſit. l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verb. oblig. Bald. d. loco 11. oppoſ. & ſi eiuſmodi teſtamētum ſeu legatum peræquè habeatur, atque ſi ſcriptum non eſſet. l. 2. ff. de iniuſto teſtamen. conſequens eſſe videtur, quod nec præſtanda ſit æſtimatio, quam nullo ſcripto teſtamento præſtari debere nemo ſani capitis dixerit. ideoque in non diſſimili ſpecie conſultus Romanus, conſil. 509. incip. circa propoſitum. col. 5. verſic. his tamē, reſpondit, quod vbicunq; ob publicam aliquam cauſſam rei alicuius alienatio prohibetur, neque res, neque æſtimatio eſt præſtanda. l. 1. verſic. & quacunque. C. de contract. iud. glo. in d. l. multum, eò magis, quando clauſula decreti irritantis adiecta eſt, quæ pro forma habetur, Iaſon ad l. omnium. C. de teſtamen. eoque defuncti voluntatem reijcit, vt non extitiſſe videatur, ne quoad æſtimationem quidem, ſicuti con-
ſil. 71.

ſil.71.incip. caſus mihi oblatus. num.11. ſenſiſſe videtur D.Præſes Euerhardi: & quamuis in æſtimatione ac pretio rei legatæ, rationes legis ceſſare videantur,cùm tamen,de lucro quærẽdo agitur,per ceſſationem cauſſæ,ſeu rationis, à verbis legis ac ſtatuti non receditur. Bartol.ad d. l. omnes populi, 2. quæſt.ff.de iuſtit.& iur.Tiraquel.in lib.ceſſante cauſſa.limita.5. Et quia validior eſt præſumptio,quæ ſumitur ex qualitate diſpoſitionis, quàm illa, qua quis præſumitur actum ſuum valere velle.l.non codicillum, & ibi Cornæus in 3.not.C.de teſtam. & quando contra legem factus eſt, potius ita interpretandus eſt, vt nihil operetur, Alciat. reg. 3. præſumpt.cap.34. nu.11.& ſequentib.nulla eius habenda ratio, quod ante obiectum fuit,veriſimilem fuiſſe defuncti cogitationẽ, vt ſi non res legata, ſaltem eius pretium præſtaretur. Et cùm in teſtamento inter liberos condito iure ſpeciali ſit receptum, vt clauſula codicillaris,ſeu melioris modi, illi ſemper tacitè oppoſita videatur.l.cohæredi.§. cũ filiæ,& ibi gl.ff. de vulg. & pup.ſubſt. d. Præſes cõſ.234.incip.cõdidit, nu.7. verũ non eſt, ꝙ in omnibus alijs teſtamentis idẽ ſtatuitur, quod d.c.3.nu.8. verſ. incip. tertio Bartolus quoq; voluiſſe videtur.Et hæc quidẽ veriſimiliter dici poſſe exiſtimo, cõſtanter tamen nõ affirmo,cũ qa perplexitatẽ deciſionis huiuſce-

iuſcemodi ſupremorum iudicum ſententias in multos annos diſſidiſſe intelligo, tum verò, quod ego ſi hæres eſſem, & mens teſtantis quoquo modo mihi pateret, ſecuriorem viá mallem eligere, & præſtationem æſtimationis, omnem ex animo ſcrupulum mihi eximere, iuxta c. cõſuluit, de obſeruat. ieiunio. etiam ipſo Bartolo ex theologorum ſententijs d. loco hoc ſatis ſuggerente.

Hæres qui approbauit teſtamentũ defuncti an rem immobilem legatam, eiuſue æſtimationem prȩſtare debeat. Cap. X.

SVMMARIA.

1 *Sententia nulla an poſſit confirmari.*
2 *Contractus teſtamento fieri an poſſit.*
3 *Teſtamentum nullum quomodo poſſit approbari.*

HAeredem illius, qui rem aliquam immobilem legauit eccleſiæ, ſi eam rem non præſtet, paulò ſuprà oſtendimus tutum eſſe etiam in iudicio animæ: & ſi clauſula decreti irritantis, qualem Cæſarea conſtitutio habet, legi ſine ſtatuto eius rei adquiſitioné eccleſiæ proohibẽti fuerit adiecta, ne ad prẽtium quidem illius præſtandum, hæredem obligari. Quomodo, & olim cum diuerſis alijs, excellentiſſimum noſtri temporis Iuriſpru-

riſprudentem D. Gabrielem Mudæum reſpondiſſe memini. At ſi teſtatori de fide illius addubitanti, & de præſtatione legati ea propter ſtipulanti eam rem ſe ſoluturũ promiſit, & teſtamentum ab eo ſcriptum approbauit, id in diſquiſitionem vocandam videtur.

Nam ſi hæreditas viuente teſtatore adiri non poteſt, quia de tempore hæreditas non eſt, l.1.ff.de hæred.vel act.ven.l.neminem.ff. de adquir.hæred.certè approbatio teſtamenti viuo teſtatore facta, nihil ponderis habere videtur.l.ſi quãdo.§. illud generaliter. C.de inoffi.teſtam. & ſicut legato exiſtente nullo, promiſſio illuc relata, etiam eſt nulla.l.cùm quis decedens.ff.de legat.3.quia naturam legati ſequitur.l.1.§.ſub conditione.ff. vt lega. no. cau. ita & approbatio & conſenſio qualiſcunque, quæ non mutuit aliquid vtile & validum quod confirmet, in quo pedes ſuos figat, & vim ſuam exerceat, nihil agit. Bald. ad l. falſus.col.2. in princip.C. de furt. & in addit.ad Specul.tit.de inſtru. edit.in princi. col.9. Bart.ad l.ſi tibi.§. ſi pactus, in 2.not.ff. de pact. Dynus ad c.non firmatur, de reg.iuris in 6. Et hoc eſt quod ad l.2.C.de lib.præter.Bald.ait confirmationem ſine confirmabili non valere, & cum à cõtractibus ad teſtamenta iuſta, & iuridica ſit argumentatio. l.ſeruum filij.l. quæ de legato.ff. de legat.1.

l.1.C.

l.1.C. de inſtit.& ſubſtit. vtique ſicut contra-ctus cui lex eſt contraria, cōſenſu contrahentium valere non poteſt, Bart.ad l.ſi tutor.C. in quib.cau.in integ. reſtit. ſimili modo, nec legatum quod iuri non ſit conſentaneū. Præterea quemadmodū teſtator efficere non poteſt, ne leges in teſtamento ſuo locum habeāt l.nemo poteſt.ff.de leg.1.ſic & hæres promittendo facere nequit, vt rem à lege ad eccleſiā transferri prohibitam eccleſia adquirat, ne quod vna via vetitū eſt, alia permittatur, eaq; ratione legi latæ fraus fiat, & ſtruantur inſidiæ.l.fraus.ff.de legib.cùm quid.eo.ti.lib.6.
1 Sed ſanè & exemplis illud probari poteſt, nam & ſententia, quę ex defectu iuriſdictionis nulla eſt, conſenſione litigantium robur non accipit.c.cùm dilecta, de confir.vtili, gl. ad c.ſignificaſti.de foro compet.& delegatio incompetenti iudici facta, non confirmatur voluntate partium. Bald. ad l.1.C. de pedan. iudicib. & acta inualida per eam nō validantur. Innoc.ad c.cùm cauſſam, de teſtib. Quibus rationibus motus Guido cōſ.28. incip.conſiliū, nu.2.lib.1. hæredem, teſtamentum ex defectu ſolennitatis nullū, approbare nō poſſe reſpondit, vt ex ea approbatione illud confirmetur.l. teſtamēti, & ibi gl.ff. de teſtam. accedit etiā ad hæc, quòd quū hæres cum eccleſia legataria nihil egerit, nihil ſtipulanti ſpoponderit, ſed quidquid cū teſtatore
qui

qui veluti homo aliquis priuatus alteri ſtipulari nõ potuit. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. obl. actum eſt, id de abſente geſtũ fuit, nulla exiſtit materia, ex qua actio & obligatio oriatur. l. quæcunq;. ff. de act. & obli. Bar. ad d. l. cùm quis, nu. 4. nihil eſt, cui promiſſio innitatur, Aym. cõſ. 200. lib. 1, nu. 9. eoq; magis, quod vt conſil. 22. in fine lib. 3. ait Iaſon, promiſſio eiuſmodi metu quodámodo exſculpta eſt, vel ne hæres teſtatorem negando conturbet, vel ne ea negatione offenſo teſtatore, hæreditate excidat. 2

Cæterùm cõtrariam opinionem adiuuat, quod ſicut in teſtamento, aut potius poſt teſtamentum contractus fieri poteſt. l. aſſignare. ff. de aſſig. libert. l. filio præterito. ff de iniuſto & irrit. Bald. & Imola, ad l. hæredes. ff. de teſtament. ita etiam approbatio teſtamenti, ſeu legati. & proinde in ſuum præiudicium hæredi licet quamcunq; inualidam teſtamenti voluntàtem probare. l. non dubium. C. de teſtamen. l. ſi veritas. C. de fideicommiſſ. etiamſi impoſſibilis cõditio ſit adiecta. l. ſi quis teſtamenti, & Barto. in l. 1. ff. de condit. inſtit. aut ſi lex ipſa eiuſmodi voluntati aduerſetur. d. l. cùm quis decedẽs, Romanus cõſ. 222. inci. dubitatur, verſ. incip. ſecundo principaliter, Guido Papæ conſ. 55. incip. omiſſa facti narratiõe. nu. 5. lib. 1. Rubeus cõſ. 107. incip. deceſſit illuſtris Dominus: vt ſi nõ tanq̃ legatum, aut teſtamentum valeat, ſaltẽ

valeat vt pactum, ſuper voluntate defuncti fundatum,glo.Salic.& Alexand. ad l.1.C.de fideicommiſſ.Nam & ſentētiæ ipſo iure nullæ approbatio , tametſi eam vt ſententiam valere non faciat,facit tamen, vt valeat quaſi pactum, Iaſon ad l.is qui putat, nu.5.ff. de adquiren.hæred. & de legato feudi inaniter nulliterque relicto, conſil.237.incip. perlectis,nu.5.reſpondit Oldradus,quod licèt legatum,veluti rei minimè legabilis (vt ita dicam) non teneat, ſi tamen hæres ſciens prudensq; paſſus ſit legatarium illud poſſidere, & ſic tacitè voluntatem defuncti approbauerit,conſenſu ſuo ſibi præiudicat, ſi non ex cauſſa in integrum reſtituatur. Licet enim domino feudi non præiudicet eius conſenſus, ſibi tamen contraueniendi aditum claudit, arg.l.per fundum.ff.de ſeruit. ruſt.prædio. Et quamuis in alijs rebus ac perſonis legatarij præſentia, & ſtipulatio poſſet eſſe neceſſaria,vt cum Aymone d.loco d.conſil.82. tradidit Iaſon, in ijs tamē,quæ ad piam cauſſam relicta, diſpoſitaque ſunt, dubium non eſt,quin & teſtator ipſe,& quilibet alius priuatus ad commodum & vtilitatem eiuſdem piæ cauſſæ paciſci ac ſtipulari poſſit, Franc. Mar.quæſt.334.nu.7. per l. ad tempus.§.1.ff. de vſucap. Zaſius & Iaſon ad d.§.alteri. Tiraquel.de pia cauſſa priuileg. Eoque magis, quod & conſenſus ille, hæredis mandatum

indu-

inducere aç roborare videtur, ex quo obligare eum ignoti iuris, non eſt, l. 1. & l. 2. ff. mand. Bart. ad d.l. cùm quis decedens, & qué præcedat teſtatoris volútas, cauſſa ſuper qua commiſſio fundetur, non deeſt argu. l. in teſtamento. ff. de fideicommiſſ. libertat.

Ego quidem in priorem ſententiam ſum procliuior, ſi clauſulæ decreti irritantis, conſtitutioni fuerint adiectę. Nam cũ quid prohibetur, omnia cenſentur eſſe prohibita, quę ſequuntur ex eo, & per quę peruenitur ad illud. l. ad rem immobilem. ff. de procurat. l. oratio. ff. de ſpóſalib. c. cùm quid, de reg. iuris, lib. 6 & ille qui meditatur principiũ, meditatur & finem Bald. ad l. quamuis. C. de fideicom. & ad d.l. nó dubium in 10. oppoſ. C. de legib. Ideo lex ſeu conſtitutio eiuſmodi q̃ legatum rei immobilis, ad vtilitaté eccleſiæ, veluti antecedens, in quo eſt principiũ, prohibet, cẽſetur etiam omnem promiſſionem, per quã ad eius rei præſtationem poſſet perueniri, vetare. Etenim cùm propter finé, omnia prohibeãtur, fruſtrà fieret prohibitio legati, ſi permitterentur ea, quæ ex legato poſteà cõſequuntur, aut oriũtur: ſed qui eſt excluſus à toto, debet eſſe & excluſus à qualibet eius parte, Io. Monachi, ad d.c. cũ quis, l. ſi qs cùm totũ. ff. de excep. rei iudic. huic ad l. cætera. §. ité quæri, nu. 10. ff. de lega. 1. reſpódet Iaſon illud quod fieri nó poteſt directè, per

viam legati fieri non poſſe per viam reſeruationis, de quo tanto minus hîc dubitandum eſt, quod quæ ratio legatum impedit, eadẽ & promiſſionem infringit. Itaq; vbi eadem eſt ratio, eadem quoque debet eſſe iuris diſpoſitio, l. adigere. ff. de iure patron. Eoque reſpiciens Caſtrenſis ad d. l. non dubium. C. de legib. in fine, quoties principalis contractus, propter legis prohibitionem fit nullus, toties ſtipulationem, pignoris dationẽ, fideicommiſſionem, iuramentum, cæteraq; illius acceſſoria nulla fieri affirmat.

Quod autem teſtamẽtum nullum aut inualidum ab hærede approbari, & approbatum præſtari debeat, ita accipi, atque intelligi ſolet, ſi iſtiuſmodi inualiditas in ſolius hęredis præiudiciũ vergit, quo caſu tacita quędam donatio pręſumitur, vt ad d. l. 1. ait Caſtrenſis, non etiam ſi boni publici cauſſa ſit inducta, aut ſi ex cauſſa, qualicunque modo ſuper ea fundata, originẽ trahat, Caſtr. verſ. in glo. fina. Ang. verſ. item ſi eſſet nullum fauore approbantis, Fulgoſ. verſ. & præter rationem, nu. 3. in fi. Bart. verſ. quandoque teſtamentum, in d. l. non dubiũ. C. de teſtam. Ideoq; Gratianus & Valentinianus nõ de ea voluntate defuncti, cui lex reſiſtit, ſed ea tantum, quæ legibus ſubnixa non eſt, loquuntur: inter quæ duo intereſſe plurimum, ad d. l. non dubium. C. de legib. obſeruat Baldus.

Et rurſum Diocletianus & Gratianus de eius teſtamenti approbatione agunt, cui aut veritas deeſt, aut ſolennitas, vt quia vel ſcriptum non erat, vel ſolenniter ſcriptum non erat, gl. ibi, legatario autem, quò minus accipere poſſet, obſtabat nihil d.l.ſi veritas. Deinde cùm, vt pleriq; ſentiunt ex inutili teſtamento, vel legato, aliter non reprobato, coniuncta defuncti volũtate, naturalis ſaltẽ obligatio oriatur, hæres ex promiſſione ſua facilius vrgetur, gl. ad d.l.2.C.de fideicom. At cùm lex & legatũ damnat, & legari vetat, & legatarium illius non capacẽ reddit, nulla eſt ratio, quæ hæredem, quãtumuis teſtamentũ ſeu legatũ approbantẽ, & illud ſoluere ſpondentem, ſuadeat compelli, non magis quàm cùm contra leges, bonoſq; mores pacta fiũt; l.pacta quæ, C.de pact. Proinde vbi priuatorum conſenſio, actioque quid poteſt, ibi approbatio, ſi nõ in vim teſtamenti aut legati, quod nullum eſt, ſaltẽ, veluti pactum, ſeu præſumpta aliqua donatio valet, vbi verò; id quod lex prohibet, neq; pacto, neq; conuentione, neq; donatione fieri permittit, ibi approbatio nihil efficit, vtpote quæ cũ ad teſtamentum, vel legatũ acceſſoriè veniat, ſecundũ illius naturã regulari debet, d.l.cũ qs, §. qui teſtamentum, Franc. Mar. q.334.nu.2.

Et ſicut ad ipſius rei immobilis legatę præſtationẽ, etiã ꝓmiſſam, ſummo iure cogi nõ

poteſt, quia lex reſiſtit traditioni, ita quoq; neq; ad diſtinctionem illius ſtricto iure com pellitur, quia eam neque ipſe promiſit, neq; eccleſiæ defunctus ab eo ſtipulatus eſt, tametſi ceſſantibus clauſulis decreti irritantis (vt proximè diximus) teneretur. Et quamuis & Didacus ad c. cùm eſſes, de teſtament. & Dominicus à Soto libr. 4. q. 5. art. 3. de iuſtit. & iure, pleraq; ſuggerant, ex quibus non improbabiliter dici poſſe videtur, quod etiam in iudicio animæ tutus ſit, hoc tamen neque ipſe ſequi velim, neque alijs conſulere, vt ſequantur, ſed hoc potius ſuadeam, ne denegando æſtimationem aduerſus propriam conſciẽtiam luctentur, defunctumq; decipiant, qui legati præſtationem ab eis ſtipulabatur, fidemq; eorum ſequutus eſt, & fortè pro exoneratione cõſcientiæ ſuæ duntaxat legauit. Nam & Angelus ad l. quidam. §. illò procul. C. de neceſſa. hæred. & Cornæus conſi. 119. lib. 2. & Alciatus conſil. 486. nu. 9. & Panor. ad d. c. cùm eſſes, vno ore reſpon dent, hæredem voluntati defuncti minus ſolenni contrauenientem, quoad Deum, & in foro conſcientiæ tutum non eſſe, non quod omnis voluntas defuncti hęredẽ in conſcientia liget, ſed quod illi ſubſeruire debet, quã lex non damnat nec reprobat, quæq́uè nulli fraudem, nulli pręiudicium facit, tametſi ob nõ ſeruatas certas ſolẽnitates, formulasq́; iuridicas

ridicas ſit inutilis, quoad d.l. ſi veritas, prudenter reſpexit Fulgoſius, & veterem illam quæſtionem, de teſtamento filij nullo ſeu inutili, quo matrẽ à ſtatuto excluſam, hæredẽ ſcripſit ad c.Raynut.ad verb.&|vxorẽ nu.72. pertractãs Guliel. Benedicti, contrariaq; Romani conſ.199.& Angeli conſ.26. & d.Anto. conſi.20. reſponſa referens, hæc tandẽ verba ad finem ſubnectit: niſi conſciẽtia ab inteſtato ſuccedẽtis, ei dictaret, vel ſcrupuloſè perſuaderet, quod malè faceret ſubtrahẽdo hæreditatẽ hæredi ſcripto in tali teſtamento aut nullo, aut irritãdo, quo caſu deberet obedire conſcientiæ ſuæ. Quæ ſentẽtia, me quidem iudice, tutior multò eſt atque ſecurior, quia piarum mentium eſt ibi culpam timere, vbi culpa non eſt c ad dub 5. diſtinct. quodcunque demum in via domini, metuere Cle. exiui.§.1 de verb.ſign. & non omnem ſcrupulũ leuem ducere, aut ilicò reijcere. l. cùm proponas, & ibi Cynus C. de interdict. matrim. c. illud de cler. excommunicato. miniſtra.

Porrò autem de illo hærede, qui vel ſola aditione hæreditatis, vel aliorũ legatorum, eodẽ teſtamento comprehenſorũ ſolutionẽ in voluntatem defuncti videtur conueniſſe, eamq; approbaſſe, hic nõ diſputo, ea maximè de cauſſa, quod bona pars interpretum in ea verſetur opinione, quod ex eo ſolo, ea legata, quæ à iure probata ſunt, præſtare minimè

tenetur,l.Turpia.ff.de lega.1.Iaſ.nu.5.&Alexand.ad d.l.non dubium, Aymo conſi.200. num.5.lib.1.

Teſtator an hęredem ſub ea conditione ſcribere poſſit, ſi rem immobilẽ eccleſię dederit, Cap. XI.

SVMMARIA.

1 *Conditio magis inficit quàm modus.*
2 *Fieri aliquid de facto quando ſufficit.*
3 *Conditio impoßibilis quæ.*

SI Męuius (inquit Domit. Labeo I. C.) cui fundus legatus eſt, Callimacho, cũ quo teſtamenti factionem non habebat, ducenta dediſſet conditioni parere debet, & ducenta dare, vt ad eum legatus fundus pertineat, licèt nummos non faciat accipientis, l. Mæuius. ff. de condit. & demonſtr. Quo Labeonis reſponſo motus exiſtimo, quod ſi teſtator ea lege hæredem ſcripſerit, ſi eccleſiæ quę capax non eſt, fundum ſeu aliam rem immobilem dederit, tametſi fundus ſeu res illa accipientis eccleſiæ nõ erit, hæreditatẽ tamen accipere nõ poterit, niſi pro volũtate teſtatoris rem ſeu fundum dederit. Nam quod de Callimacho, cum quo non erat factio teſtamẽti Labeò reſpõdit, hoc de fratribus minoribus Franciſcanis, de ſpurijs, alijſque incapacibus omnibus Caſtrẽſis, & alij in eum locum

aſſerue-

aſſeruerunt. Et cùm in vim conditionis, quę 1
proculdubio magis inficit, quàm modus, relinquitur, conſequens eſt quod cōditio dandi, etiam quæ de iure impleta nullum effectum eſt habitura, & ex cuius implemento nemo commodum aliquod conſequi poterit ſaltem de facto adimpleri debet, ad actionem conſequendam, l. mulier. ff. de condit. inſti. & ibi Caſtren. & licet id quod de iure fieri poſſit, de facto fieri minimè ſufficit, l. hæc conditio. ff. de condit. & demonſtr. tamen vbi de iure fieri non poteſt de facto fie- 2
ri ſatis eſt, Bald. ad d. l. mulier. Et tametſi regulariter ea quæ iuris ſunt, potiſſimũ conſiderari ſolent, l. Mutianæ d. titu. excipitur tamen, quando verba teſtatorum ad factum referuntur, l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad S. C. Trebel. Tiraq. ad l. boues. §. hoc ſermone, limita. 1. ff. de verb. ſign. Alcia. ad l. vbi pactũ nu. 32. C. de tranſact. Dd. ad l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod quiſque iur. Roman. cōſ. 199.

Quod ſi dicas impoſſibilē conditionē à legatis, & vltimis voluntatibus reijci, eademq; pro nō ſcriptis haberi, §. impoſſibilis, Inſt. de hæred. inſtit. impoſſibilem autē eſſe, nō eam 3
tantũ, quá natura exiſtere impedit, verũ etiã illã cui lex reſiſtit, aut quæ ex ſolius Principis conſenſu pendet, vt ad l. 1. q. 6. C. de inſti. & ſubſti. ait Bal. tum verò cōditionem cuius euẽtus nihil operatur, expectandã non eſſe,

l.ſi ita ſcripſerit,ff.de hæred.inſtit.reſpódeo, cum Baldo ad d.rub.C.de inſtit.& ſubſtit.in fine,quod,cùm conditio,id quod in ſe turpe eſt,continet,vtique omninò pro non ſcripta eſt, nec debet adimpleri,d.l. Hæc conditio, ſin autem factum, ſub qua ſcripta eſt, turpe in ſe nihil continet, tunc ſi de iure adimpleri non poteſt,de facto fieri ſatis eſt,l.qúidam cùm filium. ff. de verbor. obligat. d.l. mulier. Quam quidem ſententiam probans Guilielmus Benedicti, ad c. Raynutius ad verb.reliquit, num.16.verſi.incip.tertiò fallit, de teſtam. communem illam tritamque regulam, quod conditio de iure impoſſibilis à teſtaméto reijcitur, ita reſtringit, niſi de facto adimpleri poſſit:& in eius facti implemento nulla turpitudo verſetur,d.l.Mæuius, & l. qui hæredem, in princip.ff. de condit. & demonſtrat.

Dominium ſeu poſſeſſio rei immobilis venditæ ſeu legatæ an tranſeat in eccleſiam. Cap.XII

SVMMARIA.

1 *Poſſideri an poſſit quod teneri non poteſt.*
2 *Dominium miniſteriale ſeu momentaneum quod ſit.*
3 *Dominium quando ex inutili actu transferatur.*
4 *Poſſeſſionis duplex qualitas.*

Pro

PRO præſentis quæſtionis deciſione temperamento aliquo opus eſt. Etenim ſi nulla decreti irritantis clauſula adiecta, lex aut ſtatutum, bona immobilia eccleſiam retinere vetet, eaque ſi in illam translata fuerint, infra certum aliquod tempus extrà manum ſuam ponere duntaxat præcipiat: vtique dominium eorum, quatenus tradita fuerint in eccleſiam tranſire exiſtimo. Illius e- 1
nim rei, quam tenere non poſſumus, dominium habere poſſumus, c. recolentes, & ibi Panormitan. num.3. de ſtatu monachor. Et quidem potiſſimùm, quotieſcunque nullum delictum concurrit, ob quod nos illud habere non licet, Doct. ad l. apud Iulianum, §. conſtat. ff. de legat. 1. Quam ſententiam ad l. fin. num. 161. probans Hyppolitus, dominium hoc, quod ſic in eccleſiam transfertur, 2
momentaneum appellat, quia apud illam manere non poteſt: Zaſius autem, num. 10. & 11. ad d. §. conſtat, miniſteriale vocat, quia ad miniſterium pertinet, vt vendatur.

Sin autem clauſula decreti ac annullatiua, conſtitutioni aut ſtatuto appoſita fuerit, omniaque caſſet, & irritet, quemadmodum Caroli V. conſtitutio, omnem alienationem, donationem, teſtamenti liberalitatem, & tranſportum, de his rebus immobilibus damnat, prohibet, & pro infecto ac nullo ha-

bet, non tranſire dominiũ verius eſt, l. vnica & ibi Fulgoſ. num. 2. C. de ſuffrag. l. iubemus. §. ſanè. C. de ſacroſanct. eccleſ. Nam licèt ex inutili actu ſubinde tranſeat dominium, ſi modò putatiua aliqua ſubſit, l. contractus. C. de fide inſtru. l. multum. C. ſi quis alteri vel ſibi, l. fina. C. ad l. Iuliam maieſta. quando tamen omninò lex, aut ſtatutum actui iſtiuſmodi reſiſtit, & aduerſatur, aliud iuris eſt, l. non dubium. C. de legib. Alexander verſic. incip iuxta proximè dicta. Alcia. num. 62. Iaſon ad finem, l. 1. §. ſi vir. ff. de adquir. poſſeſſ. Nam cùm actus propter ineptam verborum conceptionem, vel propter aliam aliquam cauſſam inutilis eſt, eaque inutilitas conſenſu partium modo aliquo ſanari poteſt, neque lex aut ſtatutum directò illi repugnat, dominium propriè non ex illo, ſed ex partium conſenſu propter illum transfertur, Angel. ad d. l. multum, num. 4. ita vt licet cauſſa remota ipſius dominij, aut nulla ſit aut inutilis, immediata tamen cauſſa, hoc eſt conſenſus ad translationem dominij ſufficit, & quidem potiſſimum, quando cauſſa aliqua ſubeſt, tametſi putatiua & erronea, qua contrahens ad traditionem inducitur ac mouetur. l. eleganter. ff. de dolo. l. cùm nemo. C. eod. titul. l. 1. C. de condict. ob cauſſam.

Bald.

Bald.& Caſtren.col.2.verſi. nec obſtat,ad d. l.multum.

At quando contrahens non poteſt contrahere, quando res non eſt in commercio, quando lex contractum & actum prohibet, eundemq́; nullum facit & irritum, aut quando non eſt improbata ſola illius qualitas, ſed ſubſtantia, obligatioque, dominium nō transfertur. Bald. ad d. l.1. & ad l.non dubium, verſ. vltimò nota.C.de lega.Alber.ad l. non dubium, col. penult. verſic. dic aut improbatur.C.de legib.Ioan.Fabri ad l.quoties.in fine.C. de rei vendicatione. & tunc verum eſt, quod prohibito actu cēſetur annullata traditio.l.3.§. ſciendum.ff.de donat.inter vir.& vxo.& per conſequēs dominij trāſlatio, vt ad d.§.ſi vir,verſ.incip.ſecundo nota. ait Socynus, quæ ex ea ſequitur. l.traditionibus.C. de pact. & quod ſine habili titulo ac cauſſa dominium non ſolet transferri,l. nunquam nuda, ff. de adquiren. rerum domi. Igitur quod ad d.l.1. in fine reſpondet Angelus, non ſolùm ex contractu inutili cui lex non aſſiſtit, verùm etiam ex contractu reprobato, cui lex reſiſtit, dominium transferri, ſi indiſtinctè & ſimpliciter accipiatur, verum non eſt, neque in dicta l. 1. de ijs loquitur Imperator, qui contractum à lege improbatum ſcienter ineunt, ſed de his qui impedimen-

dimentum, quod verè ſuberat, probabiliter ignorant, & proinde rectè ad d.l. non dubium, num.14. in fin. verſic. incip. mihi autem. C. de legib. dixiſſe videtur Fulgoſ. reprehenhendendos eſſe eos, qui eandem l. clarè & dilucidè omnia iſtiuſmodi in contrariam facta annullantem, nimium conſtringunt atque anguſtant. Quod cum dicto Fabro ad conſuetudines Andegauenſes, tit. des ſeigneurs temporels, art.37. incip ſi gens d'egliſe, num.1. verſic. ſed tamen, ſentiens Franciſciſcus Mignon in his noſtris terminis dominium in eccleſiam, manúmve mortuam non tranſire aſſeruit, & æquitatem habet. Nam cùm apud eccleſiam eſſe non poſſit, & in pendenti eſſe nequeat. l. ſi ego. ff. de negot. geſt. l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. maio. mirum videri non debet, ſi apud venditorem, donatorem, aut hæredem maneat, qua de re loco ſuperiùs citato, num.88. nonnulla obſeruat Riminaldus. Ad poſſeſſionem autem quod attinet, maior difficultas eſt, quia licèt actus ipſo iure nullus ſit, poſſeſſionis tamen traditio, quæ eam conſequitur, vim ſuam habet. c. tua. 12. quæſt.5. Barto. num.26. & Caſtrenſ. colum. penult. ad d.l. non dubium. C. de legib. cuius rei exemplum in viro, qui vxori donare non poteſt, donatum tamen tradidit, & in pupillo ſine decreto alienare prohibito, rei tamen alienatæ poſſeſ-

ſionem

ſionem transferente, clarum eſt & euidens. d.§.ſi vir. & l.poſſeſſionem à contrario ſenſu. ff.de acquiren. poſſeſſ. Faciliùs enim lex dominij translationem,quod iuris eſt,quàm translationem poſſeſſionis,quæ facti eſt,impedit. l.quod meo.§.ſi furioſo, eod.tit.licèt difficiliùs à nobis auellatur dominiũ, quàm poſſeſſio, vt ibi nu.12. per l. ſi quis vi. §. differentia,eod.tit,docuit Zaſius. Et ideò ad l. 2.ff.de iuriſdict.omn.iudic.reſpondet Bald. quod cùm ſtatutum vetat, ne in loco ſtatuti extraneus aut foréſis bona immobilia adquirat, dominium quidem contra formam ſtatuti, in eum nó transferetur, poſſeſſio tamen transferetur, cùm quia illa exigui præiudicij eſt, tum verò, quia contractus prohibitus non eſt cauſſa immediata (quæ ſola ſpectanda eſt) translationis poſſeſſionis, ſed traditio ipſa, quæ cùm ſine illo per ſe ſola ſtare poſſit, ex illius nullitate & vitio non inficitur, & cùm poſſeſſio recedat,quàm primum quis conſtituit ſe nolle poſſidere. d. §. differentia,certè protinus vbi venditor, donator,aut hęres noluit poſſidere,ipſam amiſit poſſeſſionem.d.§.ſi furioſo.

Econtrariò, quemadmodum ex deſtructione conſequentis, recta ſequitur deſtructio antecedentis. l. 2. §. mutui datio. & ibi glo.ff.ſi cert.pet.l.aqud antiquos.C.de furt. & ſicut cum quid prohibetur, videntur omnia

nia ea eſſe comprehenſim prohibita,per quæ ad illud peruenitur. l.oratio.ff.de ſponſal.c. cùm quid, de regu.iur. ita quoque prohibita trãslatione,aut adquiſitione dominij, poſſeſſio ipſa prohibita eſſe videtur. Nam cùm dominium cœperit à poſſeſſione, vtique de his eſt poſſeſſio, quę dominij adquiſitionem antecedunt,& per quæ ad illud peruenitur, l.1.in princip.ff.de adquir poſſeſſ. & ibi Dd. eaque ratione id quod de ſtatuto rei immobilis adquiſitionem forenſi prohibente Bal. reſpondit ad d.§.ſi vir,Alexan. & Zaſius nume. 6. improbarunt.

4 Ego inter naturalem & ciuilem poſſeſſionem diſtinctionem hanc pono. Duplex eſt poſſeſſionis qualitas. Nam cùm quis corpore rem poſſidet eique eo animo inſiſtit, vt vel ſuo, vel alieno nomine eã teneat, naturaliter poſſidere dicitur, l.naturaliter. ff. de adquir. poſſ. l.1.ff.de vi armata. Quidquid enim apprehẽdimus, cuius proprietas ad nos nõ pertinet, aut nec pertinere poteſt, (inquit Iabolenus) hoc poſſeſſionem appellamus, l.quæſtio. ff.de verb.ſigni. & proinde quoniã corpore tenetur, corporalis ſubinde appellatur, l.fin.C. de fund. patrimonia. libr.11. Altera qualitas eſt, cũ quis bono titulo rem tenet, habetque ius inſiſtẽdi rei ipſa lege poſſeſſionem eiuſmodi adprobante, & quotieſcunq; poſſeſſionis apprehenſio, ac detẽtio iuſta eſt,

atq;

atq; à lege canonica vel ciuili probatur, & recipitur, ciuilis appellatur. Nihil enim quod iniuſtum ſit appellatione ciuilis cenſeri poteſt. Quotieſcunque verò lex illam non probat, ſed intra cãcellos iuris naturæ relinquit, naturalis dicitur, inſpecto iure naturali, quò res pro derelicto habitæ cedunt occupanti, & ſicut naturaliter primò rerum dominia ex detétione fuerunt adquiſita. d.l.1.ff.de adq. poſſ. adeoq; ea poſſeſſio quæ plurimũ iuris habet, quã lex recipit, ꝓbat, coadiuuat, ſuaq; interpretatione fulcit, à iure denominatur, econtrà quæ plurimũ facti habet, à facto nomẽ accipit, & facti eſſe dicitur Rolãd. à valle cõſ.23. nu.28. et hoc eſt quod tã, ad d.l. q̃ſtio quã ad d.l.1. & in tractatu de quinq; pedum ꝑſcriptione, nu.103. & multis ſequent.b. ait Alciatus, ꝙ hęc ſimplex, nuda, naturalis poſſeſſio eſt meri facti, & in his locum habet, in quibus iure ciuili nõ conſiſtit obligatio, quia intra nudi facti cancellos lex eã relinquit, ac proinde ſine cauſſa à iure improbetur, ſiue res ipſa prohibita ſit poſſideri, ſiue perſona incapax ſit, qui eam habet, ex iure ciuili pro nulla habetur, naturalis iſta poſſeſſio nõ impeditur. l.quod ſeruus. l.cũ hæredes. ff. de adqui. poſſ: & lex eã in ſuis finib⁹ relinquit, Cãnciun. conſ.1. nũ.135. Vnde quemadmodũ in d. §. ſi vir, cõmuniore calculo, repugnãte Alexãdro aſſerũt interpretes naturalẽ tm̃ poſſeſſionem

nem translatam eſſe, ita & hic quoque dicendú arbitror. Nam cùm Carolus V. omne tranſportum, ac traditionem omnem damnet, caſſet, & annullet, ciuilis poſſeſſio tranſlata dici non poteſt, eoq́ue minùs, quod quæ ratio dominium hic impedit, eadem quoq; impedit ciuilem poſſeſſioné, cuius magnos, & peculiares effectus, tam Alcia. ad d. l. 1. nu. 27. quam Guido Papæ, quæſt. 356. oſtendit. Porrò auté, quando cauſá translationis poſſeſſióis, cóiuncta eſt cótractui vel dominio, eo non firmato, translationi poſſeſſionis locus non eſt. l. ſi quis ante. in fine. ff. de acquir. poſſeſſ. Alciat. nú. 60. Socin. num. 10. ad d. §. ſi vir. Et deſtructo conſequenti, in quo ſtat ratio antecedentis, deſtruitur antecedens. c. ſolitæ, de maior. & obedient. non quòd hodie poſſeſſio ſit neceſſariò antecedens ad dominium, vt ad d. l. 1, nu. 29. & 32. docet Ripa, ſed quod quoad effectus ciuiles Carolinæ conſtitutionis ratio, vbique vna, eademq́ue eſt. Et cùm ſolo animo ciuilis poſſeſſio amitti poſſit, etiamſi nemini adquiratur. d. l. quod meo. §. 1. certè mirum videri non debet, ſi rei immobilis traditæ ciuilem poſſeſſionem amittat, qui dedit, quantumuis ea eccleſiæ non adquiratur

An inter-

An interdicta poſſeſſoria eccleſiæ, aut manui mortuæ competant, pro rebus non amortizatis. Cap. XIII.

SVMMARIA.

1 *Turbatus in poſſeſſione an ſine libello poſſit officium iudicis implorare.*

2 *Exceptio notorij defectus iuris an obſtet ſpoliato.*

QVoniam naturalem poſſeſſionem rerum immobilium non amortizatarum in manum mortuã transferri diximus, ciuilem verò non item: conſequens eſt interdictum retinendæ poſſeſſionis ei denegari non poſſe, quod in omnibus poſſeſſionibus locum habet.l.1.§.hoc interdictum.ff.vti poſſidet. & qualiſcunque ſit poſſeſſor, hoc ipſo quod poſſeſſor eſt, eo reſpectu plus iuris habet, quàm qui non poſſidet.l.2.eod.tit. Proinde ſicut cùm naturaliter poſſidet, & alius eum turbat, poteſt officium iudicis implorare, ne ſibi amplius ille ſit moleſtus, etiã nullo exhibito libello, & omni ordinaria cognitione omiſſa, vt conſil.338.incip. præmittendum eſt, lib.5.reſpondit Baldus: ita 1
quoq; directè, & per modum actionis, propter ſolam naturalem poſſeſſionem, in qua turbatur, interdictum Vti poſſid.habet.Bar.

ad d.l.1.in princ.num.1. verſ.redeo.latè Menochius,de retin.poſſ.remed.vlt.nu.15.verſ. incip.ſecundo. Pract. Ferrar. in forma libel. pro turbata poſſeſ.ad verbum : hodie tenet. verſ.incip.nunquid ergo ſufficit.

Similiter inferri poteſt, quòd ſi eccleſia, aut manus mortua, hac ſua naturali poſſeſſione ſpoliata fuit, pro recuperanda poſſeſſione interdictum, Vnde vi, proculdubiò habet, quod naturaliter poſſidenti conceditur. l. 1. §. deijcitur. ff. de vi, & vi arma. id quod in vſufructuario clarè videre licet.l.3. eod.tit.glo.in d.l.1. in §.interdictum autem. & ibi Bart.qui indubitanter naturaliter poſſidet.l. naturaliter, in princip. ff. de adquir. poſſeſ.l.1. & ibi Ripa nu.34.eod.tit.Menoch. de recup.poſſ. remed.1.quæſt.5. nu.70. Imò quod ampliùs eſt,prędoni datur,ita vt ſi ſpoliatur,ante omnia reſtitui debeat.c.in literis, de reſtit.ſpoliat l.ſi de vi.ff.de iudic.l. colonus. l.cùm fundum.ff.de vi & vi arma.Nam cùm lex ſine citatione, & actu iudiciali, à ſua poſſeſſione neminem amoueri velit. c. licet epiſcopos, de præbend. libro 6. & ibi Philip. in 3. not. & cùm hoc interdictum odio illius, qui ſibi ius dicere, & publicam
2 auctoritatem contemnere auſus fuit, ſit inductum.l.ſi quis ad ſe.C.ad l. Iuliam, de vi. Menoch. d.loco, num. 146. certè non poteſt violentus deiector, ſeu expulſor, defectum

iuris

iuris aut tituli, manui mortuæ referre. Et hæc quidem aduerſus tertium aliquem turbatorem, ſeu violentum extra controuerſiam & indubitata ſunt. Sed an aduerſus ipſum venditorem, donatorem, ſeu hæredem, à quo accepit poſſeſſionem, eodem iure vtatur, dubitari poteſt, ſi ab his turbata ſpoliatáve fuit. Nam cùm exceptio notoria, proprietatis & deficientis iuris ſpoliato obſiſtat. c.ad decimas, de reſtitut.ſpolia.lib.6.& nulla lege, aut nullo ſtatuto excluſa videatur. Bald.ad rub.C.de probat. Caſt.conſ.44.lib. 1.c.patet.3.quæſt. 1. nulla ratione aduerſus hos iuuari poſſe videtur, quibus vulgata iuris regula ſuffragatur, dolo facit, qui petit, quod reſtituere eum oportet. c.dolo, de regul.iur.in 6.eoque magis, quod præſumptio iuris, manui mortuæ in poſſeſſione rerum immobilium aduerſatur, quæ etiam rerum ſpoliatarum reſtitutionem impedire ſolet. d.c.ad decimas, ſicut & omnis alia incapacitas rerum poſſeſſarum.Inno.ad c.conſtitutis de fil.presbyter. Zaſius ad d.l.naturaliter.§. nihil.num.58. Sed hoc ita demùm verum eſſe crediderim, cùm ilicò & incontinenti, de dominio ſpoliatoris manifeſtè apparet, eo loco, quo per conſtitutionem principis, clauſulas decreti irritantis continentem venditio, donatio, legatum irritatur, & pro nullo habetur, neque eccleſia, ſeu ma-

nus mortua de impetrata amortizatione excipit. Tunc enim euidens iniquitas dici poſſit, ſi ei res reſtituatur, ad quam ſine dubio nullum ius habere poteſt. At ſi ſtatutum aut conſtitutio principis donationem, venditionem, traditionem, legatum non annullet, ſed eccleſiam, manumque mortuam, tantum vt manum ſuam euacuet, vt rem immobilẽ adquiſitam alienet, compellit, certè quantumcunque oppoſita dominij, & incapacitatis exceptio, ſpoliatorem non adiuuat, vtpote qui dominus amplius non eſt, & cui eccleſia, manúſve mortua eam rem reddere non tenetur, ſed alteri etiam vendendo, legi, aut ſtatuto ſatisfacit. Nunquam enim exceptio deficientis iuris aut dominij prodeſt ſpoliatori (inquit Zaſius nu. 52.) niſi fundet ius excipientis & ſpoliantis, hoc eſt, niſi proſit excipienti pro iure ſuo confirmando. Ideoq; reſtituetur aduerſus eum ſpoliata, ſed in ſententia reſtitutionis adijcietur clauſula, qua rem iſtiuſmodi immobilem extrà manum ſuam ponere iubeatur, quod ſuperiùs initio huius libri demonſtrauimus. De adipiſcendà poſſeſſione nihil dubium eſt, quia cùm lex eccleſiam, aut manum mortuam, ad petendam rem immobilem non amortizatam non admittat, facilè intelligimus, ei nec interdictum quoque adipiſcendæ poſſeſſionis competere.

Ven-

Venditor, donator, ſeu hæres, rem immobilem ſponte eccleſiæ traditam, vendicare aut repetere an poſsit? Cap. XIIII.

SVMMARIA.

1 *Venire contra factum proprium quando licet.*
2 *Turpitudo propria quando allegari poßit.*

SI conſtitutio Principis, vel ſtatutum ciuitatis venditionem, donationem, legatum, ſeu traditionem rei immobilis in eccleſiam, manumq́ue mortuam factam non annullet, neque inficiat, ſed tantùm apud eam manere vetet, non dubium eſt, quin eius rei dominium momentaneum ſaltem & miniſteriale, vt ante dictum eſt, ab ipſo venditore, donatore, ac hærede, in eandem eccleſiam vel manum mortuam ſit translatum, ac proinde vendicatio, quæ ex parte actoris dominium neceſſariò requirit. l. qui petitorio. l. ſi in rem, & l. officium. ff. de rei vendi. ei competere non poteſt. Sin autem venditio, donatio, legatum, & traditio penitùs irrita fiat, atq; nullius roboris eſſe declaretur, id quod per conſtitutionem Caroli V. Imperatoris fieri certum eſt, maior equidem ſe exhibet dubitandi occaſio. Etenim cum proprio ſuo facto nemo contrauenire poſſit. l. poſt mor-

tem. ff de adopt, cùm conſilium ſuum in alterius detrimentum mutari nemine ſit permiſſum. c.mutare, de regul.iur. in 6. & cùm ea, quæ nulla, irritaque ſunt, damno eorum, à quibus fiunt, valeant, atque ſubſiſtant. l. per fundum. ff. de ſeruitut. ruſtic. præd. l. eleganter. & ibi Bartol. ff. de dolo. c. accepimus, de ætate & qualita. nulla venditori, donatori, hæredi, ad rem vltrò ſemel traditam, vendicandam, repetendamque via patere videtur, eoque minùs, quod propriæ turpitudinis allegatio nemini indulgetur. l. cùm profitearis. C. de reuocat. donatio. cuiuſmodi eſt hæc, quam is proponit, qui aduerſus legem vendidit, donauit, & tradidit.

Ceterùm his minimè obſtantibus, in con-
1 trarium eſſe veritatem exiſtimo. Quotieſcunque enim factum proprium ob cauſſam aliquam publicam eſt à lege reprobatum, quotieſcunque conſtitutio Principis ſubſtantiæ illius aduerſatur, ortumq; obligationis impedit, & quotieſcunque totum illud quod agitur, proſternit, enecat, & euertit, vtique auctoritate legis, iuris, ſeu conſtitutionis eiuſmodi, ei reſiſtentis, licitè illi contraueniri poteſt. l. quemadmodum. C. de agricol. & cenſit. l. 1. C. de latina libert. toll. Alberic. colum. 2. Bald. colum. 1. verſic. incip. item nota, ad d. l. poſt mortem, etiamſi

amſi iuramentum acceſſerit. c. intellecto, de iureiuran. l. pactum. C. de collat, præſertim quando factum iſtiuſmodi fauore alterius eſt nullum & prohibitum, vt hîc Bartol. ad d. l. poſt mortem. Matth. de Afflict. deciſ. 335. num. 12. Felin. ad c. 2. de except. num. 9. Alex. conſil. 123. lib. 1. & conſil. 109. lib. 4. Decius conſil. 185. nu. 6. Iaſon ad l. ſi donatione, num. 7. C. de collat. & conſil. 87. lib. 1. aut quando contractus ratione mutuæ culpæ, qualis hîc eſt, tam in vendente, donante, legante, tradente, quam in eccleſia, & manu mortua redditur nullus, Bald. ad l. acceptam, colum. penult. C. de vſur. & ad l. 2. in 3. not. C. ſi aduerſ. rem iudic. deciſ. Pedemont. 180. incip. ſolet poſtremo, nu. 2. & 3. Nam & ex vulgata iuris regula non præſtat impedimentum id, quod de iure nō ſortitur effectum. c. non pręſtat, de reg. iur. in 6. & actus nullus, nullum operatur iuris poſitiui effectum. Cle. ſi. vt lite pend. Caſtren. ad l. 1. §. 1. ff. de ferijs, & inutiliter cedens actionē, eam non amittit, Bar. ad l. filiusfam. §. ſi quis. ff. de legat. præſt. & ad. l. non putauit. §. non quæuis. ff. de bon. poſſeſ. contra tab. Iaſon ad l. 1. §. 1. in 5. nota. ff. quod quiſque iur. latè Tiraquell. de retract. §. res. glo. 2. num. 5. 6. 7. & quando nullum ius adquiritur ex contractu, poteſt quis venire contra contractum, (inquit Bald. ad l. iubemus. §. ſanè. g. 4. C. de

ſacroſanct. eccleſ.) id quod in contractibus innominatis re integra expeditum eſt l.ſi pecuniam.ff.de condic.ob cau. Adde quod in hac venditione, donatione, translatione, nó propriè turpitudo aliqua inſit, vt leges propriæ turpitudinis allegationem impédentes ad rem trahi poſſint, vtpote quæ ad ſcelera, & inſignia flagitia potius referantur, quàm ad alia à iure prohibita,& nihil eiuſmodi facinoroſum olentia,eoque ceſſante,cùm venditor,donator,hæres vendicando non ſuper turpitudine aliqua,ſe ſuper rei ſuæ dominio ſe fundet,& in eo actionis ſuæ radicem figat, & ſic vniuerſum ius eccleſiæ elidit,repelli nó debet,iuxta not.per Felynum ad c.tertio loco,nu.8.& 9.de probat. Panor.& Ioan.And. ad c.inter dilectos de donat. qui,ſi de vltro-
2 nea venditione,donatione,traditione excipiat eccleſia, etiam propriam turpitudinem replicãdo allegare & prædictam nullitatem proponere poterit.Panor.ad c.cùm ſuper.de conceſſ.præben. Alciat.ad c. cùm contingat, nu.182.de iureiur. Nam & in ſimili ad d.c.ſi quis ad verb.alienata, ad c.noſti. ad verb.reuocare,in fin. de elect. obſeruat. gl. quod ſi aduerſus repetentem, & vendicantem rem eccleſiæ malè alienatam, vel aduerſus illegitimam adminiſtrationem iſtiuſmodi facti proprij, aut propriæ turpitudinis exceptio obijcitur,nullitatis replicatione retineri poteſt.

teſt. In arbitrio quoque illius ſitum eſſe exiſtimo, vt ab initio védicatione prætermiſſa, venditionem, donationem, legatum, & traditionem nullam declarari petat, eaque facta rem repetat iuxta ea quæ not. Chaſſa. ad conſuet. Burg. tit. des droicts appar. à gens marie. §. 1. ad verb. ne peult faire, num. 3. & 4. & Panor. ad c. ſi quis, de reb. eccle. non ali.

Sin autem pœna à ſtatuto vel cóſtitutione eiuſmodi venditioni, donationi, legato, traditioni adiecta fuerit, tunc certè non obſtante vendicatione, eiuſque admiſſione puniri poſſet qui contrauenit, eoque caſu verá eſſet communis illa traditio, quod actus nullus non habetur pro nullo, & inutili, reſpectu pœnæ, quæ à iure illi infligitur, qui fecit contra legem, ne de improbitate ſua gaudeat c. quorundam, de ſolut. d. c. ſi quis. l. 2. C. de donat. l. Senatus. ff de contrah. emp. l. fi. ff. de damno infect. glo. & Bald. ad l. martyres. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in l. tranſactione. C. de tranſact.

Eccleſia ſeu manus mortua an fructus lucretur rei immobiiis non amortizatæ. Cap. XV.

SVMMARIA.

1 *In lucrandis fructibus an validitas tituli ſpectetur.*

2 *Decretum nulliter interpoſitum an ad fructus lucrandos ſufficiat.*
3 *Res nulliter vendita an iuſta conſcientia retineri queat.*
4 *Poſſeſſor malæfidei quis.*
5 *Error iuris an ſufficiat ad fructus lucrandos.*

MVltæ ſunt cauſſæ, ex quibus videri poteſt, fruct⁹ rei immobilis nō amortizatæ, ad eccleſiam, manumque mortuam, etiam in foro conſcientiæ pertinere. Nam
1 cùm agitur de lucro & adquiſitione fructuum, nullitas ſeu inualiditas tituli non attenditur, l. ſed & ſi lege. §. ſcire. ff. de pet. hæred. ideoque eſt, quod & decretum nulliter in-
2 terpoſitum, lucrandorum fructuum occaſionem præbet D. Ant. ad c. diuerſis fallacijs ext. de cler. coniug. & eccleſia ex mutuo accepto læſa, ad fructuum repetitionē non admittitur. c. ad noſtram de reb. eccle. nō alien. & qui abſque decreto rem minorem nulliter emit fructus perceptos non reſtituit, l. 2. C. ſi quis ignor. rem minor. emer. & licet donatio inter virum & vxorē facta ipſo iure nulla ſit, fructus tamen percipiendo vxor vel vir ſuos facit. l. fructus. ff. de vſur. l. de fructibus. ff. de donat. inter virum & vxo. Id quod indubitanter ſequendum eſſe videtur, tamdiu præcipuè, quam res illa immobilis ab

ab eccleſia auocata non eſt, & venditio, donatio, legatum, traditio non declaratur eſſe nulla. Nam (vt tomo 1. ad ord. Reg. in procæ. gl. 1. nu. 44. & tomo 2. tit. de reſciſſ. contract. in præfatione, num. 59. ait P. Rebuffus) licèt contractus ſit nullus, rectè tamen, etiã ſalua conſcientia res retineri poteſt, donec decla- 3
retur nullus, teſte Panor. ad c. quia plerique, de immunit. eccle. & proinde is qui ex huiuſmodi contractu rem poſſidet, lucratur fructus ante litem conteſtatam. l. cùm fundus. ff. ſi cert. peta. & iudices Regij in regno Galliæ (vt ipſe ait) ad fructuum reſtitutionẽ ſuper contractu nullo, neminẽ niſi à die litis conteſtatæ cõdemnare ſolent, quod & Inno. cum alijs ad c. in noſtris, de conceſſ. præben. & Felyn. ad c. de quarta, de præſcript. & Car. Molinæus ad 1. partem conſuetudinũ. Pariſ. §. 30 nu. 31. de vaſallo emphyteota beneficiario delinquente, & tamẽ ad quoddã tempus à domino & ſuperiore tolerato, reſponſum dederũt, & in emptione, ac venditione tantò probabilius eſt, quod ſicut eccleſia manúſve mortua fructus illius rei immobilis capit, ita quoque & emptor pretio conuento vtitur.

In contrarium tamen adferri poteſt. Primò, quòd ſola naturalis poſſeſſio qualẽ apud eccleſiã manúm ve mortuã eſſe diximꝰ, ad lucrãdos fructus nõ ſufficit, l. ſi fur, & ibi Bart. ff. de vſuf. & in l. 3. §. ex cõtrario. ff. de adqui. poſſ.

poſſ. Alex. conſi. 34. lib. 4. Caſtren. ad l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de act. empt. & poſſeſſio quæ circa ſolum merum factum verſatur, lucrandorum fructuum effectum non parit. Roma. in d. §. ſi vir. l. ſerui. ff. de peric. & commo. rei vend. & ibi Bart. & gl. Cynus ad l. certum. C. de rei vendicat.

Secūdò quod vulgata ſit iuris regula, malefidei poſſeſſorem rem vnà cum fructibus reſtituere teneri, d. l. certum, l. fundum, eo, tit. & non reſtituēdo furtum facere, l. ſequi-
4 tur, §. fructus. ff. de vſucap. Malæ fidei autem eſſe dicitur, qui contra iura mercatur, c. qui contrà, de reg. iur. in 6. qui rem à lege accipi vetitam tenet, l. ſi fructus, C. de donat. inter vir. & vxo. qui iure reſiſtente poſſidet, Bart. ad l. quod Nerua, ff. depoſiti, Barba. ad c. conſultationibus de iure patro. Panor. ad c. ſi diligenti, de præſcrip. qui debitas ſolennitates non adhibet, d. c. ſi quis, d. l. 1. C. de fide inſtru. & in ſumma, qui contra legem facit, Cornæus conſ. 237. lib. 2. Dynus ad c. poſſeſſor, d. tit. de reg. iur. ſiue iudicium ſeculare, ſiue conſcientiam animæ conſideres, Bal. ad c. in omni de teſt. Tertiò quod fructus percepti ex fundo alieno, non ſunt percipientis, neque in illius dominium tranſeunt, niſi ex iuſta cauſſa, Bald. ad l. ex nomine, C. de hæred. vel act. vend. Quartò quòd ſi titulus reuocabilis non inducit fructuum adquiſi-

quiſitionem, l. ſi ſi hæres, l. cùm quis, & ibi Iaſon, ff. de condic. ob cau. Alex. & Angel. ad l. cùm quis, ff. de mórt. cau. donat. multò minus titulus de iure nullus, inualidus, & prohibitus. Et hoc eſt quod ad d. l. 1. nu. 6. C. de prædijs decur. reſpondit Bart. quod quando titulus habetur pro non titulo, poſſidens ex contractu, & actu nullo, non lucratur fructus, ſicut nec ex matrimonio nullo, aut inualido maritus, l. ſi ante nuptias, ff. ſolut. matri. l. dotis fructus, §. 1. ff. de iure dotium. & ad l. fin. C. de vſucap. pro emp. tradidit Bald. quod ex illicito contractu etiam eccleſia, quatenus locupletior facta fuit, ad reſtitutionem obligatur.

Verum verò, ſi clauſula decreti irritantis, venditioni, donationi, legato, traditioni nō obſiſtat, ſed ſi eccleſia, manúſve mortua, intra certum tempus duntaxat, rem immobilē non amortizatam extra manum ſuam ponere iubeatur, nihil dubito fructus interim ab illa perceptos eius eſſe, vtpote quod, (ſicut diximus) eo caſu, dominium verè in eam translatum fuit. At ſi eiuſmodi clauſula, & conſtitutio annullatiua ei reſiſtat, qualis eſt conſtitutio Caroli V. poſteriori ſententiæ accedens, ita ad argumentū primo loco propoſitum reſpōdeo, quod in d. l. ſed & ſi lege, nō hoc in vniuerſum proponitur quod quo ad adquiſitionem fructuum non curatur de titu-

titulo, ſed quod is qui errat in iure, quò ad
lucrum fructuum, non præſumitur eſſe in
dolo, ſed eos ſuos facit, quaſi mediam quan-
dam viam tenens inter bonam & malam fi-
dem, Bart. ibi, num. 4. Felyn. in d.c. de quar-
ta, nu. 29. Franc. Balbus ad l. Celſus, num. 19.
ff. de vſucap. latè Curtius Senior cóſ. 71. Cur-
tius Iunior conſi. 28. nu. 6. Tum verò ea tra-
5 ditio multis modis reſtringi ſolet. Errans
enim in iure, neque fructus naturales lucra-
tur, Felyn. d. l. loco, num. 30. neque indu-
ſtriales, ex quibus factus eſt locupletior,
Menoch. de recuper. poſſeſſ. remed. 15. num.
633. & ſeq. & poſt litem conteſtatam, ad om-
nium fructuum reſtitutionem potiſſimum
tenetur, d. l. ſed & ſi, §. etiam ſi ante, Plot.
ad l. ſi quando, nume. 514. C. vnde vi. Alij
volunt errantem in iure non lucrari fructus,
niſi ſit in bona fide, veluti ſi is ſit, quem iu-
ris ignorantia excuſet, Anto. Negu. de pig. &
hypo. in 4. membro 5. partis, nu. 12. Innocen.
ad d.c. ad noſtram. Sed me non latet, ignoran
tiam iuris, quò ad lucrum faciendum, mulie-
ri non prodeſſe, l. quamuis. C. de iur. & fact.
ignor. Quo reſpiciens d. Anto. quando ti-
tulus habetur pro non titulo, & contractus
eſt nullus, bonam fidem quò ad fructus ni-
hil conferre ait. Rectius alij, quod quan-
docunque lex, conſtitutio, aut ſtatutum
non tantum non aſſiſtit actui aut contra-
ctui,

ctui,ſed directè ei opponitur, & aduerſatur, aut quotieſcunque ea lex vel generalis vel municipalis eſt notoria, & certa vt hic, is qui in ea errat, fructus ſuos non facit.d.l.quemadmodum, & d.l.1. Panorm. ad c.dilecto de præb. plenius ad d. c. ad noſtram ſub finem, latè Alciat reg.3.præſumpt.cap.20. Felyn.& Menoch.d.loco Romanus conſil.125.Angel. conſ.188.Gramat.deciſ.79.Quod autem decretum nulliter interpoſitum ſufficit.ad l.2. C.de ſeruit.& aqua.ex Innocentio improbat Bal.eiuſq; ſententiæ Alex.in addit. ad Bar.in d.§. ſcire & Curtium ſeniorem, conſil. 71.& alios in c.cum cauſſa,de offic.deleg. ſubſcriptores habet,neque hoc ita apertè reſpondit d.Anto.ad d. c. diuerſis, ſed illud duntaxat col.penul.verſ. ſed ſi in veritate,quod licet decretũ ex falſa cauſſa interpoſitũ ſit nullũ, dat tamen interim colorẽ tenendi. donec caſſetur. Quæ ſentẽtia neutiquã ſine diſtinctiõe vera eſt, veluti ſi ſine cauſſæ cognitione latũ ſit.l.nec quicq̃.§. vbi decretũ.ff. de offi.proconſ.ſi cõtineat manifeſtũ iuris errorẽ.l.1.ff. quæ ſenten.ſine appell.reſcin.lator qui petitus.ff.de tut.& cur.dat.ſi dolo datũ ſit.l.1.C. de pœ.iud.q malè iud. ſi ad turbandã alteri poſſeſſionẽ ſpectet.l.meminerint.C.vnd.vi, latè Zaſ.Iaſ.et alij ad l.iuſtè ff.de adq.poſ.Fel. ad c.ex tenore,de reſcr.& ad c.illud,de p̃ſcri. Nã q ex inualido et iniuſto titulo verũ & iuſtũ

inter-

intereſſe prætendere nõ poteſt, Alex. ibi. col. vlti. verſ. incip. cogitabam, ita ſanè fructus ſuos non facit. Quinimò Menoch. de recup. poſſ. d. loco. nu. 581. varias doctorum ſententias concilians concludit etiam poſſeſſorem bonæ fidei ſine titulo, vel cum titũlo inualido, ſi ad rei reſtitutionem condemnatus fuerit, fructus quoque reddere deberetur. Et ſanè ſi decretum propter auctoritatem iudicij colorem aliquem poſſidẽdi tribuere poſſet, huiuſmodi tamen venditio, donatio, legatũ, traditio, cui iam à principio lex reſiſtit, nullum colorem tribuit, nullam poſſidendi iuſtitiam, aut formam habet. Adde quod eccleſia ex mutuo læſa, non ſimpliciter fructus ex re perceptos amittit, ſed eos creditor in ſumptus, laboresq́ue factos imputare debet, d. c. ad noſtram. Neq; ſemper is qui rem minoris ſine decreto emit, fructus ſuos facit. ſed ita demum ſi bona fide emit, ſi ignorauit minoris eſſe: ſi ex probabilibus cauſſis exiſtimauit, & credidit, illum qui vendidit, maiorem eſſe, d. l. 1. & 2. C. ſi quis igno. quod ad l. 2. parte 2. nu. 44. & ſeq. C. de reſcin. vend. fusè admodum diſcutit Arrius Pinellus. Tum verò ad donationem inter virum & vxorem quod attinet, certum & expeditũ eſt, quod donatarius fructus naturales non lucratur, d. l. fructus induſtriales verò ideo ſuos facit, quod donator pauperior fieri, aut per eos patri-

patrimonium ſuum atterere nõ videtur,qui fructus quos diligenter colendo rem ſuam percipere potuiſſet nõ adquirit,id quod lib. 3. de fruct. tit. 2. cap.9. Io.Copus,& d. loco Arrius Pinel. rectè expendit, adeoque ratio prohibitionis. ob quam donatio inter coniuges facta,ipſo iure nõ valet, eo caſu ceſſat. Sic & in reliquis donationibus quotieſcunque retrò annullãtur, & ad non cauſſam deducuntur fructus in vim illarum percepti, reſtitui debent, Molinæus d. loco num. 32. Compari modo quod Rebuff.ante declarationem nullitatis, rem licitè etiam in foro conſcientiæ retineri poſſe, & eum qui illam tenet,ac poſſidet,fructus ſuos facere,reſpondit non vſqueadeò aduertendũm eſt, ideò quod idem ille d.tomo 2 tit.de donat.& adminiſt.fac.glo.2.in fi. fructus quos tutor ſeu curator ex re pupilli, aut minoris ſibi donata,etiam ante illius donationem,annullationem percipit reſtituendos eſſe aſſerit, nõ alia ratione, quàm quod conſtitutio Principis eam nullam,& nullius effectus eſſe pronunciat, & quod ex nullo qũis nihil cõſequi poteſt. Et rurſum in d.tracta. de reſciſſ. cont. in præfa.nu.4.& 5.apertè decidit, quod licèt ea ſit Galliæ praxis, vt vix ſoleãt iudices condemnare quempiã ad reſtitutionem fructuum,niſi à die litis conteſtatę, licèt contractus ſit nullus, de iure tamen communi quando

contractus eſt nullus emptor vel alius qui ex eo poſſidet, ad omnium fructuũ reſtitutionem tenetur, quia ex contractu nullo nihil poteſt conſequi, & proinde (inquit in tit.de donat.inſinuat.eod.tomo,art.1.g.7.in prin.) donatarius ante inſinuationem, fructus ex re donata perceptos minimè lucratur, cùm donatio non habuerit effectum. Ex eo verò quod imperfectum aut nullum eſt, nullum commodum ſequi poteſt, c.ad diſſoluendũ, ext.de diſp.nupt. Nec in contrarium vrgent ea, quæ ad d c.quia plerique notat Panorm. Nam qui ad illius dicta nu.28. q.9. diligenter attenderit non difficulter obſeruabit, nõ aliter ante reuocationem rei nulliter geſtæ, tutum eſſe eum qui geſſit quam ſi cõtractus aut ipſo iure tenuit, licèt reſtitutione, aut reſciſſione infringi poſſit, aut quando dolus non ſubeſt, ſed in omiſſione ſolennitatis iuris poſitiui tantummodo peccatum fuit, id quod latè ad l. nemo poteſt, ff.de legat.1. confirmat Iaſon, & huc tamen non pertinet vbi vẽditio, donatio, traditio, ipſo iure, nulla eſt, & manus mortua rem aduerſum leges accipiens excuſari nõ poteſt. Et quoniã cùm de culpa vaſalli, aut emphyteutæ agitur, nulli, niſi ipſi domino fit præiudicium, ſanè ſi is taceat, & vaſallum ſeu emphyteutam in perceptione fructuũ manere ſinat, nulla ei iniuria irrogatur, cùm & ante illius voluntatem,

adhuc

adhuc incognitum atq; in dubio ſit, vtrum culpam illi remittere, an perſequi velit, Bal. ad l.1.C.de reuoc. donat. qua de re & Tiraq. quoq; ad l.ſi vnquã limit. 212. eo.tit. pleraq; annotauit. Et quãuis vẽditor pecunia eccleſiæ interea vſus ſit, quia tamen eccleſia in culpa eſt, certè reſpectu Principis, aut alterius, nõ ideo magis fructus lucrifacit, vt notãt Salic. Caſtren. & alij in l.ſi ea lege & l.ſi pactione.C.de vſuris, d.c.ſi quis. Concludẽdo igitur cenſeo, quod ecleſia, manúſve mortua fructus huiuſmodi ſuos non facit, ſiue ante declaratam nullitatem tituli, ſiue etiam poſt illius declarationẽ fuerint percepti. Nam, vt iã ſatis dictũ eſt, & aduerſus Dominicũ à Soto, Tiraquellum, aliosq́; plures ad c.peccatũ de reg.iur.in 6.par.2.§.3. in fi.verſ.incip.nono.& lib.3. cap.9.var.reſol. oſtẽdit Didacus id totũ quod ex contractu de iure nullo adquiſitũ eſt, etiã in foro animæ reſtitui debet.

Fructus rei immobilis non amortizatæ, ab eccleſia manúve mortua percepti cui cedant. Cap. XVI.

SVMMARIA.

1 *Dominium rerum eccleſia penes quem ſit.*
2 *Decuriones cur res ſuas vendere prohibeantur.*
3 *Legatum incapaci relictum an fiſco cedat.*

ECcleſiam manúmve mortuam fructus ex re immobili perceptos ſuos non facere,& eum qui ex cótractu de iure nullo poſſidet commodum eorundem non habere,ſatis,vt opinor, demóſtrauimus. Nunc an vnà cum re vendita,donata,legata, à venditore, donatore, hærede repeti poſſint,an verò fiſco cedere potius debeant,in diſquiſitionem venit. Nam licèt illud conſtet, quod cum res aduerſus leges,conſtitutioneſque Principum alienatæ & traditæ reuocantur,fructus etiam in reſtitutionem veniunt, & vnà cum re ipſa repeti poſſunt. ſi quis enim prælatus, presbyter, aut œconomus prætermiſſis ſolennitatibus,& nõ ſeruato iuris ordine prædia eccleſiæ,emptionis,donationis,commutationis, ſeu cuiuſcunq; alterius contractus titulo in alium tranſtulit: ſi quis rem debitoris fiſci ſolennibus non obſeruatis comparauerit:ſi quis ab hærede defuncti ex illegitima cauſſa rei legatæ poſſeſſionem acceperit:ſi quis agrũ decurionis aut minoris abſque decreto emerit, eccleſiæ, debitori fiſci, hæredi, decurioni,minori fructus perceptos reddere & reſtituere debet.c. ſi quis presbyterorum,ext. de reb. eccle. non alie.l. iubemus.§.ſanè. auth.qui res.C. de ſacroſ.eccleſ. l.1.C.de fide inſtr.& iure haſtæ fiſca.l.1.C.de prędijs decurio.lib.10.l.quemadmodum.C. de agr. & cenſ.l. vxori maritus.ff. de vſu fr. lega.

lega.l. quod ſi minor.l. ait Prætor.ff. de minor:non labor tamen vt credam,in propoſita quæſtione, fructus ab eo qui vltrò volenſque rem tradidit,repeti poſſe. Nam cùm eccleſia,manúſve mortua eorum fructuū qui à ſolo ſeparati inter res mobiles recenſentur. l.defuncta.ff.de vſufr.capax ſit,iique ſponte à venditore, donatore, hærede ſibi permiſſi ſint,exiſtimo vulgatā iuris regulam illi imprimis obſtare, quæ eſt (vt Papinianus ait) quod donari videtur, quod nullo iure cogente conceditur, aut (vt Paulus reſpondit) quòd cuius per errorem dati repetitio eſt, eius conſulto dati donatio eſt.l.1.ff. de condic.indeb.l. donari. l. cuius per errorem.ff. de reg.iur. & quod is qui ſemel extra cauſam bonorum ſuorum aliquid conſtituit,illud ab ijſdem ſuis bonis perpetuò ſeparaſſe videtur l. ſequens quæſtio.ff. de legat.2. id quod in exemplis iam commemoratis æquè dici non poteſt. Delictum enim prælati, presbyteri,aut œconomi,eccleſiæ nocere nō debet.c. delictum de reg.iur. in 6. Et proinde fructus rei ab eis alienatæ, vnà cum re ipſa eccleſiæ reſtitui debent.d.c. ſi quis. Etiamſi capitulum totum,quod eccleſiam repræſentat,conſenſiſſet, quia cùm verum ac perfectum dominium rerū eccleſiæ ſit ipſius Dei, adminiſtratio autē & gubernatio ſola apud Prælatos & capitulum.c.1.12. q.2.c. cùm ſe- 1

 cundum

cundum de præben. c. cùm ex eo, de elect. in 6. latè Nauarra de redit. eccle. quæſt. 24. conſenſus eorum illegitimus nullum præiudicium eccleſiæ, & Deo parat. Ad fiſci quoq; debitorem rei non ritè diſtractæ, fructus redire mirum non eſt, cum eo reclamante ita diſtracta fuerit, d. l. 1. Et quod hæres rem à marito vxori relictam tradens, etiam fructus recuperat, in iuſto errore fundatum eſt. Nam cùm exiſtimarit verum, & legitimum matrimonium inter eos interceſſiſſe, neq; alio animo tradidit, ſanè detecto errore, & poſteaq̃ matrimonium iſtiuſmodi illicitum pronunciatum fuit, æquum bonũ eſt, & rem, & fructus eidem præſtari, d. l. vxori. l. videamus, §. item ſi indebitum. ff. de vſur. l. indebiti. ff. de condic. indeb. Et cùm minor & pupillus, donandi alienandiq; liberum arbitrium nõ habeant. Inſtit. de authorit. tut. in princi. l. ſi curatorem. C. de in integrũ reſt. nihil miramur ſi & fructus quoq; perceptos, vnà cum re ſua perperam alienata & tradita, recuperare poſſint. Et quamuis d. l. 1. C. de prædijs decur. magis in contrarium ire videatur, vtpote in qua Imperator ipſi decurioni rem ſuam illegitimè alienanti fructus quos emptor percepit reſtitui mandet, ea tamen conſtitutio ſuam quoque rationem habet. Cùm enim ideo decuriones res ſuas diſtrahere prohibeantur, quia Reipub. intereſt plurimum,

mum, vt à diuitibus & potentioribus, quorum ſplendore & copijs iuuari poterit, potius quàm à pauperibus, qui plerunque aut quærendis neceſſarijs nimiū intenti, aut muneribus accipiēdis & corruptioni magis obnoxij ſunt gubernetur. Ioan. de Plat. & Iacobus Reb. ibi, facilius eos legislator, & rem & fructus è re ipſa factos recipere permiſit, & maximè quidem ſi neceſſitate coacti vendiderint, id quod eadē illa cōſtitutio in verbis, quib⁹ ſtrangulatur, non obſcurè oſtēdit. Eoq́; caſu & culpa eorū tolerabilior eſt propter penuriā, & emptoris improbitas maior propter auaritiam, qui & contra legem, & ab eo quem ad diſtrahēdum, durum telū vrget neceſſitaś, rem iſtiuſmodi comparare auſus fuit. Neq; ex aduerſo vrget reſtitutionis verbo omnem vtilitatem contineri. l. reſtitutionis. ff. de verb. ſign. §. qd ſi minor. §. reſtitutio ff. de minor. ideoq́; ſententiam qua poſſeſſor rem quæ petita eſt, reſtituere damnatur, tacitam fructuū condemnationem, quantumuis in ea de his nihil expreſſum fuerit, ſubinde etiam cōtineri. l. videamus. ff. de vſur. Iaſ. ad §. omnium Inſt. de act. Et proinde eos fruct⁹ vna cum re ipſa venditori, vel hæredi reſtitui oportere. Illud enim tunc tantū verū eſt, quādo eadē eſt & rei & fructuū ratio, cuiuſmodi hic nō eſſe oſtendimus, quando nulla cauſſa occurrit, ob quā poſſeſſor fruct⁹ lucratur,

tur, vel propter bonam fidem quam habet, §. ſi verò. Inſtit. de off. iud. §. ſi quis à non domino, Inſtit. de rer. diuiſ. vel propter ſolennem titulum, quo coloratur eius poſſeſſio. l. ſi fundum. C. de rei vendica. vel quia ſibi ab actore tacitè, vel expreſſè donati ſunt vt hic. Fiſcum quoque tametſi plerique fortè nimium illi addicti ad hos fructus inuitãdum eſſe exiſtiment, quem etiam eo nomine cum eccleſia ſubinde tranſegiſſe memini, nihil tamen iuris hic ei eſſe arbitror, fiſco enim ſcelere adquiſita adplicari ſolent. l. Lucius. ff. de iure fiſci. Et fiſcus ab poſſeſſoribus quos delictum propriũ indignos fecit bona auocat ab incapacibus verò cuiuſmodi hic eſt eccleſia & manus mortua non item. l. hæreditas & ibi Iaſon. C. de his quib. vt indig. & ad l. 1. C. de hæredib. inſtit. l. aufertur & ibi Bal. l. non intelligitur. in princi. ff. de iure fiſci. l. 1. C. de natur. lib. l. ſi in metallum, & ibi Bald. C. de his quæ pro nõ ſcrip. Coſtalius ad l. cùm hic ſtatus. ff. de donat. inter vir. & vxo. Magis odioſa quippe eſt indigni, qui propria culpa laborat, quàm incapacis qui externa cauſſa impeditur, conditio Bart. & alij ad l. ſi quis in metallũ. ff. de his quæ pro non ſcript. hab. Et ſicut ipſa res principalis immobilis non amortizata fiſco non cedit, ita quoque neq; fructus ex ea percepti veluti acceſſorij ad eum pertinent.

Porrò

Porrò autem, ſi quis objiciat, quod ſi incapaci relictum, vt diximus, fiſco non cedit, 3
ſaltem fructus ex eo percepti, ad hæredē legantis redire debent, quia quæ non capacibus relinquuntur, veluti deportatis, ſpurijs, in metallum damnatis, aut coniunctis accreſcunt, aut hæredibus cedūt. d. l. 1. & l. ſi in metallum: reſpondeo, verum quidem id eſſe, niſi hæres vltrò fructus iſtiuſmodi percipere paſſus eſt, adeoque tacitè illos donaſſe videatur. Aliud enim eſt, penes hæredem manere, aliud ad hæredem redire, longeq; faciliùs retentio, quàm repetitio conceditur. l. 2. & 3. ff. de compenſat. l. qui in area. ff. de condict. indeb. Et quamuis rem traditam repetere poſſit, vtpote in qua ſtat ratio prohibitionis, fructus tamen, qui illi rationi ſubiecti non ſunt, veluti ſponte abalienatos non recuperat. Et licèt rei principalis relictę dominium in eccleſiam, manúmve mortuam, ſeu perſonam incapacem non tranſierit, vt ſuperiùs oſtenſum eſt, fructuum tamen dominium, quorum capaces ſunt, ex conſenſu veri domini ſemel tranſiuit: & ſicut is, qui in iure errans ſoluit, vel tradit, non repetit aut condicit. l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſor. ita qui eccleſiæ, manuíve mortuæ vel expreſſè, vel tacitè fructus dedit, eos repetere non poteſt, neque vulgatæ illi regulæ locus eſt, quod indebitum ſoluens, vna cum

re ipſa fructus perceptos condicere poteſt, l. indebiti. ff. de condic. indeb.

Cenſeo itaque reſponderi poſſe, quòd ſi eccleſia, manúſve mortua velit, poſſe quidem illum eos fructus venditori, donatori, hæredi, tam liberè retrotradere, & donare, quàm liberè ab eodem illos accepit. Nam quemadmodum ex illius conſenſu, qui verus dominus erat, eos habuit, neq; eorum adquiſitionem eiuſmodi lex improbauit, ita etiam econuerſo contraria voluntate illi eos reddere poteſt, argum. l. 1. & 2. C. quando ab empt. recept. reced. maximè cùm & Domin. à Soto, de iuſt. & iur. lib. 9. q. 8. art. 1. & Didacus Couar. ad c. peccatum, de reg. iur. in 6. relect. 2. §. 2. & Ioan. à Medina, de reſtit. quæſt. 5. cau. 11. & alij plures reſpondeant, etiam eum, qui ex illicita cauſſa quid accepit, antequam fiſcus ei rei ſeſe immiſcuit, illi ipſi, à quo habuit, id quod accepit, reſtituere poſſe. At ſi nolit, quia ab eo cogi non poteſt, arbitrio Epiſcopi in vſum pauperum, aliámve cauſſam piam, expendi debent, iuxta ea, quæ notant Docto. ad c. cùm ſit, de Iudæis, & ad c. verò, & c. audiuimus, de ſimon. quia quando conuentiones, largîtiones, aut legata eiuſmodi à iure reprobantur, ita vt nec actionem, nec retentioné pariant, & ideò acceptio eſt illicita, nihil ex illis poſſideri poteſt. Didac. d. §. 2. Nam licèt eos fructus accepit

pità vero domino, non omne tamen, quod à vero domino accipitur, iuſtè & legitimè retineri poteſt, id quod in vſurarijs, ſimoniacis, alijsq́; id genus, plus quàm manifeſtum eſt, & quãuis reſpectu eiuſmodi domini eorum fructuum capax ſit neq; lex, aut conſtitutio Principis fructuum donationem eccleſiæ fieri vetet, quia tamen illegitimo titulo, & mala fide accepti ſunt, licitè eo modo, quo percepti, retineri nequeunt, qui alio modo & titulo accepti illius eſſe poſſent. Ideoque idem Didacus ad c. cùm eſſes, verſic. incip. ſextò non poſſum, in fin. ext. de teſtament. generaliter tradidit, quòd is, qui nullam cauſſam dominij, aut iuris, ex iuſta legum ſanctione habet, omne id quod poſſidet, reſtituere tenetur. Sic enim aduerſus leges poſſidens, & fraudare legem cupiens, proculdubiò peccat. Neque hîc eccleſia, manúsve mortua, hos fructus, particulari aliquo donationis, velutià re principali immobili ſeparatæ titulo accepit, ſed in conſequentiam duntaxat ipſius rei venditæ, donatæ, ſeu legatæ occaſione, adeoque tametſi venditor, donator, & hæres, qui hos fructus ei permiſerunt, eorum vendicationem, vel repetitionem non habeant, fraudandi tamen intentio, eccleſiam ad reſtitutionem modo declaratam, faciendam cogere videtur, non obſtante ea alle-

allegatione, quod veri domini conſenſu eos habeat. Nam & in ſimili videmus, quòd is, qui ab eccleſia ſine debitis ſolennitatibus emit, licèt fructus voluntate eccleſiæ percipiat, quæ eos fructus ſine eadem ſolennitate donare, & alienare poteſt, nihilominùs tamen eoſdem vna cum re ipſa reſtituere cogitur. d c. ſi quis, & c. ſine exceptione. 12. quæſt. 2. cum ſimilibus.

Eccleſia ſeu manus mortua an impenſas in rem non amortizatas, factas recuperet. Càp. XVII.

SVMMARIA.

1 *Poſſeſſor bonæ & malæ fidei, an vnus idemq́; eſſe poßit.*

2 *Impenſæ à quibus poſſeßionibus repeti poßint.*

1 IN hac quæſtione imprimis conſiderandũ eſt, diuerſo reſpectu vnum eundemq́; hominem & bonæ & malæ fidei poſſeſſorem dici poſſe. Nam qui à domino putatiuo fundum bona fide emit, cùm ſciret eum alteri eſſe obligatum, & in eo tamen ſuo nomine ædificat quantum ad areæ dominium, cenſetur eſſe bonæ fidei, ſed reſpectu creditoris magis eſt vt malæ fidei eſſe intelligatur. l. fundus ille. ff. de contrahend. empt. l. vlt. ff. quib.

quib. ad liber. prouoca. non lic. Ioan. Faber & Cantiuncula ad §. certè illud. Inſtit. de rer. diuiſ. & commodatarius, emphyteuta, inquilinus, aut colonus, qui rem alienam ſcienter accipit, reſpectu veri domini, malæ fidei eſt, quod verò ad eum, à quo accepit, in bona fide eſſe cenſetur, ſic vt is illi malam fidem obijcere nequeat, Angel. ad §. ex diuerſo, in fin. eod. tit. Sic quoque eſt in eccleſia, & in manu mortua, quamcunque rem immobilem non amortizatam accipiente. Nam ſi vendentem donantem, hæredem, tradentem, reſpicias, bonæ fidei eſt, ab eo enim eiuſque conſenſu, qui vtique dominus eius rei erat, & à quo dominium translatum non fuerat, vt ſuperiùs oſtendi, fructus quaſi ſibi donatos habet, reſpectu verò pauperum Reip. aut ſimilium non item: quia ex titulo à lege ſeu conſtitutione Principis improbato, & nullo, illos adquiſiuit. Cùm igitur quæritur, an impenſas, ſeu, vt dicuntur, meliorationes in eam rem factas repetere queat, reſpondendum puto, quod cùm nullos fructus illis reſtituere de iure teneatur, niſi velit, vt proximè ſuperiori capite diximus, benignè cum ijs agit, ſi & neceſſarijs, & vtilibus, & voluptuarijs ſumptibus deductis, reliquos fructus reſtituat. At ſi nullos fructus etiamnum perceperit, & nihilominùs eiuſmodi ſumptus tulerit, in deductione, compenſatione,

acre-

ac repetitionē eorum, eandem eccleſiæ, manúsve mortuæ, reſpectu illorum conditionem, eſſe cenſeo, quæ eſt aliorum quorumcunque bonæ fidei poſſeſſorum, de qua in l.
2. fundo, & in l. ſumptus. ff. de rei vendic. in l. 2. l. domum. C. eod. tit. in §. certè illud. Inſti. de rer. diuiſ. extant multorum commentationes, & in tract. de retrac. §. 15. gl. 1. Tiraquel. & in tracta. de recup. poſſ. remed. 15. Menochius, & in tract. de fruct. lib. 2. fuſè admodum & exactè diſſeruerunt. Nam cùm ab illis cauſſam habuerit, vitium illi obijcere nō poſſunt. l. dominis. §. 1. de loca. & conduct. Bald. in 2. lect. & Coſtal. ad d. l. ſumptus.

Cæterùm ſi pauperibus ad arbitrium epiſcopi fiat reſtitutio, videndū eſt, an eadem per omnia ſit conditio eccleſiæ, manúsve mortuæ, & malęfidei poſſeſſoris: qui proculdubiò, ſi quid inſtaurat, fulcit, munit, reficit, aut quid aliud ſimile facit, ne res aut deterior fiat, aut omninò ad internecionem veniat, quo caſu neceſſarias impenſas feciſſe videtur, implorato iudicis officio, ac veluti retentionis iure hic deducit. d. l. domum. C. de rei vendi. aut certè cum fructibus perceptis compenſat. d. l. ſumptus, & l. emptor. ff. eod. Vtiles verò impenſas, quoad ſine detrimēto rei fiat, & ſine læſione prioris ſtatus (vt conſtituit Gordianus) fieri queat, tollere poteſt. d. l. domū: vt & voluptuarias, ſi cum ipſius

vti-

vtilitate, & ſine ipſius intertrimento tolli queant.l. vtiles,in fi.ff.dę pet.hæred. Molin. ad conſuet.Pariſ.§.1. gloſ.5. num.87.& ſeq. Alciat. ad l.impenſa.ff.de verb.ſig. Menoch. d.loco,num.545. Et ſanè, quoad neceſſarios ſumptus non poteſt deterior eſſe eccleſię,aut manus mortuæ conditio. Nam & improbus fœnerator eos deducit, & per erroré ſolutos repetit.c.1. & ibi gl.& c.2.ext.de vſur. Vtiles autem & voluptuarios, ſi domino rei,nimirum venditori, donatori, hæredi, eam rem reſtituendo non imputauit,ſicuti eos illi vel computare, vel donare, vel imputare potuit,eodem loco eſſe exiſtimo, quod in alijs malæfidei poſſeſſoribus non eſt, qui fructus iſtiuſmodi veris dominis,& alijs prętare coguntur. At ſuperexcreſcentes fructus, qui deductis his impenſis aut ſuperſunt,aut conſumpti ſunt,eo caſu,quo malęfidei poſſeſſor reddere eos tenetur, eoſdem hic pauperibus attribuendos eſſe arbitror,ſi eccleſia manúſve mortua illos domino rei reddere nolit, aut ne reddat, res integra ampliùs non ſit, ſuperiore vices ſuas ad vſum pauperum iam ante diu interponente.

Eccleſia vtrum pretium venditori ſolutum repetere poſsit. Cap. XVIII.

SVM-

SVMMARIA.

1 *Contrahens contra legem an pretium repetat.*

2 *Minor rem ſuam ſine decreto alienans, pretium cogitur reſtituere.*

MVltis argumentis euinci poſſe videtur, quòd eccleſia, ſeu manus mortua
1 pretium, quod pro re immobili ſoluit, repetere non poſſit. Principio enim videmus in ſimili, quòd is, qui rem eccleſiæ omiſſis illis, quas ius requirit, ſolennitatibus, emit, pretiū quod dedit, non recuperare. l iubemus. §. ſanè. C. de ſacroſ. eccle. ad quem locum in genere annotat Bald. illicitè contrahentes pretij ſoluti iactura puniri, quod & Panormita. quoque ad c. ſi quis presbyterorum, ſub fin. extrà, de rebus eccleſ. non allen. ſecutus eſt. Idemque eſt in eo, qui neglectis his, quę à iure ea in re præſcripta ſunt, à decurione prædia, fundoſque aliquos comparauit l. 1. C. de præd. decur. Ad quam legem, eodem modo indiſtinctè notat Ioan. de Plat verſic. incip. quartò nota. quòd quando contractus eſt nullus, & à iure interdictus, emptor poſſidens non lucratur fructus, rem reſtituit, & pretium perdit. Quod eſt rurſum etiam in eo qui rem emphyteuticam Cæſaris, Reipublicæ, vel templorum, ſeruos, cenſitoſque àbſque terra emit. l. 1. C. ne rei dominicæ, l. quemadmodùm. C. de agricol. & cenſit.

Ex

Ex qua lege idem Ioan. de Platea in vlt.notab. obſeruat, quod omnis ille qui mercatur, contra legem, nec fructus ſuos facit, nec pretium recuperat, non multò aliter, quàm de rei feudalis emptore olim ſtatuit Frederic. vt ſi abſque conſenſu domini ſciens prudenſque eam rem emere auſus fuerit, pretium datum amittat. §. 1. de prohibit. feudi alien. per Frederic. & de eo qui dempto canone ad comparationem rei dominicæ accedit, Theodoſius, ac Valentinianus, nimirum, quòd ſi ad interdictum contractum acceſſerit, & pretia perdit perpetuò, & fructuum exactioni, expenſarum, vel melioratæ rei compenſationem, obijcere non poteſt, l. nemo. C. de fund. rei priuat. & in his, qui ſcientes rem alienam emunt, quíve non ignorantes vitio contractus ineunt, manifeſtum eſt, quod reſtituta re agentes pretium non repetunt. l. ſi fundum ſciens. C. de euictio. l. 1. C. de præſcriptione triginta annorum. l. ſi ſciens. C. ad Senatuſconſ. Velleian. non magis quàm illi, qui in fraudem legis, ſimulatè contraxerunt. l. cùm ea quæ, & ibi Docto. C. de tranſactio. aut in fraudem creditorum à debitore decoctore emerunt. l. ſi debitori. ff. quæ in fraudem credit. aut filijfamil. contra S.C. Macedonianum mutuam pecuniam crediderunt, vt toto tit. ad S. C.

Macedonianum,aut ſcienter rem litigioſam comparauerunt,l.fin.§.iuſtum.C.de litigio. vel furtiuam, l. ſi mancipium. C.de rei vendicat.

2 Contrariam tamen opinionem adiuuat, quòd ſi res minoris 25. annis ſine decreto alienata fuerit, alienationem eiuſmodi ipſo iure nullam eſſe, certi iuris eſt, & tamen minor pretium, quod accepit, & in rem ſuam conuertit, reſtitùere debet, & niſi id, quod eo nomine ſibi datum eſt, reddat, non prohibetur aduerſarius eam rem tantiſper retinere, l. non ſolum, l. prædiorum, l. vtere, l. ſi prædium. C. de prædijs, & alijs rebus minor. Et rurſum is, qui rem fideicommiſſo, ſeu reſtitutioni obnoxiam ſcienter emit, ad reſtitutionem pretij, aduerſus venditorem actionem habet, l. fin. §. emptor. C. commun. de legat. & qui mala fide rem debitoris iniuſtè à creditore diſtractam emit, pretium non amittit, l. 1. C. ſi vend. pign. agat. Et qui vi, metúve ad contrahendum inductus eſt, reſciſſorium quidem contractus petere poteſt, ſed pretium nihilominùs refundere debet, l. 3. & 4. C. de his quæ vi, metuſ. cauſ. fiunt. neque alij caſus in iure deſunt, in quibus etiam malæ fidei emptor aduerſus venditorem, ad recipiendum pretium, actionem habet, c. ea enim alias incipit, c. hoc ius, in fin.

in fin. verſic. qui verò, & ibi gloſ. fina. ad verb. ſed melius. 10.quæſt.2. quod & c.Vulturanæ. 12. quæſt. 2. conuincit, in cuius explicatione gloſ. ad verb. emptoribus, regulam illam generalem, quod qui contra iura mercatur, bonam fidem habere non præſumitur, reſpectu vſucapionis, & præſcriptionis, non etiam reſpectu pretij ab eo dati, vt repetatur, intelligendum eſſe docet.

Mea eſt ſententia, venditorem niſi pretium eccleſiæ reddat, in repetione rei venditæ audiendum non eſſe, improbumque fore, ſi & rem, & pretium habere, & aduerſus iuris naturæ leges, cum aliena iactura locupletari velit, quod regulariter nulli permittitur. l. bona fides. ff. de actio. empt. Matth. de Afflict. ad c. ſi minores, de feudis datis minimis valuaſoribus, numero 3. l. iure naturæ. ff. de regul. iuris. Et cum reſpectu pretij nullus illi dolus factus ſit, quia verè numeratum eſt, id quod ad l. poſt contractum, numero 23. ff. de donatio. in ſimili diligenter ponderat Alciatus, & cùm venditor fraudulenti contractus vitium emptori obijcere non poſſit, cuius ipſe author exiſtit, Afflict. in c. 1. num. 10. de feudo dato in vicem leg. commiſſ. reprob. Et cùm nulla occurrit ratio, ob quam eccleſia emptrix magis, quàm

venditor re ſua vendita, dato pretio priuetur, quia correlatiuorum eadem eſt natura & ratio. l. fina. ff. de acceptilatio. Et quod in emptore ſtatuitur, in venditore quoque ſtatutum eſſe videtur, Nicolaus Euerard. in loco à correlatiu. non video, quo iure, quáve audacia venditor pretium acceptum retinere poſſit, maximè cùm eccleſia cauſſam ab eo habeat, quod ad l. ſi vi, verſicul. quæro. C. de his, quæ vi met. cauſ. obſeruat Baldus. Fiſco autem nihil iuris competere, quia ſuperiùs ſatis oſtenſum eſt, omitto. Fruſtrà autem ſunt, & facilè dilüi poſſunt, omnia pro contrariæ ſententiæ aſſertione, quæ adduximus, argumenta. Nam vt ad d. l. fina. §. emptor. C. communia, de legat. idem Bald. teſtatur, propter odium emptoris, aliáſve cauſſas legiſlator in illis legibus, vlterius procedendo pretium aut venditori reddi, aut fiſco addici iubet. At quoniam odia reſtringi, & fauores ampliari debent, c. odia. de regul. iuris. & lex pœnalis ad caſum, in ea non comprehenſum, extendi non ſolet. l. ſancimus. C. de pœn. l. 1. C. non licere habitat. matropol. libro 11. Decius conſil. 90. certè conſtitutionem iſtam Principis, quæ non niſi nullitatem contractus inducit, ad amiſſionem pretij trahi non conuenit. Ideoque eſt, vt idem Bald adijcit, quòd ſi ſtatutum

vetet,

vetet, ne vllus forenſis in territorio iſto agrum emat, quia hoc ſtatutum eſt contra ius omne, ſicuti etiam eſt prædicta conſtitutio ad amiſſionem pretij, de quo nihil decreuit, non pertinet, quod & Franciſc. Cremenſis ſingul. 96. incip. ſtatuto, & Catellianus Cotta in ſuis memorabil. ad verb. pœnam petens, approbârunt, & tantiſper, donec pretium ſoluatur venditori retentionem rei contra ſtatutum venditæ permittunt, argum. l. ſi non ſortem. §. ſi centum, ff. de condict. indeb. ijſque conſonans Angelus ad d. l. 1. num. 3. C. de præſcript. triginta annor. tunc potiſſimùm pretium emptorem perdere annotat, quando ab eo veluti, contrà iura mercante, res per fiſcum aufertur, quæ & ad d. §. emptor, Baldi ſententia fuit. quaſi dicat, quòd ſi ab eo res auocari non poſſit, & alioqui poteſtatem vendendi habuit, licèt non eo modo, conſideratione emptoris, ex eo contractu, in quo peccauit, lucrum capere non poteſt, eoque pertinent operoſæ illæ. l. 2. in d. l. 1. Bart. & alior. in d. l. ſi debitor, diſtinctiones & gloſſemata, quando pretium apud venditorem extſtat, quando cauſſam lucratiuam prætendit, quãdo emptor cauſſam ab eo habet, & ſi quę alia his ſunt ſimilia. Et ſanè hac in re ad ęquitatem maximè reſpiciendũ eſt, vt facilè colligi poteſt, ex his, quæ ad c. cùm cauſſa, de

ſent.& re iudic. Panorm.& Fely. obſeruant. Multumque hîc conſiderandum eſt, quod cum prædicta conſtitutio Principis ex conſenſu eccleſiaſticorũ ordinum, potiſſimùm vires ſumat, & ſuſtineatur, vt & ante diximus, & ad conſuet. Burdegal. tit. de feud. §. 1. notat Ferroneus, vtique conſenſus ille contra eorum mentem, animique propoſitum, ad pœnam eiuſmodi extendi non debet. l. non omnis. ff. ſi cert. pet.

An hypotheca impoſita rei immobili non amortizatæ, pro reditu vendito, ab eccleſia, valcat. Cap. XIX.

SVMMARIA.

1 *Hypothecaria agens, quid probare debeat.*
2 *Reſoluto iure dantis reſoluitur ius accipientis.*
3 *Donatario an vtilis actio competat ex pacto donatoris.*

QVoniam ante ſatis oſtenſum eſt, dominium rei immobilis non amortizatæ à venditore in eccleſiã, manúmve mortuam, non tranſire, eandemq; propterea ab illo repeti, & vendicari poſſe: nõ difficulter intelligi poteſt, hypothecã eidem rei pro ſecuritate, ſeu aſſecuratione reditu, § vẽditorũ à manu mortua, ante vendicationẽ repetitionẽq;, impoſitã vẽditori minimè nocere, nul-

nulláq; creditori, cui aſſignata eſt, aduerſus eũ actioné gignere. Nam cũ creditor pigno- 1
ratitiam ſeu hypothecariã actioné inſtitués, probare debeat,eo tempore,quo res pignori data fuit, eã in bonis debitoris fuiſſe.l.& quę nondum.§.quod dicitur.ff.de pignor. rectè eis obijciet venditor rem alienã pignori,ſeu hypothecæ ſupponi non potuiſſe.l.rem alie- nam.ff.de pig.act. & quod ſicut reſoluto iu- 2
re authoris, reſoluitur ius acceptoris, l. 3. ff. quib.mod.pig.vel.hypo.ſolua.ita reſolutio iure obligantis ex cauſſa antecedéti neceſſa- ria, qualis eſt hic, quia manus mortua velit nolit cogitur à contractu recedere,pignus & hypotheca quoq; reſoluta eſſe cenſetur, Bar. & Angel.ibi. Quomodo in ſimili idem Bart. ad l. in diem. ff.de aq.plu.arcen.& Tiraq.de retractu conuent.§.3.gl.1.nu.9.cum ſequen- ti, re ex pacto de retrouendendo redempta, eam ab obligationibus emptoris ad vendi- torem liberam redire oſtendit. Idemq; eſſe videtur, ſi eccleſia, manúsve mortua alteri creditori medio tépore rem iſtiuſmodi pro reditu aliquo annuo hypothecæ ſuppoſuit, eamq; deinde extra manum ſuam ponens,re coacta,in laicum aliquem tranſtulit. Nam ſi is laicus,qui eam emit,à creditore poſtea hy- pothecaria actione cõuentus ſit,allegare po- teſt illam eo tempore, quod obligata fuit, eccleſiæ non fuiſſe, etiamſi ab eccleſia,

manúve mortua ius ſuum habet. Quia cùm ad hypothecariam actionem inſtituendam, probare neceſſe ſit, quod res obligata, tempore obligationis in dominio, vel quaſi dominio debitoris, qui illam obligauit, fuit, vt diximus, tertius iſtiuſmodi poſſeſſor, non obſtante, quod de dominio autoris ſui controuerſiam mouere videatur, exceptionem illam proponere poteſt, & nō propterea, quod rem illam emit, cōfiteri videtur, vendentem dominum eius fuiſſe, id quod contra Salycetum in l. cùm res. C. de dona. Alex. cōſi. 92. lib. 1. cōſ. 43. lib. 4. meliùs conſi. 145 lib. 6. Et hūc ſecutus Neguſantius de pig. parte 2. in 3. mēbro, nu. 64. in ſpecie verū eſſe aſſeruerunt. Quod & Bart. alijque ad l. rem alienam. ff. de pignorat. actio. & latiſſimè ad tit. de pignorib. cap. quid in hypothecaria actione probandum ſit, nu. 12. & ſeq. Dominus Gabriel Mudæus, approbarunt. Hic enim creditor, inquit, ſi volet vincere, in iure ſuo confirmando, non in poſſeſſoris iure infirmando, fiduciam omnem habere debet, l. ſi ſuperatus, de pign. neq; nouum eſt, emptorem iure emiſſe ab eo, qui non iure obligauit, neq; magis ei obeſſe debet, quod adeptus ſit eam rem à debitore, quę dicitur obligata, quam ſi nullum omninò titulū ſuæ poſſeſſionis, aut auctorem dicere, imò fortè nec haberet, Bald. ad l. de rebus, in fin. C. de donat. propter nuptias.

nuptias. Quod amplius eſt etiamſi eccleſia, manúſve mortua ſub onere ſoluendi hunc reditum annuum expreſſè emptori rem iſtã diſtraxit, & tanto minoris illi vendidit, aut ſortem ſiue quantitatem capitalem eiuſdem ex pretio conuento ſibi detrahi paſſa eſt, per hoc quidem adhuc nihilò magis hypotheca ſubſiſtere videtur, neque vlla actio de pacto creditori aduerſus emptorẽ nata eſt, ſed contra eccleſiam manúmve mortuam actionem ſuam habet, emptore fidem datã non ſeruante, quę econtrariò pactum hoc vrgere, atque fœdifragum emptorem, vt creditori ſoluat, compellere poteſt. d. l. cùm res. l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. Etenim in pacto iſtiuſmodi à donatore in ipſa rei donatæ traditione appoſito ſpeciali ratione, & fauore liberalitatis receptum eſt, vt is, in cuius fauorem adiectum eſt, vtilem actionem ex 3
eo aſſequatur. l. quoties. C. de donat. quæ ſub modo, Faber & Alber. ad d. l. cùm res. Is enim nullam actionem, qua ad id, quod ſibi donator erat ſtipulatus, perueniat, habet, ideoque faciliùs ei ſuccurritur. Hic verò creditor aduerſus eccleſiam, ſeu manum mortuam non amiſit, & maximè quidem hodie, vbi debitor reditum cognoſcens, perſonalem obligationem, de ſoluendo reditum hypothecæ connectit, quod fieri poteſt: & ſic verum eſt, quod ibi dixit Fulgo-

ſius. quod vt quid detur tertiò, non agit ipſe tertius cui debet, ſed ipſe qui pactus eſt, vt alteri detur, quia ſua dari intereſt, & hoc pactum, vt idem ad d. l. quoties, ait, non tam commodo creditoris appoſitum eſt, quàm ad vtilitatem ſtipulatoris. Poteſt etiã eccleſia, aut manus mortua, id quod creditori ſoluit, ab emptore per actionem ex vendito recuperare. Cęterùm ſi creditor emptorem conueniat, & is iudicium ſuſcipiat, tacitum videtur pactum fuiſſe eccleſiæ de non petēdo, quod etiam abſenti prodeſt. d. l. 2. & ibi Caſtren. in princi. l. 2. C. de pact. ſicut & ſi eccleſia, ſeu manus mortua ſoluendo nō foret, ne emptor cum aliena iactura fieret locupletior qui eam rem tanto minoris emit, exiſtimo quod ex æquitate, & in ſubſidium emptor conciliari poſſet, iuxta ea quæ notat Bald. ad d. l. 2. C. de hæred. vel act. vend. in 1. oppoſitione. Et hæc quidem obiter de retrac. § 1. glo. 14. nu. 126. attingit Tiraquellus, plenius & exactius ad l. hæreditatem. ff. de donat. & ad l. ſeruo legato. §. ſi teſtator. ff. de legat. 1. expendunt Imo. Bart. & Caſtren. At ſi hypothecandi poteſtatem habuiſſet eccleſia, ſeu manus mortua, non dubium eſt quin creditor aduerſus emptorem actionem hypothecariam haberet, eamq́ue vtiliter intenderet, probando eo tempore quo hypotheca impoſita fuit, rem in bonis eccleſiæ conſenſu

ſenſu Principis fuiſſe, & cum onere ſuo ad emptorem perueniſſe.

Venditori rei immobilis rem ſuã ab eccleſia repetenri an non obſtet promiſſio de euictione. Cap. XX.

SVMMARIA.

1 *Emens ſcienter rem alienam non agit de euictione.*
2 *Pœna an valeat inutili contractu adiecta.*
3 *Maritus vendens rem dotalem an de euictione teneatur.*

QVemadmodum is qui ſciés rem alienã emit, de euictione agere nõ poteſt.c.1. de inueſti.de re ali.facta.l. ſi fundũ ſciens. C. de euict.qa volenti & ſcienti aut cõſentienti non fit iniuria, neq; dolus.c.ſciéti, de reg.iu. in 6.l.cũ donatio.C. de tranſactio. ita quoq; illegitimus, & illicitus emptor, qualis hic eſt eccleſia, aut manus mortua, quæ conſenſum principis non obtinuit non agit de euictione ad id quod intereſt, etiamſi nominatim id ſtipulatus fuerit, d. l. ſi fundum & ibi Cynus ad l.cùm vir prędium.ff.de vſucapio.Bal.ad c.1.§.ad hoc col.2.verſ.item quia véditor.tit. de pace iura.fir.gl.in c.1. in prin.ad verb.bonæ fidei actione, & ibi quoq; idem Bal. & D. Cardin. Alexan. de prohib. feud. alieñ. per Freder. 1

Freder.& gl.ad l.3. §.1. ad verbum, Fauiana, ff. quæ in fraud. patro. dum aiunt quod euictio non debetur ex contractu venditionis à lege ꝓhibito, & quod reſciſſo cõtractu principali donationis aut vẽditionis reſcinditur pactum euictionis, quod eſt acceſſoriũ, arg. l. ſi pater. ff. de euict. & quod ſi principalis contractus non tenet, quia lex illi reſiſtit, promiſſio quoque de euictione facta nullius eſt roboris & momenti, per l. nõ dubium. C. de leg. & l. quemadmodum. C. de agric. & cenſit. lib. 11. Stipulatio enim huiuſmodi eſt acceſſoria, vnde ſi principale eſt contra legẽ, ſtipulatio quoque talis eſſe videtur, Bald. d. loco, quod in promiſſione euictionis rei quę in commercio eſſe poteſt, ſed tantum aliena eſt interpoſita, non idem eſt, d. l. ſi fundum, Bald. ad d. c. 1. adeoq́; ſi venditorem de euictione non tenet actio, conſequens eſſe videtur, quod eundem agentem & rem ſuam repetentem non repellit exceptio, argumẽto ſumpto ex contrario ſenſu, l. vendicãtem. ff. de euict. Eandem ſententiam ſequutus eſt Curtius, tract. de feud. parte 4. titu. ex quib. cau. feud. amitt. quæſt. 28. dum ait, quòd ſi emptor malæfidei qui ſine conſenſu domini rem feudalem à vaſallo comparauit, expreſſè ſtipulatus ſit de euictione, eo nomine actionem non habet, quod & Zaſio, de feud. tit. de feud. alien. verſic. cæterum ſi emptor proba-

probatur. Nam & pœnam quam ſtipulatus eſſet non conſequeretur, quia pœna in contractu promiſſa intelligitur ſi contractus valet, gloſ. ad c. ſignificantibus, & ibi Dd. extr. de offi. deleg. Iaſon ad d. l. non dubium, nume. 57. 2

Contrarium tamen tenuiſſe videtur Guido Papæ, ſingul. 923. verſ. incip. ſi ex contractu, & multò ante eum Cyn. Angelus, Bald. & Salicetus ad l. cenſemus, C. de litigioſis. Aiunt enim quod ex contractu à iure reprobato venditor ſi de euictione promiſit, obligatur & conueniri poteſt, & quod ſi emptor rei litigioſæ ſtipulatus eſt de euictione, poteſt ex ea ſtipulatione aduerſus venditorem poſtea experiri, tametſi eius rei litigioſæ alienatio à iure vetetur, quia vt idem Salicet. addit verſ. incip. quæro emptor, vbi alius ſine ſtipulatione agi non poteſt de euictione. ea ſtipulatione interpoſita agi poteſt. d. l. ſi fundum. l. fratres. C. communia vtriuſque iudicij d. l. quemadmodum.

Nam & maritus rem dotalem vxoris à iure alienari vetitum vendens, de euictione tenetur Cynus ad l. ſi is quem. C. de prędijs minor. glo. ad d. l. cùm lex, etiamſi emptor ſciebat dotalem eſſe, Io. Faber Inſtit. quib. alie. non licet, in princi. per d. l. fundum ſciens. C. de euict. & ſi venditor emptori ſcienti ſeruũ cœcum eſſe, promittat eum videre, ex ſtipulatu 3

latu

latu ab emptore conueniri poteſt, licet id quod impoſſibile eſt, promiſſum eſſe videri poſſit, l. apud Celſum. §. idem Labeo ſcribit, ff. de doli mali & met. except. Et venditor ſciens emptori etiam ſcienti rem cum effe-ctu vendi non poſſe, eidem emptori ad id quod intereſt obligatur. Alex. cõſi. 85. lib. 4. licèt vitiato principali vitietur acceſſorium, d. l. nõ dubium, et c. acceſſorium de reg. iur. in 6. intelligitur hoc tamen quando eadem ratio ob quam vitiatur principale viget etiã in acceſſorio, l. ſi tibi. §. de pignore. ff. de pac. l. 1. §. 1. ff. quib. mod. pig. vel hypothe. ſoluit. quod hic dici nequit, ideo quod ſtipulatio de euictione ad corroborãdum contractum à lege aut conſtitutione Principis hic prohibitum non confirmat, neq; propter eandem res immobilis non amortizata in eccleſiam vel manum mortuam magis trãsfertur. hoc eſt quod glo. ad d. l. quemadmodum, & Alexan. conſi. 109. lib. 4. dicere voluerunt, quod vendens contra prohibitionem legis poteſt quidem rem venditam vendicare, ſed ſi de euictione, aut pœnam promiſit ad illam tenetur, iuxta l. ſi controuerſia, & l. ſi tibi. C. de euict. Et ſi obijcias, inquit Alex. nu. 4. quod ſi tenetur de euictione, ergo non poterit rem venditam vendicare & reuocare, d. l. vendicantem reſpondeo quod ea l. vendicantem locum non habet, quando contractus alterius

rius

rius rei, quàm vendentis occaſione non valuit, quia tunc quamuis vendens tenetur de euictione, poteſt tamen nihilominus contrà contractum à ſe initum venire, d.l.ſi tibi. Et quamuis contractus ſit nullus, quantum ad traditionem rei venditæ, poteſt tamen eſſe aliquis in præiudicium vendentis, vt ex eo emptori & ſtipulatori naſcatur actio perſonalis, arg.l. & liberi.ff. de contrah.vendit.l.1. C.non licere habit.met.rep.lib.11.

An ex rei immobilis non amortizatæ venditione laudimia domino debeantur. Cap. XXI.

SVMMARIA.

1 *Laudimia quare debentur.*
2 *Laudimia an eccleſia ſoluat.*
3 *Sententia quæ nulla eſt non dicitur ſententia.*
4 *Laudimia ex contractu nullo an debeantur.*

QVoniam laudimium domino vt ab eo vēditio ꝓbetur & laudetur, ſolui con- 1
ſueuit, l.2.C.de iur.emphy. Zaſius ad l.diuortio.§.ꝙ in annos.ff.ſolu.matr.nō adſurdè dici poſſe videtur, etiā ſi venditio rei immobilis nō amortizatę non ſubſiſtat, & dominium ex traditione, quæ eam ſequuta eſt, non tranſeat: nihilominus tamen laudimium domino

loci, quia quantum in eo fuit, eam venditionem probauit, præſtandum eſſe. Contrahentes autem præuidere poterant ea quæ ventura erant, ſibiq́ue cauere, l. ſi quis negotia aliena, in fine. ff. de negot. geſt. l. ſi fideiuſſor. ff. ſi qui ſatiſd. cog. nullamq́ue aduerſus dominum excuſationem habent, arg. l. ſi quis demum. §. 1. ibi, & ait non recepturũ, hoc enim euenire poſſe proſpicere debuit, ff. locati. Item hi contractus nulli ſunt, id eſt, nullum ferunt commodum aut fauorem contrahentibus, & de reſpectu nulli ſunt: in e rum tamen odium & damnũ valent, ſi ſcienter contraxerint, Bart. ad l. non dubium. C. de legib. Quam rationem Io. Papo. ad conſuet. Borbon. tit. dez cenſiues. §. 397. in hac laudimiorum quæſtione mouiſſe comperio.

Cui tamẽ opinioni imprimis ſe opponit, quod ea quæ eccleſiæ adquiruntur, ſaltem
2 reſpectu eccleſiæ, & fauore pietatis, cultuſq́; diuini, à laudimijs cæteriſq́ue omnibus immunia liberaq́ue eſſe conuenit: & licet id in venditione non æquè ſeruetur (vt ad conſuet. Andega. titu. dez ſeigneurs temporelz, art. 38. num. 1. & 2. oſtendit Franc. Mignon.) illud ſaltem aduertendũ eſt, quod ſicut ſen-
3 tentia nulla, nomen ſententiæ non meretur, l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. ſicut nec inſtitutio à iure improbata nomen inſtitutionis, l. 5. hi demum. ff. de bono. poſſ. ſecũd. tab.

tab.aut iniuſta exhæredatio nomen exhæredationis, l. non putaui. §. nó quæuis. ff. de bonor. poſſ. contra tab. nec teſtamentum quod iure non ſubſiſtit, Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer. nec alius quiuis contractus qui legibus nó admittitur. l. certi códictio. §. quoniam, verſ. quaſi cõtraxiſſe videatur. ff. ſi cer. peta. ita quoque iſtiuſmodi venditio quam Principis conſtitutio manifeſtè damnat, venditionis nomen habere non poteſt, quia nomen iuris eſt vt ait Aretinus ad l. continuus. §. cùm quis. ff. de verb. oblig. & proinde vbicunque iuris ſuffragio deſtituitur non magis véditio, quàm homo mortuus, homo appellatur. Quotieſcunque autem contractus emptionis aut venditionis, ipſo iure nullus eſt, vt hic, aut quandocunque retrò nullus fuiſſe fingitur, & declaratur.

Neque laudimia neq; gabellæ ex illo ſoluuntur, Ioan. Faber ad l. 1. C. quando licet ab empt. diſced. & ad l. vlt. col. 2. C. cõmunia de legat. & ibi Alber. Cornæus, & Caſtrẽſis. Fab. de monte, in tractat. de emptio. & venditio. 8. quæſt. in princip. Tiraquel. de retract. §. 1. glo. 2. ad verb. à vendu. num. 7. & de retract. conuentio. §. 6. glo. 11. nu. 5. Firmia. in tracta. gabell. in 3. parte 8. part. princip. quæſt. 15. Guido deciſ. 109. Et hanc ſententiam ad d. l. non dubium, nu. 9. poſt Bald. & Caſtrenſem ibi ſecutus eſt Iaſon, quia lex aut ſtatutum 4

diſponens, quod de quocunque contractu ſoluatur gabella, intelligi debet de contractu ſortiente effectum, verba enim legis & ſtatuti cum effectu accipi debent, l.1.§.hæc autem verba.ff.quod quiſque iur.

Quòd autem ex aduerſo proponitur, nihil imputandum eſſe domino, qui contractum venditionis, quantum in ſe fuit laudauit, & poſtulatam inueſtituram, ac traditionem conceſſit, habemus quod & huic argumento contrà comparare poſſumus. Nam cùm & ipſe quoque conſtitutionem Principis ignorare non potuerit, l. leges. C. de legib. & aduerſus eam turpis ſeu illiciti quæſtus gratia, venire non debuerit, vtique ex improbitate ſua actionem non habet, l. itaque fullo.ff. de furt. & in pari cauſſa potior erit conditio ementis & vendentis, veluti reorum aut poſſidẽtium.c. in pari, de reg.iu. & quod traditum erat pro non tradito habetur.l. ab emptione.ff. de pact. Io. Faber ad d. l.1. nulla habita ratione eius quod dictũ eſt, odio contrahentium contractũ eiuſmodi ꝓ nullo non eſſe, quia hoc is qui cum illis colluſit, & doli conſors fuit, allegare non debet.

Cenſet tamẽ Io. Papo d.§.397. quod ſi contrahentes, ſcientes contractum eiuſmodi eſſe nullum (vt ſanè ſcire debent, & ſcire præſumuntur, d.l. leges) laudimium ſoluerint repetitionẽ ſeu condictionem eius nõ habent.

arg.

argu.l.1.ff. de condic.indeb. & l.1.C.eo. & l. eum qui.§.1.ff.de inoffic.teſtam.Quod ſi verum eſt, conſultè ſanè fecerit dominus, ſi in ipſo momẽto traditionis,inueſtituræ,ſeu approbationis, ſolutionẽ exegerit, ne aut venditore, aut extraneo aliquo eam rem poſtea repetente, & fiſco nihil mouente,optato lucro excidat.

Quibus addendum, quod ſi eccleſia non ipſa, ſed per interpoſitam perſonam laicam, rem iſtam immobilem emit, & hoc dominus ſciuit, nihilo magis laudimia poſtulare poterit, ſin ignorauit, exiſtimo eum qui ſe interpoſuit, & illicitã perſonam induit,ad ſoluendum ab eo compelli poſſe, & nominãdo eccleſiam nõ excuſari vt mendacij ſui pœnã luat. quod & in eo qui cum ſe non eſſe tutorem ſciret, tamen ſe eſſe fingit, & in eo qui cũ poſſeſſor non ſit, pro poſſeſſore tamen ſe gerit, & in eo qui cùm maior 25.annis non eſt, talem nihilominus ſe eſſe aſſerit, certum eſt. Hi enim & ſi qui alij ſunt eius generis,in odium & caſtigationem mendacij,in tali qualitate, qualẽ ſibi falſo adſcripſerũt, conueniri poſſunt, & allegando mendaciũ, veluti turpitudinem propriam non audiuntur, l.1.ff. de eo qui pro tuto.l.is qui ſe obtulit. ff.de rei vendic.l.3.ff.ad S.C.Macedonia.Bald.ad l.1. C.de furt.& in l.fin.C.de fideicommiſſ. Dd. ad l.ſciuit.ff.de re iudica.

Retractus an in vēditione rei immobilis aduerſus eccleſiam locum habeat. Cap. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Retractus an locum habeat venditione exiſtente nulla.*

BArtholomæus Chaſſanæus ad conſuet. Burg.ti.des retraictz.§.1.ad verb.l.homme ou femme,nu.1.& 7.luculēter ſatis oſtendit,etiam eccleſiam quæ rem aliquam emit, iuri retractus ſi quod cōſanguineus vendentis ſe habere aſſerit, eſſe ſubiectam, idq́; ante eū veteres ad c.cōſtitutus. ext.de reſti.in integ.& etiam Tiraquellus poſt eum, eo tract. §.1.gl.13.nu.2.tradiderūt. Sed quoniam venditio rei iſtius quæ eccleſiæ, manúſve mortuę facta eſt,niſi Principis authoritate fulciatur, ipſo iure nulla eſt, quod ſuperius ſatis demonſtrauimus non abſq; cauſſa dubitari poſſet,an conſanguineus aliquis ad retractū venire cupiens,admitti debeat, necne. Non dico quando conſenſu Principis facta eſt, quo caſu admittendum eſſe Chaſſanæus affirmat, ſed quando venditorem vendidiſſe pœnitet, & quando rem venditam vendicare inſtituit.

Sanè ex his quæ proximo ſuperiore capite diximus, huius quæſtionis deciſio nullo

nego-

negotio peti poteſt,& tam Caſtren.conſ.74. incip.in cauſſa mota,lib.2.quam cum multis alij in tracta.de retrac.§.1. ad verb. à vendu gl.12.nu.5.& ſeq. Eum ad teſtimonium vocans Tiraquellus reſoluit, in venditione quę nulla eſt, hoc eſt, quam lex improbat, & cui reſiſtit, aut quæ cætero qui ſecundum iuris diſpoſitionem inualida eſt, retractui locum non eſſe. Excipit tamen Tiraquell. num.9. verſic. ſed vt redeamus, niſi is qui vendidit contractui ſtare, & rem ſuam venditam ab emptore reuocare non velit, quod poteſt.l. cùm interdictæ, & ibi Bald. C. arbitr. tut.l. Iulianus.§. ſi quis colludente,& §.ſeq.ff. de act. empt. Tunc enim ne in extraneam familiam tranſeat illa nulla æquitas à retractu conſanguineum excludit. Et quoniam ratio in qua ſola ius retractus fundatũ eſt, remanente, ſeu reuertente re vendita ad venditorem ceſſat, quia eo caſu dici nõ poteſt, quod familiam eius egreditur, exiſtimo conſanguineum reclamante venditore, admittendum non eſſe.

Amortizatio à quo impetrari poſſit & debeat. Cap. XXIII.

SVMMARIA.

1 *Prorex an amortizare poßit.*

2 *Amortizare Princeps an poſſit ſine licentia domini inferioris.*

3 *Procurator ſpecialis an ad petendam amortizationem neceſſarius.*

4 *Tutor aut curator Principis an amortizare queat.*

5 *Quid de marito.*

QVotquot ſunt qui hanc amortizationis materiã attigerunt, vt quos citauimus Guiliel. Benedicti, Maſuerius, Faber, Chaſſaneus, Papo, Mignon, & Belluga, regi ſupremóve eius loci dño, in quo res immobilis ſita eſt, amortizãdi arbitriũ primo loco adſcripſerũt, ita vt ea de re operoſam aliquã tractationem ingredi, operæpretium nõ ſit.

Sed an abſente Principe, Proregi, Vicario,
1 locumtenenti, & gubernatori eius id liceat, magis cõtrouerſum eſt. Nam cùm iſta amortizationis facultas Principi reſeruata ſit, in generale mandatum Proregi datum, veniſſe non præſumitur. c. quod translationem, ext. de offic. delega. Archid. ad c. 1. de offic. legat. libr. 6. latè Rebuff. in praxi beneficia. tit. de vicar. & id quod per verba ſpecialia concedi debet, vt & illud quoque proculdubio eſt, quod ad donationis ſpeciẽ referri poteſt, cuiuſmodi eſt hic cõſenſus, quantumcunque generali & lata verborum prolocutione minimè continetur. l. quam Tuberonis. ff. de pecul. l. filius. ff. de donat.

In

In contrarium tamen vrget quod cõmiſſio indefinitè Proregi data, æquipollet vniuerſali, quod in ſimili caſu, ad l.1.§. in initio per illũ text. ff. de off. præfecti vrb. obſeruat Bal. quod tantũ operatur generalis poteſtas quo ad omnia, quantum ſpecialis, quo ad ſpecies in ea expreſſas. c. in generali, ſi de feudo controuer. fuer. c. in Geneſi, de elect. quod qui committit alicui vices ſuas, in totũ eas commiſiſſe videtur. Innocent. ad c. venerabilis, extr. de offic. delega. quod ea quæ Princeps conſueuit facere, videtur concedere vicario generali à ſe dato, & cõſtituto, quia conſuetudo mandantis in negotijs eiuſmodi attendi ſolet. l. vel vniuerſorum. ff. de pign. act. l. idemque. ff. mandati. l. qui peculij. ff. de pecul. quod ſi in Proregem merum imperium tranſit, quæ res ſine dubio maior eſt, multò magis amortizationis authoritas, quæ minor eſt, conceſſa & translata fuiſſe videtur. c. cui licet, de regul. iur. in 6. quod denique veriſimile non eſt, eo onere, & ſumptu ſubditos ſuos Principem grauare velle, vt petendæ amortizationis gratia, longam, & difficilem profectionem ſuſcipere cogantur, argument. l. ſi ſeruus, §. 1. ff. de leg. 1. l. ſed & hæc. §. 1. ff. de procurat. Quibus rationibus & Andreas de Iſernia, & Matth. de afflic. ad c. imperialem de prohib. feud. alienat. per Freder. & Capit.

 decif.

deciſ.Neapol.noua 156. alijq́; complures eos ſequuti reſponderunt, viceregem, aut gubernatorem patriæ, non aliter quàm Princeps ſolet, vaſallo vel per teſtamentum, vel per contractũ, de feudo diſponere volenti, conſenſum præſtare poſſe, & conſil.86. nu.33. de vicario Imperatoris aſſerit Laurentius à Valle, eoque magis, quod ſibi imputare debet Princeps non excipiendo hanc poteſtatem, & ex quo talem generalem vicarium ſuo loco conſtituit, ſubditos ad eum recurrentes decipere non debet, & ad c. reatina 63. diſt. exiſtimat Archidiaconus, quod ſi requiritur conſenſus regis ad electionem, & is extra regnum profectus ſit, vicarium illius adeundum eſſe, de quo tamen in libro de elec. fol.75. verſic. quæro 12. plurima diſſerit Maleretus.

Cæterùm idem Matth. de Affl. d. loco 16. quæſt. nu.46 eleganter obſeruat difficilius à Principe conſenſum impetrari, vt vel feudum vel res alia quæcunque in eccleſiam tranſeat, quàm in laicum quemcunque, propter cauſſas 3. & 4. cap. ſuperius expreſſas, id quod ex diplomate ſuper eiuſmodi conſenſu, de teſtando de re feudali confecto, euidenter ſemper apparet, vtpote in quo ita facultas conſtringi & coarctari ſolet, ne ad vtilitatem manus mortuæ vaſallus teſtetur. Ea autem quæ rarò & difficulter Princeps

ceps concedere ſolet, generali vicario, ſeu locumtenenti, demandata & permiſſa non eſſe exiſtimat.

Itaque ad hanc rem quod attinet, conſuetudinem in regno aut prouincia obſeruatam, imprimis ſpectandam eſſe cenſeo, c. 2
inſpicimus, de reg. iur. in 6. Et hoc eſt, quod deciſ. 32. in fin. Capyt. & ad c. ſuper literis, de reſcript. Felynus reſpondent, quòd ad cognoſcendum, an Princeps veriſimiliter, difficulter, vel leuiter fuiſſet conceſſurus, communis ſtylus Cancellariæ, aut Curiæ Principis conſiderari debet. Nam (vt in loco à ſolitis, colum. fin. ait d. Præſes Euerardi) licèt ex ſola poteſtate Principis quid dependeat, tamen ſi illud comedere conſueuit, non reputabitur quaſi impoſſibile, & proinde communis illa deciſio in eo obtinet, quòd is, cui quid mandatum eſt, ea quæ Dominus facere ſolitus eſt, facere & expedire poteſt, d. l. vel vniuerſorum, & ibi Bart. & l. Dominus Sticho. §. teſtamento, & ibi gl. ff. de pecul. leg.

Deinde, ſolius Regis, Principis, aut Domini ſupremi, conſenſus non ſufficit, niſi & inferior quoque dominus, qui prçiudicium aliquod ex ea re ſentire poſſit, conſentiat. Quia ſicut omnis cōceſſio Principis, ſine prçiudicio tertij facta eſſe intelligitur. l. 2. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in lo. pub, ita quoque & amortizatio, & qui ad eam adhibitus

eſt,conſenſus, qui in dubio à Principe non niſi quatenus eius intereſt, videtur eſſe conceſſus, Papo ad conſue. Borbon.§.25.in fi. & §.379. tit. des retraictz, & in lib. de arreſt. lib. 13. tit. de fiefs. §. vlt. Carol. Molinæ. ad conſuet. Pariſ. §.41. & §.58. Guilel. Benedicti ad c. Raynutius, ad verb. & vxorem,
1 num. 7. de teſtament. Franciſc. Mignon ad conſuet. Andegau. tit. des ſeigneurs, art. 37. & 38. Chaſſan.ad conſuet.Burg. tit. des ma-
2 nuſmort, Rubr. l'homme de manumorte. §. 10. nu. 54. verſic. incip. fortius dico. Ideoq; & in conſenſu, qui in alienatione rei feudalis requiritur, Matth. de Afflict. & And. de Iſer. tam ad c. imperialem, quàm ad conſtit. regni, quæ incipit, conſtitutionem diuæ memoriæ, tũ inferioris, quàm ſuperioris domini conſenſum neceſſariũ eſſe aſtruũt, & in vniuerſum longi temporis obſeruatione receptum eſſe videmus, earum ciuitatum magiſtratus conſenſum etiam neceſſariò poſtulari, in quibus ædificia, aut agri ad vſum eccleſiarum, cœnobiorum, ſeu collegiorum à Principe amortizantur, & licet Princeps poſſit præiudicare tertio in his, quæ ſolo iure ciuili ſibi ſunt quæſita, quod tamen in dubio facere non præſumitur, non tamen in his id æquè poteſt, quæ ex contractibus, & iure gentium illius eſſe cœperunt. Caſtren. conſil. 107. incip. donatio prædicta. Debet

bet ergò immediatus dominus inferior pari modo conſentire,ſed ſicut conſenſus domini ſibi pręiudicium non facit, ita quoque neque ipſius conſenſus domino. Sed an eo caſu, quo ſuperior Princeps conſentire nolit, inferior ille pecuniam datam ab eccleſia, eidem eccleſiæ reſtituere debeat,in d.§.41. nu. 84. latiùs explicat Molin. ad quem remitto.

Quid igitur, ſi abſens procuratorem, & adminiſtratorem rerum ſuarum reliquit? Sanè ex ijs, quæ d.§.41. nu.74. & ſequen. idem 3
Molin. obſeruat, dici poſſe videtur, quòd non aliter amortizationis admittendę licentiam accepiſſe dicetur, quàm ſi ad amortizandum, & inueſtiendum ſpeciale mandatū habeat, non quidem in indiuiduo de tali, aut tali re, ſed in quo poteſtas amortizandi exprimitur, ſiue formaliter, ſiue per effectū, & neceſſariam conſequētiam. In amortizando enim de perpetuo, & irreparabili pręiudicio agitur, videlicet de conſentiendo, vt res penes manum mortuam ſemper maneat, & de perpetua & irreuocabili excluſione à iure, eandem manum mortuam expellendi. Neque procuratori iſtiuſmodi tanta authoritas & poteſtas regulariter à domino inferiore, quanta Proregi & Gubernatori Regni, ſeu Prouinciæ concedi ſolet. id quod de conſenſu à Barone locumtenente Comitis abſentis in ſpecie ad d.c. imperialem, quæſt.74. in fin.

deci-

decidit,& ita iudicatum fuiſſe aſſerit Matth. de Afflic. Si tamen dominus ſemper tali procuratori,& adminiſtratori generali à ſe conſtituto, eam poteſtatem præſtare ſolitus ſit, non abſurdè dici poſſet, & nunc quoq; eam diminutam non fuiſſe, argum. d. l. vel vniuerſorum.

De tutore autem domini idem Molin.
4 num.78. & 79. confutatis rationibus contrarijs,aſſerit, quod amortizare non poteſt,etiamſi plenam & condignam remunerationé pecuniariam ab eccleſia ſeu vaſallo recipiat, quia licèt amortizatio non ſit alienatio vera,ipſius dominij rei,eſt tamen alienatio certi iuris perpetui, dudum adquiſiti, & competentis: & ſicut tutor non poteſt mutare conditionem rei in deterius, ita quoque neque rei immobilis, cuius amortizatio petitur, maximè cùm amortizatio ſit actus iure voluntarius,& ſaltem alienationem qualemqualem implicás. Quibus addendum,quòd pecunia, quæ in compenſationem dari poſſet,eſt res fragilis,quæ citò conſumitur & dilabitur: ius verò dominicale, quod amortizatione amittitur, eſt perpetuum & durans. At ſi ratione iſtius amortizationis notabiliter patrimonium domini augeretur, & non pecunia tantùm, ſed quid annuum & duraturum eo nomine promitteretur, & conſtitueretur,exiſtimo decreti interpoſitione, &

cauſſæ

cauſſæ cognitione interueniente, quę duo etiam alienationem rei pupillaris confirmãt, amortizationẽ eiuſmodi admitti poſſe, iuxta ea, quæ idem Molin. num. 80. verſic. & eadem ratione, annotauit, ne quod fauore pupillaris ætatis ſtatutum eſt, in illius odiũ detorqueatur. l. quod fauore. C. de leg. Cæterùm illud mirum videri poteſt, quod ad d. c. imperialem, quæſt. 24. nume. 72. aut idem Matth. de Affiictis, quòd ſi Rex aut Dominus feudi, directus eſt pupillus, aut minor, poteſt ſuper alienationibus feudorum, conſenſum ſuum præſtare, ſicut poteſt veterem inueſtituram confirmare, c. 1. per quos fiat inueſtit. ſi modo in alijs iuribus nullum ex eo præiudicium ſibi paretur, ſed contractus venditionis ſolúm per hoc validetur. Sed huic ſententiæ, & num. 80. in fin. refragari videtur Molin. & etiamſi vera atque legitima eſſet illa opinio, tamen quòd de conſenſu ſuper alienatione rei feudalis dicit, multũ profectò ab amortizatione diſtat. Alienatio enim, ſeu venditio rei feudalis, eo caſu in aliam perſonã laicam eiuſdem ſortis & conditionis fit, adeoq; nihil ex eo conſenſu, pupillo, minoríve, qui rem fieri ſolitã cõtinuat, de nouo nihil concedit, detrahitur. In amortizatione autem ſtatus rei mutatur, & quod pleno iure domino ſubiectum erat, magna ex parte ab illius iuriſdictione eximitur.

Mari-

Maritum ſimiliter, qui dominia huiuſ-
5 modi dotalia poſſidet, abſque conſenſu vxoris ſuæ, niſi pro tempore ſuo duntaxat, amortizare non poſſe, idem Molinæ. eodem loco affirmat, & rectè quidem, cùm in leuioribus terminis reſpondeant veteres, quòd ſicut fundus dotalis alienari à marito non poteſt, ita quoque nec in feudum ab eo ſolo dari poteſt. §. ſed etiam res, tit. per quos fiat inueſtit. Franciſc. Zonsbeck, de feud par. 8. nu. 12. ideoq́ue qui à tali domino amortizationem tutò, & ſecurè impetrare conſtituunt, & eius, & vxoris ſuæ licentiam obtinere, & vtriuſque nomine literis, ſiue inſtrumento amortizationis inſeri curare debent. Multò minùs (inquit Molinæus) hoc fructuario permittitur, niſi quoad illud tempus, quo vſusfructus eius durabit, quia deterioré proprietatis cauſſam facere non poteſt. l. æquiſſimum. §. 1. ff. de vſufruct.

Denique, quæ Archiepiſcopis, & Epiſcopis, paribus Franciæ amortizationis ſit authoritas, ex Io. Pap. lib. 1. tit. 14. qui eſt des amortiſſements, intelligi poteſt.

Princeps vel dominus an teneatur conſentire in amortizationem. Cap. XXIIII.

SVM.

SVMMARIA.

1 *Permiſſa ſunt nonnulla iudici, ad quæ tamen facienda non cogitur.*

2 *Princeps iuſta cauſſa exiſtente, diſpenſare an teneatur.*

NOn quicquid iudicis poteſtati permittitur, inquit Papinia. id ſubijcitur iuris 1 neceſſitati. l. nō quicquid ff. de iudi. quaſi dicat, multa eſſe, quę arbitrio iudicātis cōmiſſa ſunt, quæ tamē, ſi non faciat, nullā reprehenſionē incurrit, vt eſt, in litem iuramentū deferre. l. videamus. §. iurare, & §. itē vidēdū. l. in actionibus. §. ſi iudex. ff. de in litem iura. reum obtorto collo ad reſpondendum cogere. l. conſentaneum. C. quo. & quando iud. ex apparentibus indicijs captiuum torquere, in termino peremptorio ſententiā dicere. l. & poſt edictum. d. tit. de iudic. partem litigantem etiam poſt concluſionem in cauſſa interrogare. l. vbicunq;. ff. de interrog. act. & ſi quæ alia ſunt ſimilia, de quibus ad d. l. non quicquid, plurima obſeruat Caſtrenſ. Idem de Principe multò magis dicendum eſt, qui cum legibus ſolutus ſit. l. princeps. ff. de legib. id quod ex gratia vni concedit, ad alium per conſequentiam trahi non poteſt. c. quod ob gratiam, de reg. iur. nullamq; iniuſtitiam facit, ſi ea, quæ in ipſius ſolius poteſtate, atque arbitrio poſita ſunt, huic tribuit, huic negat, argu. Matth. 20. cap. Exodi 33. cap. ad Roman.

Roman.9.cap. Conſentire enim gratiæ eſt, ad quam faciendam nullus iure compellitur. Doct.ad c. gratiam, de reſcript.lib.6.eaq́ue eſt ratio, quòd cùm de alienatione rei feudalis agitur, quæ abſque conſenſu Principis fieri non poteſt, tot.tit. de prohib. feud. aliena.à vaſallo cogi non poteſt, niſi pro ſeruitio Principis, pro dotanda filia aut ſorore, aliáve eiuſmodi graui & prægnante cauſſa debitum contraxit, Matth.de Afflict. & Andr.de Iſernia ad conſt. quæ incip. ſi quis poſt litem, in conſtit.regni.

Et proinde quæſtionem iſtam in ſpeculo Principum, tit.de amortizat.§.reſtat, num.3. tractans Belluga, Principem ad amortizan-
2 dum quidē cogi non poſſe reſpōdit, ſi tamē pauperi eccleſiæ, & manui mortuæ illam neget, peccare aſſerit, ideò quòd diſpenſatio veluti executio iuſtitiæ, quando iuſta cauſſa ſubeſt, verè debetur. l.1.ff. de aqua quot. c. 1. in fi.de pœnit.diſt.6.c.bonæ, de poſtul. prælat.c.exigunt.1.q.7. quo loco ad verb. cauſſæ, gl.ait, quod in dubio miſericordiam potiùs, quàm rigorem ſequi debet, c.2.de ſortileg. Et quòd cùm æquitas pietasq́ue requirit, ſi non diſpenſat, in foro quidem exteriori non compellitur, ſed tamen Deum nihilominus offendit. Eoq́ue reſpiciens, d. Præpoſitus ad c. vt conſtitueretur, num.4. & 5.50. diſtinct. diſpenſatio, inquit, ſubinde inhibetur,

tur, vt in enormibus, & manifeſtis crimini-bus, c.erga.1.q.1. quandoque permittitur, vt in mediocri delicto & manifeſto, c.domino, ead.diſt quandoque præcipitur, & mandatur, d.c. vt conſtitueretur, & c.ſi quis diaconus, ibid. & c.diſpenſationis.1.q.7. Et licèt in hoc mundo nemo ſit, qui ſupremo Principi dicat, cur ita facis, eſt tamen animal rationale, politicum, & morale, minimè abſolutum à dictamine dominæ rectæque rationis, & proinde debet eſſe veluti fons iuſtitiæ, in omnes circunſtantias oculos flectens, Bald.ad l.2. C.de ſeruit.& aq. Curtius Minor, conſil. 170.nu.22.& nu.40.

Ad inferiorem dominum quod attinet, tametſi verum ſit, quod regulariter ſine illius conſenſu, res immobiles in eius territorio ſitæ, amortizari non ſolent, neque debeant, ne in iure laudimiorum, releuiorum, reuerſionis, ſeu confiſcationis ſibi quæſito præiudicium accipiat, contra l. id quod noſtrũ, ff.de reg.iur. Oldrad. conſil. 17. Guido Papæ, conſil.139.incip.literæ, etiamſi eas res ab eccleſia accepit, vel teneat, Molin.d.§.41.nu. 58.& 59. tamen ſi iuſta aliqua cauſſa, regem, ſupremúmve Principem loci moueat, reluctantem, & conſentire nolentem, cogere poteſt, vt congrua, eius quod ſua intereſt, compenſatione accepta, contentus conſentiat, argum.c.cùm olim, & quæ ibi nota. de re iu-

dic. & l.diui fratres. §. quod ſi ex ſeruitute. ff.de liber.cau.vt ſi pietas ſuadeat,paupertas eccleſiæ aut alterius manus mortuæ vrgeat, fundatione eccleſiæ parochialis,habitatioq́; paſtoris requirat. Idem Molin.num.98.verſic.incip.non tamen nego. Nam ſi plenus & directus dominus, ex iuſta cauſſa rem ſuam venundare cogitur. l. ſi quis ſepulchrum. ff. de religioſ. & ſumpt. fune. & ſi Princeps ex iuſta cauſſa poteſt rem alterius auferre. l. item ſi verberatum. ff.de rei vendic. quantò magis vaſallum vtilem,& inferiorem dominum, ſimili de cauſſa cogere poterit? id quod & glo.ad d. c. exigunt, de quocunque alio ad diſpenſandum requiſito,& diſpenſare nolente, pronunciauit, & in patre,ſine legitima cauſſa, filio aut litigare aut nuptias contrahere volēti, non aſſentiente, & in ſuperiore, religioſo ſibi ſubdito, iniquè contradicente,clarum & expeditum eſt. Bartol. ad l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore. ff. ſolu.matrimo. & ibi Alexan. & ad l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quoti. & in l.cùm oportet. §. neceſſitatem. C.de bon. quæ liber. Cle. 1. & ibi glo. & Doct. de teſtam. & in libro de teſtamentis coniugum,cùm de conſenſu mariti, vxori teſtanti denegato diſputarem, latiſſimè explicaui, & in vniuerſum, ad c. paſtoralis, de iure patro. aſſerit Panor. quòd ſi ille, qui debet conſentire, non velit, nec ha-

bet

bet iuſtá cauſſam denegandi conſenſum, ſuperior eius adiri, officiumq́; eius implorari poteſt. Et his conſentiens Andr. & Matth. de Afflict. ad conſtit. incip. conſtitutionem diuæ memoriæ, quęſt. 1. & 12. inferiorem dominum à ſuperiore, ex iuſta cauſa, cogi poſſe exiſtimant, vt vaſallo alienare volenti feudum, conſentiat, quia gratia in multis iuris locis eſt debita, & ſi negetur, fit iniuria eam petenti. c. bonæ, & c. penult. & ibi Panor. de poſtul. prælat.

An amortizatio à Principe extra territorium concedi poſsit. Cap. XXV.

SVMMARIA.

1 *Extra iuriſdictionis locum quæ licita ſint.*

2 *Vaſallus an extra territorium inueſtiri de feudo poßit.*

PRæſentis quæſtionis magna adeò nõ eſt difficultas. Nam quemadmodũ omnia illa, quę ad voluntariam iuriſdictioné pertinent, & à contentioſa iuriſdictione ſeparata ſunt, extra prouinciam expediri poſſunt, vt ſunt adoptio, emancipatio, beneficiorum, officiorumq́; collatio, & ſi quæ alia his ſunt ſimilia. l. 2. ff. de offic. proconſul. l. 1. C. de emancipat. c. poſt electionem, de conceſſio.

præbend.c.nouit,de offic.legat. ita quoque nihil dubito, quin amortizatio à Principe extrà territorium concedi poſſit. cùm & in ſimili ad c.imperialem,de prohib.feud.alienat.per Frederic. & ad conſtit. diuæ memoriæ,& ad tit.quæ ſunt regalia,§.poteſtas,An-
2 dreas de Iſernia, & Matth.de Afflict. Principem, vaſallum ſuum extra territorium, de feudo inueſtire,aliaq; regalia exercere poſſe,reſpondent, quod & Chaſſanæus quoque ad conſuet.Burg. rub.de iuſt.& iure, nu.74. cum ſequent.obſeruat.

Amortizatio an ſolo verbo Principis expediatur, etiamſi literæ de ea regiſtratæ, & ſigillatæ non ſint. Cap. XXVI.

SVMMARIA.

1 *Prrncipis gratia ante expeditionem literarum, eſt informis.*
2 *Poſſeßio beneficij, bullis non expeditis, ſub ſola ſignatura accipi an poßit.*
3 *Sigillum Principis ſubſtantiale eſt.*
4 *Clauſulæ (fiat vt petitur) quæ vis.*
6 *Principis gratia an poßit per teſtes probari.*

SI quis eccleſiæ,ſeu collegio, rem aliquam immobilem donauit, aut vendidit, atq; ſi in

ſi in eam donationem, ſeu venditionẽ Princeps conſentijt, conſenſumque ſuum vel ſolo verbo, vel ſimplici ſignatura ſua, ſub clauſula, fiat vt petitur, expreſſit, in dubiũ vocari poteſt, an ante expeditionem literarum de eo conſenſu confectarum, & ſigillo Principis munitarum, donantem, vendentemq́; pœnitere, & à contractu reſilire liceat, ſeu an illius conditio potior ſit, cum quo poſtea contraxit. Et ſanè in affirmatiuam partem facit, quod ante confectionem literarum, & antequam gratia Principis in mundũ redigitur, vt aiunt, res eſt informis quædam, & imperfecta, quæ per literarum expeditionem formaliter politur, & ad eſſe ſuum perfectum reducitur. Rota deciſ. ſua 458. in nou. Oldrad. conſ. 327. Bald. in c. 1. per quos fiat inueſtit. Staphyl. de liter. gratiæ, tit. de literis iuſtitiæ, cap. incip. his ita, num. 33. Ideoque eſt, quod is, qui non expeditis bullis, beneficij poſſeſſionem occupat, non obſtante ſignatura, omne ius ſuum, quod in eo habet, amittit. Calder. conſil. 13. de verb. ſignif. Felyn. in c. veniens, de accuſat. & pro intruſo habetur, idem Felyn. in c. in noſtra, de reſcript. c. auaritiæ, de elect. in 6. & ſi And. de Iſernia ad c. 1. de prohib. feudi alienat. per Lothar. credimus, ſigillũ Principis ſubſtantiale eſt, & proinde priuilegia ante appenſionem illius executionem non habent, Bald. ad l. falſus.

I 3 C. de

C.de fur. Card. in procem. Clem. §. nec ſanè, eaque eſt ratio, quamobrem tempus ſigilli attenditur. l. tribunus. §. fin. ff. de teſtamen. milit. quod & Matth. de Afflict. in conſenſu Regis ſuper feudi alienatione præſtito, ad c. imperialem, quæſt. 24. nu. 86. voluiſſe videtur.

Pro contraria tamen parte, vrget, quòd ad eſſentiam, effectumque gratiæ Principis, qualis eſt amortizatio, ſcriptura non requiritur, ſed ſolo illius verbo perficitur: & ſi clauſulam, fiat vt petitur, adijciat, omnibus modis ſtabilitur. c. inquiſitionis. 25. q. 2. Clé. dudum, de ſepultu. l. ſancimus. C. de donat. Felyn. ad c. eam te, de reſcript. Bald. ad l. humanum. C. de legib. & ad l. fin. C. de commun. ſeruo manumiſſo. Ripa lib. 2. reſpon. cap. 11. Rebuff. in praxi benefic. in 2. par. ſignatu. num. 14. & ſequen. & ſic verbum, fiat vt petitur, ſignificat, de præſenti, id eſt, dicere vt tunc fiat, vt tunc conſenſus perfectus ſit, vt tunc conſenſu ſuo irreuocabili (vt ille ait) Princeps ligetur, non vt in futurum, ſeu in tempus expeditarum, ſigillatarumque literarum vim illius diſtuliſſe videatur, Felyn. ad c. 1. de conſtitut. Calderin. ad c. quiſquis, de electio. eaque in re Bald. ad c. 1. qui feud. dare poſſ. lapſus videtur. Expeditio enim literarum, ſolennitas quædam extrinſeca eſt, quæ in conſideratione, quo

ne, quo ad ſubſtantiam rei, non tanti momenti eſt, Gigas de penſ. quæſtio. 32. num. 7. & ideò per ſolam collationem, ad beneficia ius quæritur, & facultas permutationis permittitur, c. ſi tibi abſenti, de præben. in 6. Imo. ad Clem. vnic. num. 22. de rei permut. Iaſon conſil. 146. & diſpenſatio nequedum expeditis literis valida eſt. Rebuff. ad concor. tit. de manda. apoſtolic. §. 1. ad verb. literas, & vis reſcripti tempore ſignaturæ cenſetur, ab eoque reputatur, Caſt. ad l. 1. C. lite pend. & hanc eſſe veritatem ipſam non dubito. Nam (vt ad capitulum, de reſcript. reſpondit Baldi) in lingua Principis ſtat gratia, in ſcriptura teſtimonium, in executione commoditas.

Quòd autem gratia ante expeditionem literarum, informis imperfectaque eſſe dicitur, non in quauis gratia, ſed in ea duntaxat, quæ formam mandati continet, aut *iuriſdictionem* tribuit, & de qua Oldrad. ac D. de Rota loquuti ſunt, intelligi poteſt. L. 1. C. de mand. princip. Alciat. & alij ad l. pactum quod bona fide. C. de pact. neque aliter verum eſt, quòd is, qui non expeditis literis beneficij poſſeſſionem ingreditur, *pro intruſo* habetur, quàm ſi vel de beneficijs *conſiſtorialibus* agitur, (vt in tract. de *intruſo, nu.* 37. aſſerit idē Gigas) vel in cauſſis *ſpiritualibus*, vel beneficiarijs, in quibus *nimia auiditas*

I 4 damna-

damnabilior eſt, d. c. auaritiæ, per regulas Cancellariæ aliter ſtatutum ſit, vt deciſ. 1112. docet Franc. Marcus, vel ſtylus curiæ Principis aliud recepit D. Antonius, in d. c. in noſtra, ad quem ſtylum in d.c. imperialem, Matth. de Afflic. reſpexit, qui apertè alioqui, deciſ. 253. in fin. pro hac noſtra ſententia, in concilio Neapolitano, pronunciatum fuiſſe affirmat. Et quamuis ſubinde ad exercitium actionis, literarum expeditio ſit neceſſaria, id tamen non tam ex iure communi, quàm ex ordinatione Cancellariæ Apoſtolicæ, venit. Gigas de penſ. quæſt. 34. nu. 20. ſicut & illud, vt conſenſus Principis regiſtretur, Matth. de Afflict. deciſ. 335. Franc. Marc. d. loco.

Ex quibus omnibus, & hoc quoque conuincitur, quod etiam per ſolos teſtes conſen-
5 ſus iſte Principis probari poteſt. Qua de re, tametſi plerique magnæ authoritatis viri, multum olim dubitauerint: ita tamen in dicto concilio iudicatum fuiſſe idem Matth. de Afflict. deciſ. 398. teſtatur, idque propter authoritatem Andr. de Iſernia, in c. 2. de prohib. feudi alien. per Lotharium, & quia inter eos caſus non eſt, qui ſcripturam requirunt. Tum verò, licèt regulariter gratia per literas probari debeat, Card. in d. procem. Clem. Panor. in c. noſti, de electio. tamen quando, vel gratia perdita fuit, vel de tenore illius agi-

agitur, vel de probanda qualitate & prioritate quæritur, vel de intentione Principis diſputatur. etiam per teſtes probari poteſt, latè Reb. ad d. verb. literas. Proinde ad finem conſuetudinum Burgundiæ. i. in earum concluſione in fine, num. 8. verſic. licèt, rectè dixit Chaſſanæus, ſigillum Principis neceſſarium penitùs non eſſe, niſi conſuetudo aliud introduxerit.

An conſenſus Principis venditionem, donationem, ſeu legatum rei immobilis ſequi poſſit. Cap. XXVII.

SVMMARIA.

1 *Confirmatio ſequens & conſenſus præcedens an eiuſdem ſint effectus.*

2 *Confirmatio fieri ſolet ſine præiudicio iuris alteri quæſiti.*

3 *Teſtamentũ vaſalli an ex ſequenti conſenſu Principis valeat.*

HVius quæſtionis reſolutio tẽperamentum aliquod deſiderat. Nam ſi alicuius legitimi contractus titulo in manũ mortuam res immobilis translata fuerit, ſubſequentem Principis conſenſum facilius admitto. Sin autem ex titulo legati ſiue vltimæ voluntatis eam petat, & quidem rebus hu-

manis exempto teſtatore,alio iure vtendum eſſe cenſeo. Priore enim caſu omnia ſunt integra,omnia ex arbitrio cõtrahentiũ & Principis dependẽt,& præter hos nulli alteri præiudicium aliquod inde paratur, arg.l. iubemus.C.de emãc.libero. Neq; quidquam híc occurrit, ob quod vulgata receptaq́; illa iuris axiomata locum nõ habeant,quod ab initio conſentire & poſtea confirmare eodẽ loco habentur.l.Tribunus ff. de teſtam.milit. l.in concedendo, in fine.ff. de aqua pluuia arcend. Et quod vbicunque alicuius perſonæ fauore actus ex defectu conſenſus illius nullus eſt, ex ſubſequenti ratificatione vires aſſumit.l.filio præterito.ff. de iniuſto teſtamen.Bartol.ad l.1.§. ſi filius.ff. de legat.3. Bald.in l. ſi mater.§. hoc iure.ff. de except. rei iudica.Curt.conſi.35.num.6.& conſ.108. lib.2.Poſteriore verò caſu quoniam res eiuſcemodi immobilis in manum ac poteſtatem hæredis peruenit, legati titulo, ex conſtitutione Principis exiſtente nullo & inualido, vtique non videtur Princeps ſine iniuria hæredis conſenſum ſuum in eo rerum ſtatu interponere, & noua amortizatione ius quod ei quæſitum fuit tollere poſſe. l. nec auus.C. de emancip.liber.l.2.§. ſi quis.ff.ne quid in loco publ.l.id quod noſtrum.ff.de reg.iu. Quomodo & in ſimili, communi interpretũ calculo comprobata eſt hæc ſen-

tentia, quod inueſtitura inualida contractus alienationis ex defectu conſenſus Principis illegitimus, ita demum confirmatione eiuſdem vires accipit, ſi nulli alteri medio 2
tempore ius quæſitum fuit, ſiue is extraneus fuerit, ſiue etiam hæres defuncti, qui prius conſenſum Principis non requiſiuit, quaſi ſcilicet ſubſequens iſtiuſmodi confirmatio nullam hoc caſu materiam habeat, in qua pedes figere atque conſiſtere poſſit, Soci. nepos conſi..77.nu.15.lib.1. Andr. de Iſernia, in princi. Aluarotus & Matth. de Afflictis ad c. Imperialem, q.24. nu.7. de prohibita feudi alienat. per Frederic. Curt. de feud. tit. quibus modis feu. amitt. par. 4. quæſt.2.nu.138. Rochus de Curte de iure patro. ad verbũ pro eo, queſt.4. deciſio Neapolit. 286.nu.5.& deciſione 335. Rolandus à Valle conſ.2.nu.146. & licet Baldus quoq; eundẽ Matth. de Affli. d.loco nu.43. ad c.1.§. donare. col.1.tit. qualiter feud. olim alienari pot. ſequutus, reſpõdeat, cõſenſum Principis ſine quo vaſallus de 3
feudo teſtari nõ poteſt poſt conditũ teſtamẽtum morte vaſalli confirmatũ, impetrari nõ poſſe, Capitius tamẽ deci. Neap.1 3.nu.3. hoc ita ex Curtio & Marino reſtringit, niſi de ſolius Principis confirmãtis & ratificãtis ꝓiudicio agatur, agnatis verò defuncti vaſalli nihil detrahatur aut eripiatur, quod rationem habet. Nam ſicut alienante, vendente, do-
nante

nante, transferente rem immobilem in manum mortuam ante ſequutam amortizationem à priore voluntate recedente, ſequens conſenſus, & amortizatio Principis ei non nocet, Capit. deciſ. 106. num. 1. & 7. ita quoque ſi non recedat, & ſi viuus amortizationem non impetret, hæredi eius præiudicium non feret, eoque pertinent illa quę lib. 3. cap. 8. de teſtament. coniug. latius aliquando diſſerui.

Vtrum tacitus Principis conſenſus ſufficiat, an verò expreſſis verbis amortizatio concedi debeat. Cap. XXVIII.

SVMMARIA.

1 *Præſentia conſenſum inducit.*

2 *Licentia Principis expreſſis verbis fieri debet.*

SI princeps prȩſens ſit, ſciat aut videat rem aliquam immobilem in manum mortuã transferri, an hoc conceſſæ amortizationis loco ſit, quæri poteſt. Et quoniam prȩſentia, patiẽtia, & taciturnitas, tacitum conſenſum execrantur. l. qui patitur. ff. manda. l. 2. C. de remiſſ. pignor. l. quidam. ff. de euictio. eaque propter agnati, atque domini tempore alienationis feudi præſentis, nec contradicentis, eam infringere & reuocare non poſſunt. c. 1.

§. per-

§.permiſſione,de prohib.feud.alien.per Lothar.Iaſon ad l. quæ dotis.ff.ſolut.matrimo. Caſtren.ad l.1.ff. de Tribu.act. Equidem & hac in re præter præſentiam ſilentiumq; Principis nihil vltra deſiderari poſſe videtur, quia quotieſcunq; quis contradictione ſua, actum de quo quæritur, impedire poteſt,& non impedit, eundem in dubio approbaſſe, & confirmaſſe creditur, Iaſon ad §. item Seruiana nu.7. Inſtit. de actio. & cum eadem ſit vis taciti & expreſſi.l. cùm quid.ff. ſi certum pet.præſentia,ſcientiaq́ue ſola accommodatæ volũtatis coniecturam parit,l.2. ſolu.matrimo.c.1,§.ſi autem.tit. de inueſtit.inter do. & vaſal.lis oriatur.

Contrariam tamen partẽ confirmat,quod cùm nemo ſuum iactare, & negligere velle præſumatur.l.cùm de indebito.ff. de proba. is qui præſens in actu multum ſibi præiudiciabili tacet, potiùs diſſentire quàm conſentire, & hoc ſolum cum animo ſuo reputare videtur,quod ius ſuum durare intelligit.l.1. §.inuitum.ff.de procuratorib.l.qui vas.§.vetare.ff. de furt.l.ſicut.ff. quib.mod. pig. vel hypot.ſoluitur, l. ad honorem. §. vlti.ff. de decurionib.Eaq́ue eſt ratio quod leges,conſtitutionesq́ue Principum, de præſentia alicuiũs verba facientes,etiam alia quædam adhibiti conſenſus argumenta requirunt, atq; vltrà eiuſmodi pręſentiam,taciturnitatemq́;
alium

alium aliquem actum huic conſenſui ſuffragantem deſiderant. d. l. ſicut. §. venditionis verſic. legare permiſit. id quod ex ij, quę §. 1. glo. 9. nu. 148 & 153. in lib. de retractu, latiſſimè ſuo more recenſet Tiraquellus, plenius perfectiusq; cognoſci poteſt.

Et in hanc ſententiam ſaltem in hac facti ſpecie lubentius concedo, in qua nō ſimplex nuduſq; conſenſus Principis ſed permiſſio licentiaq; eius neceſſariò requiritur. Vbicun-
2 que eum licentiam interuenire oportet, expreſſis verbis concedi debet, niſi in ea conditione Princeps fuerit, vt vitio linguæ impeditus ſolis ſignis & argumentis animi ſui conceptum demonſtrare poſſit, Andr. de Iſern. & Matth. de Afflict. in d. c. Imperialem, nu. 46. de prohib. feud. alienat. Lapus allega. 86. Bald. ad l. non ſolum. §. neceſſitatem. C. de bon. quæ liber. argumen. §. 1. in fine in authent. de defenſorib. ciuit. Vnde & Capitius deciſio. Neapolit. 100. num. 6. & 7. licet, inquit, quando alienatio feudi in præſentia domini ſcientis, intelligentis, & tacentis facta eſt, alius conſenſus non requiritur, hodie, tamen in Regno præſentia, ſcientiaque Regis minimè ſufficeret. Nam cùm verba conſtitutionis licentiam requirant, ea expreſſa eſſe debet, & tacita non ſufficit, Alexander ad d. l. 2. §. voluntatem, Franciſ. Mignon ad conſuet. Andegauen. par. 13. tit.

de

de præſcript. art. 450. num. 18. Et quamuis Curtius Iunior par. 4. num. 137. contrarium ſentire videatur, eam tamen opinionem ad conſtitutionem incip. conſtitutionem diuæ memoriæ, in gloſſ. 7. veluti veriorem & in vſum forenſem receptam probat Afflict.

Illud diſſentionis plus habet, an Princeps gabellas, laudimia, aliaque iura inhæredationis, translatæque poſſeſſionis ab eccleſia recipiens, eamque in bonis immobilibus inueſtiens, amortizationem concedere, neceſſitatemque eadem extra manum ponendi hoc ipſo facto laxaſſe videatur. At quoniam Carol. Molinæus, §. 41. ad conſuet. Pariſ. in illius difficultatis reſolutione, multam bonamque operam poſuit, ego illius verba tranſcribere non conſtitui.

Amortizatio an ex diuturnitate temporis interueniſſe præſumatur. Cap. XXIX.

SVMMARIA.

1 *Antiquitas temporis facit præſumi omnia legitimè eſſe facta.*

2 *Antiquum tempus quod ſit.*

QVemadmodũ in hæreditate quã filiuſ familias adit iuſſus patris, in re aliena man-

na mandatum, in teſtamento Cardinalis, exemptioneq́ue Epiſcopi licentia Pontificis, in alienatione rei eccleſiæ tractatus, cõſenſusq́; capituli in diſtractione rerum ad minores pertinentium decreti ſolennitas, & in poſſeſſione feudi inueſtitura domini ex antiquitate temporis interueniſſe præſumitur, c. ea, de his quæ fiunt à Prælat. c. peruenit, de empt. & vend. Alex. conſ. 79. lib. 1. conſil. 9. lib. 3. Decius conſil. 152. & conſi. 329. Iaſon ad l. ſciendum. ff. de verbo. obliga. Gozadinus conſ. 4. 11. & 41. Stephanus Bertran. conſi. 171. num. 6. libr. 3. Boer. deciſ. 281. Gieronymus Gratus conſi. 9. nu. 15. libr. 2. glo. in c. 1. §. præterea de capit. Conra. Ripa lib. 2. de reſcrip. cap. 7. Latè Aymo de antiquitate temp. par. 3. cap. incip. vidimus in genere, nu. 25. cum ſequent. ita quoque & amortizatio, conſenſusq́; Principis ex diuturnitate temporis interueniſſe præſumi poteſt, niſi de contrario appareat, id quod in non abſimili ſpecie deciſ. 107. nu. 5. reſpondit Afflictis. Euidentia enim rei omnem probationem ſuperat, & præſumptio quæ ex curſu temporis oritur veritati cedit. l. cùm multæ. C. de donat. ante nupt. Bal. ad l. 1. C. de ædilit. actio. Innocent. in c. propoſuiſti, de probatio. ex quo fit quod per ipſum exemplum quod exhibetur, & ex quo eiuſmodi ſolennitas nõ interueniſſe conſpicitur omnis illius vis & effectus conſumi ſolet.

let. Caſtren.conſi.81.lib.2. Alex.conſil.1.lib. 4.deciſ.Neapolit.109.

Illud verò magis controuerſum eſt, quod hic tempus antiquum dici debeat. Quidam enim tempus viginti annorum ſufficere putant, Boer.deciſ.124.nu.18.quidam 30.annos deſiderant, l.fina.C. de præſcript. 30. vel 40. annorũ, c.peruenit, de empt. & vend.alij 40. annos conſtituunt, Alex conſ.4.& conſ.187. lib.2.Soci.conſ.106. libr.3. alij tempus viuorum memoriam ſuperans neceſſarium eſſe putant, Cornæus conſil.35. lib.1. Curtius Senior conſi.penult. nonnulli denique ad arbitrium iudicis hoc totum referunt. Atqui Carolus Molinæus ad conſuetud. Pariſ. §.5. num.63. cum ſequen. in his in quibus tempus immemoriale exigitur 100. annos conſtituendos eſſe exiſtimat, in alijs verò 70.annos, vel etiam hoc tempus, quod eſt vltra 30.& 40.annos, prout ſecundum caſus ſubiecti conditionem certæ probationes non facilè reperiuntur, idque ex Iudicis arbitrio plurimum pendere tandem concluſit. Et quamuis eorum opinio ad præſentem cauſſam magis pertinere videatur, qui in ijs quæ Principi ſpeciali iure non tamen in ſignum ſubiectionis reſeruata ſunt, immemoriale tempus exiſtimant eſſe neceſſarium. Matth. de Afflic. d.q.24. & ad conſuet. incip. quadriennalem. Ego tamen, eius rei reſolutio- 2

nem in illud caput reijcio, quo inferius de his, in quibus amortizatio non requiritur, latius diſſeremus. Extra tempus enim præſcriptionis præſumptionem amortizationis conſtituere inutile & otioſum eſſet.

Amortizatio à Principe obtenta ſuper bonis manui mortuæ teſtamento relictis an impediat reuocationẽ teſtamenti. Cap. XXX.

SVMMARIA.

1 *Voluntas vltima fauorabilis & mutabilis.*
2 *Actus non egreditur intentionem agentium.*
3 *Stipulatio facta in contractu ante nuptiali ad vtilitatem tertij poteſt per ſolos contrahentes reuocari.*

OMnia noſtra facimus (inquit Iuſtinianus) quibus à nobis authoritas impartitur, l. 2. §. quę omnia. C. de vet. iur. enuclea. Vnde eſt, quod ſtatuta, à ſede Apoſtolica, ſeu Principe laico confirmata, per ſolos ſtatuentes reuocari nõ poſſint, c. pro illorũ, de præben. c. 2. de confirma. vtili & inutili, c. frater, 17. q. 4. & ibi gl. vlt. Vnde etiam eſt quod teſtamentũ à vaſallo de bonis feudalibus conditum

ditum atque à Rege confirmatum, ſine eiuſdem Regis conſenſu, in præiudicium eius cui feuda in eo relicta ſunt mutare, nec infringere liceat. Matth. de Afflict. ad conſtitutio. incipient. conſtitutionē diuæ memoriæ, verſic. ſecundò nota iſtam glo. Atque ex hoc ſimiliter inferri poſſe videtur, quod teſtatori rem aliquam immobilem eccleſiæ ſeu collegio leganti conſenſumq; & amortizationem Principis impetranti, reuocandæ liberalitatis licentia non ſit permiſſa. Attamen quoniam Hermogeniano teſte, nemo eam ſibi poteſt legem dicere, vt à priore ei recedere non liceat. l. ſi quis, in princip. ff. de legat. 3. Nihil enim eſt quod meliori iure hominibus debetur, quàm vt ſupremæ voluntatis, poſtquam aliud velle nō habent, liber 1 ſit ſtylus, & liberum quod non redit arbitrium, l. 1. C. de ſacroſanct. eccle. in contrariam opinionem magis inclino, ſi non & traditio, & poſſeſſionis ſiue dominij quoque translatio prætereà acceſſerit, l. vbi ita donatur, & ibi Dd. ff. de mort. cau. donat. Si enim ſtipulatio naturam contractus cui ſubiecta eſt, ſequitur, l. 1. §. ſub conditione. ff. vt legat. no. cau. Alciat. ad l. certi condictio. §. ſi nummos, num. 23. ff. ſi cert. peta. cur non & conſenſus Principis? Si ad vnum finem inducta contrarium illius operari non debent, l. quod fauore. C. de legib. quid eſt, cur

amortizatio ad conſeruandam teſtatoris voluntatem conceſſa, in illius perniciem vel inuidiam trahatur? Rurſus ſi actus, agentium intentionem egredi non debent, l. non omnis. ff. ſi cert. peta. quæ cauſſa eſt, ob quam eum qui teſtando nullam ſibi perſeuerandi neceſſitatem impoſuit, commentitia inter-
2 pretatione circumueniamus? Deniq; ſi contractus teſtamento factus, etiam quo ad reuocationis facultaté vltimæ voluntatis conditionem habet, d. §. ſub conditione Caſtr. & addit. ad Bart. ad l. hæredes. §. fin. ff. de teſtam. cur maiorem huic conſenſui & amortizationi vim & efficaciam tribuemus, in qua nulla conuentionis formula apparet? Et ne hiſce rationibus diutius immoremur, aperta Hono. & Theod. conſtitutione in l. omnium. C. de teſtam. Exploſa Iaſonis dubitatione & comprobata Baldi atque Caſtren. interpretatione, iſtam noſtram opinionem ſtabiliri poſſe video. Siquidem conſtituunt illi teſtamenta etiam Principis auctoritate atque præſentia confirmata reuocari poſſe.

Porrò autem cõfirmationem ſtatutorum à confirmatione teſtamenti, & ibi ad fin. & ad c. conſtitutus, de reſcript. & ad c. cùm acceſſiſſent, nu. 3. de conſtit. ante Decium ſeparat Bald. & huic quidem reuocationis arbitrium facit, illis verò ſaltem quo ad prǽiudicium

ium aliorum denegandam eſſe exiſtimat. ſtatutorum enim authoritas ad Principem potiſſimum refertur, teſtamenta verò veluti obuia atque fauorabilia, ad priuatas commoditates potius reſpicere cenſentur. Et hoc eſt quod ſubobſcurè loquutus Decius dicere voluiſſe videtur, inquiens, priuatorum actus ſicuti in priuato conſiderantur à Principe confirmari, publicos verò ad ſuperiorem potiſſimùm ſpectare, quæ ſententia & Felyno quoque ad c. qualiter, de accuſat. & ad d. c. cùm acceſſiſſent probatur. Eſtque hoc tanto procliuius hoc caſu dicendum, partim quod per hanc reuocationem, ad communem patriæ legem reuertitur teſtator, quod Principi qui nihilò magis acceptam pecuniam reſtituet, gratum & acceptabile eſt, partim quod ius alteri non irreuocabiliter meo facto quæſitum, contraria voluntate tollere poſſim. Nam & in ſimili videmus, quod ſi eo pacto Titio fundum dem, vt poſt mortem eccleſiæ illum reſtituat, certè non obſtante pacto in fauorem eccleſiæ appoſito, & ego & Titius à conuentione illa reſilire poſſumus, Barto. & alij ad l. qui Romæ. §. flauius. ff. de verbor. obligat. Et ſi mulier dotem marito conſtituens animo donandi, tertium aliquem, ad hoc vt reſtitutionem illius ſoluto matrimonio ſibi reſtituendam ſtipuletur, adhibeat, ta- 3

metſi ex ea ſtipulatione ius aliquod ei quæſitum fuiſſe videatur, nihilominus tamen mulier de dote diſponere, voluntatemque ſuam mutare poteſt, l.Seia.ff. de dote præleg. Et rurſum ſi duo coniuges in contractu antenuptiali ita caueant, vt bona alterius eorum ſuperſtitis abſque liberis decedentis ad Titium nepotem, vel amicum eius perueniant, non dubium eſt quin ab hac voluntate recedere, & in quemcunque alium bona iſta transferre poſſint, quippe hoc ius quod Titio ex hoc contractu quæſitum fuit, natura ſua reuocabile, nullam ei actionem peperit. Nicol.Euerar.conſil.119.136.& 192. Caſtren.conſi.351.lib.1.

An ex ſolo amortizationis inſtrumento probetur legatum, venditio, donatio rei immobilis. Cap. XXXI.

SVMMARIA.

1 *Confirmatio nihil eſt niſi de re confirmata appareat.*

2 *Confirmatio nihil noui tribuit.*

MVltis caſibus teſtamenta, codicilli, inſtrumenta, donationes, venditiones, le-

es, legataque rerum immobilium, eccle-
æ, collegio, & manui mortuæ collatarum
ntercidere atque interire poſſunt, vt ſunt
ıcendia, inundationes, peſtilentia, naufra-
ium, furta, rapinæ, bella denique ſiue ci-
ilia, ſiue externa, l. publicati. C. de teſta-
ıent. l. teſtium, in fin. C. de teſtib. l. eman-
ipatione. l. 1 l. cum inſtrumentis. C. de fi-
e inſtrumen. quos omnes etſi probare ne-
eſſe eſt, d. l. publicati. l. ſicut. l. ſi ſolemus. d.
itu. de fide inſtrumen. non ideo tamen te-
ior eorum peræquè ſemper probari po-
eſt, ita vt in tanta perplexitate ac difficul-
ate non immeritò ambigas, an ſola amor-
izationis ſcriptura, eandem venditionem,
lonationem, idemque legatum continens,
x hoc ipſum teſtamentum enuncians, ad
lenam illius probationem ac demonſtra-
ionem ſufficere debeat. Quid enim ſi hæ-
es cui legauit, vendidit, ſeu donauit, eò
mprobitatis dilapſus ſit vt ſe ex caſu tam
nexſpectato lucrum aliquod facere poſtu-
et. Equidem ſi facto hæredis ſiue con-
radicentis ea periſſe probatum ſit, putà
i fortè ea combuſſit, lacerauit, ſurripuit,
leleuit, aut dolo malo in alium tranſtu-
it, eccleſiæ, manúſve mortuæ, prælati, aut
ræfecti; de quibus inſtrumentum amor-
izationis mentionem facit, de titulo le-
gati, donationis, aut venditionis, iura-
K 4 mento

mento ſtandum eſſe exiſtimo, arg. l. ſi de poſſeſſione. C. de probat. glo. & Bar. ad l. 2. §. diuus. ff. de iure fiſci, & ad l. quidam. ff. de fur. Ioan. Fab. ad l. ſi poteſtate. C. de tabu. exhiben. Decius conſil. 521. num. 18. Pariſ. conſil. 134. nu. 9. lib. 4. Aymo conſ. 6 nu. 2. Bal. conſ. 80. & 152. li. 3. Panor. & Fely. ad c. accepimus, de fide inſtrum. At ſi nulla illius culpa interuenit, antiquitate temporis non concurrente, nullam plenam ex hac inſtrumenti amortizantis enunciatione probationem factam
1 eſſe duco, tùm quod nullus eſt confirmationis effectus, niſi de re principali confirmata appareat, c. inter dilectos ſub fin. extr. de fide inſtrument. c. cùm inter, de re iudic. c. cùm dilecta de confirmatio. tum quod Princeps, confirmando, conſentiendo, & amortizando hos contractus, & hæc teſtamenta, ex ſola ſupplicantis relatione nihil aliud de veritate comperti habens enunciat, in ſolennitates verò & qualitates illius, ſine quibus (vt poſt Cornæum conſil. 18. libr. 2. & Afflict. deciſ. 25. in lib. de antiqu. tempor. par. 1. c. incipien. viſo num. 40. oſtendit Aymo) eadem veritas ſubſiſtere non poteſt, nó inquirit, niſi & pleniorem ſe illius cognitionem habuiſſe, & veritatem ipſam ſe penitius perſpexiſſe aſſerat, per not. in Clemen. 1. de probat. Quod & Andreas de Iſernia inſignis Doctor, & Matth. de Affli. ad c. imperialem, quæſt.

quæſt 24.num.74.de conſenſu Principis ſuper teſtamento vaſalli impetrato, olim quoque reſponderunt: & cùm de milite caſtrum aliquod ab eccleſia obtinente, diu aliquando diſputatum foret, ad Authent. ſi quis in aliquo. C.de eden.cenſuit Albericus, quòd ſi ille inſtrumentum cõfirmatæ à Pontifice, poſſeſſionis ſuæ producat, non aliter caſtri præcedentem conceſſionem eo probari, quam ſi de ea aut aliter conſtituerit, aut tenorem illius Pontifex retulerit. Confirmatio enim huiuſmodi noui iuris nihil tribuit, ſed hoc tantùm, quod ante fuit, corroborat. l.hæredes palam. §.1. ff. de teſtament. eoque deficiente euaneſcit, argum. l.1. §. penult.ff.de aqua plu.arcend. & l.aſſe toto. ff. 2
de hæred.inſtit. eidem quoque ſententiæ, & Vitalis, in tracta. ſuo clauſular.tit.de verbo. enunciat. c.incip. ſi verò, colum. 8. ſubſcribens addit, quòd ſi Pontifex aut Princeps, poſſeſſionem illam confirmans, hanc rationem inſerat, quia prædeceſſores noſtri hoc caſtrum, hócve priuilegium, de cuius confirmatione agitur, Titio conceſſerunt, non ideò magis certa illius probatio inde deſumitur, ſi de originali conceſſione aut priuilegio aliter non appareat, aut illius tenor, qui fortè caſu aliquo fortuito perierit per teſtes non probetur.c.ſi Papa, de priuileg. in 6. Inſuper & illud quoque adijcit, ne hoc

quidem ſufficere, quod totus tenor conceſſionis & priuilegij inſtrumento confirmationis inſertus ſit, cùm ex originalis conceſſionis exhibitione, productione, & inſpectione vel in ſigillo, vel in aliqua eius parte falſitas vlla deprehendi poſſet, de qua ex literis confirmationis relatiuis nulla ratione conſtare poterit, Innoc. ad c. Abbate ſancti Syluani, de verbor. ſignific. ſi non etiam & iſtiuſmodi quoqué ſcrupulo, prouidentia Principis in his occurſum fuerit. Cæterùm in tract. de antiq. tempo. par. 1. cap. 1. copioſiùs de hac enunciatione agit Aymo.

Amortizatio vbi, & qua ratione impetrari ſoleat. Cap. XXXII.

SVMMARIA.

1 *Amortizationis quæ iura.*
2 *Indemnitas quid.*

IOannes Papo ad conſuetud. Burbonicas, tit. des retraicts, §. 479. col. 3. reſpondet, quòd in curia ratiociniorum, ſiue in camera theſauri Regij, cui talia ab initio regni demandata fuerunt, amortizationes expediri ſolent, eique Guilel. Benedict. ad c. Raynutius, ad verb. & vxorem, deciſ. 5. num. 5. & 32. Stephan. Aufre. in ſtylo arreſtorum curiæ, lib. vlt. tit. de finantia acq. feu. §. vlt. conſen-

ſentientes, diu quoq; ante eum ſunt teſtati, atque in hanc ſententiam ad conſuet. Pariſ. part. 1. §. 41. in fin. Carolus Molinæus, debet (inquit) omnis amortizatio Regia verificari & homologari à præfectis ſacrorum Regis, quod ſufficit, quia non continet veram alienationem dominij: ſecùs, ſi rex non amortizaret ea, quæ ſolum à ſe dependent, ſed amortizaret ea, quæ ſunt de ſuo proprio dominio, quia tunc neceſſe eſſet, ea verificari & homologari in ſupremo ſenatu. Ex ijs autem, quæ in præcedentibus articulis iſthic tractauit, facilè apparet, eum, cùm de præfectis Regis ſacrorum loquitur, agere de conſiliarijs finantiarum.

Porrò quid, quantúmve eo nomine Regi aut Principi ſolui debeat, incertum eſt, ne- 1
que vno eodemque modo id ſemper præſtatur. Aliquando enim fructus triennales penduntur, vt eſt in conſuetud. Andegauen. tit. des ſeigneurs temporelz, §. 37. aliquando plus vel minus, vel pro ratione & magnitudine rerum amortizatarum, vel pro voluntate, indulgentia, liberalitate, aut difficultate amortizantis. Hac de cauſa Doctores prærallegati, in genere tantùm de ea re loquuntur, dum aiunt, eo nomine aut taxam ſe, quæ præfinita eſt, ſoluendam, aut cum camera rationum eſſe componendum, Guilel. Benedict. d. num. 9. Manſuer. tit. de præ-

§.item ſi eccleſia. Chaſſan. ad conſuet. Burgund.tit.des mainſmortes.§.10.num.54.Papo d.loco, verſic. incipien. Imò pro horum, qui vnà cum Aufrerio hoc, quod Regi, aut Principi ideò numeratur, finantiam appellari aſſerit. Molinæus verò num.68. indem-
2 nitatem vocat, vt ſicut amortizatio eſt ipſa licentia & permiſſio retinendi immobilia per manum mortuam, ſiue renunciatio aut priuatio iuris cogendi eam ad transferendum in idoneum manum, ita indemnitas ſit penſatio quædam, quę præſtatur Regi, Principi, aut Domino, pro ſuo intereſſe, loco vtilitatum, quas veriſimiliter percepturus erat ex priuatorum manu, quæ ſæpè varijs mutatur modis. l.ſenatus. ff. de mor. cau. donat. & licèt concedatur amortizatio, non tamen remiſſa cenſetur indemnitas, ſed poterit nihilominus poſtea exigi, ſed ſi recipiatur, vel conueniatur, de certa indemnitate, præſtatione, aut æſtimatione (inquit) eo ipſo, & ex antecedenti neceſſario cenſetur amortizatio conceſſa eſſe. Quibuſdam verò locis tributum illud ſiue probas, indemnitas illa, ſæpè contingit, vt repetatur, aut nouo Regis ſucceſſu, aut ſingulis 40. annis, aut certè ſi clam Principe vel Rege manus mortua multis præteritis annis talia bona non amortizata poſſedit. Nam & eo nomine cum Rege ſeu Principe tranſigere debet, Gui-

Guilel. Boned. d. loco, num. 5. 9. & 32. ſi non debito modo præſcripſit, Papo d. loco, verſic. incip. excipienda ſunt, Molinæ. num. 70. de quo alio loco plura, & in Speculo Principum, tit. de amortizatione, cap. vlt. paulò latiùs tradit Pet. Belluga. Verùm verò, vt idem Molinæ. §. 58. nu. 72. oſtendit, hac in re cauſſæ cognitio adhibenda eſt, ne piſcationi lucri amortizationum nimium indulgeatur. ſed vt pro commodo, & vtilitate publica aut concedantur, aut denegentur.

Iura amortizationum an manus mortua ſoluat, an verò hæres teſtatoris, ſeu donatoris. Cap. XXXIII.

SVMMARIA.

1 *Teſtator præſumitur hæredem grauare, quàm minimè fieri poteſt.*

2 *Hæres an ſoluat impēſas in rem legatam factas. & num. 4.*

3 *Legata vnde oriantur.*

MVlta occurrunt, ex quibus apparet, hæredem teſtatoris, à quo res immobilis legata eſt, ad ſolutionem iſtiuſmodi iurium cogi non poſſe. Teſtator enim hæredē ſuum quàm minimè fieri poteſt, grauare voluiſſe videtur. l. vnum ex familia. ff. de lega. 1

2. l.

2. l. idem Iulianus, §. ſcio, l. legato generaliter, ff. de legat. 1. l. iniurius, ff. de legat. 3. & ſicut nihil aliud ab eo lex requirit, quàm vt rem legatam eo loco, vbi eſt, præſtet, l. quod legatur, ff. de iudic. l. ſi ſeruus legatus, l. cùm res, §. 1. ff. de legat. 1. ita quoque defunctus non aliud legatario ab eo præſtari velle præſumitur, quàm hoc ipſum ius, quod in re legata habet, l. ſerui electione, l. quod in rerum, eodem tit. à quo ius amortizationis proculdubiò extrinſecum & ſeparatum eſt. Nam & in ſimili obtinet, vt ſi rem aliquam ex præcedente aliquo contractu ſibi
2 debitam leget teſtator, ſolius actionis ceſſione hæres liberetur, ad expenſas verò litis non teneatur, l. ſeruo legato, §. ſi fundus l. legatum, §. fin. l. ſi domus, §. fi. ff. eodem tit. Iaſon ad d. l. apud Iulianum, §. ſi Titius, & ſi in eo ſtatu rem legatam præſtet, in quo eſt, nulla ſua culpa deteriorem factam, ampliùs ab eo peti non poteſt, etiamſi nullam vtilitatem legatario ferat, d. l. quod in rerum, §. 1. l. vxor patrui, C. de legat. Accedit ad hæc, quod cum manus mortua de lucro quærendo agat, hæres verò de damno, æquum iuſtum eſt, & naturale videtur, vt quæ emolumentum capit, eadem quoque onus ſuſtineat, l. ſecundum naturam, ff. de regul. iur. & quod de ſeruo legato, viuo teſtatore fugiente, olim reſpondit Aphricanus,

nus, ſumptibus & impẽſa legatarij eum reddi oportere, d. l. ſi ſeruus.

Cæterùm, quoniam legata ex fauore, pietate, & meritis originem ducunt, l. ex merito, ff. pro ſocio pro contraria parte vrgere videtur, veriſimile non eſſe, quod iſtius ſolutionis onere teſtator legatariam grauauerit. Nam ſi hortos à ſe conductos, pro vſufructu alicui legauit, neceſſitas ſoluendi mercedem hæredi incumbit, l. qui concubinam. §. qui hortos, ff. de legat. 3. §. ſi expenſas ſtudij præſtari voluit, hæres etiam ea, per quæ ad ſtudia peruenitur, cuiuſmodi eſt illud, quod pro intitulatione, vt aiunt, hoc eſt in numerum vniuerſitatis receptione ſoluitur, præſtare debet, Bartol. ad l. prædia, §. de fideicommiſſ. ff. de legat. ſi rem alienam alicui teſtamento reliquerit, hæres etiam luere cogitur, l. ſi res obligata, ff. de legat. 1. l. prædia, C. de fideicommiſ. l. licet, ff. de dote præleg. ſi ſeruus legatus in fuga eſt, operam ſumptumque præſtare compellitur, vt eum requirat, d. l. ſi ſeruus, cum l. ſequent. ff. de legat. 1. & ſi defunctus vſuras à ſe extortas reſtitui mandet, dubium non eſt, quin & hæredis quoque impenſis reſtitutio fiat. Baldus ad l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. Vſurarum autem reſtitutioni non abſimile ſubinde eſt legatum pium, & plerunque accidit, vt rerum iſtiuſmodi immobilium legata 3

taci-

tacitam & ſecretam aliquam rei iniuſtè adquiſitæ reſtitutionem in ſe contineant. Addo, quòd omnis difficultas debitori incommodo eſſe ſolet. l 2. §. ex his. l. continuus. §. illud. ff. de verb. oblig. Iaſon ad d. l. cùm ſeruus, num. 5. quod vbicunque ea occaſione ſumptus requiritur, vt legatarius legatum conſequatur, is ab hærede præſtandus eſt, l. 1. §. 1. ff. ſi vſufruct. pet. l. ſi ita legatus, §. ſi dominus, ff. de vſu & habit. Roman. conſil. 230. gloſ. ad l. his verbis, §. idem teſtator, ff. de legat. 3. & quòd ſicut hæres debet legatario iura cedere cum effectu, vt nullæ ei exceptio obſiſtere poſſit, Bald. ad l. cum alie. verſic. incip. dubitabatur, colum. 1. C. de legat. ita quoque ad eius onus referri videtur, vt manui mortuæ legatariæ, rem legatam cum effectu præſtet, & exhibeat, id quod abſque ſumptu conſenſione Principis fieri non poteſt, eaque in re ſola executio adimpletioq; vltimæ voluntatis defuncti poſita & collocata eſt. eoque ad d. §. idem teſtator reſpiciens Accurſius, ſumptum in eam rem collatum, vt legatarius rem legatam aſſequatur, ab hærede ſoluendum eſſe reſpondet, atque in hanc ſententiam multa loco ſignis citato adfert Petr. Belluga, etiamſi eius argumentis non per omnia acquieſcam:

Equidem huius quæſtionis vſum video eſſe perrarum. Si enim teſtator eccleſiæ, col-

legio,

legio, ſeu manui mortuæ rem aliquam immobilem ſimpliciter legauerit, legatum illud ex Principum noſtrorum conſtitutionibus, collabi atque corruere paulò ante oſtendimus, adeoque de ſumptibus impetrandæ amortizationis fruſtrà quęrimus. Idque perinde dici poteſt, ſi rem immobilem legatam diſtrahi, & pretium ex illius venditione confectum, manui mortuæ, quæ proculdubiò illius capax eſt, numerari mandauerit. Nam cùm ea res in manum mortuam non tranſeat, de impenſis amortizationis nulla eſt dubitatio. Iterum, ſi viuus ipſe amortizationem impetrauit, & iura illa Principi ſoluerit, certa res eſt, cũ donari videatur id, quod nullo iure cogente conceditur, l. donari, ff. de regul. iur. aliam coniecturam hîc accipi non poſſe, quàm quod eius ſolutionis repetitione & exactione hæredem liberat, argu. l. ſi ex toto. ff. de legat. 1. Econtrariò, ſi ipſa manus mortua in impetratione amortizationis, & ſolutione eorum, quæ debentur, aut teſtatorem ipſum, aut eius hæredem anteuertit, eadem exceptione rectè repellitur, l. cuius per errorem, ff. de regu. iur. Sed quando igitur vtilis erit iſthæc diſputatio? binis modis: aut cùm manus mortua iura amortizationis veluti per errorem à ſe ſoluta condicit: aut teſtator, qui amortizationem ipſe impetrauit, aut impetrari præcepit, ea nó

ſol-

ſoluit. Verùm priore caſu, prçterquàm quòd id, quod per errorem iuris indebitè ſolutum eſt, repeti non poteſt, l. ſi fideiuſſor, §. fideiuſſor, ff. de fideiuſſo. ingrata admodum erit, ſi à pio hærede ſolutum repetat, qui niſi in legatum conſentiat, ipſa defuncti voluntate in vniuerſum fruſtrabitur, et ſi negotiorum geſtorum actionem intendat, rectè illi obijciet hçres, quòd in dubio, proprio potiùs quàm alieno nomine ſoluiſſe præſumitur. l. 3. ff. de ſolu. Poſteriore verò caſu, quoniam Princeps aut Dominus cum manumotua legataria, nihil ex quo aut obligatio, aut actio (ſine qua nemo experitur, l. fina C. de rei vendicat.) nata videri poteſt, egit aut contraxit, exiſtimo eorum debitorum ſolutionem, quaſi tacitè à defuncto mandatam hæredi incumbere. Etenim mandato conſequenti, videtur quoque & antecedens, ſine quo id quod mandatur, explicari non poteſt mandatum eſſe, l. 3. ff. de pecul. leg. l. fin. ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdict. l. ad rem mobilem, ff. de procurat. Præſes in loco à conceſſio. conſequentis. Ideoque non ineleganter ad d. l. his verbis, §. idem teſtator, ff. de legat. 3. in ſimili reſpondet Bart. quòd ſi teſtator rem à ſe emptam, nec dum ſolutam, alicui legauerit, non legatarius, ſed hæres ad pretij illius ſolutionem compelli poſſit, d. l. apud Iulianum, §. ſi Titius, Bald. ad d. l.

d.l.prædia, colum. 1. verſic.item ſi veniunt, in fine.

Verumenimuerò, incidente aliquo caſu, in quo diſputatio hæc non inutilis foret, vtique in priorem ſententiam eſſem procliuior. Nam cùm liberalitas teſtatoris effectũ ſuum in ipſa re legata ſufficienter demonſtrat etiamſi ad ſolutionem iuriũ, quæ Principi debentur, ſeſe vlterius non porrigat, ſanè id nulla conſideratione dignum eſt, quod non niſi benè meritis, gratis, & charis legata relinqui ſolent. Alioquin nec is quidem teſtator liberalis dicendus eſt, qui pannum ad veſtem conficiendam legauit, operæpretium verò veſtiario exolui non mandauit. Ignoti iuris non eſt in teſtamentis, ſi hæredis inſtitutionem, aliaque ſimilia fauoris plena, & ad vtilitatem publicam pertinentia reſpicias, latiorem interpretationem conſtitui, l.in teſtamen. ff. de regul. iur. in legatis verò ſtrictam & coarctatam, Decius nume. 4. ibi d.l.nummis, & d.l. apud Iulianum, §. ſcio, niſi & conſuetudine quoque loci largior aliqua interpretatio admittatur, l. Titia, §. vlt. & ibi Bartol. ff. de auro & argent. lega. Bald. ad l. ſi quis ad declinandam, colum.penult. C. de epiſco. & cler. Imol. & Iaſon ad l. ſi ita ſit adſcriptum, ff. de legat. 1. Tiraquellus de pia cauſ. cap. 25. Et quod in rebus dubijs ſumma eſt ratio, quæ

pro religione facit, l. ſunt. ff. de relig. & ſumpt.funer. Bald.conſil.107.in fin.huc non pertinet, vbi claræ & apertæ iuris deciſioni in re clara & aperta inſiſtimus, quod à teſtatore in verborum enunciatione omiſſum, pro omiſſo haberi debeat, l.commodiſſimè, ff.de liber.& poſthum. & quod non eſt præſumendum teſtatorem, aliud quidquam, quàm quod expreſſit, velle, l.1. C.de caduc. tollen. Socyn. conſil 4. lib.4. Iaſon conſil. 143. lib.2. Longè autem ab his alienum eſt, quod horti conducti legati hæres mercedem ſoluere teneatur, d. §.qui hortos. Nam cùm merces locationis & conductionis fructibus horti & rerum quomodocunque locatarum adæquetur,& veluti cum ijs compenſetur, nullam penè legati vtilitatem ſentiret legatarius,ſi ipſe penſione annua conductionis grauaretur. Ludo.Roman. conſil.230. incip.præſupponitur, id quod veriſimili teſtatoris voluntati non congruit, vt l. Titia cum teſtamento, §.1. l.Mæuius,in princip.ff. de legat.2. Iaſon ad d.l. cùm ſeruus, num. 9. Caſtrenſ. ad l. prædia, d. §. qui hortos. Cuman.ad l.ſi tibi homo, ff. de lega.1. non magis, quàm cùm res aliena legata fuit, quam niſi hæres luere, eiúſve æſtimationem præſtare cogatur, quæ obſecro erit vtilitas legati? l.cùm res. C.de legat. §.non ſolum, Inſti. de legat. Et rurſum, cùm in ſeruo fugitiuo redu-

reducendo magnis impenſis opus ſit, quæ ſubinde omnem illius vtilitatem abſumerét, quis exiſtimabit eo fuiſſe animo teſtatorem, vt legatarij ſumptibus reuocari eum voluerit? d. l. cùm res, in princip. At ſi præter eas impenſas legatum inutile non ſit, & Zaſius, & alij plerique ad d. l. cùm ſeruus, in ea ſunt opinione, vt exiſtiment, alio iure vtendum eſſe, ſumptibusque illius, cui legatus fuit, fugitiuum retrahendum, qua de re ad c. indicante, de teſtamen. circa finem, pluribus verbis Didacus. Sic & illud, quod de his, quæ ad ſtudia neceſſaria legata ſunt, dictum fuit, ſingularem atque æquabilem rationem habet, quia cùm conceſſio conſequentis etiam antecedentia neceſſaria trahat, & contrà, l. ad rem mobilem, ff. de procurat. d. Pręſes in loco à conceſſione conſequentis, nulli mirum videri debet, ſi & ea quoque, quæ pro intitulatione ſoluuntur, hæredi præſtanda cenſeantur. Et cùm reſtitutionis verbum pleniſſimè accipiendum ſit, l. reſtitutionis, ff. de verbor. ſignifica. & quidem potiſſimùm aduerſus eum, eiúſve bona & hęredem, qui dolo malo deliquit, improbumque fœnus exercuit, quod indubiè animæ illius magis expedit, æquum bonum eſt vſuras iniuſtè extortas, moroſi debitoris, eiúſve hæredis impenſa reſtitui, Bald. ad l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ. Zaſius d. loco, Iaſon ad d. l. cùm res. Pia

autem legata reſtitutionis cauſſam plerunque continere, varium & incertum eſt, ideoque cùm non probet hoc adeſſe, quod ab hoc contingit abeſſe, in re dubia benigniorem interpretationem ſequimur, & ambiguis coniectionibus non vtimur. l. non hoc, C. vnde cognati. Illud quoque huc trahendum non reor, quòd incommoditas omnis debitoris periculo eſſe ſoleat, cùm illius axiomatis veritas apud multos controuertitur, vt ex d. cap. 25. Tiraquelli ſatis apparet. Et quamuis per omnia indubitatum foret, huc non facit, cùm vel ad debitorem generis, quod perire non poteſt, referendum ſit, l. incendium, C. ſi cert. petat. vel ad inopiam eius & difficultatem, quæ contractæ obligationis vinculum, in fraudem creditoris, nulla iuſta ratione diſſoluit, ſed exactionem & ſolutionem ex æquitate differt, §. illud, d. l. continuus.
4 Quod autem proponitur tunc ab hærede ſumptum præſtandum eſſe, cùm ſine eo legatarius rem legatam aſſequi non poteſt, non alio ſenſu accipiendum eſt, quàm cùm ex facto defuncti teſtatoris, illud impedimentum ſeu neceſſitas oritur, l. ſi domus, §. de euictione, ff. de legat. 1. Bald. ad d. l. prædia, veluti cùm rem alteri pignori obligatam legat, quæ niſi ab hærede luatur, nullam legatario adfert vtilitatem, d. l. ſi res. vel cùm ſine facto & ſumptu hæredis omnis

omnis legatarij vſus tollitur & impeditur, l. 1. §. 1. ff ſi vſufruct. petat.

Qua ratione manus mortua ad abalienanda bona non amortizata cogi poſſit. Cap. XXXIIII.

SVMMARIA.

1 *Eccleſiaſtici catalogum omnium ſuorum bonorum quandoque Principi exhibent.*

2 *Eccleſiaſticis ad exhibendum bonorum catalogum dilatio an concedenda.*

3 *Amortizationis defectus à quocunque deferri poteſt.*

FRanciſcus Mignon non obſcurus Galliæ pragmaticus, ad conſuetu. Andegauen, tit. des ſeigneurs temporelz, artic. 37. eccleſiam, confraternitatem, aliamq; manum mortuam, per Regem, Regisque miniſtros, ac Præfectos, coram Senatu Regio, in ius vocari, cogique poſſe teſtatur, vt intra annum, aliáve præſtituta tempora, pro cuiuſque regionis more ac lege, bona immobilia non amortizata abalienet, atque in manum laicam capacem transferat: alioqui niſi ad hoc condemnata, iuſſa faciat, ſolere Regem, vel tātiſper donec in ea cōtumacia per-

 ſiſtit,

ſiſtit, bona iſtiuſmodi adprehenſa ſuis commodis applicare, vel legitimis alijs executionis modis iudicatum vrgere. Idque & Ioan. Papo ad Burbon. conſuetud. §. 25. & Guilel. Benedict. ad c. Raynutius, ad verb. & vxorem, deciſ. 5. num. 5. & 6. & Pyrrhus ad conſuetud. Aurelia. tit. de laudim. §. 14. & Molinæus ad conſuet. Pariſien. §. 41. nu. 80. & 95. probant. Solet etiam, ſi conniuere Rex velit, ad hoc eam compellere, vt pro re feudali, laicum aliquem, qui in manum, fidemque Regis conueniat, præſtandiq; ſeruitij capax ſit, ſubſtituat, atque exhibeat, Ioan. Faber ad l. quoties, C. de rei vendic. Pet. Rat. ad conſuet. Picto. tit. de diſtinct. iuriſdictio. art. 37. Pet. Iacobi in ſua praxi, tit. de cau. ex qui. vaſall. feud. amit. & in arbore ſucceſſio. feud.

Addit quoque in Speculo Princip. tit. des amortizat. cap. vlt. num. 16. Pet. Belluga, edicto publico Regem quandoq; iubere, vt omnium bonorum ſuorum à multo tempore poſſeſſorum catalogum eccleſiaſtici omnes exhibeant, vt illius inſpectione, vel ea, quæ amortizata ſunt, agnoſcat, vel pro ijs, quæ amortizata non ſunt, ius ſuum exigat. quod ratione non caret. Nam cùm facilè alioqui lex fraudari poſſit: æquitas non patitur, vt vulgata iuris deciſio hic locum habeat, quæ generaliter conſtituit, neminem ad profeſſionem tituli ſui compelli poſſe, & nullam in ci-

ciuilibus cauſſis inquiſitionem admitti, l. cogi. C. de petit. hæred. & ibi Caſtren. l. vltima. C. de bon. vacan. Ex quo dictus Mignon factum affirmat, vt Franciſcus Galliæ rex eius nominis primus, ingentem theſaurum ab eccleſijs in regno ſuo ſitis, anno 1522. congeſſerit atque collegerit.

Et quamuis Reb. ad ordin. Reg. tomo 2. tit. de dilat. ann. art. 1. glo. 1. num. 39. & 40. referat ſe in libris cameræ rationum Regiarum aliquando legiſſe, nullam ea in re procraſtinationem manui mortuæ eſſe concedédam: exiſtimo tamen ex varijs circunſtantijs quæ concurrere ſubinde poſſent, temperandum id moderandumq; eſſe. Quid enim, ſi liberi, rationes, ac regiſtra, ex quibus catalogus ille confici debet, metu hoſtium (vt nunc quotidie magis experimur, quam velimus) aliò translata ſint? argu. c. perſonas. de exceptio. quid ſi eccleſia manúſve mortua in perturbatione, & euerſione rei publicæ non niſi viliſſimo pretio, magnoq; ſuo malo, & incommodo diſtrahere cogeretur? argum. eorum quæ latè ad l. diffamari. C. de ingen. manumiſſ. obſeruat Blarerius. Neque alio ſenſu accipiendum eſſe cenſeo, id quod ad c. recolentes, in fi. extr. de ſtat. monacho. reſpondit Panor. fratres minores ſe rei immobilis ſibi legatæ emptorem non inueniant, eam retinere non poſſe, ſed eos aut cum alia eandem

permutare, aut pauperibus largiri oportere. Ciuiliter enim verba accipienda ſunt, l. ſi cui, ff. de ſeruitut. & nulla talis conſtitutio tam præciſa eſt, quæ non honeſtam aliquam dilationem permittat, l. ſi debitori. ff. de iudic. l. continuus. ff. de verbor. obligat. eoque pertinet beati Theodoreti ſententia, ex ſermone 2. cùm ait, legibus lege opus eſſe: quoniam & marini piſces qui in multa ſalſedine enutriti ſunt, ſale adhibito ad condiendum indigeant.

Ex ſimili æquitate & Guiliel. Bened. d. loco, & Papo §. 479. obſeruatum aiunt, quod cùm res iſtiuſmodi immobiles per manum mortuam diſtractæ ſunt, propinqui illius ex cuius manu, familiaque veniunt, eius pretij quod ab alio acceptum foret, oblatione facta, extraneos emptores excludunt. Bal. ad l. 2. C. de commu. rer. abal. Sed nos ea de re latius antè diximus.

Et quoniam pleriſque omnibus perſua-
3 ſum eſt, legẽ iſtam bono publico eſſe introductam, id quod etiam ſuperioribus quæſtionibus diffuſius excuſſimus, conſequẽs eſt quaſcunq; perſonas ad omiſſæ amortizationis delationem accuſationemque admitti, l. 2. ff. ne quid in loco pub. Etenim in omnibus cauſis publico fauore exiſtẽtibus, veluti ad ius ſingulorum ſecundariò quoq; pertinentibus receptum eſt, vt perſonæ alioquin inha-

inhabiles, minimè repellantur. Rota deciſ. 159. glo. ad l. popularis, ad verb. non poteſt, ff. de popular. act. Aymo conſ. 132. Hypolit. ad l. ſi quis, num. 131. ff. de quæſtio. Vant. de nullit. titu. quis poſſit dicere de nullit. nu. 14. Econtrà verò ſi eo nomine manus mortua malo iure diffametur, vtique ex diſpoſitione, d. l. diffamari, aduerſus ſuos æmulos ſe tueri poteſt, id quod eleganter de quocunque poſſeſſore ad c. ſi creditori, num. 17. extra, de vendit. & emptio. reſpondit Barbatius.

In quibus rebus amortizatio neceſſaria non ſit. Cap. XXXV.

SVMMARIA.

1 *Reditus an amortizari debeant.*

2 *Amortizatio an neceſſaria quando vna eccleſia transfert in aliam.*

3 *Amortizationis ius an præſcriptionē contra Principem admittat.*

QVi lege aut ſtatuto prohibetur emere, obligatum habere non cenſetur per hoc prohibitus. l. pater filium. §. fundū, & §. Iulianus. ff. de lega. 3. l. voluntas. C. de fideicomm. ideoque, vt ad titu. de pigno. cap. quæ res obligentur, num. 5. eleganter ſcribit Mudæ-

Mudæus præceptor & collega meus multis nominibus mihi honorandus, noua Cæſaris conſtitutio,qua monaſteria,& non interitura collegia, manúſve mortuæ bona immo-
1 bilia emere prohibentur: ad reditus annuos, eorumq́; creationem, recognitionem, & ſuper rebus immobilibus pignoratitiã ſeu hypothecariam aſſignationem non extéditur, per quam neque dominium earum rerum, quæ moram nectente debitore publica ſubhaſtatione auctioneq; plus offerenti diuendi ſolent,in iſtiuſmodi manus mortuas tranſit,Inſtit. quib. aliena. lic. vel non,§.1. neque cauſſa quæ ei conſtitutioni originem dedit, aliqua ex parte offenditur. Quo modo & ij qui officij nomine in Prouincia degũt,comparare quidem prædia non poſſunt,l. qui officij. C. de contrah. emp. pignora tamen accipere vel hypothecas habere poſſunt. Nam ſi mutuare,quod palàm eſt, poſſunt, quidni & ſecuritatis cauſſa de pignore aut hypotheca ſibi proſpicere? Et hoc quidem in reditibus redimibilibus indubitatũ eſt, de quibus veluti nõ ad læſionem ſed ad ſolatium ciuium pertinentibus, fiſcus Regis excluditur, neque manum mortuam, vt eos extra poteſtatem ſuam ponat, adigere poteſt. Molin. §. 41. nu. 92. ad conſuet. Pariſien. par. 1. In ijs verò qui prorſus irredimibiles non ſunt, & in quibus nulla ſpes fictura luitionis affulget cõtrario iure

iure vtimur. Pet. Belluga d. loco. §. nũc videamus, nu. 11. & in his obſeruari ſolet, quod nõ quidẽ dominus directus prædij feudalis, ſuper quo aſſignati ſunt, niſi tamen is fuerit Rex ipſe, ſed vaſallus dominus vtilis cogit manum mortuam ad eorum redituum abalienationem. idem Molin. nu. 95. Ide. q́ue d. num. 96. de his cenſet Molin. qui tam graui pecunia comparati ſunt, vt verisimile ſit, vix vnquam eos redimi poſſe, eiuſq́ue ſententiæ, §. 27. tit. de citat. ſubſeruiẽs huius oppidi conſuetudo non alios manui mortuæ reditus permittit quàm qui nummo 18. aut leuiore comparantur, ne alioqui & fraus legi fiat, & in perpetuum illius patrimonium tranſire quodammodo videantur, arg. l. qui habebat, in princip. ff. de legat. 3. Neque verò tamen omninò expedita hæc eſt ſentẽtia. Nam cùm diuites debitores in eam luẽdi reditus difficultatem non incidant, pauperes ne leuiores quidem reditus facilè redimant, vtique ſi eam Molinæi opinionem ſequaris, videretur eccleſiam manumq́ue mortuam etiam redimibiles reditus Principe non conſentiente à tenuioris fortunæ hominibus, à quibus luitionis ſpes ferè eſt nulla, adquirere non poſſe, quæ res ad eorum perniciẽ maximè ſpectat, & quidem potiſſimùm eo tempore, quo, vt nunc fit, ij qui maximè laborãt, ſubleuandæ indigentiæ ſuæ pecuniam ali-

quam

quam ſub reditu ánnuo inuenire neutiquã poſſunt, ita vt ad hunc articulum quod attinet noua aliqua conſtitutione Principis, nouoque temperamento qualitati temporis conueniente & idoneo opus eſſe exiſtimem, cùm ſatis ſit ſub reditu aliquo annuo redimibili, maiore aliqua pecuniæ quantitate accepta, res immobiles obligare, quàm leuiſſimo pretio, & ne cum dimidia quidem æſtimatione contendendo, prædia auita, florenteſque poſſeſſiones vendere, & in perpetuum alienare.

His tamen idem Molin. tam §. 58. num. 71. par. 2. quàm de contra. vſur. quæſt. 41. nu. 313. addit, quod ſi eccleſia ſeu manus mortua, à Principe reditũ iſtiuſmodi redimibilem con firmari, & amortizari petat, certè ſub quacun que verborum forma id fiat, irredimibilem tamen non ideo facere, propterea ꝙ ea Principis conceſſio, ad eius ſolius præiudiciũ pertinet, ſi fortè in perpetuitatem irredimibilem debitor deinde conſentiat, ſed ad tollen dum ius debitoris non citati, non auditi, non conſentientis, nihil agit, etiã ex tacita & præſumpta Principis voluntate, in dubio ius tertij tollere non præſumitur. l. 2. §. ſi quis à Principe. ff. ne quid in loco public. Econtrà verò (inquit ille) ſi Princeps reditus irredimibiles redimi poſſe velit, & hoc lege lata ſanciat, ad reditus in pium vſum relictos

aut

aut comparatos non extenditur, id quod verum eſſe ex noſtrorum Principum edictis perſpici poteſt.

Secundò quoniam ceſſante cauſſa legis & conſtitutionis, ceſſat lex & conſtitutio c. cū 2
ceſſante, de appellatio. l. fin. C. de lon. temp. præſcrip. quando vna manus mortua rem aliquam immobilé alteri manui mortuæ vendit, tradit, aut donat, nulla amortizatione nullóve Principis conſenſu eſt opus. Molin. d. loco, nu. 96. in fi. & §. 13. gl. 13. nu. 4. Semel etenim præceſſit amortizatio, & ex eiuſmodi venditione, traditione, donatione, neque natura neque qualitas rei alienatæ, aut perſonæ adquirentis demutatur: Reipublicæ autem & Principi præiudicium nullum fit, quantumque huic manui mortuæ accedit, tantundem & alteri decedit. Quod ſi rem amortizatam laico in feudum concedat vel in toto vel in parte, vel ad tempus, vel ſub conditione: vel vt per confiſcationem, aliiſve modis reuerſioni feudi de iure deſignatis ad eam redire poſſit, eodem iure vtimur, ſcilicet vt nulla amortizatio deſideretur, quando ea res neque prioris amortizationis qualitatem amittit, neque veterem conditionem naturámve laicam propriè reſumit, ſed ab omni eiuſmodi onere ſemel liberata, in eandem libertatis cauſſam redire poteſt. Alio iure vtimur ſi (vt idem

idem ille ait) prælatus eccleſiæ ius confiſcationis publicationiſque habens,bona immobilia ſubditi ſui delinquentis non in feudum prius ei conceſſa fiſco ſuo addicat,aut ſolenni ritu res immobiles eccleſiæ in laicam aliquam perſonam legitimè tranſtulerit. Vt enim priore caſu abſq; Principis conſenſu ea retinere non poteſt, ne qua fraus nimirum legi fiat,ſed diſtrahere compellitur, ita quoque poſteriore caſu, quia præcedens amortizatio illius voluntate ſemel extincta & reſoluta fuit, abſque nouo conſenſu Principis coaleſcere atque reuiuiſcere nequit, argu.l. propter,§.1.ff.ad S.C.Syllian.& ibi Dd.

Tertiò earum rerum immobilium,quæ ad dotandas,fundandas, reparandas,vel amplificandas eccleſias pertinent,amortizationem neceſſariam non eſſe, arg.l. placet, & ibi gloſ.ad verb. dedicata.C. de ſacroſ.eccleſ.& Guiliel.Benedic.d.loco num.33. & Io. Papo ad conſuet.Burbon. §.479.tradiderũt, eamque in rem varias Francorum Regum conſtitutiones extare aſſeruerunt.Sed in hoc noſtro Belgio ſimiles vidiſſe non memini, tametſi Principis noſtri maieſtas,cuius conſenſu ex cõſtitutione Caroli V.Imperatoris poſtridie non.Nouemb. ann.1520.edita, neque monaſteria,neque templa,neque ſacella noua erigi poſſunt, in concedenda rerum huiuſmodi piarum & ad diuinum cultum pertinen-

tinentium amortizatione, pro ſua clementia difficilem ſe præbere non ſolet. Tum verò quoniam ea cuiuſque conſtitutiònis conditio eſt & natura, vt futuris tantum det formam negotijs, ad præterita verò minimè trahatur. l. leges. C. de legib. c. vt animarum, de conſtitut. libr. 6. rectè quoque admonent illi leges amortizationis recẽter latas ad turbandam præteriti temporis poſſeſſionem, nihil adferre.

Quartò pro varijs regionum moribus aut legibus res immobiles non amortizatæ vel longiore vel breuiore tẽpore aduerſus Principem præſcribi poſſunt. In pleriſque locis 40. annis, vt Guiliel. Benedict. d. loco, num. 5. Franc. Mignon d. loco art. 37. Ioa Zanſo. ad conſuet. Turonen. titu. de indemni. art. 1. Maſuer. tit. de præſcript. §. item ſi eccleſia, & Papo d. §. 479. atteſtantur: In alijs 30. annis, Rebuff. d. tomo 2. tit. de liter. dilato. gl. 1. art. 1. num. 40. in alijs autem 60. annis, Molin. d. loco, num. 60. quibus ſi eccleſia ſeu manus mortua ea bona pacificè poſſedit, à fiſco ad euacuandas manus compelli non poteſt, quanquam aut indemnitatem & iura ſoluere, aut eo nomine cum Principe componere teneatur. Porrò ad ius commune quod attinet, crebriore ſententia receptum eſt, quod licet ea quæ Principi in ſignum vniuerſalis dominij, atque ſupremæ pote- 5

ſtatis ſunt reſeruata, vllo tempore præſcribi nequeant, vt eſt præſtatio cenſus & tributi, l.competit. C. de præſcript. 30. annor. Iaſon ad l. imperium. ff. de iuriſdict. omn. iudic. tamen ea quæ ex ſpeciali priuilegio & prærogatiua Principi ratione ſupremæ poteſtatis conceduntur, quod genus eſt amortizatio, immemoriali tempore præſcribi poſſunt. c. ſuper quibuſdam, & ibi Dd. de verb. ſignifica. Franc. Balbus d. titu. de præſcript. Franc. Mignon eod. tit. art. 422. nu. 5. tametſi Molinæus d. num. 60. & 61. etiam aduerſus diſpoſitionem iſtam iuris, præſcriptionem iſtiuſmodi ad ordinarias præſcriptionis regulas moribus Gallicis reuocatas eſſe aſſerat, nimirum reſpectu laicorum ad 30. annos, reſpectu verò eccleſiarum ad 40. & quidem potiſſimum non in detrimētum ſupremi Principis, ſed in præiudicium inferioris domini vaſalli.

Quintò amortizatio & licentia data eccleſiæ aut manui mortuæ, vt bona immobilia retinere poſſit, ſuis finibus conſtringi debet, non etiam eò extendi, vt in vim illius licentiæ & amortizationis alijs ab inteſtato ſuccedere poſſit. Pet. Belluga. d. loco fol. 82. num. 39.

Sextò in locatione temporis centum annorũ, quę ab aliquo eccleſiæ vel manui mortuæ fit, amortizatione conſenſúve Regis aut

Prin-

Principis opus non eſſe videri poſſet, quia ſi quiſ rem aliquã alienare prohibitus fuerit, poterit eam etiam ad centum annos aut eò amplius elocare, gl. ad l.codicillis.§.inſtituto,ad verb. quàm ſequitur, Bald. Nouel. in tracta. de dote part.7. priuileg. 1. quia ſinito tempore locationis omninò redit ad locatorem, & ſic ad manum laicam & morientem. Imò verò non deſinit res eſſe in manu laica & moriente, quandoquidem locator manet dominus directus.l. 1. §.1.ff. ſi ager vectig. Sed in contrarium vrget, quod locatio longi temporis, etiamſi expreſſè agatur quod nullum transferatur dominium vel ius in conducentem , ſuſpecta eſt, & commoditas fructuum, quæ ad tale longum tempus in conducentem tranſit, pro vera habetur alienatione in materia prohibitiua ad euitandam fraudem. Bald. in authent.hoc ius, col. 1.C. de ſacroſanct. eccleſ. Fabia. de mon. in tractat. de empt. quæſtio. princip.4.quæſt.vlti. Molin. d. §. 41. quæſt. 8.num.36.in fin. Didacus Couarruias pract. quæſt.libr.2.cap.16. num.1. Tiraquel.de retract. §.1.glo.14.nu.84.cum ſequen.ſoletque per Bartol & alios in d.§, inſtituto,ſententia Accurſij reprobari,maximè cùm vtile dominium ex tali contractu transferri videatur. l.1.ff. de ſuperfic. Mihi quidem certè poſterior ſententia videtur eſſe verior , videlicet;

cet, quod etſi amortizatio tali caſu non ſit neceſſaria, quia eccleſia ſeu manus mortua allegare non poteſt, ſe dominium illius rei locatæ in perpetuum retinere velle, quando quidem ipſe tenor contractus reſiſtit, quia tamen plenũ eſt ſuſpicionis huiuſmodi contractus inire, & quia magna præſumptio huic ſurgit, quod ad fraudãdum Principem & conſtitutionem eius, talis locationis titulus quæritur & prætexitur, vt poſt centeſimum annum, nulla amplius fiat eius rei inquiſitio, omninò conſenſus Principis neceſſarius eſt, ne eam rem quam tali locationis titulo accepit, extrà manum ſuã ponere cogatur. Malitijs enim hominum obuiam eundum eſt. l. in fundo. ff. de rei vendic. ne quod vna via prohibitum eſt, nulla via conceſſum eſſe videatur. c. cùm quid, de reg. iur.

Conſtitutio Principis adquiſitionem rerum immobilium non amortizatarum ſimpliciter prohibens, an ſtatutis inferiorum aliter diſponentibus deroget. Cap. XXXVI.

SVMMARIA.

1 *Principis conſtitutio an ſtatutis locorum deroget.*

2 *Quid è conuerſo.*

Moli-

MOlinæus loco proximè citato nu.60. iuxta communẽ obſeruationem totius regni Galliæ receptũ eſſe ait, quod tam feuda, quàm cenſualia prędia liberè in eccleſiam vel ſimile corpus quoquo titulo transferri poſſunt, ab eoque adquiri & poſſideri, donec ſuperior conqueratur: quo caſu non reſoluitur alienatio & adquiſitio, ſed duntaxat compellitur eccleſia ęxtra manum ſuã ponere, niſi malit dominus iura ſua ſiue æſtimationem indemnitatis ſuæ quam non cogitur inuitus recipere, habere. Atq; hoc conſuetudines huius oppidi Louanienſes tit. de citat. §. 27. ſequutæ videntur. Cùm autem Caroli V. Imperatoris, Principis noſtri conſtitutio, quæ poſterior eſt, in vniuerſum tales contractus, donationes, largitiones, legata, translationes: & tranſportus declaret eſſe nullius, effectus, momẽti & vigoris, quæſtio oritur quid hic ſeruandum ſit, Principis ne conſtitutio, an priuatæ cuiuſque prouinciæ ſiue municipij ſtatutum & conſuetudo.

Ad quam quæſtionem hoc modo reſponderi poſſet, quòd licet cõſtitutio aut lex noua priori contraria eam tollat, licèt nulla de priori mentio ſit facta in eadem. §. ſed natu- 1 ralia. Inſtit. de iur. natu. gent. & ciuili. c. domino. & ibi glo. 50. diſtinc. tamen conſuetudines & particularia locorum ſtatuta præter ius commune edita, per legem poſteriorem

nouam minimè reuocata eſſe cẽſentur, quia cùm Princeps probabiliter ea ignoret, non præſumitur illis derogare voluiſſe, niſi quatenus hoc expreſſerit, vt eſt elegans text. in c. 1. de conſtitut. in 6. quoniam qualibet ciuitas poteſt ipſa ſibi condere ſtatuta & conſuetudines, c. illa. 12. diſtinct. c. certificari, extra de ſepult. & dicuntur iura propria ciuitatis. §. quod verò. Inſtit. de iure nat. gent. & ciuili, quæ Princeps probabiliter ignorat, nec tollere præſumitur id quod veriſimiliter ignorat. l. mater. ff. de inoffic. teſtament. qua de re ad d. c. 1. latiſſimè loquuti ſumus. Et in ſimili videmus quod ſi inferiores imponant pœnam ſtatuendo, quæ
2 non fuit impoſita in lege ſuperioris, illa pœna valet, gloſſ. in Clemen. ne Romam, in verbo, tollo, de iureiur. quia per talem pœnam lex ſuperioris nõ infringitur, ſed magis præfulcitur & adiuuatur. l. cùm in teſtamento. ff. de verbor. ſignifica. Cæterùm quoniam conſtitutio Carolina omnibus Præfectis, moderatoribus, Scabinis & Magiſtratibus ſub graui pœna præcipit, aliud ne faciant, ſiue fieri permittant, probabiliter dici poſſe cenſeam, quod tacitè ſaltem omnibus iſtiuſmodi ſtatutis inferiorum derogauit, maximè propter adiectam clauſulam certæ ſcientiæ, qua vſus fuit in eadem ſua conſtitutione: quam cùm non ad priua-

priuatam cuiuſque ſupplicantis vtilitatem, ſed ad commodum publicum additur, vim derogationis habere annotat Ioan. Crotus. Et hæc de amortizatione ſufficiant. Deo ſit laus & gloria, cuius ope, huic Opuſculo noſtro, Anno M.D.LXXXI. menſe Septembri ſupremam manum impoſuimus.

FINIS.

TRACTATVS DE SACROSANCTIS ET CATHOLICIS CHRISTI ECCLESIIS REPARANDIS ac Reficiendis.

AVTHORE D. PETRO PECKIO, I. C. ET Ordinario Iuris Profeſſore.

Nunc primùm in Germania in lucem editus.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud Anton. Hierat, ſub Monocerote.
M. DC. VIII.

AMPLISSIMIS ET CLARISSIMIS VIRIS AC DOMINIS, PRAESIDI ET CONSILIARIIS

Regiæ Catholicæ Maieſtatis, in magno Senatu Belgico, in oppido Mechlinienſi, Dominis ſuis perpetuo obſeruandis.

PETRVS PECKIVS I. C.

S. P. D.

RECTE dixit Plutarchus, triplex eſſe vitæ genus. Primum quidē actiuum. Contemplatiuum alterum. Tertium voluptuoſum, hoc ſanè diſſolutum & voluptatis mancipium, belluarum eſt & infirmorum hominum. Actiuum autem, ſi philoſophia, arte & eruditione caruerit, ineptum eſt, multiſque delictis inuoluitur. Speculatiuum, ſi ab actiuo ſeiungitur, inutile. Quod ſi tamen altero iſtorum carendū ſit, nihil planè dubito, quin plus damni Reipub. ab his ſit, qui nulla iuris cognitione circa tribunalia verſantur, rabulæque forenſes eſſe malunt: quam ab his, qui ſcholaſticæ iuriſprudentiæ regulis formati, & veterum conſultorum reſponſis aſſueti, aliquantulum adhuc à foro atque forenſibus actionibus alieni & peregrini eſſe videntur. Hi enim, tametſi nondum ſingulas rerum cauſarum & perſonarum circunſtantias ad amuſſim diſcernere queant, legum tamen ſanctiones callent: quid actori vel reo

tribuendum ſit: quis in iudicijs ordo ſeruandus ſit: quoties citationes repetere: dilationes producere, teſtium productionem prorogare: quid in eorum perſonas excipere, aut ſtatuere liceat: probè norunt, quid operetur in cauſa concluſio, quibus modis ſententia ferenda & dictanda ſit, vnde illius executio peti, ſiſti aut impediri poſſit: ex ipſis iuris voluminibus didicerunt. Illi vero, præter aliquot terminorum & conſuetudinum obſeruationem, quid iuſtum aut iniuſtum ſit, ignorant: vim & effectum verborum quæ proferunt, picarum more non intelligunt: quid ſit praxis cuius ſe peritos eſſe gloriantur, non capiunt: de vltimo atque extremo fine ad quem omnia referri debent, interrogati, obmuteſcunt, & denique ex ſuo cerebro incoctoque animi iudicio leges figunt atque refigunt. Ingentis igitur fœlicitatis & diuini fauoris eſt, ſi alicui vtrumque Deus contulit, & is vere ac perfectè Iureconſultus eſſe, diciquepoteſt, qui vſum & contemplationem coniunxit, legumque & conſuetudinis eius qua in ciuitate vtimur, & ad reſpondendum, & ad agendum, & ad cauendum peritus eſt. Quod minimè olim ignorantes maiores & anteceſſores noſtri, almæ & nobilis iſtius Academiæ Profeſſores celeberrimi, quos cum veteribus illis iuris Interpretibus, quorum ſcripta obuijs vlnis excipit & exoſculatur vniuerſus terrarum orbis, optimo iure comparari potuiſſe conſtat: non ſolùm intra nudæ ac ſimplicis contemplationis ſeu profeſſionis cancellos aut limites conſtiterunt, verum etiam longius progreſſi, his potiſſimum temporibus, quibus à docendi munere otium eſſe ſolet, iudiciarias litigantium contentiones diligenter euoluere, conſuetudines & ſtatuta locorum ex his & alijs obſeruare, acta & formulas quorumcunq; iudiciorum exactius cognoſcere, & ſic clientibus, etiam ex longinquis, exteris, &

ris, & remote diſſitis regionibus huc venientibus, de iure reſpondere, cœperunt: vt eorũ domus (quod de Q. Mutij ianua & veſtibulo dixit Cicero) totius ciuitatis oraculum quoddam eſſe videretur. Et quemadmodum auditorio ſuo non defuerunt, quod doctiſſimæ & luculentiſſimæ ipſorum annotationes oſtendunt: ita quoque longè maiore cum fructu ſtudioſam iuuentutem inſtituerunt, exemplo Bartoli, Baldi, Alberici, Alexandri, Socyni, Iaſonis & aliorum, quorum libri, eiuſmodi conſuetudinum & ſtatutorum pleni, ac conſilia, euidenter demonſtrant, iuris profeſſorem ab actiua vita, vſu, & exercitio rerum forenſium ſeu politicarum, minimè debere eſſe alienum, vt dum vel ſacros canones, vel leges ciuiles Romanorum, publicè auditoribus interpretatur, vna etiam deſignare poſſit, quid in his antiquatum ſit, in quo ab his receſſum ſit, & quatenus eorum vſus in hac temporis variatione remanſit. Et cum hoc prudens eorum conſilium, omnibus bonis, doctis, & fœliciter in Repub. verſantibus, plurimum commẽdari atque probari animaduerterem: vtique octodecim his annis, quibus iura partim canonica partim ciuilia hic publicè profeſſus ſum, ſedulam operam dedi, vt eorum veſtigijs inhærendo, ea potiſſimum obſeruarem, quæ ex more ſeu conſuetudine huius noſtræ regionis dependent, & vel ad confirmationem iuris ſcripti pertinent, vel aliquid ex eo innouant vel immutant. Maximè vero, poſteriore hoc ſeptẽnio, quo ſacroſanctæ Catholicæ Chriſti Eccleſiæ vim hæreticorum paſſæ, & ab his violatæ, confractæ, dirutæ, fœdis incendijs vaſtatæ, & ſpoliatæ ſunt, & quo inter clerum qui decimas percipit, & inter populum qui eas ſoluit, magnę, graues & plurimę, de earum reparatione lites exortæ ſunt: ingenium meum ad hoc intendere cœpi, vt quid de ea vel à veteribus deciſum eſſet,

vel recenter in iudicijs pronunciatum foret, vel in ſacro Oecumenico Concilio Trident. nuper decretum extaret, cognoſcerem: cognitum ad honorem Dei Opt. Max. in vnum volumen colligerem, collectum bono publico emitterem, emiſſum verò veſtræ amplitudini dedicarem. Nam cum prædicta noſtra Vniuerſitas Louanienſis, vos Ampliſſimos & clariſſimos viros, veſtrumque celebrem, integrum, incorruptum & doctum Senatum, quem infra hominum memoriam celeberrimis quinque iuris profeſſoribus ex ſuo corpore translatis, auctum fuiſſe meminit: magni patroni loco habuerit ſemper: & cum nuper hoc veſtrum de me fuiſſe iudicium palam ſit, vt me non indignum veſtro ordine exiſtimaretis: ingratus profecto eſſem, ſi non aliqua ratione grati animi teſtificationem vobis exhiberem. Et proinde exiguum hunc libellum, obſeruantiæ & propenſæ meæ erga veſtram amplitudinem voluntatis teſtem ac indicem, ad vos mitto, orans & obſecrans, vt pro ſolita veſtra humanitate ac beneuolentia, benigna lætaque fronte cum accipiatis, nec rem ipſam reſpiciatis, ſed mittentis animum, qui erga vos talis eſt, qualem eſſe oportet fidelis liberti in optimum patronum.

Louanij.

(:)

INDEX

INDEX OMNIVM ET SINGVLORVM CAPITUM quæ hoc Tractatu continentur.

PRIMVM.

Quid ſit refectio vel reparatio Eccleſiæ. fol. 9

I I.

Refectionis appellatione, ampliatio ſeu penitus deſtructæ Eccleſiæ renouatio an contineatur. 12

III.

Qui ad reparationem Eccleſiæ teneantur. 15

IV.

Eccleſia vtrum habeat tacitam hypothecam in bonis eius qui eam læſit, deſtruxit vel ſpoliauit? 19

V.

Eccleſiæ tacita hypotheca quam habet in bonis eius, qui illam deſtruxit aut ſpoliauit, an præferatur hypothecæ vxoris pro dote? 21

VI.

Remiſſio ſeu abolitio delicti à Principe impetrata, vtrum Eccleſiæ in iure quæſito præiudicet? 25

VII.

An magiſtratus qui direptionem Eccleſiarum non impediuit, ad reparationem eiuſdem teneatur. 27

VIII.

Ad reparationem Eccleſiæ an teneantur hi, qui tempore belli eam eiuſq; turrim munierunt, ac pro ſua ſuarumq; rerum defenſione deformarunt. 32

IX.

De conſuetudine, qua onus reparationis Eccleſiæ ad laicos vel alios transfert. 34

X.

Populo ad refectionem Eccleſiæ obligato, vnde ſumptus præſtare debeat. 40

XI.

An forenſibus ratione bonorum, quæ in loco poßident, collecta pro reparatione Eccleſiæ imponi poßit? 42

XII.

Parochia ſi diuidatur, quis antiquam Eccleſiam reparare tenetur. 45

XIII.

De ſtatutis & ordinationibus inferiorum Conciliorum, circa reparationem & intertentionem Eccleſiæ, nauis ſeu cancelli eiuſdem, ac aliorum ornamentorum. 46

XIV.

Reparatio Eccleſiæ ceſſantibus ſtatutis & conſuetudine, ad quem de iure communi pertinet, & an illi hoc onere grauentur, qui decimas Eccleſiæ percipiunt. 51

XV.

Prælatus qui decimas habet, an aduerſus reparationem Eccleſiæ præſcribere poßit? 53

XVI.

Prælatus qui decimas habet, vtrum ad reparationem Eccleſiæ vocari debeat? 54

XVII.

Reficere debens Eccleſiam, an arbores ad eam pertinentes in ipſius reparationem impendere poßit? 56

XVIII.

Prælato ad quem onus reparationis Eccleſiæ pertinet, non facta reparatione neceſſaria mortuo, qua ratione Eccleſiæ conſulitur. 57

XIX.

Succeſſor in prælatura aut beneficio, qui decimas non percipit, vtrum ad reparationem Eccleſiæ teneatur? 60

XX.

XX.

An Epiſcopus Canonici & reliqui beneficiati ad reparationem Eccleſiæ teneantur, & quando? 63

XXI.

Clericus an pro rata penſionis teneatur contribuere ad reparationem Eccleſiæ, ſuper cuius fructibus dicta penſio eſt impoſita? 66

XXII.

Populus quando de iure communi ad refectionem Eccleſiæ tenetur. 67

XXIII.

An capellæ teneantur ad reparationẽ Eccleſiæ matricis, quando plebs non eſt ſatis diues ad faciendam illius reparationem, & an clerici & Eccleſiæ inferiores debeant conferre, cum opus eſt, ad reparationem Eccleſiæ cathedralis? 70

XXIV.

Capella quando eget reparatione, quis ad illam teneatur. 72

XXV.

Epiſcopus male ablata à teſtatore incerta, an poſſit aut debeat in Eccleſiæ reſtaurationem conferre? 74

XXVI.

De concubinariorum beneficijs & iſtorum fructibus ad reparationem Eccleſiæ applicandis. 77

XXVII.

Quis ad reparationem Eccleſiarum faciendam agere, aut cogere poſſit. 79

XXVIII.

Quis ſit iudex competens in cauſa reparationis Eccleſiarum. 82

XXIX.

Qua ratione contra eum, qui reparationem Eccleſiæ differt, procedendum ſit. 85

XXX.

Vtrum appellari poſſit à ſententia qua quis ad reparationem Eccleſiæ condemnatur? 90

XXXI.

Tigna ex ruina vel demolitione reparatæ aut reſtauratæ Eccleſiæ exiſtentia ſeu remanentia, cuius ſint. 92

XXXII.

De his quæ ad fabricam aut reparationem Eccleſiæ legata ſunt. 95

XXXIII.

Conſenſus Epiſc. an in reparatione Eccleſiæ ſit neceſſarius? 100

XXXIV.

An reficiens Eccleſiam fiat illius patronus, & an deſtructa Eccleſia extinguatur ius patronatus. 103

XXXV.

An Eccleſia deſtructa & reædificata ſeu reſtaurata reconſecrari debeat, veteraq́; iura & priuilegia retineat? 105

XXXVI.

Altaria ab Iconoclaſtis confracta, & violata, an iterum reconſecrari debeant? 110

XXXVII.

Altaria & templa an ſint reconcilianda, in quibus vel ſacerdotes ab hæreticis, vel hæretici à ſacerdotib. occiſi ſunt? 117

XXXVIII.

Altaria omnia ſi euerſa ſint, an aliјs relictis alia pauciora dūtaxat reparari, aut de nouo ædificari poſſint? 118

XXXIX.

Altaria deiecta & demolita, ex qua materia reparari ſeu ædificari debeant. 121

XL.

An laici effuſam & conculcatam ab hæreticis & Iconoclaſtis ſacroſanctam Euchariſtiam, tangere, ſuſcipere & cuſtodire poſſint? 126

DE SACROSANCTIS ET CATHOLICIS CHRIſti Eccleſijs Reparandis ac Reficiendis

PRAEFATIO.

SUMMARIUM.

1 *Deploratio huius temporis.*
2 *Sacra qua veneratione ſint tractanda.*
3 *Hæretici corrumpunt textum iuris ciuilis.*
4 *Crucis veneratio quanta ſit.*
5 *Religio contempta quo pacto ſeipſam vltá ſit apud Gentiles.*
6 *Supplicia ſacrilegorum quam varia fuerint à Deo inflicta.*
7 *Ratio ſcribendi quæ hic fuit.*

SANCTUS & Regius ille Propheta † 1
Dauid deplorãdo olim incendium templi, & vaſtationem vrbis ſanctæ, & calamitates populi, Pſal. 78. his verbis vſus eſt: [Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt Hieruſalem in aceruos lapidum. Poſuerunt cadauera ſeruorum tuorum eſcas volatilibus cœli, carnes ſanctorum beſtijs terræ. Effuderunt ſanguinem eorum tanquam in circuitu Hieruſalem, & non erat qui ſepeliret.] Et rurſum Pſalm. 73. [Rugierunt qui oderunt te in medio Synagogarum tuarum. Poſuerunt ſigna ſua, ſigna. Quaſi in ſilua lignorum ſecuribus exci-

derunt

derunt ianuas eius in ipſum, in ſecuri & aſcia deiece-runt eam. Incenderunt igni ſanctuarium tuum, in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. Dixerunt in corde ſuo, quieſcere faciamus omnes dies feſtos à terra. Signa noſtra non vidimus, iam non eſt Propheta, & nos non cognoſcet amplius.] Eadem ſanè verba & quilibet Catholicus in ſancta Catholica Chriſti Eccleſia natus, baptizatus & inſtitutus, meritò calamitoſis iſtis temporibus proferre poteſt. Vidimus enim ſuperioribus annis, imò hac præterita æſtate, & adhuc (proh dolor) videmus, & videre cogimur, hoſtem crucis Domini debacchantem, ornamenta templi ſanctiſſimi diſturbantem, quemadmodum lignator arbores cædit in ſylua. Incendit igni, quod non poterat excidi ferro, polluit ſacrilegio tabernaculum nominis Domini, nec in horrea modo illud commutauit, verum etiam equorum ex eo ſtabulum fecit, effudit ſanguinem ſanctorum ſacerdotum, cadauera eorum obiecit beſtijs terræ, ſignum Saluatoris noſtri, victorioſam ſcilicet &glorioſiſſimam crucem, plæriſque in locis non vidimus, & in eo ipſo loco vbi tremendum DEO ſacrificium non ita pridem oblatum fuit, furcam erectam videre licuit. Dicam cum magno illo Baſilio epiſtola ſexta, & epiſtola decimaſeptima. [Domus precationum clauſæ ſunt, Altaria cultu ſpirituali vacant, ſpreta ſunt Patrum decreta, traditiones Apoſtolicæ nihili fiunt, recentiorum hominum aduentiones ad gubernandas Eccleſias vſurpantur, pelluntur paſtores, ſubintroducuntur in eorum locum lupi graues, gregem Chriſti diſſipantes, ædes oratoriæ concionibus Eccleſiaſticis deſtitutæ, ſolitudines refertæ ſunt plangentibus, ſeniores lamentantur, vetera præſentibus conferentes, iuniores hoc ſunt mirabiliores, quod quibus bonis priuati ſunt, ignorant.] Scribit ad Theophilum
2 † Alexandrinum Epiſcopum beatus Hieronymus: [diſcant qui ignorant eruditi teſtimonijs ſcripturarum, qua debeant veneratione ſancta ſuſcipere, & Altaris Chriſti miniſterio deſeruire, ſanctoſque calices & ſancta vela-

-cta velamina & cætera quæ ad cultum Dominicæ paſſionis pertinent, venerari, non quaſi anima & ſenſu carentia & ſanctimoniam non habentia, ſed ex conſortio corporis & ſanguinis Domini eadem qua corpus eius & ſanguis, maieſtate veneranda.] At è contra ſcribunt inſani hæretici & ad incendium orbis Chriſtiani nati, nihil templis opus eſſe. Immò † manifeſtè corrumpentes apertum textum in leg. vnica. Codice nemini licer. ſign. ſalu. &c. in quo ſcriptum eſt: [Signum Saluatoris noſtri nemini licere vel in ſolo, vel in ſilice, vel in marmoribus humi poſitis inſculpere vel pingere,] dicunt ſublatis illis verbis medijs (*humi poſitis*) tantum legendum eſſe: Nemini licere ſignum Saluatoris noſtri vel in ſolo vel in ſilice vel in marmoribus inſculpere. Non conſiderantes rationem in eodem textu appoſitam & eorum errores conuincentem, neque attendentes ad reliquas religioſiſſimi Principis Iuſtiniani conſtitutiones, qui *in authentic. de Monachis*, ſic ait: [Si quis ædificare venerabile monaſterium voluerit, non prius licentiam eſſe hoc agendi, quam DEO amabilem locorum EPISCOPVM aduocet, & ille extendat manus ad cœlum, & per orationem locum conſecret DEO, figens in eo ſalutis noſtræ ſignum. Dicimus autem adorandam & honorandam vere crucem.] Et iterum *in authent. de Eccleſijs titul. §. ſi quis.* [Si quis (inquit) voluerit fabricare venerabile oratorium, aut monaſterium, non aliter inchoandam fabricam, niſi locorum ſanctiſſimus Epiſcopus oratorium ei fecerit, & † venerabilem fixerit crucem. Sed quid? Dedit eos Deus in reprobum ſenſum, vt videntes non videant, & in ipſo meridie cæcutiant, ſatiſque perſpicuum eſt illos dæmonibus agi, qui cum picturis & imaginibus, non dicam parentum & amicorum ſuorum, ſed turpiſſimorum adulterorum, fornicatorum, libidinoſorum hominum ac fabuloſarum dearum, in cubiculis ſuis magno etiam cum ſcelere læpiſſimè oblectantur, crucem tamen hanc adeo non ferunt

runt in Chriſti ſacris ædibus vſurpari, quæ eſt veteris victoriæ trophæum, quo non aliter coërceri Cacodæmones ſcribit Chryſoſtom.homil.ad Roman.quam ſerpentes carminibus. Et planius in epiſtol.ad Philippenſ. teſtatur Theophorus ille Ignatius dæmones omnem mouere lapidem ad Crucem Chriſti ſibi exoſam abolendam. Et niſi impijs illorum conatibus reſiſteretur, Chriſtianam religionem in paganiſmum prorſus conuerterent. Sane cum hæc animum meum ſubit cogitatio,
5 quam ſæpe contempta religio ſeipſam vlta eſt, quam † horribili & ſubita vindicta impios oppreſſit, nemini pepercit, ſuam ipſa iniuriam proſecuta eſt & quam præſentibus pœnis dij iniuriam ſuam vindicarunt, vt quod Appius Claudius Cenſor cum aduerſus reſponſum ad ſeruos publicos ſacra Herculis tranſtuliſſet, luminibus orbatus eſt: quod Potitiorum geos intra vnius anni tempus extincta eſt: quod cenſor Fuluius, cum ex Iunonis Laciniæ templo marmoreas tegulas abſtuliſſet, quibus ædem Fortunæ equeſtris, quam Romæ fecerat, tegeret, & mente captus eſt, & amiſſis duobus filijs in Illyrico militantibus, ſummo animi mœrore conſumptus eſt: quod M. Antonius Turullus, cum apud Coos euerſo Aeſculapij Luco claſſem feciſſet, eodem poſtea loco à militibus Cæſaris interfectus eſt: quod Pyrrhus ſublata ex thezauro Proſerpinæ pecunia naufragium fecit, ac vicinis Deę littoribus illiſus eſt, vt refert Lactantius libro ſecundo capite octauo: quod Apollo Carthagine à Romanis oppreſſa, veſte aurea nudatus id egit, vt ſacrilega manus inter fragmenta eius abſciſſa inueniretur, quod Brentius Gallorum Dux, Delphis templum ingreſſus, Dei voluntate in ſe manus vertit: quòd Mileſia Ceres Mileto ab Alexandro capta, milites qui templum ſpoliaturi irruperant, manuſque & oculos ad prædam parauerant, flamma obiecta oculis priuauit, vt ſub capite de neglecta religione refert Valerius: quod hoſtes templum Thebanum ſpoliantes, teſte de Plutarcho de ſera numinis vindicta, omnes male poſtea perierunt: quod ſacrilegus miles eodem authore

authore admirabili Dei iudicio à cane proditus & punitus eſt: quod cum Cambyſes maioris Cyri filius, quinquaginta hominum millia ad diripiendum & incendendum Ammonis templum miſiſſet, ingens illa hominum manus cum inter Oaſim & Ammonios pranſa eſſet, ſubita ventorum tempeſtate priuſquam ad locum veniretur arenarum cumulis obruta eſt: quod aurum Tholoſanum abijt in prouerbium, vt quod ſacrilegio quæſitum exitio eſſet attingentibus. Et vt omiſſis prophanorum templorum expilationibus, ac fabuloſis dijs, ad eas Eccleſias me conuertam, in quibus verus Deus, præter quem alium non cognoſcimus, colitur: quando cum animo reputo meo, quod Impius Rex Balthazar, qui ſpoliato templo Domini ſacra vaſa delitijs ſuis applicabat, & ex ijſdem cum ſcortis & alijs nepharijs & ſceleratis hominibus bibebat, ſubitanea morte eſt extinctus, vt eſt in libris Danielis *capite quinto*: quod nepharius Apoſtata Iulianus, qui theſauros Eccleſiæ in ſuum luxum conuerterat, ſagitta è cœlo Miſſa vulneratus occubuit: quod ſceleratiſſimi Eccleſiarum euerſoris Hunetici putrefactum & ebulliens vermibus non corpus, ſed partes corporis eius, videntur eſſe ſepultæ: quod ſacrilegus Proculus, qui de pallijs Altaris per nephas camiſias ſibi & femoralia faciebat, fruſtatim ſibi cõmedens linguam, in breui turpiſſima conſumptus eſt morte, vt refert Victor *de perſecutione VVandalica libro primo, & libro tertio in fine.* quod Tyranni qui cœca quadam mentis inſania ad bellum cum Deo gerendum impulſi, virus acerbitatis, & maleuolentiæ ſuæ, ante tempora Conſtantini contra Eccleſiarum ædificia (contra DEVM enim non poterant) inſtar canum rabie furentes euomuerant, procella cælitus excitata, vno momento obruti extinctique fuerunt, adeo vt neque genus neque ſemen neque minima memorię eorum ſignificatio inter homines remaneret, ſed omnes licet permulti eſſent, plagis diuinitus inflictis excruciati, oppreſſique interierunt, vt author eſt Euſebius *in oratione de laudibus Conſtantini*: vtique horrore

magno

magno corripior, pauere incipio, & altiſſimis animi ſuſpirijs eorum veſaniam deploro, qui cum ipſo numine prælium ſuſcipere minime veriti, non ita pridem templa precibus dicata, impetu animi ardentiſſimo, maximis viribus & copijs, concuſſis illorum fundamentis, diruerunt, Eccleſiaſque prorſus delere cogitantes, omnibus machinis Deum qui oculis cerni nequit, expugnare, infinitaque verba plena blaſphemiæ in eum iacere intorquereque cœperunt Succurrit etiam nonnunquam horrendum Gaufridi Angeli exemplum, qui ſub Rege Stephano monaſterium Raijmeſeijenſe inuaſit, nec verit' fuerat expulſis monachis locum tam celebrem & ſanctum, facere ſpeluncam latronum, & ſanctuarium Dei in domicilium diaboli conuertere. Inter confertas enim ſuorum cateruas, viliſſimi peditis ſagitta in capite percuſſus & abſumptus eſt, cum paulò ante parietes Eccleſiæ, quam inuaſerat, & clauſtri adiacentis in deteſtationem tanti criminis verum ſanguinem ſudaſſent, vt refert Guilielmus Neubrigenſis *rerum Anglicarum libr. primo, capit. vndecimo.* Et iterum, quod in vita Regis Childeberti ſcribit Ganguinus, quod miles qui ob res ciuium in templum illatas acquirendas Eccleſiam beati Iuliani martyris refractis foribus inuaſerat, & cuncta diripiens exportauerat, diuina vindicta ilico in inſaniam actus, horrida voce clamauit. Cur ô beate martyr tam dire me crucias. Sicut & idem in vita Lotarij Regis teſtatur, quod cum Lotarius Gallorum Rex, bona Eccleſiæ vſurpare inſtituiſſet, vnus tantum Turonorum Antiſtes ei reſtitit, dicens: Si quæ Deo dicata ſunt auferas, regnum à te auferet Deus. Sed quid? Nam exempla eiuſmodi eos non mouent, cum ad omnem pietatem aures & oculos occluſerint. Non ſemel cogitant quod calices ſacri, linteamina ſacra & veſtes Deo dicatæ eos accuſabunt, cum maieſtas venerit iudicantis: quod induunt ſe maledictione ſicut veſtimento: & quod hæc eos acrius perſequentur, flammantem gehennam cum cœperint poſſidere.

Quam.

Quamobrem vt prædictus S. ille Dauid, & nos dicere poſſumus: [Vſque quo domine improperabit inimicus, blaſphemabit aduerſarius nomen tuum. Vt quid retrahis manum tuam & dexteram tuam de medio ſinu tuo tolleram. Vt quid Deus repuliſti in perpetuum, iratus eſt furor ſuper oues paſcuæ tuæ. Memor eſto congregationis tuæ, quam poſſediſti ab initio, virgæ hæreditatis tuæ quam redemiſti, montis Syon, in quo habitaſti. Leua greſſus tuos, vt vaſtes in perpetuum hoſtes vniuerſos, qui mala intulerunt ſanctuario tuo. Ne tradas beſtijs animam turturis tuæ, congregationem pauperum tuorum ne obliuiſcaris in perpetuum. Adiuua nos Deus ſalutaris noſter, & propter gloriam nominis tui libera nos, & propitius eſto peccatis noſtris.] Rectè ſanè ita orãdus erit dominus, ſicut & cum Iuda Machabeo *lib 2. Machab. c.* 10. poſt dirutum ac euerſum, & deinde reſtauratum templum orabant Iudæi, ne amplius in talia mala inciderent, & ſi quando peccaſſent, vt ab ipſo mitius corriperentur; & non barbaris ac blaſphemis hominibus traderentur. Incœpit ſanè pius miſericors & clemẽs dominus qui in occulto habitat, occulta quadam vi & recondita, eorum conatus nuper vindicare. Nonnulli enim qui antè delicatè & molliter vixerant, putabanturque beatiſſimi, quique ſemidei omninò ſermone & prędicatione celebrabantur, ſolo eius nutu & potentia extincti fuerunt. Alij qui multis annorum conuerſationibus, præclarè omnia & ex animi ſententia proſperè geſſerunt, ſcelerum ſuorum pœnas debitas perſoluerũt, adeò vt inuiti ei. quem oppugnabant, cogerentur cedere, terga dare, diuinam eius virtutem agnoſcere. Vnde ſpes bona mihi affulgere cœpit, vt Catholica Eccleſia, quæ tyrannorum iſtiuſmodi inſidijs obruta, & diaboli pietatis hoſtis, tanquam apri de ſylua inuaſionibus vaſtata, omni impietate purgata, poſt abominationem deſolationis, ad maiorem ſplendorem, quàm qui prius elucebat, reſtituetur, & præter omnium opinionem mirificè enitebit, adeò vt gloria eius poſterior priorem excellet plurimum. Id quod

exemplo non caret. Ita enim factum fuiſſe per Zorobabel, cùm templum deſtructum fuiſſet, refert Euſebius *libr.10.cap.4.* Et Cicero in Verrem ſcribens: [Tuus (inquit) eſt honos. In illo templo Senatus populiq́ue Romani beneficio, tui nominis æterna memoria ſimul cum templo illo conſecratur. Tibi hæc cura ſuſcipienda eſt, tibi hæc opera ſumenda eſt, vt Capitolium quomodo magnificentius eſt reſtitutum, ſic copioſius ornatum ſit, quàm fuit, vt illa flamma diuinitus extitiſſe videatur, non quæ deleret Iouis Opt. Max. templum, ſed quæ præclarius magnificentiuſq́ue depoſceret.] Hac igitur † ſpe fretus, in animum meum induxi, vt quę de ſacrorum templorum reparatione paſſim & vbique hodie diſputantur, quæruntur & controuertuntur, breui & ſuccincta aliqua methodo explicarem, & vt ſic vniuerſum mundum, venerabilibus Eccleſijs, auguſtiſq; Eccleſiarum ædificijs, vbique terrarum & in ſingulis vrbibus, pagis ac regionibus erigendis, ſemper ad honorem veri ſummique Dei optaui eſſe florentiſſimum: ita quoque in eam rem labores meos conuerterem, quę ad earum reparationem, refectionem & inſtaurationem pertinere videntur, eoque magis, quod in hoc noſtro Belgio ſint, non dicam multa milia, ſed multa centena milia, quæ genua ſua non curuarunt antè Baal, & quæ ne latum quidem pedem receſſerunt ab obedientia Catholicæ Romanæ Eccleſiæ, ſuæque Maieſtatis. Sed quia vacuus eſt noſter labor, niſi cæleſte numen aſpiret: idcircò vt fœliciter & inchoare poſſimus, & abſoluere, ſupplici deuotione dicemus. Veni ſancte ſpiritus, & emitte cœlitus lucis tuæ radium.

CAPVT I.

Quid ſit refectio, vel reparatio Eccleſiæ.

SVMMARIVM.

1 *Reficiendi & reparandi verbum quo pacto accipiatur.*
2 *Reparatio Eccleſiæ an eodem plane modo fieri debet quæ ante fuit.*
3 *Legatus ſi ſit calix Eccleſiæ, qualis eſſe debeat.*
4 *Prælatus æquiparatur vſufructuario.*
5 *Ampliatio templi quando eſt permiſſa.*

REFICIENDI ſeu reparandi † verbum (quod idem 1 eſt, *vt deciſ. ſua 44 ait Boerius*) aliter atque aliter pro natura, conditione & qualitate materiæ accipitur, (*vt conſtat ex l. 1. ff. de via pubica. l. vnde § reficere ff. de itin. actuque priuato. l. 1. ff. de noui oper. nunciat. l. officialis. C. de Epiſcopis & clericis. cum alijs ſimilibus.* Nos verò in propoſito negotio cum Vlpiano dicimus; (*Reficere ſeu reparare*) eſſe id, quod corruptum eſt in priſtinum ſtatum reſtaurare. *l. 1 § deinde, ff. de riuis.* Et hoc verbo reficiendi, tegere, ſubſtruere, ſarcire, aduehere, & ea quibus ad eandem rem opus eſt, apportare, continetur. Ex quo ea inprimis hic naſcitur diſputatio: An detecta, confracta ſeu expilata Eccleſia, is ad quem onus refectionis pertinet, pari omninò modo ac ratione qua ante fuit, eam reparare, atque ei de planè ſimilibus ornamentis prouidere teneatur. † Nam 2 ſi id non facit, vtique in priſtinum ſtatum non reſtaurat, quod requirit definitio, neque officio ſuo fungi dicitur, qui deteriore forma aut qualitate aliquid reddit, vel reponit *l. Sed mihi. § 1. ff. Commodati.* Et proinde *in d. lege prima, ff. de via public. & in d. § reficere.* Iureconſultus, deprimendi ſeu minuendi licentiam, reficere volenti minimè permittit, magnuſque eſt fauor Eccleſiæ, pro qua in ambiguis reſpondendum

eſſe, conſuluit Decius *ad l. in ambiguis. ff. de regulis iuris.* Id quod euidenter apparet in l. Titia teſtamento. §. Seia.ff.de auro & argento legato. Vbi legatum † Eccle-
3 ſiæ relictum, ex auro præſtandum eſt, ſicut & ſi quis generalibus verbis Eccleſiæ calicem legauerit, de argenteo, aut ſi aurum habeat, de aureo cogitaſſe præſumitur. Baldus *ad l. Si quis ad declinandum, col. penult. C. de teſtam.* Et latè Tyraquellus *de pia cauſa priuileg. 25.* Capra *conſil. 3.* Et *in l. hactenus in fine, ff. de vſufruct.* ſcribit Celſus, vſufructuarium, cui prælatum Eccleſiæ æquiparari oſtendunt interpretes, *ad c. Relatum d. tit. de teſtam.* non ſolùm neceſſarias refectiones, ſed etiam voluptatis cauſa ſumptus facere.

Sed cùm non ita Eccleſiæ ratio habenda ſit, vt egeat clerus & prælatus qui in eo eſt, atque ad quem hoc onus reparationis vt plurimum pertinet, vt ſcribit Iacob. Portius Imolenſis *conſ. 34.* & æquius & iuſtius eſſe cenſeo, ſi perpenſis ac ponderatis Eccleſiarum qualitatibus, fructibus, emolumentis, & conditionibus, ad boni æquique Iudicis arbitrium hoc totum referatur. *Boniſacius de Vitalinis & alij ad clem. 1. de celebr. miſſ.* Id quod de
4 † vſufructuario, & rei fructuariæ refectione ſtatuunt leges *l. vſufructu legato l. Sed & ſi quid. ff. de vſufr.* eundemque vſufructuarium vt voluptuarias impenſas faciat, admittunt, ſi velit. *d. l. hactenus in fine:* ſed nulla ratione ad eas cogunt, ſi non velit. *Gloſſa ad l. æquiſſimum, ad verbum fructuarius in fine, eod. tit.* Eoque modo fiet, vt ſicut inuitus pro veteribus & detritis noua, pro deterioribus ſeu viliorilibus ædificijs aut ornamentis pretioſiſſima reddere non cogitur, cùm ad id obligatus non ſit: ita quoque, vt neque nimio & ſuperfluo ſumptu grauetur, qui ipſe fortè indiget plurimum, quod durum foret, *l. in fundo. ff. de rei vendic.* neque nimia ipſius auaritia ac tenacitate. ſacroſancta Eccleſia, eiuſque forma, veneratio, & honeſtas deprimatur, quæ res exemplo non caret. Nam & is, qui alicui, vel ad alimentorum, vel ad veſtium exhibitionem, ſeu renouationem, aut ex teſtamento defuncti teſtatoris, aut ex partium contrahentium conuentione

tene-

teneur,arbitrium iſtiuſmodi recipit,ac ſubit.*l. penul. l. cùm vnus §.fi.ff.de alim.legat. Angelus & Imola ad l. Neſennius.ff. de re iudic.Bart.ad l.fin ff.de liber.agnoſcend. Cardin. ad clem.2.q. 2.de vita & honeſtate cleric.* Et cùm aliquando in ſupremis Galliarum prætorijs,quæ vulgus parlamenta appellat, ſimilis quæſtio de reparatione Eccleſiarum incidiſſet, præcedente cognitione, miſſiſque qui Eccleſias viſitarent,Commiſſarijs,ita res temperata & tractata fuit, vt pro ratione prouentuum & circumſtantiarum,ea refectio publico Senatus decreto decerneretur, teſte Ioanne Papone *in lib.de Areſt.Galliæ,lib.1.tit.1.* Et ſanè cùm id, quod iuris rigori deeſt, benigno conſilio ſuppleat æquitas,*l.Bona fides,ff.depo.l.placuit.C.de iudic.* & cùm † prin- 5
cipaliter id agatur in hac reparandarum Eccleſiarum materia,vt earundem vſus & ſacroſancti myſterij exercitium,in priſtinam ſuam dignitatem ac formam reſtituatur, non adeò fixè & ſcrupuloſè verbis definitionum inſiſtendum eſt,quæ in iure noſtro ſolent eſſe periculoſiſſimæ,*l. omnis definitio,ff.de reg.iur.* ſed maiore bono publico ſubinde fiet,ſi templa diuino numini dicata,& citius, & minore reparantis diſpendio reficiantur,quàm ſi ſumptuoſiore opere, longioreque atq; tardiore manu neglecta differantur, Neque etiam indiſtinctè verum eſſe,quod dilatio & extenſio reficere volenti denegatur,ſequenti capite dicemus, & quod legatum Eccleſiæ relictum, ex puriore pretioſioreque materia præſtandum eſſe diximus,fauor Eccleſiæ non efficit,ſed præſumpta & coniecturata defuncti voluntas. qui in d.§.Seia.ad conditionem moreſque Eccleſiæ, in qua non niſi aurea ſeu argentea dona erant, reſpexiſſe videtur,ignorareque non poteſt, ex ſimili materia calices ſacros parãdos eſſe,*c.& calix.de conſec.diſt.2.* id quod eleganter loco mox citato expendit Tyraquel. cenſetque Baldus Nouellus *in tract.de dote.par.6.priuileg.73.* Imo. Iaſon &alij,*ad l.Si ita ſit aſcriptum,ff.de lega.1.*contra Romanum *ſing.515.*quod etiam contra Eccleſiam locum habet vulgata iuris regula, quod ſemper in dubijs, id quod minimum eſt,ſequimur.*l.ſemper in obſcuris ff.de reg iur.*

CAP. II.

Refectionis appellatione, ampliatio ſeu penitùs deſtructæ Eccleſiæ renouatio an contineatur.

SVMMARIVM.

1 *Verba in legatis ſunt ſtricte accipienda.*
2 *Ampliatio & Reparatio Eccleſia quomodo differant.*
3 *Ampliatio Eccleſia an poßit fieri inuitis parochianis.*
4 *Vſufructuarius an poßit proprietatem meliorem facere.*

QVONIAM verò reficere dicitur, qui quod corruptum eſt, in priſtinum ſtatum reſtaurat, vt ſuperiore capite latius demonſtratum fuit: alia quoque hinc nata eſt quæſtio. An igitur refectionis nomine, ampliatio, extenſio, & noua Eccleſiæ deſtructæ ædificatio non contineatur, ſcilicet vt is ad quem onus reparationis pertinet, amplificandæ quoque & de nouo ædificandæ Eccleſiæ ſumptum agnoſcere debeat necne?

Et ſanè vt omiſſis multis verborum lenocinijs, breuiter dicamus quod res eſt, in ea verſor opinione, quod ſi quis vel ex conuentione ac ſtipulatione ædituorum, parochianorum, ſeu aliorum, vel ex defuncti teſtatoris voluntate, ad reparandam & reficiendam Eccleſiam non penitus euerſam obligatus eſt, neque ad nouæ Eccleſiæ in locum veteris extructionem, neque ad antiquæ ampliationem vrgeri poteſt, ideò quod tam in
1 ſtipulationibus, quàm in legatis, verba propriè & ſtrictè accipienda ſunt, & ſemper, niſi aliud appareat, ad id quod minus eſt, referuntur. *l. quicquid, ff. de verborum oblig. l. nummis. l. non aliter, ff. de legat. tertio. l. Apud Iulianum. §. Seio ff. de legat. 1. Decius in l. in teſtamentis. numero 4. ff. de regulis iuris.* Id quod eleganti exemplo, de eo qui reparationis ſeu refectionis promiſſionem fecit, oſtendunt Iaſon *ad l. quo minus col. vlt. ff. de flumi.* Decius *conſ.* 512. & Tyraquellus *ad l. Boues. §. hoc ſermone, numero* 100. *ff. de verb. ſignific.* Propriè

priè autem & ſtrictè loquendo, ſicut teſte Neratio a-
liud eſt tueri quod accepimus, aliud de nouo facere
quod non habuimus: *l. vſufructuarius nouum, ff. de vſufruct.* ita
quoque longe aliud † eſt reficere & reparare, aliud am- 2
pliare, & de nouo facere. Illud enim ad id quod peni-
tus deſtructum non fuit, refertur, inquit Alciatus *ad d.
l. primam in princip. num. 8. ff. de noui oper. nunciat.* Iſtud verò, ad
id quod vel ab initio non fuit vnquam, vel ſi fuit, am-
plius reparari non poteſt, & planè collapſum eſt *l. quid
tamen ff. Quibus modis vſufructu. amittit. l. Si ita legatum. §. fin. ff. de
lega. 1. l. 3 §. reficere ff. de itin. act. priu. l. 1. §. penul. ff. de mort. infer. c.
conſuluit, & ibi latè Felinus de Iudæis.* Ex quo appoſitè *ad l. ius
autem ciuile, num. 18. ff. de iuſtit. & iure,* reſpondit Iaſon, quod
reficiens Eccleſiam funditus deſtructam, dicitur eam
de nouo facere, & quod actus, qui ſine licentia Princi-
pis ab initio fieri non poteſt, ſine illius conſenſu refici
poteſt. *Gloſſa in c. cùm acceſſiſſent de Conſtit.*

In eo verò, qui ex iuris diſpoſitione, vel ex conſue-
tudine loci, ad Eccleſiæ reparationem ſeu refectionem
obligatus eſt, reſpondendum eſſe cenſeo, quod pro ra-
tione ſuarum facultatum, de quo inferiùs dicemus, tam
ad nouæ Eccleſię inſtructioné, quàm ad veteris Eccleſię
augeſcente & creſcente incolarũ multitudine, amplia-
tionem tenetur, niſi vel contrario regionis more, vel
communi Eccleſiæ ſtatuto, vel amicabili & contraria
pactione aliud receptum ſit. Id quod elegáter olim re-
ſpondit Ioan. Franciſcus Ripa, *tit. de legib. & longa conſuet.
reſponſo 14. n. 10.* & Aufrerius *deciſ. capellæ Toloſanæ 499. quæ in-
cipit: Item fuit quæſitum, vtrum Rector, &c. quo loco allegatum eſſe
video. c. præcipimus 16. q. 1. c. Ad audientiam & c. de his. De Eccleſ. æ-
dif.* Eoq; modo in ſummis Galliarum Prætorijs ſeruari
aſſerunt: & eodem quoq; modo accipi poteſt, quod *in d.
l. 1. §. ſi quis ædificium n. 3 ff. de noui oper. nunciat.* ait Iaſon, quod
is qui de nouo facit & ampliat, impropriè reficere dici-
tur. Et hanc opinionem ſequitur D. Cardina. *ad d. c. de his.
de Eccleſ. ædif. in 1. notab.* dicens quod clerici tenentur ad
fundãdas Eccleſias de nouo, ſi populus creſcat, vel alia
iuſta cauſa ſubſit, & ſi ad alios hoc onus translatũ nõ ſit.

 Quinimò

Quinimò & illud quoque controuerti poſſet, an ſi vltrò & ſponte Eccleſiam veterem ampliare velit, id inuitis alijs ei permittendum ſit necne? Quod intelligo non quando iſtiuſmodi ampliatio, aucto ſubditorum & inhabitantium numero, incipit eſſe † neceſſaria, quo caſu neque incolæ temerè contradicent, neque contradicentes facilè exaudiendi eſſent, ſed quando ceſſante neceſſitate, is ad quem onus refectionis pertinet, beneuolo in Eccleſiam animo, nouis eam ædificijs ornare, atque celebriorem cõſtituere inſtituit: id quod olim quidem, poſt initium naſcentis noſtræ religionis frequentius accidit, nunc verò in deterius vergente mundo (proh dolor) rarius contingit. Arbitror autem, ferendam non eſſe eam ampliationem, niſi de expenſis futurarum atque in poſterum faciendarum, illius noui & ampliati operis reparationum, prouideatur. Nam

6 cùm † vſufructuarius, etiamſi meliorem domini cauſam facere videatur, neque nouum ædificium conſtruere, neque antiquum ampliare poſſit. *d. l. hactenus in fine, & d. l. vſufructuarius nouum* nulla vtique eſt ratio, cur id ei qui reparationis onus ſuſtinet, magis indulgeatur, cùm in vtriuſque perſona hęc eadem ſubſit cauſa, quod licet in præſentiarum conditio proprietatis & Eccleſię melior eſſe exiſtimetur, pro futuris tamen temporibus creſcet onus refectionis, quod ſucceſſor, cui, ſi hæres non ſit, legem imponere non poſſumus, *vt eſt tex. in c. 1. qui feud. dare poſſunt. & not. Anto. de Butrio conſ. 74. per c. Innotuit de elect.* fortè agnoſcere non velit, adeoque Eccleſia quæ multorum fauſta & hilari acclamatione aucta, ſeu ampliata fuit, plurimorum ſcãdalo, deteſtatione & obloquio, refectione deſtituta, ac ruinis deformata collabetur, etiam ipſis incolis, in hac pietatis ſenectute ſeu frigiditate, eam deſerentibus, & infauſtis vocibus obmurmurantibus, quod reficere debenti in aliorum præiudicium ſeu grauamen, ampliatio permitti non debet. *d. §. reficere. & d. l. 1. ff. de via publica.*

CAP. III.

Qui ad reparationem Eccleſiæ teneantur.

SVMMARIVM.

Damni illati reſtitutio ex iure diuino, naturali & ciuili eſt. 1
Eccleſia polluta reconciliatur expenſis polluentis. 2
Exempla Regum qui à ſpoliatione templi abſtinuerunt, aut ex his ablata reſtituerunt. 3
Exempla iræ diuinæ in ſpoliatores Eccleſiarum. 4

AD reparationem ſeu refectionem ſanctiſſimarum & Catholicarum Chriſti Eccleſiarum, ornamentorumque earum, primo loco voco, (ac ſi velit Eccleſia) conueniri poſſe cenſeo impios iconomachos, ſceleratos templorũ euerſores, & eos qui diuino timore poſtpoſito, ſacrilegas ſuas manus, domui Dei immani furore ac rabie iniecerũt, & id quidem tam ex iure †diuino, quo vnuſquiſque damnum quod intulit, alteri reſtiruere cogitur *Leuit.5.Exod.22.& 22.cap.* quam ex iure naturæ, quod dictat damnum ab alio nobis illatum, refundi, *leg. quod Epheſ.ff.de eo quod certo loco.* & ſecundum leges ſcriptas atque Canonicas ſanctiones. Nam vt ad Catholicos Epiſcopos ſcribit Ioannes Octauus Pontifex Maximus: [Si qui monaſteria & alia loca Deo dicata & Eccleſias infringunt, depoſitaq; vel alia quælibet inde abſtrahunt, damnum nonies componere debent, & veluti ſacrilegi Canonicæ ſentẽtiæ ſubijciuntur] *c.quiſquis inuentus.§.ſi.17.q.4.* Et rurſus paulò ante *in c.ſiquis*, ait Canon. [Si quis Eccleſiam combuſſerit, quindecim annis pœniteat, & ſedulo reſtituat.] Quo modo & Gregorius Nonus, per Eccleſiaſticas cẽſuras ad illatorum damnorum reparationem, pleniſſimamq; & abſolutam ſatisfactionem eum compelli voluit, qui venerabilibus Eccleſijs, earumque rebus cladem attuliſſet, *ca.Conqueſtus de foro compet.* Et in ſi-

mili reſpondit D.Cardinalis *ad Clem.1. quæſt.13. de celebrat. miſſ.* quem ſequitur Felinus.*ad c.accedentes,de Præſcrip.* quod
a Eccleſia violata debet † recõciliari ſumptibus eius, qui eam violauit, vel cauſam dedit pollutioni & violationi.*arg.c.Si Canonicis de offic.ordi.in 6.* Et antiquus noſter Florianus ad æſtimationem decimarum in eum actionem concedit,qui ſegetes ex quibus decimæ debebantur Ec-
b cleſię,exuſſit. *In l.æquiſſimum.§.fructuarius.ff.de vſufruct.* † Intellexit hoc ſane olim Rex Maſiniſſa, cuius cum præfectus claſſis Melitam appuliſſet,& è phano Deæ Iunonis dentes eburneos eximię magnitudinis ſublatos,ad eum pro dono attuliſſet, vt comperit vnde aduecti eſſent, quinqueremigi reportandos Melitam, atque in templo Iunonis collocandos curauit, inſculptis gentis ſuæ literis, ſignificantibus Regem ignorantem eos accepiſſe. Intellexit hoc Cornelius Sylla, qui dimidium Thebani agri Ioui Olympio & Apollini Pythio conſecrauit, vt ex eius fructibus, pecuniæ quas ex ipſorum templis ad alendum exercitum abſtulerat, ipſorum templis reſtituerentur, non ignarus ſacrilegium ſæpius vniuerſi exercitus & Imperatoris exitio expiatum, atque eo grauius, quo tardior pœna ſecuta eſſet. Intellexit hoc etiam Thymaſithæus Liparitanorum Princeps, qui excepta à ciuibus ſuis in freto aurea cratera, incitatoque ad eam partiendam populo,vt percepit à Romanis Pythio Apollini decimarum nomine dicatã,eam Delphos perferendam curauit. Author eſt Valerius *lib.1.cap.2.* Neque hoc latuit Pompeium Magnum,qui vt *lib.14.ca.8. antiquitatum* ſcribit Ioſephus, tametſi victor effectus, pecunias templi retinere non voluit. Et de Milleſijs *lib.6.cap.2.* refert Alexander ab Alex.quod oraculo moniti,vberiore impenſa templum incendijs ac ruinis deformatum reſtaurarunt, ita vt ob magnitudinem faſtigio extruendo nullæ contignationes ſuffecerint. Teſtatur etiam Titus Liuius *Romanæ hiſtoriæ lib.1.* quod egreſſis vrbem Albanis, Romanus miles paſſim publica priuataque omnia tecta adæquabat ſolo, vnaque hora quadringentorum annorum opus, quibus Alba ſteterat,excidio & ruinis dedit,

templis

templis Deorum (ita enim edictũ ab Rege fuerat) temperatum eſt. Adijcimus etiam his Signaldum Aruernorum Præfectum, qui (vt teſtis eſt Ganguinus *in vita Regis Gildeberti*) licentia dominandi elatus, poſteaquam multa ab idolis ſurripuit, villam Buchealenſem, quam Tetradius Eccleſiæ diui Iuliani donauerat, occupauit, inopinanter captus mente, non prius ſui compos factus eſt, quam villam reliquiſſet, compẽſatione exhibita earum rerum, quas temere abſtulerat. Et (vt idem Ganguinus *in vita Clotarij recenſet*) Clotarius Franciæ Rex, non prius animo quietus fuit, quam cũ Eccleſiam S. Martini, quam propter hoſtem in ea latitantem nec prodire volentem, à ſe vna cum eo exuſtam, reparaſſet & refeciſſet. Poſſent multa alia & ſimilia exempla hoc loco adferri, & ad confirmationem huius noſtrę ſententię adduci, ſed rem per ſe claram & euidentem, & tam multis teſtimonijs probatam, ſufficit vel nudis oculis indicaſſe. Ex quibus etiam facile intelligi poteſt, nõ futilem, vanam ac inanem eſſe præſentem iſtam diſputationem, nec ſemper viles ac pauperes fuiſſe & eſſe eos, qui hoc ſacrilegium committunt, quaſi inanis ſit actio, quam eorum inopia excludat, *l. Nam is ff. de dolo.* ſicut etiam palam & publicè notum eſt, calamitoſo hoc tempore fuiſſe aliquos ſummo loco natos, quos cacadæmonis inſpiratione inflammatos, non puduit ſanctiſſima Dei templa adire, præſentia ſua ſceleratiſſimorum hominum audaciam confirmare. Cuperem ſane his eueniſſe, & adhuc euenire alijs, id † quod *2. Machabæorum, c. 3.* de Heliodoro ſcriptum 4
eſt, & eleganter commemorat B. Ambroſius *lib. 2. offic. ca. 29.* his verbis: [Illud ſanè & diligenter tuendum eſt, vt depoſita viduarum intemerata maneant, ſine vlla ſeruentur offenſione: non ſolùm viduarum, ſed etiam omnium. Fides enim exhibenda eſt omnibus, ſed maior eſt viduarum cauſa, & pupillorum. Denique hoc ſolo viduarũ nomine (ſicut in libris Machabæorum legimus) commendatum templo, omne ſeruatum eſt. Nam cum iudicium factum eſſet pecuniarum, quas in templo Hieroſolymis maximas reperiri poſſe Simon nefarius, Antiocho

tiocho Regi prodidit, miſſus in Hieruſalem Heliodorus ad templum venit, & ſummo ſacerdoti aperuit Iudicij inuidiam,& aduentus ſui cauſam. Tunc ſacerdos depoſita eſſe dixit viduarum victualia & pupillorum, quædam autem Hircani Tobiæ viri ſancti, eaq; demonſtrauit. Argenti talenta quadrigenta erant, auri vero ducenta. Quæ cum Heliodorus ereptum irẽ vellet, & Regis vendicare commodis, ſacerdotes ante altare iactauerunt ſe induti ſacerdotales ſtolas,& Deum viuum qui depoſitis legem dederat, flentes inuocabant, cuſtodem ſe præceptorũ præſtare ſuorum.Vultus vero & color ſummi ſacerdotis immutatus declarabat dolorem animi, & mentis intentæ ſollicitudinem. Flebant omnes quod in contemptum locus venturus foret,ſi nec in Dei templo tuta fidei ſeruaretur cuſtodia, accinctæque mulieres, pectus, & clauſæ virgines pulſabant ianuas, ad muros alij currebãt,per feneſtras alij proſpectabant, omnes ad cœlum tendebant manus, orantes vt ſuis adeſſet dominus legibus. Heliodorus autem nec his territus,quod intenderat vrgebat, & ſatellitib. ſuis ærarium ſepſerat. Tum ſubito apparuit illi terribilis eques, armis præfulgẽs aureis:equus autem eius erat ornatus inſigni opertorio. Alij quoque duo iuuenes apparuerunt in virtute inclyta,decore grato,cum ſplendore gloriæ, ſpecioſi amictũ, qui circunſteterunt eum, & vtraque ex parte flagellabant ſacrilegum ſine vlla intermiſſione continuato verbere.Quid multa?Circumfuſus caligine in terram concidit, & euidenti diuinæ operationis iudicio exanimatus iacebat,nec vlla ſpes in eo reſidebat ſalutis.Oborta eſt lętitia metuentibus,metus ſuperbis, deiectiq; quidam ex amicis Heliodori rogabãt Oniam, vt vitam poſceret ei,quoniam ſupremum gerebat ſpiritum. Rogante itaque ſacerdote ſummo,ijdem iuuenes iterum Heliodoro apparuerunt,ijſdem amicti veſtibus, & dixerunt ad eum:Oniæ ſummo ſacerdoti gratias age, propter quem tibi vitã eſt reddita. Tu autem expertus flagella Dei,vade & nuncia tuis omnibus, quantam cognoueris templi religionem,& Dei poteſtatem.His di-

ctis

ctis non comparuerunt. Heliodorus itaque recepto ſpiritu, hoſtiam Domino obtulit, Oniæ ſacerdoti gratias egit, & cum exercitu ad regnum reuertitur, dicens: Si quem habes hoſtem aut inſidiatorem rerum tuarum, illuc eum dirige, & flagellatum recipies eum.] Hactenus ille. Quo etiam pertinet id quod ante 1300. & plures annos in hæc verba ſcripſit ſanctiſſimus ille Vrban. [Hæc fratres valde timenda ſunt & tremenda, quia res Eccleſiæ non quaſi propriæ ſunt, ſed vt communes & Domino oblatę, cum ſummo timore, non in alios quam in præfatos vſus fideliter ſunt diſpenſandæ, ne ſacrilegij reatum incurrant, qui eas inde abſtrahunt, vbi traditæ ſunt, ne pœnam & mortẽ Ananiæ & Saphyrę incurrant, & quod peius eſt, anathema fiant, & ſi non corpore vt Ananias & Saphyra, (vt eſt Actuũ capite quinto,) mortui ceciderint, anima tamen quæ potior eſt corpore, mortua & à conſortio fidelium alienata cadat, & in profundum baratrum labatur.

CAP. IV.

Eccleſia vtrum habeat tacitam hypothecam in eius bonis, qui eam læſit, deſtruxit vel ſpoliauit?

SVMMARIVM.

1 *Cautio certior eſt in rem quam in perſonam.*
2 *Ciuitas an habeat ius hypothecæ.*
3 *Bona Prælati an ſint tacitè hypothecata.*
4 *Ius canonicum ſeruatur in vtroque foro in rebus pijs.*

SED cum fugam capientibus, aut latitantibus huiuſmodi hominibus Deo & pijs omnibus odioſis, de quibus proximè diximus, plus cautionis ſit in rem quam in perſonam (vt ait Pomponius. *leg. Plus cautionis. ff. de reg. iur.*) non importunè hic quæritur: An Eccleſia in bonis illorum,

rum, qui eam aut confregerunt,aut exuſſerunt,aut ſpoliarũt,ius aliquod tacitæ hypothecæ habeat nec ne?Du-
2 bitationem enim facit, quod † ciuitas, cuius iure Eccleſia in caſu ſpecialiter non excepto vtitur. *vt in §. Scire in auth. De non alie.* tacitam hypothecam non habet. Sed hoc ſecũdum terminos iuris ciuilis verum eſt. Aequitas autem iuris Canonici, quæ & animæ fauorem reſpicit,& eius liberationi conſulit, pro reſtitutione rerum ablatarum damnoque illato,bona delinquentium tacitę hypothecæ ſupponit,& tam contra hæredes eorum, quam contra alios quoſcunq; eorum poſſeſſores, perſecutionem concedit, vt aiunt Salicetus & Baldus & alij Doct. *ad. l. Furti. C. de Furt.* argument. *cap. parochiarum. De ſepultur.* De quo tanto minus mirandum eſt,quod in ſimili videmus bona clerici cõiugati,quem Eccleſia obligatum habet, itemque bona hoſpitalarij, orphanotrophi, prælati & adminiſtratoris, pro mala eorum adminiſtratione taci-
3 tæ hypothecæ † ſuppoſita eſſe. Panorm. *conſ. 89. lib. 2. & ad cap. Epiſcopus, de præbend.* Vitalis de Camban. *in tract. clauſul. ad clauſ. incip. Et ſpecialiter obligauit.* Doct. *ad l. Si quis presbyter, C. de epiſc. & clericis*: quod & Rebuffum reſpondiſſe video, *ad ordin. regias tom. 2. de conſtit. redituum ar. 1. gloſ. 14.* Ideoque ius ciuile,quo ciuitas tacitam hypothecam non habet, vt notat Alexand. *conſ. ſuo 104. incip. plura ſuper his nu. 3. lib. 6.* Baldus *ad l. fin. verſic. vlterius quæro, C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & Iaſon *ad §. fuerat, n. 72. Inſtit. de action.* conſiderari non debet, ſed benigna iuris Canonici diſpoſitio præualet. Quod in diſpo-
4 tis ad pias cauſas, in vtroque foro † abſq; dubio ſeruandum eſt, vt reiecta Angeli ſententia *ad l. Illa inſtitutio. ff. de hæredib. Inſtit.* vnus ex multis eleganter decidit Tiraquellus *in tract. de pia cau. priuileg. 163.* id quod põdus ac momentum habet. Nam ſicut ex expreſſa hypotheca rei perſecutio eſt, & qui tempore præcedit, potiores partes ſuſtinet. *§. Item Seruiana. Inſtit. de action. c. Qui prior. de reg. iur. in 6.* ita quoq; & in tacita hypotheca ius perſequendi manet, & qui tempore prior eſt, poſteriori præfertur, *l. hac edictali. §. his illud, & ibi. Bald. col. vlt. C. de ſecund. nupt.* Et ſicut debitori ſuccedente creditore,eiuſmodi creditũ non confunditur,

funditur, *l. debitor. & ibi Bartolus, & Alexand. ff. ad S. C. Trebell.* maximè quidem ſi æs alienũ vires hæreditatis excedat: ita quoque ſi ſpoliatori ſuccedit Eccleſia, eique ſatius & cõſultius ſit, damni illati reſtitutionem perſequi, quam hæreditatem huiuſmodi amplecti.

CAP. V.

Eccleſiæ tacita hypotheca quam habet in bonis eius qui illam deſtruxit aut ſpoliauit, an præferatur hypothecæ vxoris pro dote.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres quare ſint priuilegiatæ.*

2 *Correctio legum eſt euitanda.*

3 *Eccleſia, dos, pia cauſa, æquiparantur.*

4 *Dotium duarum conditio æqualis eſt, niſi altera tempore præcedat.*

5 *Iudicandum eſt in dubio pro dote, & Eccleſia.*

6 *Fiſcus quando acquirit ius ad bona delinquentis.*

7 *Fiſcus quando habeatur loco hæredis.*

8 *Fiſcus quando poſtponitur priuato.*

PROBABILIS verò dubitatio eſt: An tacita iſtiuſmodi hypotheca, quam in bonis eius qui Eccleſiam ſpoliauit, læſit aut deſtruxit, conſtituimus, tacitæ hypothecæ vxoris, quam pro dote in bonis mariti habet, præferri debeat nec ne, ſi fortè verſemur in ea regione, in qua priuilegium fiſcum excludit, ſeu ſi dotis & inuaſionis tempus diſforme ſit? Et ſanè cum Iuſtinianus tantopere mulierum † miſereatur propter obſequia, quę maritis præſtant, propter partus periculum, & propter ipſam liberorum procreationem, pro quibus multa in legibus noſtris inuenta ſunt priuilegia, vt velit eas omnibus 1

bus mariti creditoribus quantumuis anterioris tempo-
ris prærogatiua vallatis præferri. *l. Aßiduis. C. Qui potiores in pignore habeantur.* Et cum Vlpianus tam ſerio aſſeueret,
dotis cauſam ſemper & vbique præcipuam eſſe, ac Rei-
publicæ intereſſe, dotes mulieribus cōſeruari, cum do-
tatas eſſe fœminas ad ſobolem procreandam, replen-
damque liberis ciuitatem maximè ſit neceſſarium *l. 1. ff. ſi lu .matr.* vtiq; generalitas iſta excluſionis aliorum cre-
ditorū, etiam ad Eccleſiam pertinere videtur, quia ver-
ba generaliter prolata, generaliter ſunt accipienda *l. 1. §.* generaliter. ff. de legat. præſtand. & qui omne dicit, ni-
hil excipit *l. A procuratore C. Mandati l. ſi pluribus l. ſerui. §. fin. ff. de legat. 1.* eoque interpretum animus in re dubia & ob-
2 ſcura magis propendere debet, vt correctio † legis eui-
tetur, *l. ſancimus C. de teſtamen. l. præcipimus C. de Appel.* & vt pro
dote iudicent *leg. In ambiguis. ff. de iure dot.* Eoque pertinet,
quod qui in cauſam refectionis mutuam pecuniam cre-
didit, tametſi priorem tacitam ac priuilegiatam hy-
pothecam habeat, vxori poſtponitur; id quod latè con-
futatis aliorum erroribus defendit Salycetus *ad authent. Quo iure C. qui potio. in pign & ad l. interdum. ff. eodem* & Iaſon *ad l. creditor. ff. ſi certum petatur.* Et Anton. Neguſant. *in tractat. de pignor. ſecundo membro quintæ partis num. 16. verſic. 6. reſtringe.* Et
quod Angelus *ad d. §. fuerat* reſpondit, quemcunque pri-
uilegiatum tacitam hypothecam habentem, ſolo fiſco
excepto, in contractu, mulieri dotem repetenti poſt-
poni.

E contrario verò conſiderant alij, quod non tantùm
dos, pia cauſa, & Eccleſia æquiparantur, iiſdemque pri-
uilegijs, & prærogatiuis † gaudeant, *vt aiunt Ioannes Andreas) Ancharanus & Dominicus ad cap. 1. de reſtitutio in integ. lib. 6.*
3 per textum *in cap. donare ſit. qual. olim feud. alien. poter. Præſes Euer. in loco de dote ad piam cauſam. Tiraquellus de pia cauſa priuilegio* 140. verum etiam maior habetur ratio & fauor piæ cau-
ſæ quam mulieris, *vt not. idem Tiraquellus d. loco priuilegio 113. & 147.* Licet enim mulier intercedendo pro alio bene-
ficio Senatuſcō ſulti Velleiani tuta ſit, excipitur tamen,
ſi in fauorem piæ cauſæ fideiuſſit. *Roman. in auth. ſimiliter, in*

tertio ſpeciali contractuum C, ad legem Falcid. per l. dotare & l. penul. & vlt. C. ad Senatusconſultum Velleia. adeoque exiſtimant regulæ illi locum eſſe oportere, quod qui prior eſt tempore, potior eſt in iure. *d. c. qui prior.* Alexander enim dum *conſ. 184. lib. 6.* reſpondit, tacitam hypothecam vxoris, Eccleſię præferri, loquitur de contractu, cui & vxor & Eccleſia inſiſtit. Diximus verò *proximo capite*, Eccleſiam in bonis illius, qui eam pernicioſo, & ſcelerato conſilio diripit, diruit, vaſtat & expilat, iure quodam ſingulari, atque ex æquitate canonica tacitam hypothecam habere.

Et ſanè in poſteriorem illam ſententiam procliuior ſum, ſi vt dictum eſt, vel eo loco verſemur, quo nullus eſt vſus confiſcationis, vel ſi ante contractas nuptias atrox hoc & impium ſcelus admiſſum eſt, vt ſic nō ſit deterior conditio Eccleſiæ, quam eſſet prioris dotis, cui illa æquiparatur, ſi fortè is qui crimen admiſit, priorem aliam habuit vxorem. Etenim cum de duarum dotium reſtitutione † agitur, illius cōditio potior eſt, quæ tempore ante antecedit, *dicta l. aſſiduis verſ. exceptis.* Et cum adhuc ſub iudice lis ſit, ſententia Salyceti, eorumq; quos ille in ſuam opinionem de pręferentia creditoris in refectionem mutuantis pertraxit, vera ſit necne, vt quam plerique probant, plerique vero manifeſto textu *in §. his conſequens eſt, in auth. de æqual. dot. in verb. poſterior creditor,* improbant ac reijciunt, quod latius oſtendit Didacus *lib. 1. cap. 7. num. 4. variarum reſolu.* nullum certum, fixum & indubitatum argumentum inde conſtitui poteſt, & vt rectè monet Neguſantius *prædicto loco*, fauorabilior eſt cauſa Eccleſiæ, quam alicuius priuati huiuſmodi creditoris. Et ſicut in dubio † pro dote iudicandum eſt, ſiue de illius conſtitutione, ſiue de illius reſtitutione agatur, & tam in modo procedendi, quam in modo decidendi *d. l. in ambiguis. ff. de iure dot. Bartholus, & alij ad leg. primam. ff. ſolut. matr.* ita quoque in ambiguis pro Eccleſia alijſque pijs & fauorabilibus cauſis iudicandum eſſe reſpondit Decius *ad l. in ambiguis. verſ. & quod dicitur. ff. de reg. iuris.* Priuilegiatus verò contra eum qui ſimili priuilegio gaudet, iure

4

5

ſuo non vtitur. *l. verum. §. item quæritur. ff. de minor.* Et quod Iuſtinianus omnibus anterioribus creditoribus cauſam vxoris prætulit, ita accipi, & intelligi debet, vt eorum verborum generalitas ad iuris communis intellectum reſtringatur *l. Quæro. §. inter locatorem. ff. loca l. vt gradatim. §. 1. ff. de mun. & hon. l. 2. C. de nouel. a.* ſcilicet vt ea quæ alioqui pari ratione à iure excipiuntur, non cenſeantur eſſe cóprehenſa, *iuxta ea quæ fuſè notant, ad c. in generali. de regul. iuris, Ioan. Mon. & Philip. Franc.*

De prælatione fiſci nihil hoc loco attinet dicere. Nam vt delinquens, in bonis per confiſcationem iam Principi acquiſitis, ei amplius, aut delinquẽdo aut contrahendo præiudicare non poteſt, ita quoq; cauſa fiſci, Eccleſiæ quæ ante læſa ſeu expilata fuit, præiudiciũ aliquod non facit, eoque minus, quod paucis duntaxat caſi-
6 bus exceptis, fiſcus † ad bona delinquentis ante ſententiam latam ius non habet. *l. eius, qui delatorem. ff. de iure fiſci l. ex iudicorum. ff. de accuſat.* & pœnis, fiſcalibus creditores anteferri conſtat, *toto titul. C. pœnas. fiſcalib. credit. anteferr.* Eſtque certi & explorati iuris deciſio, quod fiſcus ad quem bo-
7 na damnati deuoluta ſunt, loco hæredis † habetur, *vt volunt Martinus de laud. in tract. de fiſco, quæſt. 86. & Matthias de Afflict. in tract. protom. §. 4.* adeoque damnum à delinquente illatum refundere debet, quatenus vires eorundem bonorum patiuntur. Igitur quod Anton. Neguſ. *d. loco in 4. memb. 2. part. numer. 115.* ait, fiſcum reliquis creditoribus ex delicto, inter quos Eccleſia hoc loco numerari: & reputari debet, præferri, ita demum verum eſt, ſi cæteri creditores non ad damni illati reparationem agant, vt hic facit Eccleſia, ſed ad pœnam, quæ etiam illis aduerſus delinquentem iure conceditur, vt in furto, rapina, & ſi-
8 milibus. Etenim † in cauſa oneroſa priuatus creditor, fiſco non niſi lucrum ambienti, & titulum lucratiuum prætendenti, omni iure præfertur. *Neguſ. d. loco, num. 118. & Iacobus de Beluiſ. ad l. 1. in fin. C. cad. toll.* multoque magis Eccleſia, quæ tot ſingularia & ſpecialia iura habet, & quæ non debet eſſe deterioris conditionis, quam priuatus, *vt ait Franc. Mingon. ad conſuet. Andegau. tit. des ſeigneurs ar. 61. n. 5.*

CAP.

CAP. VI.

Remiſſio, ſeu abolitio delicti à Principe impetrata, vtrum Eccleſiæ in iure quæſito præiudicet?

SVMMARIVM.

1 *Peccatum non dimittitur niſi reſtituatur ablatum.*
2 *Principis intentio præſumitur eſſe talis, qualis de iure eſſe debet.*
3 *Reſcripta Principis ſunt accipienda ſine alteri præiudicio.*
4 *Remiſſio homicidij præſupponit pacem offenſorum.*
5 *Princeps rem alterius quando auferre poſſit.*

QVOD ſi vero poſt admiſſum iſtiuſmodi delictum, is qui hoc damnum intulit, & impias ſuas manus rerum ſacrarum contrectatione fœdauit, ad meliorem mentem ac vitam reuerſus, & hoc tam dirũ ſcelus confeſſus, gratiam, abolitionem, & remiſſionem à Principe conſequatur, id quod fieri poſſe conſtat ex *titu. de pace Conſtant. in princ. in vſibus feud.* & etiam pro bono pacis ſubinde fieri videmus: nihilominus tamen, iuri & hypothecæ Eccleſię nullum inde pręiudicium generatur, neque in foro canonico ſeu conſcientiæ, quia peccatum † non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum, *c. peccatum de regul. iur.* neque etiam apud iudicem ſecularem: Nam cum mens ipſius Principis præſumatur † eſſe talis, qualis eſt legis, & ſicut de iure eſſe debet, *vt ait Bald. ad l. ex facto in 4. not. ff. de vulg. & pup. ſubſt.* ne inde iniuriarum naſcatur occaſio, vnde iura naſcuntur *l. Meminerint, C. vnde vi.* Lex autem, teſte Pomponio, id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non ſinit, *l. Id quod noſtrum. ff. de reg. iur.* & ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, aliquem non punit *c. ſine culpa de regul. iur. in 6.* benigna interpretatione receptum eſt,

quod ſicut reſcripta & priuilegia Principis alieno iuri
non præiudicant, *l.Nec auun.C.de emanc.lib.l.2. §.merito. & §.*
ſi quis à Principe.ff.ne quid in loco publico: ita quoque omnis re-
3 miſſio † ſeu indulgentia à Principe impetrata, ſine di-
minutione iuris alteri quæſiti facta fuiſſe intelligitur;
vt not. Andreas de Iſer. ad *c.1.§.preterea vaſallus num.90. tit.*
Quæ fuit prima cauſa. Aegidius Bell. *deciſ.743.* Bar. & Iaſon *ad*
l.Gallus.§.& quid ff.de lib.& poſth. Pariſ. *conſil.78.* Hieron. Gi-
gas *de crimi.læſæ maieſt.tit.de pœn.committit.crimen læ.ma. ca.20.*
Quo modo Panormit. *conſ.6.lib.2.* & Thomaſius *conſil.34.*
& Chaſſan. *ad conſtit.Burg.tit.de Iuſt.& iure. Rub. ſi aulcun com-*
met n.138.& n.190. ſcribunt, quod quando Princeps remit-
tit pœnam corporalem aut pecuniariam applicandam
fiſco, vel quando indulget homicidæ, ſemper in dubio
4 præſupponit † & includit pacem, ſeu reconciliationem
hæredum defuncti cum ſatisfactione, & pœnam pecu-
niariam applicandam parti, vt rectè dixerit Baldus, *ad l.*
venia.C.de in ius voc. quod reſcriptum in quo Princeps ius
partis læſæ remittit, eſſe nullum: Quod refert & ſequi-
tur Chaſſan. *conſ.27.col.2.* veluti contra intentionem Prin-
cipis & per importunitatem impetratum. *leg.1.C.de petit.*
5 *bon. ſubl.* Et licet † Princeps ſubinde, non quidem iure or-
dinario, ſed tantum de plenitudine ſuæ poteſtatis, & ex
vrgēte aliqua cauſa, poſſit rem alterius auferre *l.Ita ver-*
beratum.ff.de rei vend. in dubio tamen hoc facere non præ-
ſumitur, *ſecundum Thomaſ.conſil.35.num.10. & Andream de Iſer.*
tit.Quæ ſunt regalia, ad verbum Committentium: Et etiamſi aliud
vellet, ad reſtitutionem æſtimationis teneretur. *Decius*
ad d.l.Id quod noſtrum num.3. & hæc eius voluntas, ſubditis
eius prædicare poſſet, ſed Eccleſiæ, quæ in his ei
non ſubijcitur, non poſſet, *per ea quæ notant*
Felynus & alij ad cap.Quæ in Eccle-
ſiarum, de conſtitut.

(:)

CAP. VII.

An Magiſtratus, qui direptionem Eccleſiarum non impediuit, ad reparationem eiuſdem teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia quæ ex negligentia Prælati læſa eſt, contra eum agere poſſet.*
2 *Rectores piorum locorum negligentes puniuntur.*
3 *Regibus ſacramentorum defendendorum cura eſſe debet.*
4 *Conſentire videtur qui ad delicta conniuet.*
5 *Magiſtratus negligens quo pacto puniatur.*
6 *Zelus patrum contra eos qui templa & res ſacras violabant.*
7 *Metus & vis quomodo excuſet.*
8 *Impoſſibile neminem obliget.*
9 *Ciuitas quæ non poteſt reſiſtere hoſti, ex deditione in nullum crimen apud ſuum principem incidit.*
10 *Magiſtratus an potuit reſiſtere nec ne, pertinet ad officium boni viri diiudicare.*

VVLGATVM iuris axioma eſt, quod damnum aliena negligentia alteri datum, ab eo qui damni occaſionem dedit, reſarciri debet. *c. Fin. de in iniur. & damno dato.* Quod & in Prælato Eccleſiæ, & in eo qui iuriſdictioni præeſt, euidentibus exemplis paſſim apparet. Eccleſia enim † quæ ex negligẽtia Prælati læſa eſt, ipſum Prælatum negligentem conuenire poteſt. *gloſ. not. in c. placuit, in verbo pertineat, 16. quæſtion. 3.* Rectores † piorum locorum adminiſtrationem & curam negligentes, præter periculum excommunicationis, in quod incidunt, ad damni illati refuſionem obligati ſunt, *Clem. quia contingit, de relig. dom.* Et iudex qui illam iniuriam non vindicat, ad omne

damnum reſarciendum tenetur. *§. iudex in tit. de pace tenen. in vſib. feud.* Idem eſſe dico de iudice ſeu magiſtratu, qui delinquentibus non occurrit, & impuras ac ſacrilegas manus, ſanctuario Domini, ſacroſanctis Eccleſiæ ſacramentis, victorioſo & glorioſo Saluatoris noſtri ſigno, atq; venerabilib. ſanctorũ imaginibus, inferẽtibus non reſiſtit. [Si propterea, inquit Aug. perſecutor nõ fuit Nabuchodonoſor Rex, quia ſcelus in Samuelem cõmiſſum vindicauit iuſtiſſimè; quomodo vindicandũ eſt à Regib.
3 quod Chriſti † Sacramenta exufflantur.] *Si propterea 23. q. 5.* Et iterũ Greg. Pontifex *ad Gennadium patricium* ſcribens ait [Sicut excellẽtiam veſtrã, ex hoſtilib. bellis, in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere, ita oportet etiam inimicis Eccleſiæ eius omni viuacitate mentis & corporis obuiare] *cap. ſicut. 23. quæſt. 4.* Alioqui vero ad illud Eleutherij Pontificis memorabile dictum oculos conuertere oportet: [Negligere, cum poſſis perturbare
4 re peruerſos, nihil aliud eſt, quam † fauere, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare.] *c. negligere, 2. quæſt. 7.* Id quod olim quoque ſentiens Cicero *2. actione in Verrem,* & ipſum Verrem cum fana Deorum ſpoliaret, & eos qui ipſius conatus non repreſſerunt, pari loco habet. Et ſanè ſi iniuriam à proximo auertere tenemur, *c. quante, de ſent. excom. gloſ. in dict. c. negligere,* & ſi negligens ferre vicino opem petenti, vehementer culpandus eſt. *cap. dilectio de ſent. excom. lib. 6.* quantò magis magiſtratus, cuius officium eſt Eccleſiam defendere, & malis hominibus prouinciam purgare, hæreticorum conatibus virili animo obſiſtere, & a domo Dei iniuriam auertere debet? Et ſi † in alijs cauſis negligens,
5 pro qualitate & conditione cauſę, vel exilio, vel publicatione bonorum vel aliquot librarum mulcta, vel infamia punitur, *l. ſeruus, C. de vi publ. l. 1. C. de deſert. auth. vt neque miles:* vtique multo magis ad damni ſua culpa illati reſtitutionem obligatus eſt. De qua re plæraque obſeruat Tiraquellus *in tract. de temp. pœn. cauſa 44. & in præfat. n. 11. cum ſeq.* multaque Rebuffus *in præfatione ad l. vnicam, C. de ſen. quæ pro eo, quod int.* vbi tam iuris diuini, quam humani loca ad-

ea adducit, ex quibus intelligi poteſt, nihil aut verius aut æquius eſſe, quam vt is damni accepti reſtitutionem faciat, cuius culpa illatum eſt. Et ſane quæ indignitas, quantum crimen & ſcelus eſt, hoc in ſancta Dei Eccleſia Magiſtratum permittere, quod in priuatis ſuis ædibus ferre non vellet, armiſque & ſanguine vindicaret, eamque Chriſti contumeliam publicè admittere, quæ iuſto Dei iudicio ad ſubuerſionem multarum prouinciarum ſola ſufficeret? Et vtinam eiuſmodi magiſtratib. optare poſſem cum effectu, feruentem illum amorem † & zelum domus Dei atque Eccleſiæ, de quo Pſalm. 68. cecinit Dauid, quiq́, fortem illum Iudam Machabæum, Iudæorumq́; exercitum, aduerſus caſtra Nicanoris decertantem ita inflammauit, vt exiſtimarent maiorē ſibi curam eſſe oportere periclitantis templi, quam liberorum, *vt eſt Machab. li. 2. c. 15.* Vtinam haberent ſpiritum illum ſanctiſſimi Moyſis, qui vbi vidit vitulum, quem fecerant Iſraelitę, eundem arripuit, combuſſit vſq; ad puluerem, contriuit, in aquam ſparſit, potum ex eo ipſis dedit, iuſſitque vt poneret vir gladium ſuum ſuper femur ſuum, iretq́; & rediret per medium caſtrorum, atq; occideret vnuſquiſq; fratrem, & proximum ſuum feceruntq́; filij Leui iuxta ſermonem eius, cecideruntq́; in die illa quaſi viginti tria milia, & ait Moyſes: [Conſecraſtis hodie manus veſtras Domino, vnuſquiſq; in filio, & fratre ſuo, vt detur vobis benedictio.] *Exod. 32. ca.* Vtinā attenderent ad ſanctum illum & zeloſum furorē Phinees, pro honore & reuerentia Dei, quem 25. *ca. Nu.* tantopere laudauit, & ad iuſtitiā ei reputauit Dn̄s. Vtinam deniq́; perpenſo animi iudicio ſecū conſtituerent & examinarent, quam gratū ſit ſupremo numini, eiuſmodi ſacrilegos à ſacris aris deturbare, cū Saluator noſter Chriſtus, vendētes & ementes tantū, è domo patris ſui, tam ingenti zelo, & feruenti ſpiritu, etiam flagris adhibitis eiecerit. Et ſanè hoc nomine immortalē laudē ante paucos annos cōſecuta eſt. Vniuerſitas ac ciuitas Louan. quæ graſſantib. & inualeſcentib. vbiq; tēplorū depopulatorib. qui omnia ſacra cōculcabant & vaſtabant, armatis ſtudioſis ac ciui-

bus, eum terrorem cunctis iniecit, vt non ſolùm propria ſua templa, & ſacra illæſa cõſeruarit; verum etiam totum territorium vicinarum ciuitatum ita defenderit, vt nullus eiuſmodi hæreticorum quicquam in eo auſus fuerit attentare.

Igitur ſaltem in ſubſidium tenentur, ſi reſiſtere po-
7 tuerunt. Nam ſi non potuerunt,† iure excuſantur, & ſaltem in foro exteriori veniam merentur. *Anchar. conſil. 158. numer. 12.* Et enim, vt ait Vlpianus, culpa caret, qui ſcit & prohibere non poteſt, & nullum crimen patitur, qui non prohibet, quod prohibere nequit. *l. culpa & l. nullum crimen. ff. de reg. iur.* Ideoque neque ſeruus ex Senatuſconſulto Syllaniano, nec; vaſallus ex iure feudorum, neque miles ex lege militari, occiſo Domino, principe, ſeu præfecto, tenetur aliter, quam ſi ſuccurrere, impedireque potuit, nec fecit, *l. Si quis in graui in princ. ff. Ad Senatuſconſultum Syll. Andr. de Iſern. in titul. quib. mo. feud. amit. num. 4. l. omne*
8 *delictum. §. qui præpoſitum. ff. de re milit.* quia qui fecit † quod potuit, legem adimpleuit, *l. Si ideo. C. de his qui b. vt ind.* Poſſe autem dicimur id, quod ſine euidenti periculo fieri poteſt. *leg. Nepos Proculo. ff. de verb. ſignif.* Nam quemadmodum † ciuitas pro rebelli haberi non debet, quæ venit
9 contra iuramentum Regi ſuo præſtitum, ſeſeque ſubijcit Principi alicui potenti cum valido aliquo exercitu eam obſidente, cui ſi reſiſtere vellet, deſtrueretur, *vt ait Matthæus de Afflictis ad conſtit. regni, quæ incip. Dubitationem,* ſicut & ea ratione Panorm. ciuitates duas, ſcilicet Squinatum, & Conſtantiam, *conſ. 3. num. 5. lib. 2.* Philippus Decius *conſ. 690. num. 13.* Hieronymus Gratus *conſil. 5. & conſ. 51. libr. 1.* Illuſtrem Ducẽ Grauiniæ, Ioan. de Imola caſtrũ Duciæ, *conſ. 34.* contra communitatem de Imola defendit, multiſque exemplis confirmant Cotta, *in memorab. ſuis, incip. Imperator, vel Papa,* Aymo Crauet. *conſ. 6.* Baldus *conſ. 36. li. 3.* & Thomaſius Grammat. *conſil. 31. & conſil. 45.* ita quoq; non videtur imputandũ Magiſtratui, qui ſceleratis iſtiuſmodi Iconomachis, & ſacrilegis non reſtitit, cum non poſſit; cũ libera mente nõ fiat, quicquid illicito metu fit. *l. ſi volũs. C. de lib. cau.* nec debet quis dici perpetraſſe id, quod vel no-

vel nolens fecit, vel inuitus paſſus eſt, *Gloſſ. ad cap. Itane*
ad verbum putaueris, 32. q. 5. Et quidem potiſſimum, quando
præſidium & auxilium non expectatur, *vt ait Imol. d. conſ.*
34. verſ. At attenta potentia, Et qui ſic metu inducti ſunt, ni-
hil conferunt ſecundùm proprium motum, ſed potiùs
pati quàm agere videntur, *l. vim paſſa ff De adult. c. conſtat. 1.*
q. 1. c. Qui ex timore. de reg. iur. in antiq. facileque à Domino in-
dulgetur, per quod ſalus multorum procuratur. *l. prouin-*
ciarum. C. de ferijs. Et cùm magis ſit inſpector cordis quàm
operis Dominus, non tantùm attendenda ſunt, quę fiũt,
quantum, quo animo fiant. Id quod eleganti admodum
exemplo demonſtrat canon *in c. 1. 15. q. 8.* multaque ratio-
ne ſcandali euitandi, vitandiq; maioris mali permittit
lex, quæ alias non permitteret: *c. non poteſt, 23. q. 4. c. vt con-*
ſtitueretur, 50. diſt. gloſſ. ad cap. denique. ad verb. venia, 4. diſt. gra-
uiterque reſpondit Modeſtinus *ad l penul. ff. ad l. Cornel. de*
Sicar. à diſpoſitione iuris recedendum eſſe, ſi aliter tu-
multus ſedari non poſſit: & generaliter tradunt inter-
pretes, quod nulla Magiſtratui culpa imputari poteſt, ſi
diligentia illius nihil omninò profuiſſet, *Fely. ad c. 1. de*
offic. ordin. Hypol. conſ. 26. Paris de Puteo tract. de Syndicatu, ad ver-
bum negligentia, aut ſi (*vt conſ. 203. num. 7. ait Alciatus*) ſine ma-
ximo periculo contradicere non potuiſſet: quemad-
modum in ſimili videmus, quod huiuſmodi caſu eue-
niente, parcitur magiſtratui, qui ex iuſta cauſa ab exe-
cutione mandatorũ Principis aliquantiſper abſtiuuit,
cap cùm teneamur, & ibi Gloſſ. & Doctor. de præbend. Matthæus de
Afflict. ad conſtitut. incip. voluminis, nu. 7. rubr. 93. & ad conſtit. incip.
Officialib. in fin. & Chaſſanæus ad conſtit. Burgund. tit. de iuſtit. & iu-
re. §. vlt. nu. 21. Vtrum verò reſiſtere potuerit vel non po-
tuerit Magiſtratus, in æſtimatione iudicis eſſe puto, 19
iuxta notata per eundem Matt. de Afflict. ad d. conſtit. quæ incipit, dubi-
tationem. Neque enim facilè audiendos eſſe cenſeo, qui-
bus vis nulla facta, aut in præſentiarum comminari
cœpta eſt, & ſtulto quodam metu, ſancta Dei templa,
altariaque conuelli paſſi ſunt, & cùm infiniti eſſent, o-
mnia ſacra à paucis nebulonibus conculcari permiſe-
runt. Nam vt *epiſtola 7.* ſcribit B. ille Bernardus. [Hæc eſt

patientia omni digna impatientia, videre diſpergẽtem & ſequi;ſcandala dictantem audire & obſequi. Audire hominem ſuſurrantem, Deum non audire apertè reclamantem.] Sed de his loquor, qui ob verum præſenſque ac ineuitabile periculum, iuſtam habuerunt metuendi rationem. Quomodo Deogratias Epiſcopus Carthaginenſis, pro redimenda vita mitigandaque captiuitate Romanorum, *vt lib.1. perſecutionis Vvandalicæ ſcribit Victor*, vniuerſa aurea & argentea Eccleſiæ vaſa diſtraxit. Non multo aliter, quàm olim Ezechias Rex, qui ſcripturæ teſtimonio, in regibus Iuda ſimilem non habuit, numerauit Senacherib Regi Aſſyriorum trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri, vt è regno Iuda ſecederet, & propter euidentiſſimum periculum, in eam rem omne argentum domus Domini accepit, & valuas templi confregit, & laminas auri quas affixerat. *Vt eſt 4. Reg. 14. ca.* Sic & de ſanctiſſimo Pontifice Leone, *lib.5. rerum Romanarum* ſcribunt Paulus Diaconus & alij, quod cùm Genſericus validiſſimo exercitu Vvandalorum ac Maurorum, ad captiuandam Romam ex Africa veniſſet, & Magiſtratus Romanus indicaſſet, Vrbem præſidio vacuatam, in hoſtis poteſtate fore, nec pugnando poſſe defendi, idem B. Pontifex, in tanto periculo conſtitutus, extra portam Genſerico occurrit, & æquis honeſtiſque conditionibus nobiliſſimæ vrbis deditionem paciſci voluit: Sed à Barbaro & Arriano Rege, nihil aliud obtinere potuit, quàm vt abſtineretur à cæde, ſupplicijs, & igne. Itaque cætera tolerauit, tribus tantùm conditionib. in pactum deductis, vrbem nondum occupatam propter inſtantem calamitatem occupari permiſit, ac etiam tandem videre coactus eſt, paris conditionis ſacra cum prophanis, publica cum priuatis. De foro conſcientiæ autem hic non loquor, ſed de exteriore tantùm.

(∴)

CAP. VIII.

Ad reparationem Eccleſiæ an teneantur hi, qui tempore belli eam eiuſque turrim munierunt, ac pro ſua ſuarumque rerum defenſione deformarunt.

SVMMARIVM.

1 *Turras Eccleſiæ quando poſſunt muniri à ciuibus contra hoſtes.*

2 *Contributio ſit ab omnibus, quando nauis ob tempeſtatem exoneratur.*

3 *Incendio vrgente, an vicini teneantur ad reſtitutionem damni, quando illi ne ignis ad ſe permigret, domum vicini diruerunt.*

4 *Exercitu occupante vnius ruſtici prædium, eoq́ illud nimium onerante, & alia omittente, an vicini ad reparationem vel contributionem teneantur.*

5 *Ciuitas ſi cum hoſte paciſcitur cui reſiſtere non poteſt, an clerici contribuant.*

CONSTAT † tempore ſæuientis & ingruentis belli, laicos, qui ſe commodè aliter tueri non poſſunt, Eccleſiam Eccleſiæque turres munire, res ſuas in eas inferre, & imminentem hoſtium exercitum inde propellere atque propulſare poſſe, non tantùm ſecundùm leges ciuiles, vt aliquando tamen cenſuit *Bald. ad l. 2. C. de ſumma Tri.* ſed etiam iuxta canonicam permiſſionem, *Innoc. ad c. Cùm in Eccleſia, de Immun. Eccleſ.* propter bonum publicum & maioris mali euitationem, *Math. de Affl. ad conſtit. regni, quæ in c. In locis deman. inſi.* Et quidem potiſſimum ſi contra hæreticos & Turcas defenſio facienda eſt, *iuxta diſtinctionem Henrici de Bohic ad c. cum Eccleſia. De Eccl.* 1

ed.c.

ædif.& Ioan.de Turrecrem.ad c.Sanctorum.10.q.1.num.4.quem vi-de. Sed cum teſte Iulio Paulo, adiuuari nos, non decipi beneficio oportet. *l.In commodato. §.ſicut arcem ff.Commod.* æquiſſimum eſſe cenſeo, vt hi qui pro ſua & ſuorum defenſione, ita Eccleſiam eiuſque turres muniendo, formam eius immutarunt, aut deteriorem eam reddiderunt, vice verſa ad illius reparationem ſeu reſtaurationem teneantur; vt ſicut occaſionem damni dederunt, ita quoque damnum reponant; eoque magis, quod Eccleſia ſaluam fecit bonorum ad eos pertinẽtium cauſam, quæ alioqui in prædam hoſtibus facta forent. Nam & in ſi-
2 mili reſpondit Papinianus, quod ſi leuandæ †nauis gratia iactus mercium factus eſt, omnium contributione ſarcitur, quod pro omnibus datum fuit, *l.1.ff.ad l.Rhodiam de iactu.* Ad cuius reſponſi interpretationem notat Al-
3 beric. quod ſi vergente † incendio, vt progrediens flamma à vicinorum ædibus arceatur, domus mea deiecta ſit, ſalute eorum ædificijs quæſita, viritim domus meæ, ꝙ communem vtilitatem deiectę, æſtimationem mihi refundere debent, quod & Barth. probat *ad l.Si alium.§.eſt & alia.ff.Quod vi aut clam,* & ſimilem quæſtionem *ad l.de vſu.ff.de var.& extr.cognit.* proponens, eleganter per eandẽ
4 legem decidit, quod ſi †adueniente exercitu, potiſſima illius portio, in prædio vnius, & non in prędio alterius collocatur, quæ tamen per plura prædia diſtribui debuiſſet, omnes illius vicini contribuere tenentur, eaq; in re Gulielmum Bened. ſequacem habet *ad c. Rainutius, ad verbum domum, num.28.de teſtam.* Nec multum ei abſimile eſt, quod *conſ.22.lib.2.* de damno reb. coloni illato, obſeruat Corneus, & in magna conſideratione habet, cuius id cauſa factum fuit. Attamen quemadmodum cùm ciuitas damnum alicui in via publica factum, vel ex ſtatuto, vel ex mandato Principis, vel pro more regionis, reſarcire tenetur; ita quoque & is ciuis, qui cladem illam accepit, pro ſua quoque parte aut conferre, aut defalcare debet, *vt notat idem Bart.& alij ad l. Ab omnibus.§.2 ff.de lega.1.Speculat.in §.Nunc dicendum. verſ. quid ſi damnum. & Bald. ibi in addit.verſ.quod ſi vide:* & Eccleſia, cuius res & bona

bona hac ratione conſeruata ſunt, pro rata ſua tenetur. Id quoque eleganti reſponſo Anchorani probari poſſe puto, qui *conſ. 96. in c. quæſtione ſuper quo*, ait: quod ſi cum hoſte † potentiore ciuitatem obſidente ac formidabili, certa pecuniæ quantitate numerata, ſe ſuaque ab imminente periculo liberat ciuitas, etiam clerici & Eccleſia pro rata tenentur.

CAP. IX.

De conſuetudine, quæ onus reparationis Eccleſiæ ad laicos vel alios transfert.

SVMMARIVM.

1 *Parochiani an ex conſuetudine teneri poſſint ad oblationem.*
2 *Pontium refectio ad quos pertinet.*
3 *Conſuetudo probari debet.*
4 *Conſuetudo quomodo probetur.*
5 *Conſuetudo requirit actus conformes.*
6 *Conſuetudo non inducitur ex actu metu geſto.*
7 *Conſuetudo vicinorum locorum quando attenditur.*
8 *Rector Eccleſiæ ad quam curam teneatur in reparatione Eccleſiarum.*

POST hos, de quibus hactenus diximus, eos ad refectionem ſeu reparationem Eccleſiæ vocandos eſſe cenſeo, etiam ſi laici ſint & † parochiani, ad quos conſuetudo hoc onus tranſmittit. Sicut enim antiqua Eccleſiæ conſuetudo, quæ eſt, quod laici certis quibuſdam diebus ieiunare tenentur: quod exteris concionatoribus ad eorum Eccleſiam accedentibus alimenta miniſtrent: quod paſtoribus & rectoribus, pro opere & labore honorarium præſtent: & quod certo aliquo anni

tempore conſuetam aliquam oblationem faciant: ſeruare debent.*cap.conſuluit.De obſeru.ieiun.cap.ad Apoſtolicam, & ibi Fely.de Simon.Ioannes Franciſ.Ripa.titul.de lege & long. conſu. cap.14.in fin.* Ita quoque officio iudicis cogi & compelli poſſit.vt conſuetudinem illam reparandi Eccleſiam laceram ſeu ſpoliatam, eueniente occaſione inſequantur, *Panorm.Cardin.Anthor.Ioan.And.Hoſti. & alij ad c.1.de Eccleſ.ædif.Ripa,d.loco Steph.Cert.conſ.53.nume.4.lib.1.deciſ.capellæ. Tholoſ.penul.* eamque conſuetudinem etiam temporibus Longobardorum fuiſſe, ex eorum legibus *lib.3.ti.de epiſc. & cler.* conſtat, Verba enim earum ſunt hæc: [Vt Eccleſias baptiſmales ſeu oracula, qui eas à longo tempore reſtaurauerint, mox iterum reſtaurent.] Et iterũ paulò
2 poſt.[Vt de reſtauratione Eccleſię vel pontis †facienda, aut ſtrata reſtauranda, generaliter faciant homines, ſicut antiqua fuit conſuetudo.] Et cùm conſuetudo ſemel introducta non deſinat, licet ciuitas vel vniuerſitas aut per contagionem & vim peſtis, aut per belli calamitatem ad paucos homines redigitur.*cap. im verò & ibi Prepoſitus num.4.6.diſt.* certè non eximuntur hoc onere incolæ numero eorum diminuto; ſed an ex parte aliqua ſubleuentur, paulò inferiùs dicemus.

Quoniam verò conſuetudo eiuſmodi in facto conſi-
3 ſtit, vtiq; ab eo, qui illam allegat, probari †debet, *vt notatur per gloſſ.ad l.1.in verbo, probatis, & ibi Bald.in 1.not.C. Quæ ſit lõga conſ. & Bar.ad l.2.q.27.in fi.eo.ti. Alex.conſ.67.li.7.* Tametſi.n.iudex ex officio ſe poſſit informare de conſuetudine, quę ordinẽ iudicij reſpicit, & in qua de modico prę iudicio agitur, *vt ait Bald.ad l.filiumfam.§.veterani. col.2.ff.de Procur.* conſuetudo tamen quæ ad cauſæ deciſionem pertinet, quæq; maioris momenti eſt, pleniorẽ probationẽ requirit.*Bar.ad d.l.de quib.in 4.principali.ff.de legib.Soc.conſ.39. lib.4.Dec.conſ.402.n.12.* Et id quidẽ † vel per inſtrumenta, quorũ vſus ex antiquo apparet, *l.vetuſtiſſimã, C.de iure dom. imper.Socy.conſ.94.lib.1.Curt.iun.conſ.106.Bal.conſ.38.lib.3. Ioan. Neuiſ. conſ.9.n.29. & Dec.conſ.404.* vel per teſtes, qui deponant de viſu actus, cuius conſuetudo allegatur de actuũ frequẽtia, & tẽporis diuturnitate, videlicet, tales actus

factos

factos fuiſſe ita & taliter, quod appareat interueniſſe tacitum cōſenſum populi, vel maioris partis eiuſdem, *vt eleganter decidit Cynus ad d. l. 2. col. 12. verſ. Sed quaero quid deponant. Et Decius d. conſ. 402. nu. 34.* Id quod de hac ipſa noſtra conſuetudine reparandi Eccleſiam, *praed. loco, n. 5.* ſentiēs Ripa, ait requiri, quod popul⁹ varijs actib. reparationis vſus fuerit, ex quib. cōſuetudo eiuſmodi cauſari poſſit, etenim ex vno actu eam nō induci, nihilq́; in contrariū vrgere, quod dicitur *in c. cum de beneficio. de praeb. in 6.* ex vnico actu cauſam ſucceſſiuā habente, cōſuetudinē induci poſſe: quia non de ipſo opere agimus, quod cauſam permanentē habet, ſed de impēſa operis, quae momentaneā cauſam continet. Ac deinde verò, vt ex vnico actu dicatur inducta conſuetudo, neceſſe eſt, vt actus ille effectū ſortiatur. *Panor. in c. fin. de conſue.* At cùm populus contendit expenſas repetere, actus reparationis effectum non habet, ſic vt qui à ſe hoc onus excutere, & in plebem transferre ſtudet, ex alijs actibus curſuque temporis praecedente conſuetudinem illam inductā eſſe, probare tenetur, ſiue id tempus ſit decem annorum, quod ad inducendam conſuetudinem, quae eſt praeter ius, ſicut eſt iſta, ſufficit, *Panor. in d. c. fi. nu. 11. Gloſſ. Ange. & Iaſ. in d. l. quibus. Ioan. de Amic. conſ. 8. Pariſ. conſ. 13. & conſ. 25. li. 1. Rolan. à Valle conſ. 5. n. 37.* ſiue aliud lōgius & prolixius, in quo variae iſtiuſmodi reparationes occurrunt, Variae, inquam, hoc eſt multiplices & repetitae, non omninò difformes. Conſtat enim cōſuetudinē† formaliter articulandā & probandam eſſe. *Oldra conſ. 24. Faber ad §. ex non ſcripto: Inſt. de iure nat. Alex. conſ. 6. li. 1. gl. ad c. 1. de praeſcr. in 6.* Addit praeterea *d. loco Ripa num. 2.* quod ad hoc vt ex vſu populi praeſens iſta cōſuetudo inducatur, inter caetera requiritur, quod populus fuit in tali vſu, animo cōſuetudinem inducendi: Nam cum tacito populi conſenſu naſcatur, *d. l. de quibus,* non poteſt illa conſtitui, vbi animus à quo conſenſus dependet, deeſt, *l. conſenſu. ff. de act. & oblig. l. Si per errorem, ff. de iuriſdict. omn. iudicum.* Cenſebitur verò animum inducendi conſuetudinem non habuiſſe, ſi conſiderata illius negligentia, ad quem onus refectionis perti-

pertinet, eum prius ad reparationem illam faciendam interpellauit, & admonuit. Etenim hoc illius factum omnem donationis præſumptionem excludit & auertit, *l. Neſ. unius ff. de negot. geſt. l. qui aliena §. fin. ff. de acquiren. hæred.*

Pari quoque ratione, etiam ex diuerſis actibus reparationis, conſuetudinem non eſſe inductam dicam, ſi
6 incolæ & parochiani, vel minis † & metu ſuperioris, vel falſa & doloſa perſuaſione, & ad refectionem Eccleſiæ inducti ſint, aut ſi particulares tantùm & priuatæ nonnullæ perſonæ id fecerunt. Etenim cõſuetudo, quæ violentum initium habet, iure improbatur, *vt latè notat Pariſ. d. conſ. 25. lib. 1. & conſ. 27. eo. lib.* & dolo inductus ad aliquid faciendum, exceptione ſeu allegatione conſuetudinis non vrgetur, *idem Pariſius conſ. 25. num. 31. lib. 4.* non magis, quàm ſi conſtare poſſet, quod multis annis, liberali animo, ex pietate, & zelo religionis, non etiam intentione introducendæ conſuetudinis, quis reparaſſet, *iuxta ea quæ notat Marianus Socynus nepos conſil. 98. lib. 3.* & quod à priuatis quibuſdam hominibus factum eſt, communitati ſeu vniuerſitati præiudicium non facit, ſecundùm eundem ibi. *Et latè Iaſon conſil. 40. lib. 4.*

7 Quid † igitur, ſi in loco quo Eccleſia iſta ſita eſt, conſuetudo iſtiuſmodi non reperitur, ſed in omnibus vicinis Eccleſijs & locis? Quid item ſi diuerſæ in eodem loco conſuetudines probentur? Sanè poſteriore caſu in ré dubia ſtabitur conſuetudini, quæ iuri communi conformis eſt, aut certè ipſis legibus canonicis locis eſt, ſi ab his vtraque diſſentiat, *ſecundùm Decium conſil. 11. & conſ. 129. & Ioann. de Neuiſ. d. loco, & conſ. 28. nume. 2.* Priore verò caſu, ſicut conſuetudo vniuerſalis territorij, ad omnia loca eiuſdem territorij, in quibus nunquam fuit obſeruata, extenditur, & in quibus particularis alia conſuetudo eſſe non probatur, *tatud. de decim. l. venditor. ff. commu. præd. Oldrad. conſ. 267. Panor. conſ. 71. lib. 2.* quod & de conſuetudine prouinciæ, diœceſis & ciuitatis, *d. conſ. 25. num. 38. lib. 4.* reſpondit Pariſ. ita quoque exiſtimo eam in hoc loco ſeruandam eſſe, quæ & in tota diœceſi, prouincia, ciui-

ciuitate metropolitana, ac in locis vicinis communis eſt. At ſi vero conſuetudo dioeceſis iuri communi conformis ſit, ea vero quæ in vicinis locis ſeu Eccleſijs frequentatur, diuerſa: verius eſſe puto, non vicinarum illarum Eccleſiarum, ſed generalem cõſuetudinem Dioeceſanam ſpectandam eſſe, & quidem potiſſimum, ſi hæc de qua quæritur Eccleſia, vicinis illis annexa nõ ſit, *Doct. ad cap. fin. Archid. & ad cap. ſuper eo, de cenſib.* quod & Caſtren. *conſil. 310. incip. in inſtrumento dotali lib. 1.* & Oldradus *conſ. 244.* & Deci. *conſil. 389.* & Aymo *de antiq. temp. part. 4. num. 52. cum ſeq.* voluiſſe videntur, Apertius verò Henric. Bohic. *ad ca. cum olim, de conſuet.* dum ait, quod ad vicinorum locorum conſuetudinem à iure difformem non reſpicimus, quando conſuetudo generalis dioeceſis ſeu prouinciæ contraria apparet, *ca. de his. 12. diſtinct.* quaſi turpis ſit pars, quæ ſuo non congruit vniuerſo, *c. quæ contra mores. 8. diſtinctione.*

Quamuis verò de conſuetudine parochiani ad reparationem Eccleſiæ teneantur, credo tamen, quod Rector† Eccleſię nihilominus hac in parte debet ſuam ſollicitudinem impartiri. Licet enim per conſuetudinem exoneretur à ſumptibus præſtandis, nõ tamen eximitur à cura & ſollicitudine impendenda. *arg. leg. Si domus. ff. de ſeruit. vrb. prædiorum,* eoque magis, quod ipſius intereſt, non tantùm propter decorem Eccleſiæ, verum etiam quia epiſcopo, ſi opus eſt, de eiuſmodi reparatione rationem reddere debet, *cap. 1. 11. quæſtion. 3.* Audiet igitur rationes refectionum factarum, itemque & legatorum ad vſum Fabricæ relictorum, dabitque operam, ne quid in his deſit. *Ita in ſpecie decidit Ioannes de Athon. ad cap. improbam, in gloſ. magna, in verbo, Ad hoc tenentur. tit. de domib. Eccleſ. ad conſtitutiones legit. regionis Anglicæ*

CAP. X.

Populo ad refectionem Eccleſiæ obligato, vnde ſumptus præſtari debeat.

SVMMARIVM.

1 Parochiani quomodo contribuant ad reparationem Eccleſiæ.
2 Collecta quomodo imponatur.
3 Taxatores collectarum quales eſſe oporteat.
4 Taxatores iniqui qua ratione puniantur.
5 Appellare licet ab iniqua taxatione.
6 Domicilij tranſlatio an liberet à ſolutione collectæ, aut à reparatione.

QVANDO cõſuetudo loci legitimè introducta & probata, onus reparationis Eccleſiæ in plebẽ reijcit, cenſet Ioannes de Aton. *ad conſtitutionem, quæ incipit Improbam, ad verbum, ad hoc tenentur, tit. de domib. Eccleſ. ad*
1 *conſtit. Anglic.* quod vnuſquiſque † parochianus tenetur ad hoc iuxta portionem agri, quem intra ipſam parochiam poſſidet, & iuxta numerum animalium quæ ibidem nutrit. *arg. l. vlt. C. de immu. nem. conced. lib. 10. & l. penu. t. C. de omni agro. deſerto,* quaſi hoc onus perſonis ibidem habitantibus, Eccleſia vtentibus, & ſacramenta ſua ibidem accipientibus, pro modo & ratione rerum ſuarum imponatur, & vt ait Iaſ. *ad l. placet. C. de ſacroſ. Eccleſ.* ſecundum quod quis eſt æſtimatus in libris cõmunitatis, ita taxa-
2 tur: appellaturque tunc propriè collecta, † vt quæ non habet certam & limitatam formam, ſed cuilibet ſecundum patrimonium & occurrentes neceſſitatès imponi ſolet per magiſtratum loci, aut per eorum deputatos, quos diſcuſſores, æſtimatores, ſeu peræquatores, leges vocant,

vocant, *l. peræquatores. C. de cenſib. lib. 11. & rub. C. de diſcuſ. lib. 10.* quouſque, vt ait Rolan. à Valle *conſ. 66. n. 54.* homines bonæ & timoratæ conſcientiæ eſſe oportet, qui nulla amicorum ſeu cognatorũ affectione ducti, vel gratiam vel iniuſtitiam faciant, ſemperque cogitent cauendum eſſe, ne onus quod debet eſſe multorum, pauci ferant alijs ſubleuati. *Bal. conſ. 410. lib. 5. per l. actores. C. de exact. trib. libr. 10.* neuè pauperibus, quorum nota paupertas eſt, moleſtiores fiant, *ſecundum Lucam de Penna ad l. 2. C. de quib muner. nemini, &c. & Ioan. de Platea ad l. omnes 1. C. de annonis* intelligentes etiam hoc periculum ſibi imminere, vt ſi iniquum taxaſſe, & iniuſtitiam commiſiſſe deprehenſi ſint, omni honore priuentur, compellanturq; ad ſoluendum illud totum, quod ſua iniqua ſententia aſcripſerunt, *l. 1. & ibi Ad. C. de diſcuſſor. Lucas de Penna ad l. fin. C. de anno, & Rolandus à Valle loco præallegato.* Hi verò, qui ſe ab his grauatos eſſe conqueruntur, † ſi à criminali iſtiuſmodi accuſatione abſtinere, & iniquos iſtiuſmodi diſcuſſores, ad infamiam, eiuſque quod iniquè taxatum eſt, ſolutionem non adigere, ſed ciuilius agere malint, vtique datur ijs querela infra annum, poſt quem non audiuntur, minoribus & Reipub. cauſa abſentibus exceptis, *l. Qui grauatos. C. de cenſib.* aut niſi alio deinde tempore nimium grauentur. Etenim in his quæ ſucceſſiuum grauamen continent, quoties id de nouo emergit ac naſcitur, præteriti temporis ſolutio aut præſtatio non præiudicat. *l. 1. & 2. & ibi Dd. C. de his qui ſponte mun. lib. 10. Alex. conſ. 33. li. 5. Ludou. Gozad. conſ. 23. Dd. ad. c. cum acceſſiſſet, De conſtit.* 3 4 5

Sed tamen hęc ita, niſi aliquis dictorum parochianorum, ante impoſitam iſtiuſmodi collectam alio domicilium tranſtuliſſe probetur. Nam ſicut non tenetur ad collectam impoſitam in villa ad quam vadit, *l. incola. 2. ff. de mun. l. prouidẽdum. C. de decur. l. 1. C. Vt nullus ex vicar.* ita quoque non tenetur ad eam, quę impoſita eſt vbi habitauit, poſteaquam diſceſſit, *d. l. incola, & l. 2. eod. tit. l. 1.* vbi etiam id expreſſe decidit Ioan. de Platea. *C. de incol. libr. 10.* Quo loco ſimiliter decidit, quid iuris ſit, ſi inter villam à qua receſſit, & inter eam ad quam domicilium tranſtulit,

hæc quæſtio moueatur: vtrū ante impoſitam collectam fuerit domicilium, nec ne, quem vide.

CAP. XI.

An forenſibus ratione bonorum quæ in loco poſſident, collecta pro reparatione Eccleſiæ imponi poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Prædia regulantur ſecundum conſuetudinem loci.*
2 *Prædia an ſint tacite obligata pro Collectis.*
3 *Forenſes an teneantur ad reparationem pontium, murorum, & Eccleſiarum.*
4 *Onus reparandi Eccleſiam an ſit perſonale an reale?*
5 *Forenſes an teneantur ad reparationem campanarum.*
6 *Forenſes an per ſtatutum aut priuilegium ad collectam vrgeri poſſint.*

CVM autem pro modo & facultate bonorum, ad reparandam Chriſti Eccleſiam ſubditis onus imponatur, vt *proximo capite* dictum eſt, dubitatum fuiſſe memini, an forenſes qui in parochia, cuius Eccleſia refectione eget, fundos & prędia poſſident, in contributionem vocari, aut collectis iſtiuſmodi grauari poſſint?
1 Et ſanè rationem dubitandi facit, quod prædia † eorum in alieno territorio ſita, conditiones & naturam eiuſdem ſortiuntur *l. pupillus. §. territorium, & ibid. ff. de verb. ſignif.* Et quod prædia † non ſolùm ciuium & incolarum,
2 verum etiam vniuerſaliter omnia exiſtentia in territorio, ſunt tacitè hypothecata pro collectis pro munere patrimoniali, ac vrgente publica neceſſitate, imponendis. *l. e. 1. & 2. & ibi Bald. C. in quibus cauſ. pign. tac. contr. Alber. in l. Idem Iulian. §. hæres. ff. de leg. 1. i. reſcr. §. fin. ff. de muner.* Et ſi ciuitates

tates quædam habent prærogatiuam, vt hi qui poſſident in ſuo territorio prædia, certum quid frumenti præſtare debeant in ſingulos annos. *l. fin. §. preterea. De muner.* igitur in contrarium eſt ius commune, Vt recte dixerit Panorm. *ad cap. Non minus, de immunit. Eccleſ. & conſ.* 38. quod Forenſes † ad reſtaurationem murorum, viarum, pontium, 3
& aggerum tenentur. Quod & Alexand. *conſ. 70. libr. 2.* & Corneus *conſ. 209. lib. 4.* probat.

Quibus tamen non obſtantibus exiſtimo contrarium eſſe verum, quia hoc onus † non eſt onus mere reale, ſed 4
mixtum; & imponitur perſonis principaliter, licet fiat taxatio reſpectu rerum. *Gloſſa & Bart. ad d. l. reſcripto. §. fin.* Ideoque cum perſona forenſis, neque ratione domicilij, neq; reſpectu originis, Magiſtratui dicti loci ſubiecta ſit, vtique collecta ei imponi non poteſt. *Bart. in l. 1. C. de mulier. & in quo loco, & in l. libertus. §. ſola. ff. Ad municip. Decius conſ. 385. Boerius deciſ. 260. num. 11.* eoque minus, quod hoc onus nō habet certam & determinatam præſtationem; ſed imponitur per accidens, varioque modo, ſecundum curſum temporis, & euentum rei, aliquando plus, aliquando minus, ita vt recte extraordinarij muneris appellatione contineatur, *vt notat Iaſon ad d. l. placet, & Aretin. conſ. 132.* quod munus ad forenſes non pertinet. *Bart. in d. §. ſola. Socynus conſ. 129. lib. 1.* maximè cum prædicta Eccleſia in exhibitione Sacramentorum, celebratione Miſſæ, concionibus, rebuſque ſacris, non magis illis ſeruiat, quàm quibuſcunque exteris & peregrinis illic tranſeuntibus, & fortuito aliquo caſu rem ſacram audientibus, & ad Eccleſiam deuotionis cauſa accedentibus, Id quod pluribus verbis explicant Ioan. de Platea & Rebuff. *in l. Cum neque. C. De incol.* Argumenta verò quæ ex aduerſo proponuntur, & dubitationem facere vidētur, locum habent, quādo onus principaliter imponitur rebus & ad earum vel reparationem, vel tuitionem, vel defenſionem, Nam eo caſu, ſicut Forēſes ex eiuſmodi reparatione, & commoditatem & vtilitatem percipiunt, & in reb. ſuis defenduntur, ita quoque æquum eſt, vt & onus eiuſmodi ferant. *cap. ſecundum naturam. De reg. iur. lib. 6. l. vnica. C. de cod.*

*tollend.*Et ita præſentem quæſtionem in terminis decidit Stephanus Bertrandi *conſ.53.incip.ex themate num.5.lib.1.* Dicens non fuiſſe bene conſultum Vaſionenſibus, qui contra Forenſes hoc attentarant, etiamſi de reparatione cãpanarum tantum agere voluiſſent, quarum tamen pulſu, tempeſtates & fulgura ab eorum prædijs arcerentur. Et rurſum idem Bertran. apertiſſime de reparatione Eccleſiæ loquens, *conſ.126.in fin.eod.lib.1.*

Communiter tamen hæc concluſio, quod forenſibus collecta imponi non poteſt, reſtringitur primò, quòd ſicut de iure ad onera perſonalia non tenentur, niſi conſuetudo ſit in contrarium, *vt not. Bar. per illum textum in l.1. C. de auro Coron. Decius conſ.285. Curtius iun. conſil.60. Socynus iun. conſil.49.num.26.lib.1.* ita quoque conſuetudine induci poteſt, vt ratione bonorum collectam ferant, cuiuſmodi conſuetudinem communiter per Italiam obſeruari, reſpondent Alexand. *conſil.52.lib.5.* Bald. *in l.etiam.C.de execut. rei iud.* Iaſ. *conſil.83.lib.3.* Aretin. *conſil.32.* Aymo *conſil.111.* Roland. *conſil.32.in princ.* Bellonus *conſ.12.* quo loco exiſtimat, etiam tempus decennij ad introducendam iſtiuſmodi conſuetudinem ſufficere, quod & multis modis aduerſus alios *conſ.25.num.58.* ſequitur Pariſius, & quidem ſi ſimilis ſit cõſuetudo in vicinis locis, & ſi tot actus interceſſerint ex quibus tacito populi conſenſu conſuetudinem introductam eſſe appareat: nam alioqui longioris temporis lapſus foret neceſſarius, *ſecundum Antonium Nattam conſil.447.* Secundò ſicut conſuetudo eiuſmodi valet,
6 ita etiam & ſtatutum, † ſi modo prædia forenſium tributaria facta ſunt, aut ſi populus ille qui ſtatuit, ſuperiorem non cognoſcat, *ſecundum eundem Nattam ibid. & Carolum Ruinum conſ.111. lib.5.* aut ſi longi temporis lapſu corroboretur, Pariſ. *d.conſ.25.num.77.cum ſeq.* Quo loco *num.52. & alijs multis* demonſtrat, etiam ex priuilegio à Principe impetrando fieri poſſe, vt forenſes ratione bonorum ad collectam teneantur, eaque in re Laurent. Syluanum *conſil.73.lib.2.* Curtium iuniorem *d.conſ.60.num.8.* Ioannem de Neuiz. *conſil.66.* Nattam *d. loco,* & alios multos ſecum conſentientes habet, *per leg.munerum. §.patrimoniorum & §.*

præterea

præterea de muner. & hon. Quod ſane priuilegium non videbitur eſſe iniquũ, ſi reipſa appareat incolas eſſe pauperrimos, ſic vt ex eorum collatione, fructibuſque Eccleſiæ ac clericorum, reparationem fieri non poſſe conſtet.

CAP. XII.

Parochia ſi diuidatur, quis antiquam Eccleſiam reparare tenetur.

SVMMARIVM.

1 *Parochia an poſſit diuidi.*
2 *Eccleſia filialis an teneatur ad reparationem matricis.*
3 *Eccleſia diuiſa ſuo iure proprio vtitur.*
4 *Acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis.*

ECCLESIAS parochiales, ex legitimis & in iure fundatis rationibus ac cauſis, ſubinde diuidi † poſſe conſtat, *cap. vacante, de Præb.* Sed an parochia legitime diuiſa † nouæ Eccleſiæ parochiani, ad antiquæ matricis Eccleſiæ refectionem conferre debeant nec ne, diſputari poteſt. Sed hanc quæſtionem in loco ſuperius citato tractans Ioannes de Aron, exiſtimat non teneri, tum quod iniquum foret reparatione duarum Eccleſiarũ eos grauari, & duplici onere affici, *arg. l. Si ead. ff. De oſſeſſor, & leg. In nomine. C. de off. præf. præt. Aphricæ*, tum quia poſt diuiſionem huiuſmodi factam, ſunt duæ parochiæ omnino diſtinctæ, † *c. præcipimus. §. ficut dudũ. 16. quæſt. 1.* & noua Eccleſia, à veteri, nomine, honore, & onere eximitur, *arg. l. à nullo. C. de Ferijs*, nulla habita ratione, quod per eã diuiſionem veteri Eccleſiæ præiudicatur, cuius conſenſus propter authoritatem ſedis Apoſtolicæ, non requiritur.

At ſi à matrice Eccleſia, per diuiſionem capella duntaxat extracta eſt, ſic vt nihilominus incolę ipſius rema-

neant parochiani Eccleſiæ matricis: alio iure vtimur, *c. plures autem,16.quæſt.1.* quia licet ijs fauorabiliter indultum ſit, vt propter maiorem commoditatem in nouailla capella ſacramenta ſua percipere poſſint: ab onere tamen matricis Eccleſiæ non ideo ſunt exempti, *arg. l. Si domus, ff. de ſeruit. vrb. præd. l. 1. §. Si duo, ff. Quorum legat.* inducet q;
4 capella veluti dependens & acceſſoria† natura ſui principalis, & illius conditiones ac conſuetudinem ſequetur, *iuxta ea quæ notantur in capit. ſuper eo, de præb. in 6.* Et quamuis parochiani hoc caſu duplicis reparationis onera ſuſtineant, tamen cogitare debent, quod hoc euenit vel ex ſua propria, vel ex prædeceſſorum ſuorum voluntaria impetratione capellæ, ad priuatam ſuam commoditatem. *arg. l. Fideiuſſor. §. Si neceſſaria, ff. Qui ſatiſd. cogantur.*

CAP. XIII.

De ſtatutis & ordinationibus inferiorum Conciliorum, circa reparationem & intertentionem Eccleſiæ, nauis ſeu cancelli eiuſdem, ac aliorum ornamentorum.

SVMMARIVM.

1. *Cancelli quid ſint.*
2. *Verba ſunt accipienda ſecundum communem vſum loquendi.*
3. *Nauis Eccleſiæ quid ſit.*
4. *Campanæ quot eſſe debeant in Eccleſia.*
5. *Ornamenta Eccleſiæ an debeant dari multiplicia.*
6. *Ornamenta an debeant refici, & dari pretioſa.*
7. *Veſtimenta & vaſa Eccleſiæ debent eſſe munda.*

PANORMITANVS *ad cap. 1. numer. 3. de Eccleſ. ædif.* primum locum poſt conſuetudinem, de qua hactenus diximus,

ximus, tribuit ſpecialibus ſtatutis & diſpoſitionibus, circa reparationem Eccleſiarum factis, cuiuſmodi ſanè in his noſtris regionibus ſunt plurimæ, vt ex ſtatutis aut concordatis Conciliorum Tongrenſis, S.Trudonis, Eccleſiæ Leodienſis, Geldonienſis, ac aliorum euidenter apparet, in quibus ſubinde reparatio nauis, exhibitioque calicis, antiphonarij, Gradualis, Miſſalis, Pſalterij, caſulæ, Dalmaticæ, Frontalis, campanæ, aliorumque ornamentorum, ad eum qui decimas percipit, refectio vero cancellorum appendicumq; & aliorum, ad plebem ſeu parochianos reijcitur, quod & ex conuentione ac compoſitione inter populum ac prælatum inita, factum fuiſſe memini. Quæ ratio eſt, vt de his quoq;, de quibus magnas lites natas eſſe ſcio, aliquid dicendum eſſe arbitrer.

Ad cancellos † quod attinet, ſunt qui exiſtimant, eorum appellatione non niſi extremas chori partes contineri. Sunt etiam qui chorum ipſum comprehendi volunt, ideo quod ex colloquio Ambroſij Epiſcopi, atque Theodoſij Imperatoris, *de quo ſcribit Theodoretus, Eccleſ. hiſtoriæ libr. 5. cap. 9.* Nicephorus *libr. 12. cap. 41. & in tripart. hiſtoria tom. 2. lib. 9. cap. 30.* intelligimus, eundem beatum Ambroſium prædictum Theodoſio Magno iuſſiſſe, vt extra cancellos iret: Id quod eo ſenſu accipiunt, quaſi extra chorum eum ire præcepiſſet. Sed ad eam interpretationem, ſi non firmiora & ſolidiora arguméta mihi adferantur, accedere non poſſum. Nam cum verba † obſcura & ambigua intelligi debeant ſecũdum communem vſum loquendi, etiam ſi propria ſignificatio repugnet, & cum ad habendum intellectum cuiuſcunque diſpoſitionis, ſic capienda ſunt, prout vulgus ea intelligit, & accipit, *c. ex literis 1. de ſponſal. l. Librorum. §. quod tamen. ff. de legat. 3. l. Labeo. ff. de ſuppell. leg.* etiamſi agatur de interpretatione ſcripturæ diuinæ. *ca. Maiores. De Baptiſmo.* de quo plurima congerit Nicolaus Euer. *in loco ab opinione vulgi:* non video qua ratione cancelli appellatione aliud accipiamus, quàm id quod chorum & ſacerdotes à plebe atque poſteriore parte templi diſtinguit, quodque vulgari atque vſitato

noſtro idiomate, Traillien vocatur, non quidem abſurde & improprie, ſed proprijſſime: quandoquidem, *teſte Cælio Rodigino antiquarum lectionum lib. 5. cap. vltim.* veteres per cancellos intelligebant non ipſum locum, qui circumſeptus erat, ſed aut valuas, aut ſtationum ianuas, aut firmiora quædam ſepimenta, ſeu interualla ſcenica, & ſepta. Id quod euidenter quoque *tam in libro de oratore, quam in oratione pro Quintio* oſtendit Cicero, dum vno loco ait: [quaſi certarum rerum Forenſibus cancellis circumſcripta ſcientia.] Et alio lôco: [Si extra hos cancellos egrediar, quos ipſe mihi circundedi.] Et quamuis fieri poſſit, quod ſanctus ille Ambroſius, prædictum Theodoſium Magnum, & extra chorum & extra cancellos eius recedere mandauerit, non tamen ideo ſequitur, chorum & cancellos idem eſſe, non magis quam idem ſunt, Eccleſia ipſa interior & valuæ templi, aut domus aliqua & porticus ſeu aditus ad eandem. Intra cancellos eſſe non poterat, qui in choro eſſe non poterat. Sed vt chorus à poſteriore templi parte diſtingueretur, cãcelli efficiebant, id quod etiam ſenſiſſe video inſignem Doctorem, tametſi rarum & paucis notum, Guillermum Lyndevvod. *ad prouinciale ſeu conſtitutiones Angliæ, in c. Archidiaconi, ad verbum, cancelli, tit. de offic. Archidiac.* dum ait, quod cancellus eſt interſtitium, quod claudit chorum à naui Eccleſiæ. Si quam tamen aliam interpretationem dedit conſuetudo, quod hactenus nondum cognoſcere potuimus, ſentio minimè ab ea recedendum eſſe, *vt l. minimè. & l. Si de interpretatione. ff. De Legib.*

8 Ex quo etiam intelligimus, nauim† Eccleſię, eam corporis Eccleſiæ partem eſſe, quæ extra cancellum eſt, & in qua parochiani ſedent, quod & dictus Guillermus *ibi ad verbum Fabricam, & ad cap. 2. ad verbum, nauis Eccleſiæ tit. de Eccleſ. ædific.* expreſſe notat. Et non totam quidem illam partem nauem Eccleſiæ appellamus, quæ extra cancellum eſt, ſed eam tantum, quæ in medio templi; columnis, parietibus, feneſtris, & tecto conſtat ac ſuſtinetur, ſic vt appellatione nauis, appendices & capellæ Eccleſiarum, in quibus malo & improbato exemplo pleri-

que

que ambulare ſolent, non contineantur, etiamſi vno eodemque tempore ac opere, naui Eccleſiæ adiungantur, ipſaque nauis ſine his non aliter, quam auis ſine alis conſtare queat. Id quod nuper, ex informatione, quam in cauſa ſuper ea re controuerſa accepi, & in qua deinde ſententiam dictaui, conſuetudine & antiqua interpretatione receptum eſſe pleniſſimè cognoui.

De campanis multa referre opus non eſt. Nam † licet Eccleſia parochialis plures campanas habere poſſit, ſicut & alia quæuis, *vt ait Ioannes de Anania, ad c. pen. Ioannes in principio, De homic.* exceptis priuatis oratorijs, *cap. parentibus. De priuileg.* qua de re, & an in monaſterijs Fratrum mendicantium idem quoque obtineat, latè diſputat Oldradus *conſil. 228.* tamen Prælatum cui onus reparationis incumbit, ſtatuta eiuſmodi ad vnius tantum maioris campanæ, quam bannalem vulgo appellant, intertentionem communiter aſtringunt, eamque eiuſmodi eſſe volũt Interpretes, vt facile in eo loco exaudiri queat, *ad l. Talis. C. de his quibus vt indignis, & ad leg. 1. §. hoc autem. ff. ad Syll.*

In reliquis verò † ornamentis, tametſi caſulæ, calicis & veſtimenti, in numero ſingulari fiat mentio, plerique nihilominus arbitrati ſunt, quod locutio illa ſingularis, etiam pluralitatem in eodem genere in ſe continet, ſi pluribus Eccleſia indigeat, quia ſicut numerus ſingularis verificatur in pluribus, cum à iure profertur. *leg. 1. §. 1. ff. de negot. geſt. l. 3. §. homines. ff de Vi bon. rapt.* ita quoque & indefinita, à conſtitutione prouinciali, quæ vicem legis obtinet, prolata, cum & vniuerſali ſuo æquipolleat, *cap. Idcirco. §. Eccleſiaſticorum, & ibi Card. de elect. lib. 6.* & identitas rationis hoc ſuadeat, & diuerſarum legum ſimilis deciſio hoc poſtulet: Id quod dictus D. Guillermus *a l d. c. 2. ad verb. calicem & ad ca. Sint Eccleſiarum de off. Archid.* licet dubius, & fluctuans ſequitur, æquumque eſſe cenſet, vt veſtimenta Eccleſiæ ſaltem duplicia ſint, ad diſtinctionem ſolennium feſtiuorum, ac aliorum dierum, niſi de conſuetudine aliud ſit receptum. Addi etiam poteſt, quod

ad cap. Sint Eccleſiarum, titul. de offic. Archidiac. ad verbum ſacerdotalia. in prouinciali Angliæ, ait Gloſſa, quod vbi Eccleſia eſt pauper, & non habet niſi vnum ſacerdotem qui celebrat diuina, nõ eſt neceſſe prouidere eidem de veſtibus diaconalib. & ſubdiaconalibus, cum non ſint in ea miniſtri ad hoc deputati. Et ſi aliquando occaſio incidit, facile commodato accipi poſſunt.

6 Quod ſi inter eos † qui Eccleſiæ præſunt, & eum ad quem onus reparationis pertinet, de modo & qualitate iſtiuſmodi veſtium & ornamentorum, quæſtio exurgat, vtriq;ue ratio habenda eſt qualitatum Eccleſiæ & ipſius facultatum, vt ſecundum quod magis abundat in facultatibus, ſic meliora & pretioſiora habeat ornamenta, vt notat D. Guillermus *ad d. c. Sint, ad verbum ſicut decet*, & Ioannes de Athon *ad cap. improbam. De domibus Eccleſ.* & idem Guillermus *ad cap. 1. ad verbum facultates, de Eccleſ. ædif.* qui *& ad verbum, reparandum, & ad verbum, modicam penſionem*, hoc totũ arbitrio Iudicis relinquit, & voluptarias impenſas excludit, *quod & Bonifacius & alij ad Clem. 1. de celeb. miſſ. & ad c. 1. ad eo tit. probant.*

7 Illud ſane in confeſſo † eſt, quod veſtimenta Eccleſię, quibus Domino miniſtratur, & ſacrata debent eſſe & honeſta, & calix Domini cum patena, ſi non ex auro omnino, ſaltem ex argento fieri debet, niſi extrema paupertas aliud ſuadeat, nihilque magis curandum eſt, quam vt omnia munda ſint, quæ ad ſacrificium diuinum pertinent, *cap. altaris cap. veſtimenta cap. vt calix. De conſecrat. diſtinctione prima.* Qua de re ſui temporis Pręlatos, *conſ. ſuo 64.* admonet Dominicus Geminianus.

CAP.

CAP. XIV.

Reparatio Eccleſiæ, ceſſantibus ſtatutis & conſuetudine, ad quem de iure communi pertinet, & an illi hoc onere grauentur, qui decimas Eccleſiæ percipiunt.

SVMMARIVM.

1 *Reditus & bona Eccleſiæ inter quos diuidantur.*
2 *Decima ad quos vſus applicandæ ſunt.*
3 *Prælatus quantum conferat ad reparationem ex fructib. aut decimis Eccleſiæ.*

OMNES in eo conueniunt Interpretes. *ad cap.1.de Eccleſ.ædif.* quod ceſſante conſuetudine, ſtatuto, ſeu diſpoſitione ſpeciali, reparatio Eccleſiæ ex ea portione quæ à iure ad fabricam deputata eſt, fieri debet. Id quod paulo altius repetendum eſt. Ex ſacris canonibus apparet, omnes † reditus & prouentus Eccleſię, olim in qua- 1
tuor partes fuiſſe diſtributos, quarum vna cedebat Epiſcopo, altera clericis, tertia erogationi pauperum & ſuſtentationi peregrinorum, quarta vero fabricæ & Eccleſijs reparandis. *cap. Mos eſt, ca. cognouimus, c. vobis, c. conceſſo. & c. quatuor autem, 12. quæſt. 2.* Inter hos verò reditus ac prouentus, etiam decimas eſſe compræhenſas non eſt obſcurum. Nam vt *in tract. de decim. quæſt. 2. num. 4.* ſcribit Rebuffus, decimæ à Deo opt. max. ſunt inſtitutæ, † non tan- 2
tùm pro victu miniſtrorum Eccleſiæ, vt legi diuinæ liberius vacare poſſint, *2. Paralipo. cap. 13. & Malach. cap. 3.* aut propter pauperum & hoſpitum receptionem, *Deut. c. 14.* ſacrificiorumque oblationem: ſed etiam propter Fabricæ Eccleſiæ conſtructionem, & tuitionem.

Et quãuis hodie diſtributio illa antiqui iuris, in omnibus non ſeruetur, *vt ait Stephanus Aufrer. deciſ. capellæ Tholoſ. 459.*

loſ.499 quæ eſt penultima: illud tamen & iure & conſuetudine receptum eſt, vt hoc onus prędictis reditibus, prouentibus, & decimis annexũ, eum ſequatur, qui eorum vſum, fruitionem, perceptionem, & commoditatem habet. *Franciſ. Ripa reſponſo ſeu capite 14. tit. de legibus, & longa conſuet. gloſſa & Dd. ad cap. vnic. 10. quæſt. 3.* Quomodo & in antiquis Longobardorum legibus *ſub tit. de deci. ſcriptum reperitur.* [Vt vos epiſcopi, qui in omnibus nonas & decimas accipitis, in veſtra prouidentia ſit, quatenus Eccleſiæ & capellæ quæ in vna parochia ſunt, emendentur, & luminaria eis præbeatis, & vt in eis presbyteri viuere poſſint.] Id quod *ibidem*, iterum, *& in præcedente & in ſequente lege* reperitur, & expreſsè ad reparationem, ſeu reſtaurationem porrigitur, & euidentem rationem habet. Neque enim ferendus eſt is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum cõtemnit, *l. vnica, §. pro ſecundo. C. de caduc. tollen.* iuxta illud: [Commoda qui ſentit, iungat onus emolumentis,] *gloſ. in cap. cum ſecundum, de præben.* & cum res tranſeat cum ſuo onere ad quemcunque poſſeſſorem, *leg. ſi me, & Titium, ff. ſi certum pet.* vtique prouentus, reditus, & decimæ eiuſmodi, cum onere reparationis, ad eum qui percipit & fruitur, tranſire debet. Quod *ex c. priſcis, & d. c. vnic. 10. q. 3.* ſatis confirmatur, vbi ſi Epiſc. portiones parochiarũ percipiat, ad Eccleſiæ parochialis reparationem obligatur.

Rectè tamen *prædicto loco, n. 7.* adijcit Ripa, habendam eſſe rationem dignitatis & conditionis prælati, qui decimas percipit, ne vno eodemque tempore aut amplius quam oportet, iſtiuſmodi reparationibus oneretur. Id quod in ſummis Galliarum Prætorijs ſedulo obſeruari, ex Ioanne Papone *libr. 1. tit. 1. §. 12. arreſtorum* cognoſcimus. Et vt teſtatur Guilielmus Bened. *ad cap. Raynutius, ad verb. Si abſque liberis 2. nu. 33. de Teſtam.* tertia pars fructuum ad hoc plerumque deputari ſolet, *iuxta l. ne ſplendidiſſima. C. de oper. publ. & leg. fin. C. de vectig.*

CAP.

CAP. XV.

Prælatus qui decimas habet, an aduerſus reparationem Eccleſiæ præſcribere poſſit?

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio quid requirat.*
2 *Præſcriptio & conſuetudo an differant.*

DIXIMVS ſuperius, prælatos Eccleſiæ, conſuetudine legitimè à populo introducta, ab onere reparationis Eccleſiæ eximi poſſe. Sed an præſcribendo idem obtineant, diſputatum fuit: cenſetque Hoſtienſis *in ſumma huius tit.* quod non, & apertius Franc. Ripa *loco proximè citato numero vigeſimo quarto*, *niſi* aliquando fuerit requiſitus, vt reficeret & impenſas ſolueret. Requiſitus verò recuſauit, & quidem bona fide † recuſauit, 1 exiſtimans ſe ex iuſta cauſa non teneri; & denique niſi deinde patientia parochianorum acceſſit, *iuxta notata per Alexand. conſil. 131. libr. ſecund.* adeóque excludit prælatos ab hac præſcriptione, qui cum non reſideant in loco, ſeque ad hæc onera teneri ſciunt, neque requiſiti ſunt, neque eas impenſas facere recuſarunt, multáque exiſtunt in quibus non parem vim † obtinent præſcri- 2 ptio & conſuetudo, *vt notat Franciſ. Balbus in tractat. præſcript. parte quinta, cap. 1. & part. 1. quæſtione decima.*

CAP. XVI.

Prælatus qui decimas habet, vtrum ad reparationem Eccleſiæ vocari debeat.

SVMMARIVM.

1 *Citatio in omni actu praiudiciali eſt neceſſaria.*
2 *Vſufructuarius vocandus eſt quando circa proprietatem aliquid innouatur.*
3 *Donatio quando præſumitur.*
4 *Socius reparans rem communem quando repetat ſumptus.*
5 *Peritis in arte creditur de reparatione.*
6 *Reparatio non debet fieri de putridis lignis.*

VVLGATA iuris regula eſt, *in l. de vnoquoque.ff.de re iudic.* quod vnuſquiſque citari debet ad eum actum, ex quo damnum † ſentire poteſt, & proinde iuris ac æ-
1 quitatis ratio poſtulare videtur, vt ab æditUIS, alijſque Eccleſiæ adminiſtratorib. nulla fiat reparatio, niſi Prælato ipſo ad quẽ onus refectionis pertinet, etiam prius requiſito & reficere negligente aut recuſante, vocato, vt videat quid, qualeſque expenſas facere oporteat. Sicut & vſufructuarius † vocandus eſt, quando circa pro-
2 prietatem aliquid innouatur, *l. is qui fundum, ff. de vſu & vſufruct. lega. Tyraq. de retract. conuent. §.1. gloſ.6. num.29.* Sed quoniam multa fieri prohibentur quæ tamen facta tenent. *l.1.§. biduum, ff. Quando appellandum ſit*, in ea opinione verſatur Franciſcus Ripa *in d.c.14. num.10. tit. de legib. & longa conſue.* vt exiſtimet non poſſe. Prolatum ſe excuſare à ſolutione impenſarum factarum, ſub prætextu quod non fuit vocatus in concluſione de reparanda Eccleſia, & in conſtitutione ſalariorum præſtandorum operarijs, ſed quod ſolum poteſt allegare, plus in fabricã & refectionem

ſem impenſum eſſe quam oporteat, *arg. l. ſi quis negotia, ff. de negot.* Et ideo æditui adminiſtratores ſeu parochiani volentes repetere, articulare debent eiuſmodi impenſas erogatas, fuiſſe neceſſarias, & vtiles, ſeque eas feciſſe animo repetendi, *l. ſed an vltro, §. 1. & l. qui cum vtiliter, ff. eo.* Nam ſi proprio nomine, nulla repetendi mentione facta, eas feciſſent, ſubeſſet ſanè dubitatio. [Donari † enim videtur, inquit Papinianus, quod nullo iure cogente conceditur,] & vt Paulus ait: [Cuius per errorem dati repetitio eſt, eius conſultò dati donatio eſt.] *l. cuius, & l. donati. ff. de regul. iur.* Quomodo alios ſecutus reſpondit Angelus *ad l. quidam Hiberus, numer. 5. ff. de ſeruit. vrb. prædior.* 3
Quod ſi vnus † ſociorum reficit ædificium communeſuo nomine, & ſuo ſumptu, nihil de ſumptu recuperat, *l. fin. C. de ædific. priua.* Recuperat verò, ſi & ſocium prius interpellauit, & poſteaquam ille in mora fuit, etiam eius nomine impenſas fecit. 4

Quod ſi inter prælatum, & parochianos ſiue ædituos quæſtio naſcatur de antiqua forma, & ſtatu Eccleſiæ, & an refectio neceſſaria ſit necne, exiſtimo per † peritos artis eorumque relationem id terminandum eſſe, ſicut & in ſimili, *ad l. qui luminibus, ff. de ſeruit. vrb. prædiorum, num. 2.* idem Angelus decidit, quod quando ædificia ſunt deſtructa, & de eius forma eſt dubitatio, ſtatur peritis in arte, qui obſeruare & ponderare debēt, ne auaritiæ Prælati nimium tribuant, volentemque lignis putridis † reparationem fieri nō audiant, *vt ait Ioannes de Athon. ad conſtit. improbam, ad verbum cum de enter. tit. de dom. Eccleſ. ad conſtit. Angliæ*, & ne è cōtra nimio ſumptu oneretur. Etenim ſicut reficiens domum, vel parietem communem cauſa ſuæ domus, non poteſt agere contra vicinum ad contribuendum pro impenſis, *Angelus ad l. nauis, ff. ad l. Rhodiam de iactu*: ita quoque iniquum foret ad reſtitutionem ſumptuum compelli Prælatum, quos Parochiani vel æditui aut commoditatis ſuæ cauſa, aut ad ornatum non neceſſarium fecerunt. 5 6

CAP. XVII.

Reficere debens Eccleſiam, an arbores ad eam pertinentes in ipſius reparationem impendere poſſit?

SVMMARIVM.

1 *Arbores grandes quis excidere non poſſit.*
2 *Arbores Eccleſiæ an debeant applicari ad illius reparationem.*

1 SICVT † colonus, conductor, emphyteuta, ſocius, aut pater adminiſtrator bonorum ſui filij, grandes arbores ſeu frugiferas excidere non poteſt. *l. ſi merces. ff. loc. l. in fraudem, §. conductor. ff. de iure fiſci. l. etſi non §. venit, ff. communi diuid. & latiſſimè Tyraq. de retra. conuent. §. 3. gloſ. 1. num. 23.* ita quoque nec vſufructuarius poteſt. *l. ſed ſi grandes. l. æquiſſimum. §. fructuarius. & ibi Albert. qui eum legit ſub l. ſi cuius, ff. de vſufruct.* niſi tamen arboribus illis ad villæ, ſeu rei cuius ſunt reparationem opus foret, & fundus propterea deterior non eſſet. *l. Arboribus, d. tit. iuncto intellectu Alexand. ad eandem l. in leg. diuortio, §. ſi fundum. ff. ſol. matr.* Ideoq́ue cum Prælatum Eccleſiæ ſaltem in vita vſufructuario æquiparent. *Interpp. vt notat. de pecul. cler. in cap. fin. & in cap. præſenti de offic. ordin. libr. 6. & expreſſè Dominicus Geminianus conſ. 3. nu. 7.*
2 non deſunt fortè, † qui exiſtimant eum arbores ad Eccleſiam pertinentes, & vel in fundo vel in cœmeterio Eccleſiæ natas, ad refectionem eiuſdem Eccleſiæ excidere, aut cædere, & applicare poſſe. Id quod ſi non dubitanter & abſque hæſitatione, propter ea quæ *prædicto loco numer. 28.* reſpondit Tyraq. ſaltem non abſurdè dici poſſe cenſeo, ſi & omnes omnino Eccleſię prouentus, & omne in vniuerſum onus reparandæ & ornandæ Eccleſiæ, ad eum pertineret. Sed ſi, vt cōmuniter fit, parochiani ipſi

ni ipſi ſeu æditui partem iſtius oneris ferant, Prælatus vero propter perceptionem decimarum alteram: exiſtimo arbores illas non ad vtilitatem prælati, ſed ipſius fabricæ atque æadituorum pertinere, tum quod Prælatis illius loci in quo natæ ſunt, iura de vſufructuario loquentia, applicari non poſſunt: tum etiam quod cum onus reparationis & refectionis decimarum perceptioni inhæret, & ex eo præſtari debet, alio & cum nouo Eccleſiæ damno trahi, ſeu aliunde deſumi non poteſt, *arg. eius, quod notat Baldus ad l. 1. §. ne autem, C. de cadu. tollen.* & hoc onus impoſitum vni, ab alio exigi non debet.

CAP. XVIII.

Prælato ad quem onus reparationis Eccleſiæ pertinet, non facta reparatione neceſſaria mortuo, quã ratione Eccleſiæ conſulitur?

SVMMARIVM.

1 *Decimæ an ſint tacite obligatæ pro reparatione Eccleſiæ.*
2 *Prælatus ſi non reparet Eccleſiam, ex illius bonis reparatio fieri debet.*
3 *Hæres Prælati tenetur ad omiſſam reparationem.*
4 *Hæres quomodo ex delicto defuncti conueniatur.*
5 *Eccleſia an præferatur creditoribus Prælati.*

IN conſtitutionibus Anglicanis *tit. de Eccleſ. ædif. capit. 1.* ita ſcriptum inuenio: [Si Rector alicuius Eccleſię decedens, domos Eccleſiæ reliquerit dirutas vel ruinoſas, de bonis eius Eccleſiaſticis tanta portio deducatur, quæ ſufficiat ad reparandum hos, & ad alios Eccleſiæ defectus ſupplendos.] Et vt rectè *ibidem ad verbum, Eccleſiaſticus,* ait gloſſa. [Talia bona ſunt per viam tacitæ hypothecæ 1

ad reparationem huiuſmodi faciẽdam obligata. Idem quoq; & mihi dicendum videtur in propoſito, vt ſi prælatus † ad quẽ onus reparationis Eccleſiæ pertinet, nul-
2 la reparatione facta aut perfecta, reb⁹ humanis eximatur: Decimę iſtiuſmodi, aut alij beneficiorum ipſius fructus, quos reliquit, authoritate ordinarij, cui⁹ officium eſt vtilitati Eccleſię prouidere. *cap. cleros. 21. diſt. detineri.* & ex his reparatio poſtulari poteſt. Quod ſi illa non ſufficiant, certè ęquiſſimum eſt, vt ex alijs ipſius bonis patrimonialibus refectio fiat, & ad hanc illius hæres compellatur, *vt dicit gloſ in d. capit. 1. d. loco verſ. quid ſi bona ſua, &c.* Nam ſicut cũ prælatus aliquid de rebus proprijs in rem ſeu vtilitatem Eccleſiæ impendit, vel ipſe vel eius hæres de bonis Eccleſiæ recuperare poteſt, *ca. lator, 2. q. 7.* ita quoque è conuerſo, *inquit Henricus Bohic, ad rubr. de pecul. cler. in princip.* Si res Eccleſiæ neglexit, aut eam non, vti oportuit, intertenuit, vel ipſe vel eius hæres id refundere debet, ſiue eum ideo ex contractu aut quaſi contractu, ſiue ex delicto aut quaſi delicto teneri dicas. Priore enim caſu conſtat, actiones tam contra hæredes, quam hæredibus, ex contractibus & quaſi contractibus defuncti
3 dari, *C. vt act. ab hæred.* Poſteriore vero, licet † iure ciuili ex delicto defuncti hæres nõ teneatur, niſi ex ea parte quæ ad eum peruenit, vel in ſolidum, quoties lite conteſtata defunctus deceſſerit. *l. 1. C. ex delict. defunct.* iure tamen canonico, quo in his vtimur, *ca. quod clericis, de foro compet.* hæres tenetur ex delicto defuncti, etiamſi ex ea cauſa nihil ad eum peruenit. Et ideo hoc diſcrimen inter ius canonicum & ciuile conſtituitur, vt iure pontificio hæres teneatur ex delicto defuncti, nõ ſic iure ciuili, vt animæ defuncti conſulatur, quam hæres exonerare debet, *c. tua nos, de vſur. c. In literis, de rapt. c. vlt. de ſepult. Carolus Ruin. conſ. 20. libr. 4. Rodericus Zuaren. allegat. 26. Ioan. Fabr. ad §. pœnales Inſtit. de perpet. & tempor. act. Et Stephanus Aufrer. deciſ. Tholoſ. 70.* id quod pene in terminis decidere videtur *Dominic. conſil. 3.* Imò quod magis eſt, exiſtimat Panormitanus *in d. cap. vlt.* ius ciuile à iure Pontificio hac in re non diſſentire, ſed hæredem teneri ad ſatisfactionem ratione tacitæ promiſſio-

miſſionis, aut præcepti defuncti, qui moriens tacitè ſaltem iniunxit eiuſmodi damni refuſionem fieri. De quo latè ſcribit, & communem ſentẽtiam per omnia ſequitur, Didacus Couar. *lib.3. varia reſolut. cap.3.* Re vera tamen †multum intereſt, vtrum hic delictum eſſe dicas, ex quo 4
hæres obligatur, an ſimplicem contractum vel quaſi: Quia ſi ex cõtractu vel quaſi contractu obligatur, etiam vltra vires hæreditatis tenetur, inuentario non confecto, *l. ſcimus. C. de iure delib.* Sin autem ex delicto vel quaſi, crebriore & æquiore ſententia receptum eſt, quod vltra patrimonium defuncti in eiuſmodi ſpecie minimè tenetur. *Fred. conſ.21. Aretin. conſ.148. Et latè didacus prædicto loco, verſ. incip.* Illud vero obſeruatione dignum eſt, *per text. in d.c. tua nos, & in d. cap. in literis.* Et hæc ſatisfactio iniungitur hæredibus iuxta facultates defunctorum, vt rigor iſte iuris, aliqua æquitate temperetur. Et quamuis Dominicus Gemin. *d. conſ.3. numer.8.* delictum hic cõſtituit, quaſi ſcilicet hic Prælatus, qui percepit fructus, & reparationes non fecit, ſed moras quæſiuit, doloſo animo, & cauſa augendi patrimonij hoc fecit: non arbitror tamen hic proprie eiuſmodi delictum eſſe, vt ideo hæredem ex delicto teneri dicas. Nam & in omni defuncto alioqui tale delictum foret, qui ſuo die pecuniam non ſoluit, & promiſſos nummos quantumuis ſæpè interpellatus non præſtitit, adeoque moram cui dolus ineſt, contraxit. Sed quemadmodum tutor ſuſcipiendo adminiſtrationem bonorum pupilli, tacite cum eo quaſi cõtrahit, & hæredem ſuum tacite obligatum relinquit, *§. Tutores quoque Inſtit. de obligat. quæ ex quaſi contr.* ita quoque & Prælatus. *c. præſerti, §. porro & ibi Dd. de offic. ordin. lib.6.* qui tutori æquiparatur. *Idem Didacus libro ſecundo, capit.15. numero ſexto.*

Quod † ſi nemine hæreditatem illius adeunte, bona 5
non ſufficiunt, aut ſi ſufficiant, plures concurrunt legatarij aut creditores: nulla eſt dubitatio, quin Eccleſia legatarijs præferetur: cum legata non niſi ære alieno deducto ſolui queant, *leg. creditoribus. ff. de ſeparationibus. l.1. ff. ad Trebel.* Creditoribus vero reliquis an præferatur, *ſuperioribus*

ribus capitibus diximus, & obiter *ad d.c.1. Eccleſ. ædific. ad verbum ſufficiat,in conſtit. Anglic.* notat D. Dominus Guiliermus Lyndevvode,quem vide.

CAP. XIX.

Succeſſor in Prælatura aut beneficio,qui decimas non percipit, vtrum ad reparationem Eccleſiæ teneatur?

SVMMARIVM.

1. *Succeſſor in Eccleſia cenſetur vt hæres.*
2. *Succeſſor an teneatur ad ſolutionem decurſæ penſionis.*
3. *Succeſſor quando tenetur ſtare locationi prædeceſſoris.*
4. *Succeſſor in dignitate,an teneatur ad Eccleſiæ reparationem.*
5. *Actio perſonalis quando datur contra ſingularem ſucceſſorem.*

Maivs dubium in eo eſt: An ſucceſſor in Prælatura ſeu beneficio, qui decimas non percepit, ad reparationem Eccleſiæ à prædeceſſore ſuo neglectam & omiſſam, vrgeri poſſit? Nam cum ſucceſſor in Eccleſia, cenſeatur vt hæres † prædeceſſoris, *ca. conuenior, 23. quæſt. 8.* per quem textum ita dixit gloſſa *in cap. 1. de ſolut.* Et Hieronymus Gigas *in tract. de penſion. quæſt. 52. num. 1.* videtur pro ijs conueniri poſſe,ad quæ defunctus obligatus fuit. Et in ſimili videmus, quod & ad ſolutionem penſionis decurſæ & non ſolutæ, & ad præſtationem decimæ papalis, & ad ſatisfactionem collectæ, cenſus, decimarum atque iurium epiſcopalium tenetur, licet fructus non percepit, & pro eo tempore, quo rector, prælatus, aut adminiſtrator non fuit, *Philip. Franc. ad cap. fin. de offic. ordin. lib. 6. Ioan. And. in c. Non eſt in mora, de reg. iur. lib 6. Freder. à. Senis*

conſil.

conſil. 209. Zeuzel. ad Clem.1. & ibi Card. quæſt.11. de conſib.Gigas d.loco quæſtio.39. Et ideo etiam in ea opinione verſantur pleriq́;, quod eiuſmodi ſucceſſor,† locationi à tali præ- 3
deceſſore factæ ſtare tenetur. *Angel.conſil.245.num.6.Maria. Socyn.conſ.32.libr.1.D.Athon. & alij in ca.vlt.ne prælati vices ſuas, Panorm.q.3.dub.5.*

In contrarium vero vrget,quod hæres & ſucceſſor in dignitate ſeu beneficio, æquiparantur tantummodo ſecundum quid: quia ſicut hæres ſuccedit in vniuerſum ius defuncti,*l.hæreditas.ff.de reg.iur.* & ita ſucceſſor in beneficio.In eo † tamen eſt differentia,quod hęres tenetur 4
ad omnia debita defuncti qualitercunq; contracta, ſed ſucceſſor in dignitate tenetur ſolum ad debita contracta pro neceſſitate aut vtilitate Eccleſiæ, *d. c.1. & ibi And. Barb.n.5.de ſolut.*Et ſicut filius tenetur de omnibus,de quibus tenebatur pater:ita ſucceſſor(inquit Hoſtienſis ibi) tenetur de omnibus, de quibus tenebatur prælatus vt prælatus,& ſic pro quib. Eccleſia eſt obligata: quia ſucceſſor in prælatura non ſuccedit prælato, ſed dignitati, & proinde propriè hæres non eſt, cum non vt hæres à defuncto, ſed à ſuperiore ſuo conferente, ius acquirat, *Innoc.ad cap.cura.de iure patro.* Et quod ex aduerſo proponitur, ſucceſſorē teneri ad obſeruationem locationis per prædeceſſorem ſuum factæ, ita demum verum eſſe reſpondet Alexand.*conſil.160.numer.4.lib.6.*ſi eiuſmodi locatio pro vtilitate Eccleſiæ facta eſt, & pecunia inde recepta in rem illius conuerſa fuit.Quod plurimis verbis examinat Didacus *lib.2.variar.reſolut.c.15.n.6.* Et in ſpecie probat Dominicus *conſ.17.n.*30.dum ait,quod Canonicus qui locauit fructus præbendę ſuę ad quinquennium, & totius temporis pecuniam recepit,& ante finitum quinquennium moritur, ſucceſſori ſuo præiudicium non facit. Quomodo & Caccialupus *in tract.penſion.quæſtio.11.*reſoluit,quod ſucceſſor non tenetur,niſi fructus per prædeceſſorem percepti & conſumpti,in vtilitatem Eccleſiæ conuerſi ſint,non etiam ſi eos aut in malos vſus, aut in proximorum commoditatem expendit. Et quamuis ſucceſſor, ad onera realia, quę beneficium, &

rem concomitantur ad quemcunque tranſeat,teneatur, Vt ſunt penſio,cenſus,decimę & ſimilia,*c. ſi quis laicus 16, quæſt.1. Alciatus conſ.22. & conſ.40.* in iſtiuſmodi tamen oneribus alia videtur eſſe conſideratio, cenſentq́; nonnulli,iſtiuſmodi ſucceſſorem aut eſſe ſucceſſorē bonorum, quem conſtat vltra ea quæ percepit non teneri: *Bart. conſil.157. incip. ſuper his, Aymon.conſil.139. numer.5,* aut certè eſſe ſucceſſorem particularem in beneficio, aduerſus quem actio non dirigitur,*l.1. §. hæres.ff. ad Trebell. Domin.d.conſil.3.* Id quod etiam ſentire videtur Ioannes Monachus *ad cap. præſenti,num.19.de offic.legat.lib.6.* dicens,quod ius beneficiale adeo eſt perſonale, vt perſonam non egrediatur, & quod in ſucceſſore per omnia ius nouum creatur,atque conſtituitur.

Cæterum pręſentem quæſtionē in terminis reſoluentes,Nicolaus Boërius *deciſion.204.incip.Præſuppono quod ordo, num.50.* & Ioan. Papo *in lib. de arteſt.Galliæ tit.1.lib.1.§.14.* teſtantur,per ſentētiam Parlamenti Tholoſani, Abbatem S. Ægidij in Prouincia,fuiſſe condemnatum ad faciendum reparationes per ſuum prædeceſſorē omiſſas. Quæ ſentētia videtur fuiſſe fundata ſuper eo, vt ex d. Boërio *num.48.* colligimus,quod iſtiuſmodi onus reparationis habitū fuit pro onere reali,ſicut alia illa onera, de quibus ſuperius diximus,ita vt ſucceſſor pro illo adimplēdo conueniri poſſit, ſaluo ſibi regreſſu contra prædeceſſorem,eiuſue hæredem aut bona,ſi quæ ſint,prout de penſione per prædeceſſorem non ſoluta, *in d. q. 39.* decidit Gigas. Et de decimis *conſ.40.incipien.viſa eſt,* ſcribit Alciat. quod eas emptor ac ſingularis ſucceſſor, pro tempore præterito pręſtare debet,*cap.paſtoralis, & ibi Dd.de decimis.* Et ſicut penſionarius electionē habet contra quem agat ad decurſam penſionem, vel contra beneficij poſſeſſorem, vel contra prædeceſſorē eiuſue hæredem: ita quoque in electione creditoris decimarum eſt,pro pręteritis decimis, vel emptorem, vel venditorem conuenire, *ſecundum eundem Gigantem dicto loco numer.* 11. Et rurſum Guido Papæ *quæſt.576.* decidit,tertium poſſeſſorem, pro anniuerſarijs,quę Eccleſijs relicta ſunt,ad orandum pro defun-

deſunctis, conueniri poſſe, ſi ſoluta non fuerint. Et ſicut † vbicunque res affecta eſt, actio perſonalis datur contra ſingularem ſucceſſorem, *Baldus in l. 2. 14. quæſt. C. de reſcind. vendit. Alexand. in d. § Si hæres*: ita quoque in præſenti caſu, contra ſucceſſorem in beneficio videtur eſſe danda, & maximè in ſubſidium, excitatoque iudicis officio, *vt in ſimili reſpon. et Nicolaus Euerardi, conſil. 147 incip. præclariſsimæ Dominæ*, eoque magis, quod longe æquius eſt, reparationes iſtas à ſucceſſore exigere, eiuſque vtilitatem pro ea parte ſemel aliquantulum minuere, quam vel Eccleſiam negligere, vel hoc onus reparationis ad alios, qui nihil vnquam ex fructibus percepturi ſunt, transferre. 5

CAP. XX.

An Epiſcopus, Canonici & reliqui beneficiati, ad reparationem Eccleſiæ teneantur, & quando?

SVMMARIVM.

1 *Canonici & clerici quando ad reparationem Eccleſiæ teneantur.*
2 *Ornamenta Eccleſiæ dare debet, qui eam reparare debet.*
3 *Sacerdoti conuenit ornare templum Domini.*
4 *Laici non poſſunt clericis collectam imponere ſuo iure.*
5 *Taxatio pro reparatione facienda, de quibus fructibus beneficij fieri debet.*
6 *Paupertas Epiſcopi præfertur paupertati Eccleſiæ.*
7 *Eccleſia diues tenetur alere pauperes clericos.*
8 *Prælati Eccleſiæ non debent luxuriari.*

SI decimæ & fructus Eccleſiæ, eaque portio quæ vel de iure vel de conſuetudine ad reparationem Eccleſiæ deputata eſt, & de qua hactenus dictum eſt, ſola de-

ductis neceſſarijs alimentis Prælati, ſeu eius qui illam percipit, non ſufficit, vtique† & Epiſcopus & Canonici & rector & omnes alij clerici beneficiati, ad refectionẽ iſtiuſmodi, pro rata ſuorum fructuum & beneficiorum conferre debent. De Epiſcopo enim & Canonicis, extat elegans conſilium Alex. 43. De Rectore, capellanis, & reliquis beneficiatis, Ripa *c. 22. de reſcr.* Freder. *conſ. 21.* Deciſio Cap. Tholoſ. penult. Hoſti. *in ſumma de Eccleſ. ædif. §. à quib.* Ioan. Athon. *de domib. Eccleſ. in conſtit. Anglic.* Et de omnibus in vniuerſum, eſt elegãs textus *in c. 1. de eo. tit.* de Eccleſ. ædif. cuius verba ſunt hęc. [Quicunque Eccleſiaſticum beneficiũ habent, omnino adiuuent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas.] Et *in c. de his. eo. tit.* & latè *ibi* Interpretes. Et quãuis prædicti textus tantummodo loquantur de Eccleſijs reparãdis, idem tamen eſt in ornamentis Eccleſiarũ: quia† ad quemcunq; pertinet refectio Eccleſiæ, ad illum quoque pertinet de iure reparatio ornamentorum. Vt poſt longam diſputationem tenet Stephanus Bertrãdi *conſ. 46. incip. viſis quibuſdam lib. 2. & in conſ 43. & 126. lib. 1.* Et Andr. Barb. *conſ. 25. lib. 3.* Et ratio iſtius eſt, partim quod maximè Sacerdoti † conuenit ornare tẽplum Dei decore congruo, vt etiam hoc cultu aula Domini reſplẽdeat, *vt ait B. Ambr. lib 3. offic. c. 21.* partim quod æquum eſt eum qui lucrũ ſentit, onus quoque ſuſtinere, *l. vni. C. de cadu. tollen.* partim denique quod clerici dum viuunt, ęquiparantur vſufructuarijs, *gloſſa in c. præſenti de offic. ord. lib. 6. Et in c. requiſiſti, de Teſtam. & c. fi. de pecul. cleric. & c. duo ſunt genera 12. q. 1.* Vſufructuarij vero tenẽtur ex fructibus res cõſeruare in bono ſtatu, vt patet ex difinitione vſufructus, qui eſt ius vtendi fruendi rebus alienis ſalua rerum ſubſtantia, *l. 1. ff. de vſufr.* & vt ſartatecta teneant. *l. hactenus. l. vſufructu leg ff. de vſufr. l. Eum ad quem. C. eodem tit.* ſicut & creditor *l. Quod de creditore. l. Si finito. ff. de dam. infec.* alioqui fructibus priuantur, *gloſ. in d. l. hactenus. ad verbum pertinet.* Quantum† vero conferre debeant non eſt iure definitum, neque hoc ad inferiorum laicorum Magiſtratuum Imperium pertinet, *vt ait Ripa d. reſponſo 14. de longa conſuet. & reſp. 22. de reſcr.* nec ad parochianorum moderationẽ ſpectat, ſed arbitrio ſuperioris clericorum,

& diſpoſitioni,Epiſcopi ac Capituli relinquendum eſt.
*c.fin.de his quæ fiunt à ma.part. Cap. & ibi Dd. Stephan.Bertr.d.conſ.
49.nu.3.Syluester in ſua ſum.ma.ad verbum Eccleſia n.4. Ripa d.loco
nu.3.*qui ſi nimium grauare pe gant,ab eorum taxatione
appellari poteſt, *vt ait Ioan.de Athon d. loco.ad verbum teneantur.*
*tur.*Et ſanè taxatio † iſta fieri debet reſpectu fructuum & 5
beneficiorum, quos clerici percipiunt, & quæ poſſidēt
in eadem Eccleſia;(vt dixi)non vero reſpectu bonorum
propriorum,aut patrimonij proprij, *Anthol ad d.c.fi.* neq;
reſpectu beneficiorum,quę in alijs locis habent.*Doctores*
*ad.d.c.1.*in quib. ceſſat ratio contributionis, ne pluribus
oneribus in pluribus locis,ſimul grauentur. Quod amplius
eſt,*eleganti ſuo conſ.195.incip.Ex facto,*poſt longā diſputationem
in vtramq; partem pręmiſſam,exiſtimat Iacobus
Philippus Porcius Imolenſis,quod Canonici & beneficiati
alicuius Eccleſiæ, ratione perſonalium diſtributionum,quas
in eadem Eccleſia recipiunt,& quę non
niſi præſentib. dantur, ad iſtiuſmodi collationē non tenentur,&
impēſam Eccleſiæ inſtaurandæ ſecundum earum
diſtributionum facultatē partiendam,non eſſe,ſed
aliunde viritim præſtari oportere,quē vide.Et ſanè tantum
illis relinquendū eſt, vt honeſte adhuc viuere queant.
*d.c.de his c.Si monachus.16.q.1.*Vnde inquit Matth.de Afflict.
*ad conſtit. quæ incipit,quanto cæteris,verſ.An aūt,&c.*ſi fructus
† Epiſcopatus nimis tenues ſunt,præfertur neceſſi- 6
tas ipſius reparationi faciēdæ,imò ipſa † Eccleſia & ei & 7
alijs clericis egentib. ſi ipſi facultates ſufficientes ſunt,
victum & veſtitum debet.*Panormit.in repetit.c.cū eſſes,q.2.&*
Socyn.conſ.32.n.2.li.1.idem Portius conſ.34.n.19. ita tamē vt non
ſub hac neceſſitate cōtineantur vaſa argētea, aliæq; pōpoſæ
& vanæ expēſæ,propter quas multos Epiſc.in perpetuam
damnationē ſe præcipitęs dare ait. *Et ideo tibi, O Sa-*
cerdos,inquit Hieron.de altari viuere,non luxuriari † permittitur,c. 8
*Eccleſ.25.diſt.*Et Ambr.*li.2.offi.c.21.Alterū inhumanū, alterū prodigum
eſt, ſi aut ſumptus deſit neceſſitati ſacerdotū,quos à ſordidis negociationū
aucupijs retrahere debent,aut voluptati ſuperſit.* Et hanc
moderationē ex æquitatē deſumptā, in ſummis Galliarum
prætorijs ſeruatā eſſe,*li.1.tit.1.§.13.de arreſtis,*oſtendit
Io.Papo.de quo *ſuperius c.incip.vēi in eo,*latius diximus.

CAP. XXI.

Clericus an pro rata penſionis teneatur contribuere ad reparationem Eccleſiæ, ſuper cuius fructibus dicta penſio eſt impoſita.

SVMMARIVM.

1 *Penſio Eccleſiaſtica an ſit beneficium.*
2 *Perſionarius an teneatur ad decimas Papales.*
3 *Penſionarius an teneatur ad charitatiuum ſubſidium, & reparationem ciuitatis.*
4 *Penſionarius an teneatur ad reparationem Eccleſiæ.*

CVM *proximo capite* oſtenſum ſit, clericos beneficiatos ad reparationem Eccleſiæ pro rata & magnitudine ſuorum fructuum teneri; nata inde eſt quæſtio. An igitur is quoque pro rata obligatus ſit, qui ſuper fructibus Eccleſiæ penſionem habet? Et ſane id prima facie negari poſſe videtur, cum penſio Eccleſiaſtica neq; ſit beneficium † Eccleſiaſticum, neque illius appellatione contineatur. *Decius in Rubr. de Reſcr. col. vlt.* Et licet ſoluens penſionem habeat beneficium, non tamen ille à quo exigitur. *Oldrad. conſ. 168.*

Sed hanc eandem quæſtionem, *inter conſilia ſua familiaria in materia Eccleſiaſticarum penſionum, reſponſo* 8. decidens Hieronym. Gigas, ex profeſſo contrarium affirmat, eiuſque verba pene ſunt hæc: [Primo, quia penſionarius † pro rata penſionis decimas Papales ſoluere tenetur, *vt voluit Bellenzi, in tract. de ſubſidio carit. q. 37. & q. 75. Dec. conſ. 157. Statutum cathedralis Eccleſiæ in 1. vol. Immò in Clem. Si beneficiorum col. 1. verſic. 4. quærit gloſ. De deci. & ſcripſi latè in d. tract. penſi. quæſt. 59.* Secundò, quia penſionarius † tenetur etiam ad ſoluendum charitatiuum ſubſidium, impoſitũ per epiſcopum, pro rata ſuæ penſionis, *vt ſcribit idem Bellenzi. in præallegato tract.*

tract.q.37.& ſcripſi in d.tract.meo de penſ.q.39. Tertio, quia penſionarius pro rata penſionis tenetur contribuere cum laicis, ad neceſſariam reparationem murorum ciuitatis, & illorum neceſſariam fortificationem, quando Eccleſia grauata pẽſionis onere, ad id tenetur. Et eſt ratio, quia tale onus imponitur reſpectu fructuum, *prout dixi in prædicto tract. meo penſ. q.* 80. † Hactenus ille: Subijciens tamen *in fine* hanc reſtrictionem, [niſi pẽſio eſſet reſeruata libera, & exempti à quibuſcunque oneribus, tam ordinarijs quam extraordinarijs, & cum alijs clauſulis, quæ in ſimilibus literis apponi conſueuerunt.] 4

CAP. XXII.

Populus quando de iure communi ad refectionem Eccleſiæ tenetur.

SVMMARIVM.

1 *Populus quando tenetur de iure communi ad reparationem Eccleſiæ.*
2 *Populus debet ſacerdotibus exhibere alimenta.*
3 *Zelus populi ad reparationem Eccleſiæ quis olim fuit.*
4 *Renuncians vſui Eccleſiæ, an liberetur à reparatione.*
5 *Vicinus renuncians vſui communis putei, an liberetur à reparatione eius.*

EA eſt concors & communis Interpretum ſententia, & potiſſimum quidem Cardinalis, & Panorm. *ad c.1. De Eccleſ.ædif.* quod quando † portio ad vſum Fabricæ deputata, decimæ quæ & fructus beneficiorum, deductis alimentis commode non ſufficiunt ad Eccleſiarum reparationem ſeu refectionem: etiam populus ad contributioné vocatur, vtpote cuius intereſt, vt miniſtris Eccleſiæ iuſta alimenta reſeruentur, & templa diuino numini 1

mini dicata, reparentur. Nam vt de clero ſcribit Origenes.[Neceſſe eſt, vt eum populus communiter curet,
3 qui ſi neceſſaria † non tribuerit Sacerdotibus & Leuitis, occupati illi familiaris rei curis, minus legi DEI vacabunt. Illis vero non vacantibus neque operam dantibus legi diuinæ, populus periclitatur. Obſcuratur enim lux ſcientiæ, quæ in ſacerdotibus eſt, populo non ſubminiſtrante oleum lucernæ.] Et cum ad refectionem murorum ciuitatis, quibus ſe ſuaque defendit, itemque & pontium ac viarum, quibus ad ducenda ſua animalia & plauſtra vtitur, conferre debeat. *leg. ad inſtructiones. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* vtique multo magis ad refectionem Eccleſiæ conferre tenetur, in qua ſacramenta ſua percipit, & cœleſti ſpiritualique cibo paſcitur ac fouetur. *Hoſtienſ. in ſumma d. titul. §. à quibus.* Nam vt eleganter ait Iuſtinianus *in §. Si verò liberi, in auth. Vt cum de appel. cogn.* [Si pro corporalibus cogitamus; quantò magis pro animarum ſalute ſollicitudinis prouidentia adhibenda eſt?] Id quod olim non ignorauit populus Iſraeliticus, qui *vt eſt in libris Machabæorum*, ad reparatio-
4 nem † violatæ, expilatæ & ſpoliatæ Eccleſiæ, magno zelo magnaque pietate ſua contulit, & totis animi viribus incubuit. Et vtinam Catholicis hominibus, ad ornandas & reſtaurandas Catholicas Chriſti Eccleſias, hoc ſtudium & is ardor eſſet, quo ad inſtituenda & extruenda prophana ſua templa ferri videmus ſectarios, qui exemplo populi Iudaici, in vituli conflatione occupati, omnia ſua ornamenta, monilia, mundum muliebrem, torques aureos & vaſa ſua argentea, veluti furore quodam immenſaque prodigalitate acti, contulerunt. Ideóque quod Albericus *ad d. leg. inſtructiones*, reſpondit, Laicos ad reparationem Eccleſiæ non teneri: facile intelligimus ex iuribus per eum allegatis, non aliter accipiendum eſſe, quam ſi redditus fructuſque Eccleſiæ ſufficiant. Iniquum eſt enim, *inquit Silueſter in ſua ſum. in verbo, Eccleſia, ſecundo numero quarto, in fin.* Eccleſia abundante egenum populum grauari, *cap. aurum. duodecim. quæſtione ſecunda.* Et apertè hoc ſenſiſſe eundem Albericum conſtat ex

ſtat ex eo, quod *in d. rub. & ad leg. ſi in aliquam. ff. d. offic. Procon. & Legati* dicit, laudabile eſſe & maxmè conuenire, vt ex publico ærario, Eccleſiæ reparentur. Quæ omnia & Ioan. Franc. Ripa. *cap. 22. d. reſcript. lib. 2. & Cardin. in Clem. 1. 14. q.* probant.

Addunt prçterea Hoſtien. Panormit. & alij, *ad d. cap. 1.* nullam eſſe differentiam inter nobiles & ignobiles, ſed in vniuerſum omnes teneri, etiamſi commodo Eccleſiæ † renunciare velint. Nam cum in eorum poteſtate non ſit, cui Eccleſiæ ſubſint, & vbi ſacramenta percipiant, & diuinis interſint, *capit. 2. de paroch.* iuri huiuſmodi publico renunciare non poſſunt. Sicut & in ſimili videmus, quod vaſallus non poteſt ſe eximere ſeruitio Domini per renunciationem feudi. *Gloſ. capit. 1. §. Similiter de capitan. qui cur. vend.* nec † vicinus eximitur ab onere reficiendi putei communis, ſi vſui eiuſdem renunciare velit, *Specul. in titul. de ceſſ. § primo.* Verum quidem eſt, quod in vaſallo vicino & fructuario admittitur, vt pro tempore futuro, feudo, puteo & vſufructui renuncient, & ſic in poſterum onus reparationis effugiant *leg. cum fructuarius. ff de vſufruct.* ſed cum pro tempore præterito vtilitatem & fructus perceperint, vtique in præiudicium aliorum, pro tempore præterito nihil poteſt renunciatio. *Cepolla de ſeruit. vrb. præd. capit. quadrageſimaquint.* Quod & Bertrandus *conſil. 53. libr. primo.* ſequitur, & in Epiſcopo probat Gloſſa *in capit. vno. decimo, quæſtione tertia*, dicens quod cum Eccleſia reparatione indiget, nihil valet in contrarium facta ipſius renunciatio.

(:)

CAP. XXIII.

An Capellæ teneantur ad reparationem Eccleſiæ matricis, quando plebs non eſt ſatis diues ad faciendam illius reparationem, & an clerici & Eccleſiæ inferiores, debeant conferre, cum opus eſt, ad reparationem Eccleſiæ Cathedralis.

SVMMARIVM.

1 *Capellæ an teneantur ad reparationem Eccleſiæ.*
2 *Epiſcopus an poſsit rem vnius Eccleſiæ adijcere alteri.*
3 *Statutum & conſuetudo an idem poſsint.*
4 *Eccleſia bona ex quibus cauſis vendi queant.*
5 *Clerici diœceſani an teneantur ad reparationem Eccleſiæ Cathedralis.*

QVOD ſi neque fructus Eccleſiæ & beneficiorum, neque vires & facultates parochianorum ac ſubditorum, ſufficiant ad reparationem Eccleſiæ faciendam,
1 diſputatum fuiſſe memini, An † epiſcopus loci, reditus & prouêtus capellarum ſub parochia illa exiſtentium, ad eam refectionem deputare poſſit; reſeruata nihilominus capellano congrua & competente portione, ex qua honeſtè viuere queat? Et eam quæſtionem in termi-
2 nis decidens Fredericus à Senis, *conſi.224. incip. caſus eſt talis: quædam plebs, &c.* Dicit quod ſic: Primò quia Epiſcopus ex iuſta cauſa poteſt res vnius Eccleſię dare alteri etiam in perpetuum, & ideo multo fortius ad tempus id poteſt, *cap.1. de reb. Eccleſ. non alien. libr.6.* Et ſicut de bonis plebis poteſt ſubuenire capellæ; ſic è conuerſo ex bonis capellarum ſuccurrere poteſt plebi ad vtilitatem Eccleſiæ. Secundò, quia quemadmodum omnes Eccleſiæ totius

totius diœceſis tenētur ad charitatiuum ſubſidiū Epiſcopo indigenti, *c. cum Apoſtolus, de cenſib.* ita & capellę ſuo capiti, cum iuſta cauſa ſubeſt, ſubuenire debent. Tertio, quia † non plus poteſt, cōſuetudo facere poteſt, vt reditus beneficiorum alicui Eccleſiæ applicentur ad tempus & ex cauſa, *c. præſenti, de offic. ordin. c. ſi propter tua, de reſcr. libr. 6. cap. vt noſtrum, & ibi Doct. ſit. de Eccleſ. benef. ſine dimi.* ita quoque & ſtatutum Epiſcopi id poteſt. Eoque pertinet, quod notant Archid. & alij *ad c. cum ſingula, de præben. libr. 6.* quod tacitam communionem habet plebs cum capella. Et propter Epiſcopalia iura non ſoluta, capellæ grauari poſſunt. Quartò, quia † ſi pro redimēdis captiuis, pauperibus alendis, & templo Deo ædificando, poſſunt res Eccleſiarum vendi, & conflari, *c. aurum, 12. q. 2.* multò magis pro ipſarum Eccleſiarum reparatione, res capellarum authoritate Epiſcopi accipi poſſunt, qui eſt diſpēſator & adminiſtrator omnium eorū quæ ad ipſas pertinent, *10. quæſtion. 1. per totum* & neceſſitatem habentibus ea diſpēſat. *c. Epiſcopus, 12. q. 1. c. ex his 12. q. 1.* Eandem quoque quæſtionem eodem modo *ad ca. 1. de Eccleſ. ædif.* reſoluunt, Anchoranus, & D. Antonius, quorum ille Frederici meminit, iſte verò non meminit. Et fortè prior tempore Frederico fuit, vt non tam Frederici, quam ipſius D. Antonij ea deciſio eſſe videatur.

3

4

Similis etiam eſt quæſtio, quam *ad d. cap. 1.* proponunt Ioan. Andr. Ancho. D. Anton. & Card. † An ſi Eccleſia Cathedralis indiget reparatione, nec fructus ſufficiant, poſſit Epiſcopus & capitulum facere ſtatutū, quod omnes clerici diœceſis teneantur ad contribuendum? Et vnanimi ore concludunt, quod ſic. Nec obſtat *c. Paſtoralis de his quæ fiunt à Præl.* vbi fructus Eccleſiarum debent conuerti in earum vtilitatē, & ſtipendia miniſtrorum. Nam *ibi* conſtat *ex fine*, quod Epiſcopus de conſenſu ſui Capituli, poteſt illorum partem ex cauſa rationabili in alios vſus conuertere. Quod & Andreas Barb. *conſil. 25. incip. difficile eſt. lib. 3.* probat.

5

CAP. XXIV.

Capella quando eget reparatione, quis ad illam teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Patronus an capellam dotare teneatur.*
2 *Patronus an amiſſa priore dote, aliam dare debeat.*
3 *Conſtitutio Concilij Trid. de reparatione capellarum.*

1 MAgna inter interpretes eſt diſputatio.† An patron' capellam quam fundauit, dotare teneatur, necne? Etenim quod non tenetur, exiſtimant Ioan. de Anan. *conſ. 24. incipiente. Primò videtur.* Et Rebuff. *in tract. de pacif. poſſeſſ. nu. 102.* E contrario autem, affirmatiuam partem ſequuntur Panorm. *conſ. 89. lib. 2.* Nicolaus Milis *in verbo, beneficiũ, tract. 45.* Felin. *ad c. cũ venerabilis, de except.* Dec. *conſ. 122.* Et vtramq; opinionem concilians Rochus de Curte, *in tract. de iure patr. ad verbum dotauit, & ad verbum Eccleſiam,* inter eas capellas quæ ornandi templi cauſa duntaxat Eccleſijs adijciuntur, & inter alias, quæ orationis cauſa in alijs locis conſtruuntur diſtinguit, de quo in libro quem de ædificandis Eccleſijs ſcribere incepi, latius Deo volente, & laboribus noſtris fauente, dicemus: Igitur ſi dotata eſt Eccleſia ſumptuſque ferat, nulla eſt dubitatio. Si dotem non habet, aut ſi eam quã habuit amittat, aut ſi forte ille ſufficiens non ſit: iuſta eſt dubitatio, quis ad iſtiuſmodi reparationem teneatur. † Quid enim ſi patronus ſe ſemel eam dotaſſe dicat, ſe amplius & ſine culpa ſua amiſſa dote, ad ampliorem dotationem aut impenſam non teneri aſſerat? *arg. l. Boues. §. hoc ſerm. & quæ ibi notat Tiraq. ff. de verb. ſignif.* Quid item ſi ruſtici ad quorum penſionem
2 & commoditatem capella iſta fundata fuit, vſu illius poſtea carere, & ad Eccleſiã parochialem potius accedere, quam reparandæ capellæ impenſas ferre malint? Licet enim parochiani, vt Eccleſię parochialis refectionem euitent, illi renunciare, & in parochia hilominus manere

manere non poſſunt, vt ſuperius dictum eſt, in capella tamen alio iure vtendum videtur, quia parochiani ab ea recedentes, & ab vſu capellæ deflectentes, ad matrem ſuam redeunt, primæuum ſuum ſtatum, vel veteré conditionem reaſſumunt, nullique planè in ſuo iure præiudicant aut detrimentum adferunt. Itaq; exiſtimo ruſticos & parochianos qui capella illa vti volũt, primo loco ad reparationem eiuſdem vocandos eſſe. Neq; enim ferẽdus eſt, qui commoditatem amplectitur & onus recuſat. *l. vnica. C. de cad. toll.* Et ita in terminis decidit Ioan. Athon. *in tit. de dom. Eccleſ. c. 1. in conſt. Anglic.* Alioqui vero ſi nec ipſi nec patroni illam reparare velint, vel propter paupertatem non poſſint, dico locũ eſſe decretis ſacroſancti Oecum. Conc. Trident. *c. 7. Seſſ. 21.* cuius verba ſunt hæc: [Cum illud, quoque valde curandum ſit, ne ea, quæ ſacris miniſteriis dedicata ſunt, temporum iniuria obſoleſcant, & ex hominum memoria excidãt. Epiſcopi etiam tanquã Apoſtolicę ſedis delegati, transferre poſſint beneficia ſimplicia, etiã iuris patronatus, ex Eccleſijs quæ vetuſtate vel alias collapſæ ſint, & ob eorũ inopiam nequeant inſtaurari, vocatis ijs, quorum intereſt, in matrices, aut alias Eccleſias locorum eorundem ſeu vicinorum, arbitrio ſuo, atq; in ijſdem Eccleſijs erigant altaria, vel capellas ſub ijſdem inuocationibus, vel in iam erecta altaria, vel capellas transferant, cũ omnibus emolumentis, & oneribus priorib. Eccleſijs impoſitis, Parochiales, vero Eccleſias, etiam ſi iuris patronatus ſint ita collapſas refici, & inſtaurari procurent ex fructibus, & prouentibus quibuſcunque ad eaſdem Eccleſias quomodocunque pertinentibus: qui ſi non fuerint ſufficiẽtes, omnes patronos & alios qui fructus aliquos ex dictis Eccleſijs prouenientes percipiunt, aut in illorum defectũ parochianos omnib. remedijs opportunis ad prædicta cogãt, quacunq; appellatione, exemptione & contradictione remota. Quod ſi nimia egeſtate omnes laborent, ad matrices ſeu viciniores Eccleſias transferãtur, cũ facultate tam dictas parochiales, quam alias Eccleſias dirutas in prophanos vſus non ſordidos, ere-

ĉta tamē ibi cruce, conuertend:.] Hactenus verba Concilij Tridentini. At ſi eiuſmodi capella ex iuſta cauſa ſuperiorem mouente erecta & conſtructa ſit, fortè vt periculum animarum quod euenire poſſet Eccleſia parochiali nimium diſtante, eo caſu non puto renunciationem parochianorum quicquam operari, ſed è cōtra non obſtante illa, ipſos pro præterito tempore antequam inde recedere velint, ſi facultates ipſis ſufficiant, contribuere debere, *per ea quæ notat Henricus Bohick ad ca.3.de Eccleſ.ædif.* Et ſuperius latius à nobis dictum fuit.

CAP. XXV.

Epiſcopus malè ablata à teſtatore, incerta an poſſit, aut debeat in Eccleſiæ reſtaurationem conferre?

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus an male ablata, incerta poſſit conuertere in reparationem Eccleſiæ.*
2 *Eleemoſyna ex re aliena fieri non debet.*
3 *Eccleſia ædificari non debet de rebus male partis.*
4 *Exemplum horribile de Eccleſia ex rapinis fundata.*
5 *Mala non ſunt facienda vt bona ſequantur.*
6 *Legata in vnum vſum, in alium conuerti non debent.*
7 *Eccleſia eſt loco pauperum.*
8 *Epiſcopus an poſſit dare partem fructuum monaſterio conſtruendo.*
9 *Eccleſia an prius reparanda, an pauperes prius ſint alendi.*
10 *Eleemoſyna an ſit in præcepto.*

1 ILLVD quoque quæri poteſt, † An ſi nec reditus Eccleſiæ, nec vires & facultates parochianorum, nec fructus

fructus beneficiorum ſeu capellarum, ad refectionem Eccleſiæ ſufficiãt, poſſit Epiſcopus Diœceſanus, ea quæ pro male partis incertis reſtituenda accepit, in reſtaurationem Eccleſiæ conuertere? Et pro negatiua parte facit, quod ſicut Eccleſia † non recipit Eleemoſynam ex re aliena & alteri malo ſeu improbato more ablata, *ca. ex transmiſſa, & ibi Dd. de decim.* ita quoque Epiſcopus eiuſmodi bona in vſum Eccleſię conuertere non debet. Quo modo & in ſimili notat Matth. de Afflict. *ad conſtit. regn. quæ incipit, Quanto, verſ. incip. Et an Epiſcopus.* Quod Epiſcopus† non poteſt, nec debet conſecrare Eccleſiam ædificatam de male acquiſitis, *per cap. non eſt putanda. 1. quæſt. 1.* & refert ibidem, †quod quidam Epiſcopus qui Eccleſiam de vſuris & rapinis conſtructam conſecrare cœperat, vidiſſet cacodæmonem in habitu Epiſcopali retro altare ſtantem, ſibique dicentem: Ad meam iuriſdictionem iſtud pertinet, quod ex rapinis, & vſura confectum eſt. eoque dicto metuentibus, conterritis & videntibus clericis, & Epiſcopo, incontinenti cum magno ſtrepitu & tumultu ipſam Eccleſiam deſtruxit. Et ideo dicebat Angelus *ad l. ait Prætor. §. Si mulier. ff. Quæ in fraud. cred.* quod vſurarij non debẽt ædificare hoſpitalia, ſed id quod iniquè ab eis receptum eſt, ijs à quibus acceperunt, reddere. Et licet Eccleſiam Chriſti reficere pium ſit, illius tamen prætextu impietas committi non debet. *c. noſce. 30. quæſt. 1.* Nec † ſunt facienda mala vt bona ſequantur, *c. Si dicat. 33. quæſt. 5.* Et ſicut non eſt fauendum vni, quantumuis piam cauſam ſuſtinenti, & fauorem publicũ merenti, vt alijs iniuſtitiam faciamus. *c. Ex tenore ext. de foro compet.* ita quoque Eccleſiæ, quæ cum aliena iactura locupletior fieri non debet, *cap. Super eo. de vſur.* cum præiudicio verorum creditorum ſeu pauperum, neque ad hoc vocatorum & citatorum, neq; in eo conſentientiũ & quibus tamen ad hæc ius quæſitum fuit, *c. cum tu. de vſur. c. Non ſanè 14. quæſt. 5.* nullo modo fauendum eſt, *arg. c. Quod omnes de reg. iur. & l. Id quod noſtrum. ff. eod. tit.* neque ſolet contingere liberatio, eoq; minus, quod & quæ † in vnam cauſam relicta ſunt, 6
in aliam conuerti non poſſunt, *c. Ex parte de iureiur. c. tua. 2. de*

rem concomitantur ad quemcunque tranſeat,teneatur, Vt ſunt penſio,cenſus,decimę & ſimilia,*c. ſi quis laicus 16, quæſt.1. Alciatus conſ.22. & conſ.*40.in iſtiuſmodi tamen oneribus alia videtur eſſe conſideratio, cenſentq́; nonnulli,iſtiuſmodi ſucceſſorem aut eſſe ſucceſſorē bonorum, quem conſtat vltra ea quæ percepit non teneri: *Bart. conſil.157. incip. ſuper his. Aymon.conſil.139. numer.5.* aut certè eſſe ſucceſſorem particularem in beneficio, aduerſus quem actio non dirigitur,*l.1. §.hæres.ff. ad Trebell. Domin.d.conſil.3.* Id quod etiam ſentire videtur Ioannes Monachus *ad cap. præſenti,num.19.de offic.legat.lib.6.*dicens,quod ius beneficiale adeo eſt perſonale, vt perſonam non egrediatur, & quod in ſucceſſore per omnia ius nouum creatur,atque conſtituitur.

Cæterum pręſentem quæſtionē in terminis reſoluentes,Nicolaus Boërius *deciſion.204.incip.Præſuppono quod ordo, num.*50.& Ioan. Papo *in lib.de arreſt.Galliæ tit.1.lib.1.§.14.* teſtantur,per ſentētiam Parlamenti Tholoſani, Abbatem S.AEgidij in Prouincia,fuiſſe condemnatum ad faciendum reparationes per ſuum prædeceſſorē omiſſas.Quæ ſentētia videtur fuiſſe fundata ſuper eo, vt ex d. Boerio *num.*48.colligimus,quod iſtiuſmodi onus reparationis habitū fuit pro onere reali,ſicut alia illa onera, de quibus ſuperius diximus,ita vt ſucceſſor pro illo adimplēdo conueniri poſſit, ſaluo ſibi regreſſu contra prædeceſſorem,eiuſue hæredem aut bona,ſi quæ ſint,prout de penſione per prædeceſſorem non ſoluta, *in d. q.39.* decidit Gigas. Et de decimis *conſ.40.incipien.viſa eſt,*ſcribit Alciat. quod eas emptor ac ſingularis ſucceſſor, pro tempore præterito pręſtare debet,*cap.paſtoralis,& ibi Dd.de decimis.* Et ſicut penſionarius electionē habet contra quem agat ad decurſam penſionem, vel contra beneficij poſſeſſorem, vel contra prædeceſſorē eiuſue hæredem: ita quoque in electione creditoris decimarum eſt,pro prçteritis decimis, vel emptorem, vel venditorem conuenire, *ſecundum eundem Gigantem dicto loco numer.* 11. Et rurſum Guido Papæ *quæſt.576.*decidit,tertium poſſeſſorem, pro anniuerſarijs,quę Eccleſijs relicta ſunt,ad orandum pro defun-

defunctis, conueniri poſſe, ſi ſoluta non fuerint. Et ſicut † vbicunque res affecta eſt, actio perſonalis datur con- 5 tra ſingularem ſucceſſorem, *Baldus in l. 2. 14. quæſt. C. de reſcind. vendit. Alexand. in d. § Si heres*: ita quoque in præſenti caſu, contra ſucceſſorem in beneficio videtur eſſe danda, & maximè in ſubſidium, excitatoque iudicis officio, *vt in ſimili reſpon. et Nicolaus Euerard. conſil. 147 incip. præclariſſime Domine*, eoque magis, quod longe æquius eſt, reparationes iſtas à ſucceſſore exigere, eiuſque vtilitatem pro ea parte ſemel aliquantulum minuere, quam vel Eccleſiam negligere, vel hoc onus reparationis ad alios, qui nihil vnquam ex fructibus percepturi ſunt, transferre.

CAP. XX.

An Epiſcopus, Canonici & reliqui beneficiati, ad reparationem Eccleſiæ teneantur, & quando?

SVMMARIVM.

1 *Canonici & clerici quando ad reparationem Eccleſiæ teneantur.*
2 *Ornamenta Eccleſiæ dare debet, qui eam reparare debet.*
3 *Sacerdoti conuenit ornare templum Domini.*
4 *Laici non poſſunt clericis collectam imponere ſuo iure.*
5 *Taxatio pro reparatione facienda, de quibus fructibus beneficij fieri debet.*
6 *Paupertas Epiſcopi præfertur paupertati Eccleſiæ.*
7 *Eccleſia diues tenetur alere pauperes clericos.*
8 *Prælati Eccleſiæ non debent luxuriari.*

SI decimæ & fructus Eccleſiæ, eaque portio quæ vel de iure vel de conſuetudine ad reparationem Eccleſiæ deputata eſt, & de qua hactenus dictum eſt, ſola de-

ductis neceſſarijs alimentis Prælati, ſeu eius qui illam percipit, non ſufficit, vtique† & Epiſcopus & Canonici & rector & omnes alij clerici beneficiati, ad refectionē iſtiuſmodi, pro rata ſuorum fructuum & beneficiorum conferre debent. De Epiſcopo enim & Canonicis, extat elegans conſilium Alex. 43. De Rectore, capellanis, & reliquis beneficiatis, Ripa *c.22. de reſcr.* Freder. *conſ.21.* Deciſio Cap. Tholoſ. penult. Hoſti. *in ſumma de Eccleſ. ædif. §. à quib.* Ioan. Athon. *de domib. Eccleſ. in conſtit. Anglic.* Et de omnibus in vniuerſum, eſt elegās textus *in c.1. de eo. tit.* de Eccleſ. ædif. cuius verba ſunt hęc. [Quicunque Eccleſiaſticum beneficiū habent, omnino adiuuent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas.] Et *in c. de his. eo. tit.* & latè *ibi* Interpretes. Et quāuis prædicti textus tantummodo loquantur de Eccleſijs reparādis, idem
2 tamen eſt in ornamentis Eccleſiarū: quia† ad quemcunq; pertinet refectio Eccleſiæ, ad illum quoque pertinet de iure reparatio ornamentorum. Vt poſt longam diſputationem tenet Stephanus Bertrādi *conſ.46. incip. viſis quibuſdam lib.2. & in conſ 43. & 126. lib.1.* Et Andr. Barb. *conſ.25. lib.3.*
3 Et ratio iſtius eſt, partim quod maximè Sacerdoti † conuenit ornare tēplum Dei decore congruo, vt etiam hoc cultu aula Domini reſplēdeat, *vt ait B. Ambr. lib 3. offic. c.21.* partim quod æquum eſt eum qui lucrū ſentit, onus quoque ſuſtinere, *l. vni. C. de cadu. tollen.* partim denique quod clerici dum viuunt, ęquiparantur vſufructuarijs, *gloſſa in c. præſenti de offic. ord. lib.6. Et in c. requiſiſti, de Teſtam. & c. fi. de pecul. cleric. & c. duo ſunt genera 12. q.1.* Vſufructuarij vero tenētur ex fructibus res cōſeruare in bono ſtatu, vt patet ex difinitione vſufructus, qui eſt ius vtendi fruendi rebus alienis ſalua rerum ſubſtantia, *l.1. ff. de vſufr.* & vt ſartatecta teneant. *l. hactenus. l. vſufructu leg ff. de vſufr. l. Eum ad quem. C. eodem tit.* ſicut & creditor *l. Quod de creditore. l. Si finito. ff. de dam. infec.* alioqui fructibus priuantur, *gloſ. in d. l. hactenus. ad*
4 *verbum pertinet.* Quantum† vero conferre debeant non eſt iure definitum, neque hoc ad inferiorum laicorum Magiſtratuum Imperium pertinet, *vt ait Ripa d. reſponſo 14. de longa conſuet. & reſp. 22. de reſcr.* nec ad parochianorum moderationē ſpectat, ſed arbitrio ſuperioris clericorum,

& diſpoſitioni, Epiſcopi ac Capituli relinquendum eſt.
c.fin.de his quæ fiunt à ma.part. Cap. & ibi Dd.Stephan.Bertr.d.conſ.
49.*nu.*3.*Syluester in ſua ſum.ma.ad verbum Eccleſia n.*4. *Ripa d.loco*
*nu.*3.qui ſi nimium grauare pergant, ab eorum taxatione
appellari poteſt, *vt ait Ioan.de Anbon d loco.ad verbum teneantur.*
Et ſanè taxatio † iſta fieri debet reſpectu fructuum & 5
beneficiorum, quos clerici percipiunt, & quæ poſſidēt
in eadem Eccleſia; (vt dixi) non vero reſpectu bonorum
propriorum, aut patrimonij proprij, *Anchar ad d.c.fi.* neq;
reſpectu beneficiorum, quæ in alijs locis habent. *Doctores*
*ad.d.c.*1.in quib. ceſſat ratio contributionis, ne pluribus
oneribus in pluribus locis ſimul grauentur. Quod amplius
eſt, *eleganti ſuo conſ.*195.*incip. Ex facto*, poſt longā diſputationem
in vtramq; partem præmiſſam, exiſtimat Iacobus
Philippus Porcius Imolenſis, quod Canonici & beneficiati
alicuius Eccleſiæ, ratione perſonalium diſtributionum,
quas in eadem Eccleſia recipiunt, & quę non
niſi præſentib. dantur, ad iſtiuſmodi collationē non tenentur,
& impēſam Eccleſiæ inſtaurandæ ſecundum earum
diſtributionum facultatē partiendam, non eſſe, ſed
aliunde viritim præſtari oportere, quē vide. Et ſanè tantum
illis relinquendú eſt, vt honeſte adhuc viuere queant.
*d.c.de his c.Si monachus.*16.*q.*1. Vnde inquit Matth.de Afflict.
ad conſtit. quæ incipit, quanto cæteris, verſ. An autē, &c. ſi fructus
† Epiſcopatus nimis tenues ſunt, præfertur neceſſi- 6
tas ipſius reparationi faciēdæ, imò ipſa † Eccleſia & ei & 7
alijs clericis egentib. ſi ipſi facultates ſufficientes ſunt,
victum & veſtitum debet. *Panormit.in repetit.c.cū eſſes, q.*2. &
*Socyn.conſ.*32.*n.*2.*li.*1.*idem Portius conſ.*34.*n.*19. ita tamē vt non
ſub hac neceſſitate cōtineantur vaſa argētea, aliæq; pōpolæ
& vanæ expēſæ, propter quas multos Epiſc.in perpetuam
damnationē ſe præcipites dare ait. *Et ideo tibi, O Sacerdos,
inquit Hieron.de altari viuere, non luxuriari † permittitur, c.* 8
*Eccleſ.*25.*diſt.* Et Ambr.*li.*2.*offi.c.*21. *Alterū inhumanū, alterū prodigum
eſt, ſi aut ſumptus deſit neceſſitati ſacerdotū, quos à ſordidis negociationū
aucupijs retrahere debent, aut voluptati ſuperſit.* Et hanc
moderationē ex æquitatē deſumptā, in ſummis Galliarum
prætorijs ſeruatā eſſe, *li.*1.*tit.*1.*§.*13.*de arreſtis*, oſtendit
Io.Papo. de quo *ſuperius c.incip.vēi in eo*, latius diximus.

CAP. XXI.

Clericus an pro rata penſionis teneatur contribuere ad reparationem Eccleſiæ, ſuper cuius fructibus dicta penſio eſt impoſita.

SVMMARIVM.

1 *Penſio Eccleſiaſtica an ſit beneficium.*
2 *Penſionarius an teneatur ad decimas Papales.*
3 *Penſionarius an teneatur ad charitatiuum ſubſidium, & reparationem ciuitatis.*
4 *Penſionarius an teneatur ad reparationem Eccleſiæ.*

CVM *proximo capite* oſtenſum ſit, clericos beneficiatos ad reparationem Eccleſiæ pro rata & magnitudine ſuorum fructuum teneri: nata inde eſt quæſtio. An igitur is quoque pro rata obligatus ſit, qui ſuper fructibus Eccleſiæ penſionem habet? Et ſane id prima facie negari poſſe videtur, cum penſio Eccleſiaſtica neq; ſit beneficium † Eccleſiaſticum, neque illius appellatione contineatur. *Decius in Rubr. de Reſcr. col. vlt.* Et licet ſoluens penſionem habeat beneficium, non tamen ille à quo exigitur. *Oldrad. conſ.* 168.

Sed hanc eandem quæſtionem, *inter conſilia ſua familiaria in materia Eccleſiaſticarum penſionum, reſponſo* 8. decidens Hieronym. Gigas, ex profeſſo contrarium affirmat, eiuſque verba penè ſunt hæc: [Primo, quia penſionarius † pro rata penſionis decimas Papales ſoluere tenetur, *vt voluit Bellenzi, in tract. de ſubſidio carit. q. 37. & q. 75. Dec. conſ. 157. Statutum cathedralis Eccleſiæ in 1. vol. Immò in Clem. Si beneficiorum col. 1. verſic. 4. quæris gloſ. De deci. & ſcripſi latè in d. tract. penſi. quæſt. 59.* Secundò, quia penſionarius † tenetur etiam ad ſoluendum charitatiuum ſubſidium, impoſitũ per epiſcopum, pro rata ſuæ penſionis, *vt ſcribit idem Bellenzi. in præallegato tract.*

tract.q.37.& ſcripſi in d.tract.meo de penſ.q.39. Tertio, quia penſionarius pro rata penſionis tenetur contribuere cum laicis, ad neceſſariam reparationem murorum ciuitatis, & illorum neceſſariam fortificationem, quando Eccleſia grauata pẽſionis onere, ad id tenetur. Et eſt ratio, quia tale onus imponitur reſpectu fructuum, *prout dixi in prædicto tract. meo penſ. q.* 80. † Hactenus ille: Subijciens tamen *in fine* hanc reſtrictionem. [niſi pẽſio eſſet reſeruata libera, & exempta à quibuſcunque oneribus, tam ordinarijs quam extraordinarijs, & cum alijs clauſulis, quæ in ſimilibus literis apponi conſueuerunt.] 4

CAP. XXII.

Populus quando de iure communi ad refectionem Eccleſiæ tenetur.

SVMMARIVM.

1 *Populus quando tenetur de iure communi ad reparationem Eccleſiæ.*
2 *Populus debet ſacerdotibus exhibere alimenta.*
3 *Zelus populi ad reparationem Eccleſiæ quis olim fuit.*
4 *Renuncians vſui Eccleſiæ, an liberetur à reparatione.*
5 *Vicinus renuncians vſui communis putei, an liberetur à reparatione eius.*

EA eſt concors & communis Interpretum ſententia, & potiſſimum quidem Cardinalis, & Panorm. *ad c.1. De Eccleſ. ædif.* quod quando † portio ad vſum Fabricæ deputata, decimæ quæ & fructus beneficiorum, deductis alimentis commode non ſufficiunt ad Eccleſiarum reparationem ſeu refectionem: etiam populus ad contributionẽ vocatur, vtpote cuius intereſt, vt miniſtris Eccleſiæ iuſta alimenta reſeruentur, & templa diuino numini 1

mini

ſtat ex eo, quod *in d. rub. & ad leg. ſi in aliquam. ff. d. offic. Procon. & Legati* dicit, laudabile eſſe & maximè conuenire, vt ex publico ærario, Eccleſiæ reparentur. Quæ omnia & Ioan. Franc. Ripa. *cap. 22. d. reſcript. lib. 2. & Cardin. in Clem. 1.14. q.* probant.

Addunt pręterea Hoſtien. Panormit. & alij, *ad d. cap. 1.* nullam eſſe differentiam inter nobiles & ignobiles, ſed in vniuerſum omnes teneri, etiamſi commodo Eccleſiæ † renunciare velint. Nam cum in eorum poteſtate non ſit, cui Eccleſiæ ſubſint, & vbi ſacramenta percipiant, & diuinis interſint, *capit. 2. de paroch.* iuri huiuſmodi publico renunciare non poſſunt. Sicut & in ſimili videmus, quod vaſallus non poteſt ſe eximere ſeruitio Domini per renunciationem feudi. *Gloſ. capit. 1. §. Similiter de capitan. qui cur. vend.* nec † vicinus eximitur ab onere reficiendi putei communis, ſi vſui eiuſdem renunciare velit, *Specul. in titul. de ceſſ. §. primo.* Verum quidem eſt, quod in vaſallo vicino & fructuario admittitur, vt pro tempore futuro, feudo, puteo & vſufructui renuncient, & ſic in poſterum onus reparationis effugiant *leg. cum fructuarium. ff. de vſufruct.* ſed cum pro tempore præterito vtilitatem & fructus perceperint, vtique in præiudicium aliorum, pro tempore præterito nihil poteſt renunciatio. *Cæpolla de ſeruit. vrb. præd. capit. quadrageſimaquint.* Quod & Bertrandus *conſil. 53. libr. primo.* ſequitur, & in Epiſcopo probat Gloſſa *in capit. vno. decimo, quæſtione tertia,* dicens quod cum Eccleſia reparatione indiget, nihil valet in contrarium facta ipſius renunciatio.

4

5

(:)

totius diœceſis tenētur ad charitatiuum ſubſidiū Epiſcopo indigenti, *c. cum Apoſtolus, de cenſib.* ita & capellę ſuo capiti, cum iuſta cauſa ſubeſt, ſubuenire debent. Tertio, quia † non plus poteſt, cōſuetudo facere poteſt, vt reditus beneficiorum alicui Eccleſiæ applicentur ad tempus & ex cauſa, *c. præſenti, de offic. ordin. c. ſi propter tua, de reſcr. libr. 6. cap. vt noſtrum, & ibi Doctores de Eccleſ. benef. ſine dimi.* ita quoque & ſtatutum Epiſcopi id poteſt. Eoque pertinet, quod notant Archid. & alij *ad c. cum ſingula. de præben. libr. 6.* quod tacitam communionem habet plebs cum capella. Et propter Epiſcopalia iura non ſoluta, capellæ grauari poſſunt. Quartò, quia † ſi pro redimēdis captiuis, pauperibus alendis, & templo Deo ædificando, poſſunt res Eccleſiarum vendi, & conflari, *c. aurum, 12. q. 2.* multò magis pro ipſarum Eccleſiarum reparatione, res capellarum authoritate Epiſcopi accipi poſſunt, qui eſt diſpēſator & adminiſtrator omnium eorū quæ ad ipſas pertinent, *10. queſtion. 1. per totum* & neceſſitatem habentibus ea diſpēſat. *c. Epiſcopus, 12. q. 1. c. ex his 12. q. 1.* Eandem quoque quæſtionem eodem modo *ad ca. 1. de Eccleſ. ædif.* reſoluunt, Anchoranus, & D. Antonius, quorum ille Frederici meminit, iſte verò non meminit. Et fortè prior tempore Frederico fuit, vt non tam Frederici, quam ipſius D. Antonij ea deciſio eſſe videatur. 3

4

Similis etiam eſt quæſtio, quam *ad d. cap. 1.* proponunt Ioan. Andr. Ancho. D. Anton. & Card. † An ſi Eccleſia Cathedralis indiget reparatione, nec fructus ſufficiant, poſſit Epiſcopus & capitulum facere ſtatutū, quod omnes clerici diœceſis teneantur ad contribuendum? Et vnanimi ore concludunt, quod ſic. Nec obſtat *c. Paſtoralis de his quæ fiunt à Præl.* vbi fructus Eccleſiarum debent conuerti in earum vtilitatē, & ſtipendia miniſtrorum. Nam ibi conſtat *ex fine*, quod Epiſcopus de conſenſu ſui Capituli, poteſt illorum partem ex cauſa rationabili in alios vſus conuertere. Quod & Andreas Barb. *conſil. 25. incip. difficile eſt. lib. 3.* probat. 5

CAP. XXIV.

Capella quando eget reparatione, quis ad illam teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Patronus an capellam dotare teneatur.*
2 *Patronus an amiſſa priore dote, aliam dare debeat.*
3 *Conſtitutio Concilij Trid. de reparatione capellarum.*

1 MAgna inter interpretes eſt diſputatio.† An patron⁹ capellam quam fundauit, dotare teneatur, necne? Etenim quod non tenetur, exiſtimant Ioan. de Anan. *conſ. 24. incipiente. Primò videtur.* Et Rebuff. *in tract. de pacif. poſſeſſ. nu.* 102. E contrario autem, affirmatiuam partem ſequuntur Panorm. *conſ. 89. lib. 2.* Nicolaus Milis *in verbo, beneficiũ, tract.* 45. Felin. *ad c. cũ venerabilis, de except.* Dec. *conſ.* 122. Et vtramq; opinionem concilians Rochus de Curte, *in tract. de iure patr. ad verbum dotauit, & ad verbum Eccleſiam.* inter eas capellas quæ ornandi templi cauſa duntaxat Eccleſijs adijciuntur, & inter alias, quæ orationis cauſa in alijs locis conſtruuntur diſtinguit, de quo in libro quem de ædificandis Eccleſijs ſcribere incepi, latius Deo volente, & laboribus noſtris fauente, dicemus: Igitur ſi dotata eſt Eccleſia ſumptuſque ferat, nulla eſt dubitatio. Si dotem non habet, aut ſi eam quã habuit amittat, aut ſi forte ille ſufficiens non ſit: iuſta eſt dubitatio, quis ad iſtiuſmodi reparationem teneatur. † Quid enim ſi patronus ſe ſemel eam dotaſſe dicat, ſe amplius & ſine culpa ſua amiſſa dote, ad ampliorem dotationem aut impenſam non teneri aſſerat? *arg. l. Boues. §. hoc ſerm. & quæ ibi notat Tiraq. ff. de verb. ſignif.* Quid item ſi ruſtici ad quorum penſionem
2 & commoditatem capella iſta fundata fuit, vſu illius poſtea carere, & ad Eccleſiã parochialem potius accedere, quam reparandæ capellæ impenſas ferre malint? Licet enim parochiani, vt Eccleſię parochialis refectionem euitent, illi renunciare, & in parochia nihilominus

manere

manere non poſſunt, vt ſuperius dictum eſt, in capella tamen alio iure vtendum videtur, quia parochiani ab ea recedentes, & ab vſu capellæ deflectentes, ad matrem ſuam redeunt, primæuum ſuum ſtatum, vel veterē conditionem reaſſumunt, nullíque planè in ſuo iure præiudicant aut detrimentum adferunt. Itaq; exiſtimo ruſticos & parochianos qui capella illa vti voluerit, primo loco ad reparationem eiuſdem vocandos eſſe. Neq; enim ferendus eſt, qui commoditatem amplectitur & onus recuſat. *l. vnica. C. de cad. toll.* Et ita in terminis decidit Ioan. Athon. *in tit. de dom. Eccleſ. c. 1. in conſt. Anglic.* Alioqui vero ſi nec ipſi nec patroni illam reparare velint, vel propter paupertatem non poſſint, dico locū eſſe decretis ſacroſancti Oecum. Conc. Trident. *c. 7, Seſſ. 21.* cuius verba ſunt hæc: [Cum illud, quoque valde curandum ſit, ne ea, quæ ſacris miniſteriis dedicata ſunt, temporum iniuria obſoleſcant, & ex hominum memoria excidant. Epiſcopi etiam tanquā Apoſtolicę ſedis delegati, transferre poſſint beneficia ſimplicia, etiā iuris patronatus, ex Eccleſijs quæ vetuſtate vel alias collapſæ ſint, & ob eorū inopiam nequeant inſtaurari, vocatis ijs, quorum intereſt, in matrices, aut alias Eccleſias locorum eorundem ſeu vicinorum, arbitrio ſuo, atq; in ijſdem Eccleſijs erigant altaria, vel capellas ſub ijſdem inuocationibus, vel in iam erecta altaria, vel capellas transferant, cū omnibus emolumentis, & oneribus. priorib. Eccleſijs impoſitis, Parochiales, vero Eccleſias, etiam ſi iuris patronatus ſint ita collapſas refici, & inſtaurari procurent ex fructibus, & prouentibus quibuſcunque ad eaſdem Eccleſias quomodocunque pertinentibus: qui ſi non fuerint ſufficiētes, omnes patronos & alios qui fructus aliquos ex dictis Eccleſijs prouenientes percipiunt, aut in illorum defectū parochianos omnib. remedijs opportunis ad prædicta cogāt, quacunq; appellatione, exemptione & contradictione remota. Quod ſi nimia egeſtate omnes laborent, ad matrices ſeu viciniores Eccleſias transferātur, cū facultate tam dictas parochiales, quam alias Eccleſias dirutas in prophanos vſus non ſordidos, ere-

cta tamē ibi cruce, conuertendi.] Hactenus verba Concilij Tridentini. At ſi eiuſmodi capella ex iuſta cauſa ſuperiorem mouente erecta & conſtructa ſit, fortè vt periculum animarum quod euenire poſſet Eccleſia parochiali nimium diſtante, eo caſu non puto renunciationem parochianorum quicquam operari, ſed è cōtra non obſtante illa, ipſos pro præterito tempore antequam inde recedere velint, ſi facultates ipſis ſufficiant, contribuere debere, *per ea quæ notat Henricus Bohick ad ca. 3. de Eccleſ. ædif.* Et ſuperius latius à nobis dictum fuit.

CAP. XXV.

Epiſcopus malè ablata à teſtatore, incerta an poſſit, aut debeat in Eccleſiæ reſtaurationem conferre?

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus an male ablata, incerta poſſit conuertere in reparationem Eccleſiæ.*
2 *Eleemoſyna ex re aliena fieri non debet.*
3 *Eccleſia ædificari non debet de rebus male partis.*
4 *Exemplum horribile de Eccleſia ex rapinis fundata.*
5 *Mala non ſunt facienda vt bona ſequantur.*
6 *Legata in vnum vſum, in alium conuerti non debent.*
7 *Eccleſia eſt loco pauperum.*
8 *Epiſcopus an poſſit dare partem fructuum monaſterio conſtruendo.*
9 *Eccleſia an prius reparanda, an pauperes prius ſint alendi.*
10 *Eleemoſyna an ſit in præcepto.*

1 ILLVD quoque quæri poteſt, † An ſi nec reditus Eccleſiæ, nec vires & facultates parochianorum, nec

fructus

fructus beneficiorum ſeu capellarum, ad refectionem Eccleſiæ ſufficiãt, poſſit Epiſcopus Diœceſanus, ea quæ pro male partis incertis reſtituenda accepit, in reſtaurationem Eccleſiæ conuertere? Et pro negatiua parte facit, quod ſicut Eccleſia † non recipit Eleemoſynam ex re aliena & alteri malo ſeu improbato more ablata, *ca. ex tranſmiſſa, & ibi Dd. de decim.* ita quoque Epiſcopus eiuſmodi bona in vſum Eccleſię conuertere non debet. Quo modo & in ſimili notat Matth. de Afflict. *ad conſtu. regn. quæ incipit, Quanto, verſ. incip. Et an Epiſcopus.* Quod Epiſcopus† non poteſt, nec debet conſecrare Eccleſiam ædificatam de male acquiſitis, *per cap. non eſt putanda. 1. quæſt. 1.* & refert ibidem, †quod quidam Epiſcopus qui Eccleſiam de vſuris & rapinis conſtructam conſecrare cœperat, vidiſſet cacodæmonem in habitu Epiſcopali retro altare ſtantem, ſibique dicentem: Ad meam iuriſdictionem iſtud pertinet, quod ex rapinis, & vſura confectum eſt. eoque dicto metuentibus, conterritis & videntibus clericis, & Epiſcopo, incontinenti cum magno ſtrepitu & tumultu ipſam Eccleſiam deſtruxit. Et ideo dicebat Angelus *ad l. ait Prætor. §. Si mulier. ff. Quæ in fraud. cred.* quod vſurarij non debẽt ædificare hoſpitalia, ſed id quod iniquè ab eis receptum eſt, ijs à quibus acceperunt, reddere. Et licet Eccleſiam Chriſti reficere pium ſit, illius tamen prætextu impietas committi non debet. *c. noſce. 30. quæſt. 1.* Nec † ſunt facienda mala vt bona ſequantur, *c. Si dicat. 33. quæſt. 5.* Et ſicut non eſt fauendum vni, quantumuis piam cauſam ſuſtinenti, & fauorem publicũ merenti, vt alijs iniuſtitiam faciamus. *c. Ex tenore ext. de foro compet.* ita quoque Eccleſiæ, quæ cum aliena iactura locupletior fieri non debet, *cap. Super eo. de vſur.* cum præiudicio verorum creditorum ſeu pauperum, neque ad hoc vocatorum & citatorum, neq; in eo conſentientiũ & quibus tamen ad hæc ius quæſitum fuit, *c. cum tu. de vſur. c. Non ſanè 14. quæſt. 5.* nullo modo fauendum eſt, *arg. c. Quod omnes de reg. iur. & l. Id quod noſtrum. ff. eod. tit.* neque ſolet contingere liberatio, eoq; minus, quod & quæ † in vnam cauſam relicta ſunt, in aliam conuerti non poſſunt, *c. Etsi te de iureiur. c. tua. 2. de* 6

*decim.*niſi à ſolo Pontifice aut Principe,*c.Conſtitutis.de Re-
lig.Domin.cap.Ad hoc de exceſſ.Prælat.cap.Tunc vero 9.queſt.4.* In
contrariam tamen partem vrget.quod ęqualis cura im-
minet Epiſcopo de tribus, ſcilicet,de ſuſtinendis mini-
ſtris Eccleſiæ, pauperibus alendis, & Eccleſijs reparan-
dis,*c.1.83.diſt.c.aurum.12.queſt.2.c.hanc conſuetud.nem.10.q.2.c.
Epiſcopus Eccleſiarum.11.q.1.*& proinde prȩlatis,pauperibus,
Eccleſiam(quam,cum & ipſa eget,à numero† pauperum
excludit nemo, *c.Laudabiler.8.q.1.c.inter cætera.De offic. ordin.*)
7 negligere non poteſt: maximè cum pauperum quoque
interſit plurimum Eccleſias reparari, vtpote in quibus
ad eorum alimoniam oblationes recipiuntur.*cap.habeat.
12.queſt.1.* & in quibus ipſi tanto vberiores eleemoſynas
accipiunt quanto plures ad eas diuini officij audiendi
8 cauſa confluunt & accedunt. Et ſi pro † ædificatione Ec-
cleſiarum ſeu monaſteriorum Epiſcopus quinquageſi-
mam partem frúctuum Eccleſiæ dare poteſt, *vt eſt textus
elegans in c.bona.12.queſt.2.& in c.paſtoralis de his quæ fiunt à Præ-
lat.*multò magis de his incertis ablatis ad reparationem
earum dare poſſe videtur. Id quod in terminis propoſi-
tæ quæſtionis, & dubitationis aſſerunt & decidunt Io.
Andr.Anc.Phil.Franc. & alij *ad c.Religioſis,de teſtam.libr.6.*
& Ioan. Iacobi à Canibus *in tract.de exe.vltim.volunt.par.2.
§.vltim.verſ. ſuboritur tamen dubitatio.num.2.* Bald.*ad l.Si quis ad
declinandum,in fin.princ.C.de Epiſc.& cleric.*Imò quod amplius
9 eſt,cenſet Rebuff.*in tract.de congr.port.n.72.*quod prius eſt †
Eccleſia reparãda,quam pauperes alendi,niſi tanta eſſet
neceſſitas, vt planè conſtaret eos alioqui fame perituros
niſi illis prius ſubueniatur,*d.c.Aurum 12.q.2.* quo caſu
10 etiam quò ad Laicos eleemoſyna † eſt in præcepto, *c.paſ-
ce.86.diſt.*Quoniam vero prædicti Doctores non reſpon-
dent argumentis ex aduerſo propoſitis, dico verum eſ-
ſe, quod Eccleſia nõ accipit eleemoſynam de rebus ma-
le acquiſitis, quando in ſpecie ſciuit ad quem illa bona
pertinent,aut cui reſtitui debeant,quia nec pauperibus
quidem facienda eſt iſtorum bonorum diſtributio, niſi
quando Dominus ignoratur,*cap.Non ſane 14.q.5.auth.omnes
peregrini.C.Commun.de Succeſſ.* In poteſtate autem principis
& Pon-

& Pontificis eſt, eas res à pauperib. auferre, & in alium pium vſum cōferre, quaſi non ſic pauperibus eas lex addixerit, quin in arbitrio illorum manſerit, an in aliam piam cauſam expendere, & applicare malint, *vt ait Dida. Couuar. ad cap. Peccatum, relectionis part. 3. §. verſ. inſ. p Quamobrem obiter hic quaeritur. &c.* Eandemque poteſtatem & Epiſcopo cōcedendam eſſe arbitror. Nam quamuis ea quæ ad certum & ſpecialem vſum à teſtatore deputata & relicta ſunt, tā facilè in alium vſum conuertere nequeat quam Pontifex, tamē in his quæ à lege deſtinantur ad certam erogationem, & quidem non incommutabiliter, laxiores manus habet. *l. Id quod pauperibus & ibi Dd. C. de Epiſcop. & cleric. & Interpretes ad. d. c.* Cum tu, nullaque iniuria fit pauperibus, qui ad eiuſmodi male oblata nullum fixum, indubitatum, irreuocabile, immutabile ius non habent, & qui à ſuo numero egentē Eccleſiam reijcere non poſſunt, vt diximus.

CAP. XXVI.

De concubinariorum beneficijs, & iſtorum fructibus, ad reparationem Eccleſiæ applicandis.

SVMMARIVM.

1 *Clericus criminoſus, & concubinarius an fructus beneficij bona conſcientia percipiat.*

2 *Beneficium datur propter officium.*

3 *Concubinarij ad certam pœnam condemnari an poſſint.*

HIS quæ proximo capite de incertis malè partis ſeu ablatis diximus, admodum vicinum eſt id, quod de beneficijs & prouentibus concubinariorum ſcribunt

1 Interpretes. Conſtat enim, † quod hi in crimine perſeuerantes, ſi fructus beneficiorum ſuorum perceperint, in conſcientia ſua illos ſuos non faciunt, *vt notat Innoc. ad c. Sicut. de cohab. cleric. & mul. Præpoſ. in cap. præter. 32. diſtinct.* Be-
2 neficium † enim datur propter officium, *c. fi. de reſcr. in 6.* & proinde qui culpa ſua officium dicere aut facere non poteſt, fructus ſuos facere non debet. *c. Cum ſecundũ. de præben.* Et propterea Rebuff. *ad concord. inter Pontif. & Regem Galliæ, ad tit. de publ. concubin. §. quia vero, in princ.* dicit quod Epi-
3 ſcopus † poteſt iſtos cõcubinarios condemnare ad dandum & cõtribuendum aliquam ſummam, ad reparationem Eccleſiæ. Et apertius de his cõſtituens ſãcta Synodus Trid. *ita decreuit 25. Seſſ. c. 14.* [Quam turpe ac clericorum nomine, qui ſe diuino cultui addixerunt, ſit indignum, in impudicitiæ ſordibus immundoque concubinatu verſari, ſatis res ipſa communi omnium fidelium offenſione, ſummoq; clericalis militiæ decore, teſtatur. Vt igitur ad eam, quam decet continentiam, ac vitæ integritatem miniſtri Eccleſiæ reuocentur, populuſque hinc eos magis diſcat reuereri, quo illos vita honeſtiores cognouerit: prohibet ſancta Synodus quibuſcunque clericis, ne concubinas aut alias mulieres, de quib. poſſit haberi ſuſpicio, in domo vel extra detinere, aut cum illis vllã conſuetudinem habere audeant; alioquin pœnis à ſacris canonib. vel ſtatutis Eccleſiarum impoſitis, puniantur. Quod ſi à ſuperiorib. moniti, ab ijs ſe nõ abſtinuerint, tertia parte fructuum, obuentionum, ac prouentuum beneficiorum ſuorum quorumcunque, & penſionum ipſo facto ſint priuati, quæ fabricæ Eccleſiæ, aut alteri pio loco arbitrio Epiſcopi applicetur. Sin verò in delicto eodem cum eadem vel alia fœmina perſeuerantes, ſecundò moniti adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes, ac prouetus ſuorum beneficiorum, & penſiones eo ipſo amittant, qui prędictis locis applicentur: ſed etiam à beneficiorum adminiſtratione, quoad ordinarius etiam vti ſedis Apoſtolicæ delegatus arbitrabitur, ſuſpendantur.]

CAP.

CAP. XXVII.

Quis ad reparationem Eccleſiarum faciendam agere, aut cogere poſ- ſit.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa Eccleſiæ reparandæ eſt pia & popularis.*
2 *Publica ſalus in ſacris conſiſtit.*
3 *Actio popularis quæ ſit.*
4 *Eccleſia eſt communis domus omnium.*
5 *Prælatus an poßit non agere contra ſpoliatorem.*
6 *Iudex an ex officio quid poßit circa reparationes Eccleſiæ.*

QVEMADMODVM iudicium populare datur pro ijs, quæ ad piam cauſam attinent. *§. Si vero ſanctißimus verſ. ſi autem hæres & ibi Angel. tit. d. Eccleſ. tit. de quo plurima ſcribit Tyraq. in tract. de pia. cauſ. priui. 151.* ita quoque & Andreas Alciatus *conſ. ſuo 43. incipit, non videtur dubitandum,* dicit cauſam † inſtaurandæ Eccleſiæ (quæ proculdubio pia eſt) 1 eſſe popularẽ, & proinde quẽlibet de populo ad illius reparationẽ agere poſſe, *per l. ſtipulatio iſta habere licere & c. §. ædem ſacram. ff. de verb. obligat.* quæ hoc non dicit, ſed illud conſtituit; quod poſſumus ſtipulari ædem ſacram fieri ſeu ædificari. Sed cùm id, cuius noſtra non intereſt, ſtipulari non poſſimus. *d. l. ſtipulatio,* & cum lex ſtipulationem ædis ſacræ cuiq; permittat, facile inde colligimus verum eſſe, quod ait Alciatus, ædificationem & reſtaurationem Eccleſiæ, ad omnes pertinere: tum propter religionem, quæ cum Deum reſpiciat, precioſior nobis eſſe debet quocunque pecuniarum commodo. *l. ſancimus, in fin. C. de ſacroſanct. Eccleſ. c. cum infirmitas, in fi. de pœnit. & remiſ.* tum propter publicam † vtilitatem, quæ in ſacris conſi- 2

ſtit.*l.1.§.publicum,ff.de iuſtit.& iure*,priuatis cómodis longè anteponendam,*auth. res quæ.C.commun. de legat.* & per conſequens eo nomine popularem actioné competere. Po-
3 pularem † enim actionem vocamús eam, quæ datur ex cauſa populari,hoc eſt,ex facto,quo res quæ ſunt populi, violatæ ſunt, & quam poteſt mouere quilibet de populo, vt ne quid in loco publico vel in via publica fiat, ne quid deijciatur aut effundatur ex cœnaculo, ne quid appenſum habeatur in pergula, *vt notat Zaſius n.16. & alij ad §.pœnales Inſtit. de action.* aut quando iniuria fit vniuerſo populo, vt in Eccleſia violata, *ſecundum Iaſonem ad leg eum qui,§.in popularibus in princip.ff.de iureiur.Idem Alc. & alij ad l.ſi cui ex empto,ff.de verb.ſignificat.*Eoque ſanè pertinet id quod eleganter ait Chryſoſt *hom 33.ex 9.c.Math his verbis*:[Cauſa tui presbyter,ſed & cauſa tui rectus ſtat doctor,laboribus & afflictione affectus?Qua igitur te excuſabis ratione, ſi ne ad audiendum quidem paratum animum ei præbueris?Communis certè domus Eccleſia omnium eſt,quam vos priores,nos ad illorum figuram poſteriores intramus: atque ideo communiter omnibus confeſtim cum intrauerimus, pacem ſecundum illam legem offerimus.]Hactenus ille.Et ſanè rectiſſimè dixit, com-
4 munem domum † omnium eſſe Eccleſiam,vtpotè in qua omnes tam pauperes quam diuites, tam nobiles quam ignobiles,tam iuuenes quam ſenes, tam plebei quã magiſtratus, communiter eademq́ue ratione ſacramenta percipiunt, verbo Dei paſcuntur, ſacroſanctis cæremonijs oblectantur,& inſtituuntur.

5 Et ſanè † ſi quilibet ex populo ad faciendam reparationem agere poteſt, quanto magis id poſſunt Prælatus Eccleſię & ędituí,ſi vel ad populum pertinet reparatio, vel ſi aduerſum eum agendũ ſit,qui ſacrilego ac nephario modo,ſacroſanctas Catholicas Chriſti Eccleſias,aut ſpoliauit, aut euertit, aut deſtruxit, vtpotè quibus hoc onus neceſſario ex legis diſpoſitione incumbit,*c.2.de inreiur.c.in canonib.16 q.1.*Quia ſicut pręlati tenentur bona & patrimonium Eccleſiæ repetere ab iniquis poſſeſſorib. & ea illæſa ſeruare,alioquin mortaliter peccant.*d.cap.in canonibus,*

canonibus gl.in c.ea,de offic.Archid.not.D.Thom.q.43.art.vlt. vnde ipſe Cantuarienſis Archiepiſc.laudatur,qui cū ſcandalo Regis & totius regni, bona Eccleſiæ repetere conatus eſt.c.ſicut dignum,de homicid. Ita quoque reſtaurationem Eccleſiæ vrgere debent,tametſi propter temporale aut ſpirituale damnum, quod, ſi repetitio fieret, imminet, ad tēpus illam differre poſſent. Quod multis egregijs exemplis, & deciſionibus probat & confirmat Didacus,quem vide ad ca.peccatum, 1.part.re ect.verſ.incip.Nono à ſupradictis deducitur,&c.

Addit præterea prædicto conſ.43.Alciat.Iudicem † ex officio etiam parte non petente, poſſe eum qui debet, ad reparationem vrgere. Id quod rationem habet, cum alioqui vel negligentibus his ad quos onus reparationis pertinet, vel in hæreſim & odium religionis prolapſis his, ad quos cura ſolicitandi,& proſequēdi eam reparationem ſpectat, ſæpè domus Dei & templum ſanctiſſimo illius nomini conſecratum corrueret, & debito ſuo ſplendore fraudaretur. Et hanc deciſionem confirmo per ea,quę notat Tyraq.in d.tract.de pia cauſa priuil.152. dicens,quod licet alias iudex non poſſit nec debeat impertiri officium ſuum irrequiſitus,l.4.§.hoc autē iudicium, ff.de dam.infec. Fallit hoc tamen in cauſis pijs,quibus nemine petente poteſt iudex officium ſuum impertiri, & non ſolùm poteſt,verum etiam debet, textus eſt elegans in l.nec quicquam,§.vlt.verſ.plerumque,vbi etiam hoc notat Bart.ff.de offic.procon,& in l.profectitia,§.ſed ſi proponas,ff.de iure dot.& alij plures per eundem Tyraq.recitati & allegati.Secūdo hoc confirmo per ea quæ notat Robert.Maranta in lib.de ord.iudic. p.6.n.142.vbi dicit, quod iudex ex officio ſuo inquirit de omni crimine & iniuria cōmiſſa cōtra Eccleſias,& Eccleſiaſtic.perſonas,& ſimiliter de omni crimine cōmiſſo in Eccleſia,l.ſi quis in hoc genus,& ibi Bal. C.de Epiſc.& cler. Et tertio ad hoc facit,c.decreuimus,10.q.1.vbi dicitur,quod Epiſc. viſitādo Eccleſ.ſi inueniat eam deſtitutam,ſacerdoti eius,vt reparetur præcipiet. Et ſanè ſi iudex ex officio ſuo ſic de hac re inquirit,pōt id facere etiam nulla fama præcedente,quia hoc non fit ad admonendam per

ſonam

ſonam, ſed ad corrigendum ſeu emendandum defectus, *ſecundum ea quæ leguntur & notentur ad c. vni. & ibi. Hoſt, vt Eccleſ. benef. ſine dimi. & ad ca. 2. de colluſ. deteg. & ita in ſpecie notat, gl. ad c. ſtatuimus, ad verbum, inquiſitio, tit. de Eccleſ. ædifi. in conſtit. Angliæ.*

CAP. XXVIII.

Quis ſit Iudex competens in cauſa reparationis Eccleſiarum.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſiaſticus iudex cognoſcit contra laicos de pia cauſa.*
2 *Principis offi. ium intendi debet circa reparationes Eccleſiæ.*
3 *Arreſta varia Galliæ contra negligentes facere reparationem Eccleſiæ.*
4 *Rex quare poſſit ſe immiſcere reparationi Eccleſiæ.*

GVILLIELMVS Benedicti doctus & inſignis interpres, *ad c. Raynutius, ad verbum & vxorem, deciſ. 2. nu. 138. & ad verbum domum, n. 17. & ad verbum, ſi abſque liberis, c. de fideic. ſubſtit. nu. 35. de Teſtam. dicit,* quod cognitio quæ inſtituitur ſuper reparatione Eccleſiarum, eſt mixti fori, pertinens tam ad iudices Eccleſiaſticos, quam ad principes laicos & reges. De iudicibus Eccleſiaſticis nulla eſt dubitatio,
1 propterea quod illi † etiam contra laicos cognoſcũt de omni cauſa pia, & miſerabilium perſonarum per præuentionem, *c. ſignificantibus, & ibi Panorm, & alij de offic. iudic. deleg. Bald. in auth. ad hæc, C. de vſur. c. dilecto. & ibi Doct. de ſenten. excommun. libr. 6.* & de omni ſpoliatione Eccleſiarum per laicos facta, *conqueſti, ex eo. tit.* Et ſi Emphyteutam laicum compellere poſſint ad rem Eccleſiaſticam Emphyteuticam debitè reficiendam. *§. ſcire autem in authen. de non alie. Bart.*

Bart.in auth.qui rem.C.de ſacroſanct. Eccleſ. & id quidem actione perſonali ſeu conditione ex lege, *vt ait Stephan. Aufr.in tract.de poteſt.iud. Eccleſ. ſuper laic.caſu* 127. vtique multo magis ad reparationem ipſius Eccleſiæ, eum ad quem hoc onus pertinet, vrgere poſſunt. De ſecularibus aũt †Principibus, & ſanè ſi non de Iudicibus ſecularibus, ſaltem de Iudicibus Regijs, *vt ait Tyraquellus in tract.de pia cauſa priuil.*150. multa paſſim extant iuris reſponſa, & doctorum argumenta. Nam & in ſimili reſpõdit Papinianus, quod quamuis ſtricto iure nulla actione teneantur hæredes ad monumentum faciendum: tamen Principali vel Pontificali authoritate compelluntur ad obſequendum ſupremæ voluntati, cum ſit cauſa pia, *l.hæreditas,in fi.de petit. hæredit.* Et rurſum *de offic.Proconſ.l.ſi in aliquam,* ſic ait Vlpianus: [Aedes ſacras & opera publica circumire, inſpiciẽdi gratia, an ſarta tectaque ſint, vel an aliqua refectione indigeãt, & ſi qua cœpta ſunt, vt conſummentur, prout vires eius Reipub. permittunt, curare debet.] Et *in c. vlt. 96. diſt.* ait Pontifex, quod [boni Principis eſt Eccleſias contritas & conſciſſas inſtaurare, non onerare.] Et *in c. Sicut excellentiam, circa finem,* 23.q.4 dicitur, quod [excellentia Principum apud creatorem maiori gloria proficere non poteſt, quam ſi per eam diſperſarum Eccleſiarum potuerit ſocietas reſtaurari.] Et ſi Rex cum proceribus regni intendere poteſt circa ſtatum Eccleſię reformandum, *cap.1. Ne ſede vacante*: certè multo magis cognoſcere poteſt de Eccleſijs inſtaurandis, & conſeruandis, cum nulla ſit maior diſſipatio, & reformatione magna egẽs profuſio, quam reditùs percipere, & Eccleſiam ruinam minitantem, & fere proſtratam ſeu reparatione indigentem, relinquere. Quo pertinet quod *4.Reg.12.ca.* legimus, quod Ioas Rex Iudæ vocauit Ionadem Pontificem & ſacerdotes eius ad ſe dicens: quare ſarta tecta templi non reſtauratis, & prohibuit eos vltra accipere pecuniam à populo, & inſtaurare ſarta tecta præcepit, ita vt ad numerandam pecuniam quæ inueniebatur in domo Domini, fuerint deputati ſcriba Regis & Pontifex, dabantque eam in manus eorum, qui præerant cœmentarijs eiuſ-

rijs eiuſdem domus. Sic & Ioſias Rex *eodem lib. 4. capit. 22.* miſit Sapham ſcribam templi dicens: [Vade ad Helchiam ſacerdotem magnum, vt conſletur pecunia quæ allata eſt in templum Domini, quam & collegerunt ianitores à populo, deturque fabris per præpoſitos domus Domini, qui & diſtribuant eam his, qui operantur in templo Domini, lignarijs videlicet & cæmentarijs, & his qui interrupta componunt, & vt emantur ligna & lapides de lapidicinis ad inſtaurandū templum Domini.] Et rurſum *libr. 2. Paralip. capit. 24.* habetur ſic: [Et congregata eſt infinita pecunia quam dederat Rex & Ioada his, qui præerant operibus domus Domini. At illi conducebant ex ea cæſores lapidum & artifices operum ſingulorum, vt inſtaurarent domum Domini, Fabros quoque ferri & æris, vt quod cadere cœperat, fulciretur.] Et ideo etiam *in legibus Longobardorum* ſcriptum memini *ſub titul. De Epiſcop. & cleric.* hoc pacto: [Præcipimus vt ſingulæ plebes ſecundum antiquam conſuetudinem faciant reſtauratas: quod ſi filij eiuſdem Eccle-
3 ſiæ eas reſtaurare noluerint, à miniſtris reipub. diſtringantur.] Et apertius *in capitul. incip. de Eccleſ. emendandis, & c. & in titul. de decim. §. primo, cum ſeqq.* Stephan. Aufrer. *in titul. de poteſt. Iud. ſecul. ſuper Eccleſ. articulo vigeſimoſexto,* dicit quod per plura †arreſta Lutetiæ & Tholoſæ pronunciata ita definitum fuit: & inter alia anno 1391. pro Patriarcha Alexandrino contra Archiepiſco. Tholoſæ iudicatum, quod ſuper reparatione Eccleſiæ ſuæ Carcaſſonenſis reſponderet in Parlamento, tametſi illius iuriſdictionem declinaſſet, veluti actione perſonali contra ſe qui Eccleſiaſticus erat, in curia ſæculari inſtituta. Et rurſum, inquit ille, idem pronunciatum fuit contra Epiſc. Nouocomenſem Archiepiſc. Rothomagenſem & alios plerosque, ſicut & plurimas alias ſententias ſimiles *ad capit. Raynut. ad verſ. ſi abſque liber. num. 33.* refert Guilielm. Benedict. & plurimæ extant in Conſ. Brab. aduerſus diuerſos Prælatos ſuper eadem reparatione, ad inſtantiam incolarum loci, in quo ea Eccleſia ſita eſt pronunciatæ, quod notorium eſt, ſoletque ea coactio de reparandis

randis Eccleſijs, per commiſſarios Regios fieri, ſola expenſa ſine alio ſolario contentos, ſecundum eundem *ad verbum. Et vxorem deciſione ſecunda, numero 138.* qui tamen *ad d. verbum, Si abſque liberis numero vigeſimotertio,* dicit hoc malè ſeruari, & verum eſt. Et in eandem quoque ſententiam accedens Chaſſanæus *conſi. 60. numero duodecimo, cum ſeq.* dicit, quod licet † aliqui voluerunt ſuſtinere, quod Rex aut curia Regis ſe de his reparationibus intromittere non poſſet, vt eſt videre *in deciſ. Neapol.* 499. illud tamen fundamēto caret, quia eiuſmodi cognitio tantum reſpicit prouentus & fructus bonorum Eccleſię, qui vt ille loquitur, proueniunt ex temporalibus, ſuper quibus Rex poteſt facere ordinationes, quæ in ſuo regno ſeruentur. Imò niſi ipſi contra deſolationes Eccleſiarum prouiderent, eſſent de eo reddituri rationem Domino Deo extremo iudicij die, cum eam tuendam receperint, *capitul. Maximianum cum ſeq. 23. quæſtione tertia, capit. Chriſtianis. 11. quæſtione prima.* Et his omnibus conſentiens Panormit. *ad capitul. Si clericis, numero ſecundo, & melius ad capitul. Cum ſit generale, numero ſecundo,* de foro comp. dicit, quod quando verſamur in cognitionib. mixti fori, aut quando multiplicatur forum, & res habet plures Iudices, optio datur actori coram quo eum velit conuenire. *Idem notat gloſſa in capitulo, dilecti. eod. titul. & in leg. fin. C. vbi in rem actio. & in capitul. Statutum, §. cum vero. ad verbum recuſet. de reſcript. libro 6.* 4

Ca

CAP. XXIX.

Qua ratione contra eum, qui reparationem Eccleſiæ differt, procedendum ſit.

SVMMARIVM.

1 *Arreſtari an poſſint decimæ aut fructus pro reparatione Eccleſiæ.*
2 *Proceſſus an fiat executiuè & ſummariè in cauſa reparationis Eccleſiæ.*
3 *Excommunicari an poſſit, non reparans Eccleſiam.*
4 *Vniuerſitas an poſſit excommunicari.*
5 *Excommunicatio ſolum ligat animam excommunicati.*
6 *Concluſio quo pacto capiatur contra negligentem reparare Eccleſiam.*
7 *Spoliatus quando ante omnia non reſtituitur.*

MVLTA & varia ſunt iuris remedia aduerſus eos prodita, qui vel auaritia ducti, vel odio religionis inflammati, vel deſidia & moroſitate infecti, domum Dei non reparant, vel certè etiam poſteaquam admoniti ſunt, refectionem differunt. Monitionem enim Epiſcopi, Archidiaconi, aut alterius Iudicis ad quem ea res pertinet, præcedere iudicium, ſi nõ neceſſarium, ſaltem æquum & honeſtum eſt, *vt habetur in cap. Improbam tit. de domib. Eccleſ. repar. in conſtit. Anglic. & notatur ad l. Quidam Hyberus. ff. de ſeruit. ruſtic. prædior.* Principio enim, fructus† eorum
1 detineri, ſequeſtrari, vel arreſtari poſſunt, quaſi priuilegio tacitæ hypothecæ ſint pro huiuſmodi reparatione obligati, *vt decidit Ioan. de Athon. ad conſt. quæ incipit, Improbam ad verb. de fructib. in conſtit. Anglic. quæ vocantur conſtitutiones Domini Othoboni, & gloſ. ad c. ſtatuimus, ad verbum conuerti faciat, tit. de Eccleſ.*

de Eccleſ. ædific. in conſt. Ang'. in prouinciali VVilhelmi Lydevvode. Et Steph. Aufrer. in tract. de poteſt. iud. ſecul. ſuper Eccleſ. artic. incip. 26. fallit. Sicut & generali conſuetudine huius patriæ receptum videmus, quod per arreſtū fructuum, aliorumque bonorum mobilium & perſonarum proceditur. Id quod etiam in rebus clericorum locum habere abunde oſtendi *in tract. meo de iure ſiſtendi, cap. 14. numer. 11. vbi vide.* Secundo ſi is ad quem hi fructus pertinent, Eccleſiam non prout decet, reficiat, aut ſi pro refectione Eccleſiæ populo ſit impoſita collecta, de qua ſuperius latè fuit diſputatum, dico quod poterit contra defectuoſos † executiuè & ſummariè procedi, ſicut in omni exactione munerum, & onerum publicorū, vt ſunt collectæ, proceditur, *§. Coges. in auth. de mand. princip. Bald. conſ. 238. volum. 1. & conſ. 434. volum. 5. Aymo Crauet. conſil. 111. volum. 2.* ita tamen vt ex abrupto, ſine monitione, citatione, decreto, aliiſque ſimilibus obſeruari ſolitis, non procedatur, *ſecundum eundem Bald. conſ. vl. lib. 5. & Rolandum à Valle conſ. 32. nu. 5. & numero 38.* ſed tantum ſine longo & ordinario proceſſu. 2.

Tertiò poteſt etiam iudex Eccleſiaſticus tam contra perſonas laicas, quam contra perſonas Eccleſiaſticas procedere per pœnas & mulctas arbitrarias, & arbitrio ſuo infligendas, *ſecundum gloſ. notabilem in c. Arch. ad verbum, ſub pœna, tit. de offic. Archid. in conſt. Angl. VVilhelmi Lydevvode,* quæ pœnæ non ipſi, aut Epiſcopo, niſi pauper ſit, applicari debent, ſi commiſſæ ſint, ideo quod Eccleſiaſticos viros non decet quæſtibus inhoneſtis, & pœnalibus anhelare vel ditari, *cap. 258. diſtinct.* ſed aut in vtilitatem Eccleſiæ, quę læſa & iniuria affecta eſt, aut in vſum pauperum aliumve pium eas conuertet, *cap. 2. & ibi Dd. de pœnis.* Quo loco etiam eorum opinionem reprobat Panorm. qui exſtimabant poſſe Epiſcopum imponere pœnam pecuniariam laico temporaliter ſibi nō ſubiecto. Nam cum caſus incidit, quo aduerſus laicū in negotio principali iuriſdictionem habet, vt hic, nulla apparet ratio cur eam pœnam in illo caſu ei imponere nō poſſit, quia cum quid conceditur, omnia illa cenſentur eſſe conceſ-

ſa,per quæ ad illud peruenitur, *leg. ad rem mobilem. ff. de procurat.*

Quarto poteſt etiam procedere contra eoſdem per
3 † cenſuras Eccleſiæ, *vt not. prædicta gloſſa ad verbum conuerti. & ad d. conſt. improbam.* Sed hoc tamen non pariformiter
4 & indiſtinctè. Quia ſi communitas ſeu † vniuerſitas ad iſtiuſmodi reparationem obligatur, locum habebit legis diſpoſitio, quod in vniuerſitatem vel collegium proferri excommunicationis ſententia non poteſt, vt animarum periculum euitetur, quod exinde ſequi poſſet, cum nonnunquam contingeret innoxios, veluti abſentes, pupillos, infantes, furioſos, mente captos, & inuoluntarios nec reluctantes huiuſmodi ſententia irretiri, ſed in illos duntaxat de collegio aut vniuerſitate ea ſententia proferenda eſt, quos culpabiles eſſe conſtiterit, *capitul. Romana. §. fin. de ſenten. excommun. libr. 6.* vt ſic peccata ſuos teneant authores, nec vlterius progrediatur pœna, quam reperiatur delictum, *lege ſancimus. C. de pœn. capitul. quæſiuit. De his quæ fiunt à maio. part. Cap.* Accedit
5 etiam quod † excommunicatio ligat ſolum veram perſonam, animam rationalem baptizatamque habentem, *capitul. cum dilectus, de relig. domi. capitul. ſicut, de iureiur.* Vniuerſitas vero & communitas dicitur perſona ficta repræſentatiua, & quæ eiuſmodi animam non habet, *lege mortuus. ff. de procurat. capitul. omnis Chriſtianus, vndecim. quæſtione tertia.* Igitur ſi conſtaret quod tota vniuerſitas vel tota communitas delinqueret, aut reparationem facere nollet, alio iure vtendum foret, & omnes excommunicari poſſe cenſent Philip. Franc. Pet. Anchor. & alij *ad d. capitul. Romana.* Omnium vero elegantiſſime hoc in propoſita materia examinat, diſcutit & reſoluit gloſ. *ad d.*
6 *capitul. Archidiac. ad verb. ſub pœna,* quam omnino vide. † Formam autem concludendi & libellum concipiendi in hoc iudicio faciendæ reparationis, *in explicatione huius tituli* præſcribit Speculator, ad quem breuitatis cauſa me remitto.

Quinto, caſu quo Prælatus qui decimas & fructus Eccleſiæ recipit, neceſſarias Eccleſiæ refectiones & reparationes

rationes non facit, poteſt populus eaſdem decimas retinere, tam pro impenſis factis; ſi quas ipſo monito & negligente ac nimium differente fecit, maximè ſi ſint liquidæ & claræ, & hoc per modum cómpenſationis *l. fi. C. de compenſ.* quam pro reparatione facienda, ideo quod talis retentio fit ad effectum compellendi eum ad reparationem Eccleſiæ, propter quam decimas percipit, *arg. cap. fin. de Paroch.* vbi in ſpecie Panorm. determinat, quod populus poteſt opponere contra Prælatum agentem ad decimas, quod non adminiſtrat neque exercet officium ſuum prout decet: quia temporalia ſunt debita prælatis ob cauſam, ideo cauſa non ſecuta non debentur. *leg 1. ff. de condict. ob cauſam*, & eleganter allegatione ſua 17. reſpondit Lapus: quod ſi presbyter parochialis non exhibet ſacramenta ſicut debet, ſi petat decimas, poterunt parochiani excipere: [Qui non facit quod debet, non recipit quod oportet.] Nec obſtat ſi dicatur quod dictus Prælatus tanquam ſpoliatus † erit ante omnia reſtituendus *l. ſi quis ad ſe. C. ad l. Iul. de vi.* Quia ad hoc, eandem quæſtionem, *cap. 14. de legibus, & longa conſ. numero decimotertio, cum ſeqq.* pertractans Ripa, reſpondet dicens: Si ſpolium eſt, fomentatum eſt legis auxilio, vnde reſtitutio non conceditur. *lege tertia, §. cum igitur. ff. de vi & armata.* ſalutemque animæ reſpicit, quæ omnis reſtitutionis auxilium in hoc caſu denegat, Eccleſia ipſa interea periclitante & collabente *capitulo, literas de reſtit. ſpoliat.* eoque minus, quod hæc retentio non fit animo ſpoliandi, sed ob iuſtam cauſam faciendæ reparationis. Id quod in ſimili ponderat Panorm. *ad c. querelam, de elect.* 7

Cap. XXX.

Vtrum appellari poſſit à ſententia qua quis ad reparationem Eccleſiæ condemnatur?

Svmmarivm.

1 *Appellari an poſſit à ſententia lata in cauſa reparationis Eccleſiæ.*

2 *Clauſula, appellatione remota, quid operetur.*

Anceps & antiqua fuit doctorum diſputatio, vtrum † à ſententia in fauorem piæ cauſæ pronunciata, appellare liceat nec ne. Bald. enim *ad l. 1. C. de Sacroſanct. Eccleſ.* Alex. *in addit. ad Bar. ad l. Mauius. ff. de alimen. & cib. leg.* & alij, tenent quod non. Romanus vero *in authen. Similiter in 6. priuil. in materia iudiciali col. 11. C. Ad l. Falcid.* ſuſtinet contrarium. Sed has duas diuerſas & pugnantes interpretum opiniones cõcilians Rebuff. *ad ord. Reg. tit. de ſent. prouiſ. in præf. n. 37. verſ. in i. Primus caſus eſt,* dicit, quod ne pia cauſa pereat vel periculum patiatur, iudex per modum prouiſionis illi ſuccurret, & ſi ab illa ſentẽtia fuerit appellatum, nõ obſtante iſtiuſmodi appellatione ſententia iſta mandabitur executioni, quia fiet ſeruitium Eccleſiæ. ſubuenietur neceſſitati pauperum, & debitæ alimentationis neceſſitati prouidebitur, non tamen præiudicabitur appellationi, quin poſſit eam appellãs proſequi, & quouſque erit deciſa appellatio, ſententia illa prouiſionalis ſeruabitur, & non vltra. Sic cum agitur de cuſtodia ciuitatis, caſtri vel alterius loci, ſi immineat bellum fit prouiſio, vt ſi procurator fiſci aliquem ad cuſtodiam illam deputauerit, aut conuenerit eum, qui ſe priuilegio exemptum eſſe prætendat, aut cum de reparatione foſſarum ciuitatis eſt quæſtio, aut cum publica vtilitas feſtinationem ſuadet. *leg. Siquis. §. verum. ff. ad S. C. Syllan.*

Syllan.l.de pupillo.§.Si quis riuos.ff.de oper.non nunciat. de quibus & alijs pluribus ſimilibus prædicto loco cumulatè ac fuſe agit idem Rebuffus *numer.* 97. 102. 145. *& ſequentibus.* Admonens tamen *d.numer.*38. iudicem, vt ad impediendum appellationis interponendæ effectum, non ſimpliciter quem condemnet ad faciendas reparationes, vel ad ſatisfaciendum, ſed tantum per modum prouiſionis.

Quibus ita conſtitutis, idem cenſeo de reparatione ſacroſanctarum Catholicarum Chriſti Eccleſiarum dici poſſe, cum & illius cauſa, vt abunde ſuperius diximus, ſit cauſa pia, & omnibus caſtrorum, murorum, ciuitatum, atque munitionum refectionibus, longe anteferenda. Et eo pacto intelligo deciſionem *D.de Aibon ad capitul. improbam, ad verbum ſufficiat. de domibus Eccleſ.reficiendis & gloſ. ad dict. capitul. ſtatuimus ad verb. ipſius arbitrio. de Eccleſ. ædif. in conſtit. Anglic.* qui ſentiunt in caſu mandatæ reparationis appellari poſſe. Eodem etiam modo intelligo decretum Concilij Tridentini, *Seßione vigeſimaprima, capitulo ſeptimo*, vbi Eccleſias collapſas reſtaurari, refici & inſtaurari præcipit quacunque appellatione & exemptione remota. Pari etiam interpretatione accipiendum eſſe arbitror, quod ad Eboracenſem Archiepiſcopum ſcribit Alexand. Tertius, PontifexMaximus, nouam Eccleſiam propter nimiam diſtantiam veteris Eccleſiæ, auctamque populi multitudine extrui poſſe & debere, omni appellationis obſtaculo aut diffugio ceſſante, *capitul.ad audientiam, de Eccleſ.ædif.* Neque enim prohibet appellationem, ſed illius obſtaculum & diffugium remouet ab executione, vt dictum eſt. Id quod & D.Card. *ibi in quart.notabili* ſenſiſſe video, & in vniuerſum reſoluit Specul. *in titul.de appell. in verſicul. clauſula appellatione remota*, quod dicta clauſula † operatur, quod iudex non tenetur appellationi deferre, & ab executione deſiſtere, ſed non tollit ſubſtantiam appellationis, *& ſequitur Vitalis de Camba. in tract.clauſul. in clauſ.appellatione remota verſicul.incip. Octauo quia & circa finem*, eoque etiam pertinere videntur ea, quæ de appellatione in materia petitæ 2

penſionis Eccleſiaſticæ, *in tract. de penſ. quæſtion.95.* ſcribit Hieronymus Gigas, dum ait, quod quando penſio eſt reſeruata alicui clerico pro alimentis & vitæ ſuſtentatione, non ſuſpenditur executio per appellationem, & propter periculum vitæ hominis, in cuius ſubſidium dantur alimenta ac penſiones, mora admitti non debet, *vt not. in leg. de alimentis, C. de tranſact.* Et ideo in materia penſionis regulariter non datur commiſſio de ſtilo curiæ, niſi ſine retardatione ſolutionis penſionis.

CAP. XXXI.

Tigna ex ruina vel demolitione reparatæ aut reſtauratæ Eccleſiæ exiſtentia ſeu remanentia, cuius ſint.

SVMMARIVM.

1 *Ornamenta antiqua Eccleſiæ, in quem vſum transferenda ſint.*

2 *Ligna & tigna Eccleſiæ, in quem vſum applicentur.*

3 *Vſufructuarius an arbores mortuas lucretur.*

EXTAT Clementis Pontificis ad Iacobum vrbis Hieroſolymitanæ Epiſcopum epiſtola, in hæc verba
1 conſcripta: [Altaris palla, † cathedra, candelabrum & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur, quia non licet ea quæ in ſacrario fuerunt, male tractari. Sed incendio vniuerſa tradantur. Cineres quoque eorum in baptiſteriũ inferantur, vbi nullus tranſitum habeat, aut in pariete, aut in foſſis pauimẽtorum iactentur, ne introeuntium pedibus coninquinentur.] Hactenus ille. Quæ verba recitantur *in capit. altaris, de conſecr. diſt. 1.* *ne*

ſtinctione prima.Et *in cap. ligna* quod immediate præcedit,ait canon ſic. [Ligna Eccleſiæ dedicata,non debēt ad aliud opus iungi, niſi ad aliam Eccleſiam, vel igni ſunt comburenda, vel ad profectum in monaſterio fratribus, in laicorum opera non debent admitti.] Et quamuis de ſolis lignis mentionem faciat, idem tamen de alijs tignis & rebus ad Eccleſiam pertinentibus, propter identitatis rationem,cōſtituendum eſſe exiſtimat ibi Dom. Archidiaconus.

Quod autem hæc ad profectum in monaſterio applicari permittit, ita *eo loco* cum alijs intelligit gloſſa, vt non † ad vſum culinæ, ſtabuli aut latrinarum, neque ad quaslibet vineas paſtinandas, alioſve viles & ſordidos, ſed ad honeſtos & decentiores vſus, fiat illa applicatio, veluti ad vſum domus capitularis, refectorij, dormitorij, hortuli aut vineæ quæ Eccleſiæ inhærent, ſeu alterius loci religioſi. Et ratio iſtius deciſionis eſt ſecundum Ioannem de Turre cremata *ibi*, qui allegat Beatum Thomam *in tertia parte, quæſtione octuageſima tertia*, quod ipſæ Eccleſiæ conſecratæ, aliquando ſpiritualem virtutem adipiſcuntur per conſecrationem, & ideo ob reuerentiam Eccleſiæ, talia ad ſordidos humanos aut viles vſus redire non debent. Et hoc idem ſentiens Ioan. de Athon *ad conſtit. Anglic. quæ incipit, Improbam, ad verbum ſartatecta, titul. de domibus Eccleſ. reficien.* etiam cum ſolum domus Eccleſiæ, non ipſa Eccleſia reparata eſt, permittit quidem clerico ſeu beneficiato reparanti, vt vetuſta rudera auferat & de tignis fractis ſeu diſſolutis pro animi ſui arbitrio diſponat, *lege Prætor ait, §. vltimo, ff. de damno infect.* tamen vt ea, non in prophanos vſus, ſed in alium vſum honeſtum ædium ECCLESIAE impendat. Et ad hoc allegat *dicto capitul. ligna.* Sed ea in parte cum præfato. Doct. Ioanne non ſentio. Loquitur enim *dict. capitul. ligna*, de lignis ECCLESIAE, non de lignis ædium quæ ad Eccleſiam pertinēt,& quæ procul dubio ſi ab ipſa Eccleſia ſeparatæ ſint, parem & communem cum alijs ædibus naturam atque

3 conditionē ſortiuntur, ita vt de his dici debeat, id quod de vſufructuario reſpondet Paulus, quod demortuæ arbores in quarum locum alias ſubſtituit, ad eum pertinent. *leg. agri. ff. de vſufruct.* & quod cum rem fructuariam reficit, ea quæ occaſione emēdationis aut refectionis amouentur, ſua facit, *vt notat Accurſ. & Albert. ad leg. Hactenus in princip eod. titulo.* non multò aliter, quam cum maritus vxori ſingulis annis veſtimenta legat, debet illa hæredi nouis veſtibus acceptis, veteres reddere, niſi quatenus & illis quoque carere non poſſit, *ſecundum Bald. ad l,1, colum. prima, verſic. pone quod teſtator. C.* Fideicom. Illud verò quod dicimus, tigna eiuſmodi ad ſordidos vſus propter reuerentiam Eccleſiæ transferenda non eſſe, etiam ex decretis Concilij Tridentini, *Seſsione vigeſimaprima, capit. ſeptim.* cognoſcimus, cuius verba ſunt hæc. [Quod ſi nimia egeſtate omnes laborent, ad matrices ſeu viciniores Eccleſias transferatur, cum facultate, tam dictas parochiales quam alias Eccleſias dirutas in prophanos vſus non ſordidos, erecta tamen ibi cruce, conuertendi.] Qua in re tamen à veteribus canonibus, & à d. cap. ligna nonnihil recedit Concilium. Nam cum illi ligna, Eccleſiæ in vſum & opera laicorum admitti noluerint, tamen ſancta Synodus concedit, vt in prophanos non ſordidos vſus conuerti queant: niſi conciliatione quadam facta dicere velimus, eiuſdem Synodi hanc eſſe mentem, vt non in vſus prophanos laicorum, ſed religioſorum aut clericorum ſiue Eccleſiæ applicentur.

CAP. XXXII.

De his quæ ad Fabricam, aut reparationem Eccleſiæ legata ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Legatum fabricæ an ad emptionem ornamentorum Eccleſiæ applicari poſsit.*

2 *Legatum ad vſum pauperum an poſsit conuerti in refectionem Eccleſiæ per Epiſcopum.*

3 *Collecta & gabella an ſolui debeat de eo, quod eſt relictum ad reparationem Eccleſiæ.*

4 *Legatum ad vſum reparationis Eccleſiæ, quo pacto diſtribuatur, ſi Eccleſia reparari vetetur.*

DE LEGATIS ad vſum fabricę aut ad reparationem Eccleſiarum ſæpiſſime dubitatum fuiſſe memini, & proinde ea quæ legendo varijs in locis obſeruaui, huic loco adijcienda eſſe duxi.

In primis igitur diſputatum fuit olim, & adhuc ſub iudice lis eſt, vtrum † ex eo quod fabricæ Eccleſiæ teſtamento relictum eſt, veſtes aliaque id genus Eccleſiæ ornamenta, quibus illa indiget, comparari poſſint. 1 Nam id fieri poſſe negat Panormit. *ad capitulo vltimo, de teſtamen.* cuius verba ſunt hæc: [Nota quod fabrica & ornamenta Eccleſiæ proponuntur vt diuerſa, ex quo potes colligere notabile dictum, quod redditus deputati ad fabricam, non ſunt conuertendi ad ornamenta Eccleſiæ. Nam fabrica capitur pro ſtructura vel reparatione ædificij, *capitul. de Fabrica de conſecration. diſtinctione prima*, ex quo etiam poteſt inferri, quod Epiſcopus non releuatur ab onere fulciendi Eccleſiam, etiam de ornamentis propter reditus Eccleſiæ.] Hactenus ille. Id

quod in ſimili probare videtur Vlpianus, dum *in l.1.ff.de adminiſt. rer. ad ciuit. pert.* reſpondet. [Id quod ad certam ſpeciem relinquitur ciuitati, in alios vſus conuerti non poſſe.] Cui conſonat text. *in Clem. quia contingit, de relig. domi.* Quæ ſententia videtur mihi comprobari poſſe ex eo, quod à verbis teſtatoris ad vſum Fabricæ ligantis non eſt recedendum, niſi de illius mente aliter appareat. *leg. non aliter. ff. de legat. tert.* Et ſi aliud voluiſſet teſtator, nulla erat difficultas ſcribere *leg. prim. §. ſin autem ad deficientis. Codice de cad. tollend.* Et cum nullum ſit maius mentis noſtræ teſtimonium, quam qualitas inſpecta verborum. *leg. generaliter. Cod. de non nu. pec. leg. ad cognoſcendum. Codice d. ingen. manumiſ.* id habetur pro omiſſo, quod emittitur à teſtatore in ſcriptura aut prolatione verborum. *Bald. in leg. proponebatur in ſecund. oppoſ. ff. de legat. ſecund.*

Cæterum ab hac deciſione recedunt pleríque exiſtimantes veriſimile eſſe, quod teſtator non minorem habuit affectionem ad ornamenta Eccleſiæ quibus Deo ſeruitur, quam Eccleſiæ in qua colitur. Alij mediam viam ingreſſi, arbitrantur tunc eam eſſe veriſſimam, quando Eccleſia cui legatum pro Fabrica relictum eſt, ædificijs aut refectione eget: aliorum vero opinionem locum habere cum non eget, ſed ornamenta in ea neceſſaria ſunt. *Anchar. Didac. & alij ad capit. vltim.* Quomodo & Angelus *ad d. leg. 1.* reſpondet, quod ſi relinquitur ciuitati, vel Eccleſiæ pro conſtructione alicuius Fabricæ, aut alterius neceſſitatis quam teſtator exiſtimat imminere, ſi alia maior neceſſitas ei incumbit, in illam potius erogari poſſe. Id quod refert Barbatius *ad d. capit. nos numero vigeſimoquinto, de Teſtam.* per l. pecuniam. ff. de operibus publ. Cuius verba ſunt hæc. [Pecuniam quæ in opera noua legata eſt, potius in tutela eorum operum quæ ſunt, conuertenda, quam ad inchoandum opus erogaiida, diuus Pius reſcripſit.] Quo loco & Bartholus notat, quod Epiſcopus poteſt relicta ad monaſterium, ſeu templum de nouo ædificandum, conuertere in aliud, quod nunc ante conſtructum fuit, ſi reparatione eget.

ne eget. Et rurſum Ancharanus *prædicto loco numer. 2* dicit, quod quãdo teſtator legat aliquid pro reparatione Eccleſiæ quæ reparatione non eget, ſed alijs, valet nihilominus legatum, & in alios vſus conuertitur: quia cum illa cauſa fabricæ ſit impulſiua non finalis, & ſic in dubio interpretanda. *leg. Titium ſeium. ff. de cordi. & demonſtr.* non habet locũ regula, quod ceſſante cauſa legati, ceſſat legatum. *l. cum tale. §. falſam. eo tit.*

Sed Barbatius vt more ſuo omnia diſcutit & latius perquirit, exiſtimat nec horum quidem conciliationem eſſe veram. [Etenim (inquit) ſi Eccleſia nunc reparatione non eget, egebit tamen aliquando, & proinde in futurum illius vſum reponi, non in alios vſus conuerti debet.] Ideoq; & ipſe tandem ſentit, & alios pleroſque ſentire fecit, vt ita demum prædictæ diſtinctioni locus ſit, ſi Eccleſia reparatione non indiget, ſed ornamentis, & aliunde ad ea comparanda pecunia inueniri non poteſt. Quo caſu permittit, vt pecunia illa legata, ad tempus in eam neceſſitatem expẽdatur, ac poſtea deinde reparationis neceſſitate inſtante, aut etiam prius, cum reſtitutio fieri poſſit, reddatur, & quidem potiſſimum, ſi teſtator motu ſuo proprio & vltronea pietate ductus, aut ad eam modeſtè excitatus, legauit, non etiam ſi à curato falſis perſuaſionibus ad credendum inductus fuit, quod Eccleſia reparatione egebat, & in alium vſum publicum certo fuiſſet relicturus, quod minimè improbo, facileque admitto per d. leg. pecuniam, in verbis. Et non facilè ad reparandum pecunia inuenitur.

Secundo obſeruatione dignum eſt, quod *loco mox citato numero decimonono, & ad d. capitul. vltim. columna tertia, numero quarto,* idem Barbatius ſcribit, quod ſi teſtator † iuſſit bona ſua in pauperes expendi, & Eccleſia indiget refectione, poteſt Epiſcopus eorum bonorum partem in eandẽm reparationem transferre, quaſi illa ſpecies paupertatis Eccleſiæ intelligatũr incluſa ſub illo genere paupertatis, *ſecundum Ioan. Andr. ad capitul. fin. de teſtamen. libr. ſexto.* De quo plura diximus ſuperius eo loco, quo 2

latius

latius à nobis diſputatum fuit de male acquiſitis, in reparationem Eccleſię applicandis, oſtendimuſquę etiam pauperes Eccleſias, à diſpoſitione quę de pauperibus facta eſt, minimè excludi.

Tertio & illud quoque *ad dict. capitul. finale* fuſiſſimè controuertit, an de legatis ad fabricam relictis, quarta Canonica detrahi poſſit: ſed cum propriè ad propoſitam materiam non pertineat, remitto me ad eundem.

8 Illud magis huc ſpectat. † An ſi cautum ſit vt ab omni legato ſoluatur gabella, intelligatur etiam de eo, quod ad reparandas & conſtruendas Eccleſias legatum fuit? Similem quæſtionem mouet D. Henningus Godden. *conſil.* 9. cuius deciſio vertitur circa ſtatutum ſimile, de quo diſputabatur, an haberet locum in dote legata ad vſum Eccleſiæ aut ſacelli. Et poſt longam diſputationem in vtramque partem factam, tenet quod non, quia ad ornatum & vtilitatem reipub. pertinent Eccleſiæ, & ea quæ his legata ſunt: ita vt magiſtratus pro his, tanquam ad ornatum ciuitatis in primis ſpectantibus, agere poſſit, *leg. ciuitatibus & ibi Bartol. ff. de legat. prim.* & proinde Eccleſiæ ſeu capellæ & bona earum, merito ab omnibus iſtiuſmodi exactionibus, aut collectis debent plena immunitate gaudere, *capitul. quanquam & ibi gloſ. de cenſibus libr. 6, authent.* Item nulla communitas, *Codice de Epiſcop. & cleric.* eoque magis, quod dominium rerum pro dote Eccleſijs aut capellis legatarum, abſque alia traditione in eas transfertur, *capit. ſecund. de conſuet. leg. fin. & ibi Dd. C. de Sacroſanct. Eccleſ.* & quod legibus inferiorum laicorum non diſtringuntur in iſtiuſmodi oneribus ſubeundis, *capitulo, hoc ius porrectum, duodecim. quæſtione ſecunda.* Quæ argumenta D. Henningi facile etiam conuincunt, ad propoſitam quæſtionem negatiuè reſpondendum eſſe, eamque reſponſionem *ex dict. capit. vltimo*, probari poſſe exiſtimo. Nam ſicut ibi deciditur, canonicam portionem ſoluendam non eſſe de his, quæ in ornamentis vel pro cereis ſeu fabrica, luminaribus, anniuerſario, ſeptimo, viceſimo, triceſimo die,

ad perpetuum cultum diuinum legantur Eccleſijs, vel reliquis pijs locis, ita quoque multo maior eſt ratio, vt collectas & impoſita alia onera, laicis, pro his non ſoluant, quæ proculdubio maiorem fauorem, quam quarta canonica non habent, præterquam ſi ex ea cauſa hoc onus imponitur, quod ad omnes pertinet, & pro quo etiam Eccleſiaſticæ perſonę grauari poſſent, de quo ſuperius latè diximus eo loco, quo de poteſtate collectarum ad reparandas Eccleſias impoſitarum, tractauimus, quod hic non repeto. *Et notant Interpretes ad leg. ad inſtructiones. Cod. de Sacroſanct. Eccleſ. & Felinus conſil. quadrageſimoſext.*

Quarto etiam addendum cenſeo, quod ſi in Eccleſiæ † reparationem aliquid legatum eſt, quæ planè perreat, & vel ex conſtitutione Pontificis aut Principis, vel ex caſu aliquo inundationis: vel hæreſis, ædificari & reparari amplius non poſſit, debet hoc legatum in alium pium vſum conuerti, per ea quæ notat eleganter Barbatius *ad dict. capit. vltim.* & Felinus *conſilio ſuo 41.* in quo decidit, quod legatum relictum ad Eccleſiam conſtruendam, vel ad monaſterium certorum fratrum ædificandum, ſi illic propter voluntatem, vel prohibitionem ſuperioris extrui non poſſit, debet in alium pium vſum transferri, Epiſcopali, aut pontificia authoritate.

CAP.

CAP. XXXIII.

Conſenſus Epiſcopi an in reparatione Eccleſiæ ſit neceſſarius.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſiæ ædificandæ cura pertinet ad Epiſcopos.*
2 *Iudæi an poſſint habere Synagogas.*
3 *Actus qui non poteſt fieri ſine conſenſu Principis, poteſt refici ſi eſt deſtructus ſine eius conſenſu.*

ECCLESIAM † abſque conſenſu Epiſcopi diœceſani ædificari non poſſe conſtat, *capit. Eccleſias, 16. quæſtione ſeptima, capit. fin. de Eccleſ. ædific. & de conſecrat. diſtinctione prima, capit. nemo Eccleſiam capit. Cellulas* 18. *quæſtione ſecunda.* Sed an ſine illius conſenſu reparari poſſit, controuerti poſſet. Nam in ſimili inter conſtitutiones Anglicanas, quas vocant D. Othonis, *titul. de conſecrat. & reform. ſtat. Eccleſ. capit. vnico. §. ad hæc.* ita ſcriptum inuenio: [Ad hæc ne præſumant Abbates aut Eccleſiarum rectores, antiquas Eccleſias conſecratas, ſub prætextu amplioris vel pulchrioris fabricæ faciendę, diruere abſque licentia diœceſani Epiſcopi, diſtrictius inhibemus.] Et cum Eccleſiarum reparatio ad ſollicitudinem illius pertineat, *capit. vnio. 10. quæſtion. 3. & in auth. de Eccleſ. titul. §. ſi quis ædificium, collat.* 9. & beneficium in inuitum non conferatur, *lege ſoluendo, ff. de negot. geſt.* nihil ipſo irrequiſito aut reluctante, ea in re ſtatuendum eſſe videtur, maximè ſi antiqua forma aliqua ex parte immutaretur. Contrarium tamen tenet gloſſa *in capitul. de monachis. 18. quæſtione ſecunda,* & allegat *capitul. ſi quis vult 16. quæſtion. vltim.* quod capitulum potius videtur pro aduerſa opinione adferri poſſe, dum ait: [Si quis vult monaſterium ſuum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat cum conſilio Epiſcopi,

ſcopi,& fratrum ſuorum.]Secundo allegat *c.Iudæi de Iudæ*.cuius verba ſunt hæc:[Sicut legalis definitio Iudæos † nouas non patitur erigere ſynagogas, ita eos ſine inquietudine veteres habere permittit,]& addit *ibi* gloſ. quod ſi corruerint, poſſunt illas reædificare, & in priſtinum ſtatum reponere, non tamen extendere aut ampliare.*c.Conſuluit.eo.tit.*Tertio allegat *l.2.C.de oper.public.*in quo errat,cum l.4.allegare debuiſſet,in qua ad Symmachum prætorio præfectum ſcribit Valentinianus hoc pacto : [Intra vrbem Romanam veterem & nouam, nullus iudicũ nouum opus informet, quoties ſerenitatis noſtrę arbitria ceſſabunt,niſi ex ſuis pecunijs huiuſmodi opus conſtruere velit, ea tamen inſtaurandi, quæ etiam deformib. ruinis intercidiſſe dicuntur, vniuerſis licentiam damus]Ad cuius Conſtitutionis interpretationẽ notat Salicetus, quod ſumptu publico ſine licentia Principis opus nouum fieri aut inchoari non poteſt, ſed antiquum reſtaurari poteſt.Accedit etiam,quod ait Dominicus *ad c.cũ acceſſiſſent de conſtit.* quod† actus qui non poteſt à principio fieri ſine conſenſu ſuperioris, poteſt tamen refici, ſi erat deſtructus, ſine illius authoritate. Et Hoſtienſis *ad c.ſignificauit,de Cenſibus*, quod licet Epiſcopus nõ poteſt nouum cenſum imponere, antiquum tamen renouare poteſt,& prohibiti ædificare caſtra, non prohibentur vetera reficere *Bal.& Ang.ad l.1.§.ædificare.ff. de mortuo infer.* Eandem quoq; ſententiam probat *ad prædictum c.de monachis*,Ioannes de Turrecrem.& Felinus *in d.c.cum acceſſiſſent*, dicens patronum ſine conſenſu Epiſcopi Eccleſiam reparare & reficere poſſe,& Rebuffus *in tract. de nominat.q.15.num.35.* ideo quod aliud eſt reficere, aliud de nouo facere *leg.1. §.ſiquis ædificium.ff.de noui ope.nunciat*,de quo plura dixi,*cap.1.* Et ſanè mihi videtur eſſe veriſſima. Ratio enim ob quam nemo nouam Eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi extruere poſſit,eſt hæc:vt nõ temere honori, frequentationi & emolumentis Eccleſiarum parochialium detrahatur, vt non dotatæ Eccleſiæ, vagoque quodam mentis iudicio leuiter conſtructæ, maiore ſcandalo poſtea collaberentur. Quæ ratio in reparatione

ratione Eccleſiæ, quæ ad illius ornatum & gloriam pertinet, nulliq́ue nouum præiudicium adfert, locum non habet. Sic & quod in præallegata Anglicana conſtitutione cauetur, ſingularem ſuam rationem habet. Multi vel parum religioni Catholicæ fauentes, ac omnium antiquarum Eccleſiarum euerſionem animo cupientes, vel certè multis promiſſionibus celebres, & ex fracta mentitaque ſæpius fide infames, ſub eo prætextu veteres Eccleſias deſtruerent, quod & meliores redderent, & pretioſiores ædificarent: poſt earum vero demolitionem aut nihil præſtarent, aut fortè nihil præſtare poſſent. Id quod cognitionem aliquam requirit, & ad Epiſcopi examen pertinet, in reparandis vero Eccleſijs hoc periculum ceſſat. Et licet ad ſollicitudinem Epiſcopi pertineat, vt circa reparationes Eccleſiarum intendat, nolenteſque reficere cogat: quando tamen vltro ad refectionem veniunt, & ſpontanea ſua voluntate id faciunt, nullaque coactione opus eſt, non video ad quid conſenſum petere debeant, qui iure ſuo vtuntur, niſi fortè aut veterem Eccleſiæ formam innouare velint, id quod non facilè inconſulto Epiſcopo eis permittendum eſt, ne aut maiore vel ſplendidiore ad tempus facta Eccleſia, poſtea deficiant reditus ad eam ſic conſeruandam, & intertenendam, vel minore & anguſtiore facta, ad recipiendum populum non ſufficiat, aut niſi inter ipſos alioſque nonnullos quæſtio naſcatur, quis eorum in reficiendo templo præferri debeat. Nam vt *ad capit. 3. de iure patron.* notat Hoſtienſis, quem *ibi* referunt, & ſequuntur Ioan. Andr. & D. Cardin. ſubinde inter patronum qui primo Eccleſiam conſtruxit, & extraneum qui eam non conſtruxit, oritur diſputatio, quis in illius reparatione præferendus ſit. Quod cum ſit, ſentiunt Epiſcopum antequam extraneo id poſtulanti conſentiat, prius patronum ciuiliter admonere, & interpellare debere, eundemq́ue ſi non omnino ex iuris neceſſitate, ſaltem ex ciuilitate, honeſtate, & æquitate, alteri præferre. *argum. cap. cum Apoſtolica. de his quæ fiunt à Prælat. Eccleſ. & cap. potuit de locat. & cap. Adhæc. §. fin. de offic. Archidiac. &*

diat. & faciunt etiam ad hæc ea, quæ notat Bart. & alij ad l.1.§.permittitur.ff.de aqua.quotid.& æſtiu.

CAP. XXXIV.

An reficiens Eccleſiam, fiat illius patronus, & an deſtructa Eccleſia extinguatur ius patronatus.

SVMMARIVM.

1 *Patronus negligendo ius ſuum, illud admittit.*
2 *Actio ſemel extincta amplius non reuiuiſcit.*
3 *Caſtrum ſi ex ſtatuto fieri non poteſt, reparari tamen poteſt.*

EX quo alia deinde nata eſt quæſtio: An deſtructa Eccleſia extinguatur ius patronatus, & an reficiẽs eandem efficiatur nouus illius patronus, & quidem potiſſimum, ſi ex veteri materia eam reædificare velit. Et ſanè in eo conueniunt omnes [ad capit. quoniam de iure patron.] quod ſi Eccleſia nõ eſt funditus deſtructa, antiquus patronus niſi plane eam negligere † velit, manet patronus. *argum. l. prætor.§.vicinales.ff.ne quid in lo.* Si verò funditus deſtructa eſt, neque prior ille patronus eam reparare paratus ſit, tunc is qui eam de conſenſu Epiſcopi & non aliter reædificat de nouo, *iuxta §. primo. in auth. vt nul. ed.f. orat.dom.& Guilielm.Bened.in capit. Rainutius. ad verb.domus numer.21.de Teſtam.* fit eiuſdem patronus, eodemque loco eſt, atque ſi ab initio eam nouam conſtruxiſſet, magiſq; fauorabile eſt collapſa reſtaurare, quam nondum exiſtentia conſtruere. *vt not.ad cap. conſuluit de Iudæ.* Prior vero ius ſuum amittit: quia † res & obligatio ſemel extincta amplius non reuiuiſcit. *l. qui res. §. aream. ff.de ſolut.cap.quæris, de conſecr.diſtinct.4.* Id quod rectè *in lib.de*

iure pa. ad verb.conſtruxit quæſt.8. intelligit Rochus de Curte in eo, qui propter fundum aut ædificium tantum, ius iſtiuſmodi patronatus acquiſiuit. At ſi in alijs bonis, fundis, prædijs, & reditibus dotem Eccleſiæ conſtituit, æquè patronus manet, ſicut & dos ipſa manet, ſed iſtum qui Eccleſiam ex ſuo reficit, & quem ipſe ad reparationem admittit, etiam compatronum ac veluti ſocium habere debet. At cum ex veteri materia eam omnino reædificat, quod rarum eſt, plus dubitationis ſubeſſe ſolet. Nam ſicut idem eſt iudicium, licet mutetur Iudex & populus. *l.proponebatur.ff.de Iudic.* & eadem eſt nauis, licet tabulæ ipſius ſucceſſiue transformentur. *leg. quid tamen.ff. quibus mod. vſufruct. amitt.* ita & eadem eſſe videtur Eccleſia, quæ ex eadem materia reſtaurata eſt. Et ſicut vbi ſublatum eſt ædificium ex quo ſtillicidium cadit, ſi ſub eadem ſpecie & qualitate reponitur, antiqua vtilitas manet, *leg. ſeruitutes. §. ſi ſublatum. ff. de ſeruit. vrb. præd.* & cauſa cognita actio perempta Domino reſtituitur. *l. ſecunda. ff. ſi ex noxa. cau.* Id quod multis alijs rationibus & exemplis *ad dict. capit. quoniam* confirmat. D. Cardinalis; ita etiam & veteri patrono hoc caſu ius patronatus integrum permanere debere videri poſſet. Sed cum in his & alijs eiuſmodi plurimis, non de his agitur, quæ in vniuerſum ſemel conciderint, ſed aliqua ſaltem ex parte remanſerunt, vtique ab ijs ad hæc iuſta argumentatio duci non poteſt, vt ait idem D. Cardinalis. Ideoque Felinus *ad capit. Cum acceßiſſent. col. pen. & vltim. de conſtit.* dicit aliam eſſe cauſam refectionis eius rei quæ non planè collapſa eſt, & illius quæ funditus deſtructa eſt, *per l. Si ita legatum. §. fin. ff. de legat. 1.* vbi dicitur, quod ſi teſtator poſtquam legauit domum, eam particulatim refecit, adeo vt nihil ex priſtina materia ſuperſit, tenet nihilominus & debetur legatum, ſed ſi eam funditus deſtructam erexit in ædem, cenſetur legatum eſſe reuocatum, quaſi iam non ſit eadem ſed alia domus. Et Bald. *ad l. Si vt
3 proponis 2. Cod de nupt.* decidit, † quod ſi ex ſtatuto Eccleſiæ nullum fortalitium fieri poſſit inconſulto Pontifice, & aliquis velit reædificare caſtrũ ſeu ædificium olim propter

pter rebellionem funditus dirutum, & deſolatum, nulla hoc ei ratione ſine eiuſdẽ Pontificis authoritate permiſſum eſt. Et de contractu in vniuerſum refecto, ſoluendam eſſe Gabellam, ſcribit D. Antonius *ad d. cap. Quoniam*, non etiam ſi pro parte tantum reficitur. Et Bart. *ad l. ſiquis ædificium. de noui. oper. nunciat.* dicit, quod reficienti ædificium ex toto deſtructum, poteſt nunciari nouum opus, non etiam ſi pro parte duntaxat deſtructum fuit.

CAP. XXXV.

An Eccleſia deſtructa & reædificata ſeu reſtaurata, reconſecrari debeat, veteraque iura & priuilegia retineat?

SVMMARIVM.

1 *Sacerdotium Chriſti eſt æternum.*
2 *Dei virtus eſt in loco ſacro.*
3 *Reconſecratio Eccleſiæ quando eſt neceſſaria.*
4 *Eccleſia deſtructa & renouata an ſit eadem, & an retineat iura vetera.*

NON abſimilis etiam præcedentibus eſt hæc quæſtio: An Eccleſia deſtructa reædificata reconſecrari debeat nec ne? Nonnulli enim exiſtimarunt nihil fore abſurdi, ſi ſæpius Eccleſia reconſecretur: quia cum Eccleſia materialis ſit res inanimata, non recipit in ſuâ cõſecratione characterem indelebilem cui per reconſecrationem iniuria fieri videretur. Sed ad hoc ex beato Thoma *parte tertia, quæſtione 64. articulo quinto*, ad *capitul. Eccleſiæ. de conſecr. diſtinctione prima*, reſpondet Ioan. de Turre cremata, quod character ſacerdotalis eſt quædã participatio ſacerdotij Chriſti. Sacerdotium autem Chriſti eſt æternum, iuxta illud Pſalmiſtæ: [Tu es ſacerdos 1

in æternum iuxta ordinem Melchiſedech.] Et ideo omnis ſacrificatio quæ fit per ſacerdotem, eſt perpetua, re conſecrata manente, nedum in rebus animatis, ſicut cum quis ordinatur per Epiſcopum, qui amplitudinem habet ſacerdotij, verum etiam in rebus inanimatis. Et ſic Eccleſiæ vel altaris nulla conſecratione opus eſt, niſi in caſibus à iure expreſſis. Et licet Eccleſia in conſecratione ſua non recipiat characterem, recipit tamen virtutem quandam, per quam apta redditur diuino cultui, vt ſcilicet homines deuotionem quandam inde participent, & ad res ſacras paratiores ſint, niſi impediantur.
4 Virtus † enim Dei eſt in loco illo, *vt eſt 2. Machab. capit. 3.* vtpote in quo peculiarius ſeſe exhibet, qui eſt ſanctus ſanctorum, & de quo olim conſecraturus Salomon ait: [Audi Domine hymnum & orationem, vt ſint oculi tui aperti, & aures tuæ intentæ ſuper domum iſtam, de qua dixiſti: Erit nomen meum ibi.] *Hierem.7.* Caſus vero ex-
5 cepti in quibus † reconſecratione opus eſt, ſunt hi, Primus eſt, cum dubitatur de ipſius conſecratione. Eccleſiæ vel altaria quæ ambigua ſunt de conſecratione (inquit canon) conſecrentur *d.c. Eccleſiæ.* Non dicit reconſecrentur, ſed conſecrentur. Tametſi enim verè antea conſecratæ ſint, & nunc de facto reconſecrentur, intentio tamen conſecrantis eſt, vt ſi conſecratæ fuerint, non cenſeantur ex nunc iterum reconſecratæ eſſe. Sic & Alexander Tertius de baptizatis reſcripſit: de quibus dubium eſt an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmiſſis. Si baptizatus es non te rebaptizo, ſed ſi nondum baptizatus es ego te baptizo] *cap. 2. de baptiz.* & eſt *ibi* elegans gl. quæ allegat prædictum c. Eccleſiæ. Secundus eſt cum Eccleſię aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis vel ſeminis effuſione pollutæ ſunt. *cap. Eccleſijs, ibidem.* Id quod *illic* intelligit gloſ. & prædictus D. Ioannes, cum ita exuſtæ ſunt, vt interius & exterius decruſtentur, ſic vt parietes ſint combuſti, diruti, vel notabiliter decruſtati in toto vel in maiore parte, ſecus ſi ſolum tectum, vel aliqua pars Eccleſiæ parietibus integris manentibus, comburatur, *cap. Ligneis. De conſecrat. Eccleſ. vel altar.* Etenim conſe-

conſecratio Eccleſiæ pro magna parte conſiſtit in vnctione exteriori, & coniunctione & diſpoſitione lapidum. Et ideo his deletis facilius lex iterationem admittit. Tertius caſus eſt, ſi Eccleſia ex toto collapſa eſt. Nam etiam ſi ex iiſdem lapidibus erigitur & reædificatur, de nouo conſecrari debet, non etiamſi ſucceſſiuis temporibus illius partes exemptæ, & reparatæ ſint. *Innocent. in rubr. d. titul. de conſecrat. Eccleſ. vel altar. Felin. ad capitul. cum acceſſiſſent colum. vltim. de conſtit.* Nam ſi particulatim ante deſtructionem totius reſtauratur, non quidem iterum conſecratur, quia ſemper eadem Eccleſia intelligitur, ſed ad abundantem cautelam ſufficit, quod aqua benedicta, & ſolemnitate Miſſæ reconcilietur, atque ſi violata foret. *ſecundum eundem Ioan. de Turrecrem. ad d. c. Eccleſiæ, & Arch. ad c. ſiquis tibi. 18. q. 4. & addit. ad Panorm. in c. quoniam de iure patron.* Qua de re extat elegans textus *in capitul. de fabrica. de conſecrat. diſtinctione prima.* Et licet veritatem conſiderando, aut ſubtiliter inſpiciendo, poſteriore caſu eadem non ſit: vtilitas tamen id exigit, vt eadem eſſe fingatur, *vt ait gloſ. ibi, ne facile ſacramentũ conſecrationis iteretur. Et vide Ioan. Fabr. ad §. locus Inſtit. de re. diuiſ.*

Quod autem vlterius diſputatum fuit, † An Eccleſia deſtructa collapſa & iterum reſtaurata, vel de nouo ædificata, antiqua priuilegia & iura retineat, hoc temperamento reſolui ac decidi ſolet, vt ſi vel per incendium vel per inundationem aquarum, vel per vim hoſtium aut tempeſtatum, vſque ad aream diſſoluta ſit, & reędificatur alia, nihilominus tamen omnia ſua antiqua priuilegia tenet, etiamſi quo ad muros, quo ad ipſum templum, quoad materialia, noua ſit. Etenim iura realia ſi non ſtricto iure, ſaltem ex æquitate quadam, re & domo reædificata durant. *leg. ſeruitutes. §. ſi ſublatum. ff. de ſeruit. vrb. præd.* Et cum is qui priuilegia iſtiuſmodi conceſſit, non reſpexerit ipſam Eccleſiam materialem, ſed potius congregationem & collegium, quæ etiam ſua appellatione Eccleſia comprehendit, *gloſ. in capitul. fin. Ne Prælat. vices ſuas, &c.* vtique æquitas & ratio poſtulat, manente illa veluti cauſa ipſius conceſſionis priuilegio- 4

rum, priuilegia quoque ipſa manere, & durare oportere, ſicut & beneficium durat, tametſi ad aliam Eccleſiam transferatur. *Clem. fin. & ibi Doct. de reſcript. & facit ad hoc l. Paulus. §. domus. ff. de pignor.* Sic & in ſimili, ſi villa in totum eſt deſtructa (inquit Baldus, *conſ. 158. numer. 5. lib. 3.*) & alia communitas ſuper dicta villa deſtructa, erexit furcas & tenuit per ſpatium 30. annorum, & tunc eadem villa eſt reparata, poteſt non obſtante temporis lapſu, antiquo ſuo iure vti, quia interim quod fuit deſtructa, non fuit ibi populus, & ideo præſcriptio non potuit inchoari, & ſi potuiſſet inchoari, aut cucurriſſet præſcriptio, reſtitutione in integrum ei ſuccurreretur. *l. Et Aurelianus. ff. de ſeruit. ruſt. prædi.* At ſi Eccleſia non caſu aliquo fortuito, ſed imperio & authoritate ſuperioris, penitus & ſine ſpe refectionis ſeu reſtaurationis deſtructa eſt, vt quia ita conſultum eſſe exiſtimat Epiſcopus vel Pontifex, alio iure vtimur: cum ipſa enim Eccleſia omnia quæ illi conceſſa ſunt, quæque ipſum veluti ſubiectum ſuum ſequuntur, cadũt & extinguuntur, deficiente veluti fundamento, in quo conſiſtunt, & ſublatis eorum qualitatibus, ob quas priuilegia illa in illo loco tributa fuerunt. *Ita decidunt Bartol, Iaſon, Alexand. Zaſius & alij ad leg. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verb. oblig. Innocent. ad capitul. Abbate de ſentent. excommun. gloſ. & Ioann. Andreas, ad capitul. priuilegium, de regul. iur. in sext. & ad capitul. & hoc diximus ad verb. deſtructa decimoſexto, quæſtione ſeptima, & ad capitul. Statutum, ad verbum collegiatas, de elect. libr. 6.*

Non eſt etiam à propoſita materia admodum alienum, quod *conſil. ſuo 38. incip. dico dictum emptorem &c. libr. 1.* ſcribit Caſtrenſis, quod diruta & in vniuerſum deſtructa atque collapſa Eccleſia, cui parochiani loci ob ſacramenta, quæ ibidem percipiebant, certas decimas ſoluebant, & quæ de illis certam portionem dabat Epiſcopo, non poteſt Epiſcopus eam portionem à poſſeſſoribus bonorum earundem decimarum petere, & maxime quidem, ſi & Eccleſia illa periјt, & locus ipſe in quo eſt Eccleſia, deuaſtatus ſit, à quo illæ percipi ſolent. Ne-

que

que enim habet Epiſcopus immediate ius contra laicos eorundem bonorum poſſeſſores, ſed duntaxat contra Eccleſiam ſuper decimis, quas ipſa eiuſque Rector à dictis poſſeſſoribus percipiebat. Ita quod ius percipiendi eaſdem decimas, principaliter competebat Eccleſiæ & Rectori ipſius, *capitul. de decimis 16. quæſtione prima*, quæ iam eſſe deſijt, & cum non ſit in ea Rector, qui ſacramenta & diuina officia exhibere, facere, aut adminiſtrare poſſit, ſequitur quod decimæ illæ à prædictis poſſeſſoribus ſolui non debent, nec ipſi quidem Eccleſiæ quæ non eſt, & quia non exhibentur illa, propter quæ datæ ſunt. Nec Epiſcopo, qui ante deſtructionem nullum ius habebat contra laicos, & eorum bona, ſed contra Eccleſiam & Rectorem in his, quæ ab illis laicis percipiebant. Iura enim ipſius Eccleſiæ (niſi denuo reædificetur, & Sacramenta adminiſtrentur omniaque de nouo renouentur & reſtaurentur) vnà cum ipſa Eccleſia perempta ſunt, inquit Caſtrenſis, cum defecerit vtrumque extremum, ſcilicet illud cui debebatur, & cauſa ob quam debebatur, & ius Epiſcopi quod ſuper iuribus Eccleſię erat fundatum, *argum. leg. repeti. §. rei. ff. quib. mod. vſufruct. amittatur, & d. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum, & Stichum. ff. de ſolut.*

CAP. XXXVI.

Altaria ab Iconoclaſtis confracta & violata, an iterum reconſecrari debeant.

SVMMARIVM.

1 *Conſecratio Eccleſiarum & altarium, apud Latinos & apud Græcos ſemper fuit.*
2 *Altare eſt ſedes corporis Domini.*
3 *Iulianus deriſor altarium quo pacto punitus ſit.*
4 *Altaria reconſecrantur.*
5 *Fulmina ſolent frequenter tangere loca polluta.*
6 *Altaris reconſecratio quando eſt neceſſaria.*
7 *Sigillum Altaris quid ſit.*
8 *Reliquiæ ſanctorum cur Altaribus apponuntur.*

QVEMADMODVM Dominus olim præcepit Moyſi, vt altare extrueret, illudque mundaret, ſanctificaret & in ſanctificationem vngeret: *vt eſt Exodi 26. & 29. cap.* ita quoque & ſancta Catholica Chriſti Eccleſia, veritatis columna, erroris neſcia, & à Spiritu ſancto edocta, ab infantia & origine religionis, altaria Deo opt. Max. erexit, eademque ſolemni ritu conſecrauit, & in-
1 unxit. † Nec ſolum apud Latinos, verum etiam apud Græcos. Inter Latinos enim ad Burdegalenſes ſcribit B. Martialis vnus ex 70. Domini diſcipulis, ſeſe Aram Deo ignoto pridem dedicatam iuſſiſſe ſeruari, ad conſecrationem DEO vero & viuo, Gallis hactenus ignoto, futuram. Et ſanctiſſimus ille Leo *epiſtola 69. & 83.* teſtatur, ſolis Epiſcopis Altaria conſecrare ac benedicere licere. Quod Sanctus Hieronymus in epiſtola ſua quam de Choriepiſcopis ſcripſit, confirmans dicit, non niſi ſacerdotes Altaria erigere, vngere, conſecrare, Eccle-

Eccleſias dedicare, chriſma conficere. Apud Græcos quoque id obſeruatum eſſe tum ex multis Chryſoſtomi locis, tum ex Eulochio Græco Venetijs anno 45. impreſſo apparet, dum ſecundum Latinam verſionem ſic habet. [Supplices deprecamur miſericordiſſime Domine, imple gloria & ſanctificatione ac gratia hoc ſanctuarium, ſacrumque altare, vt Hoſtiæ incruentæ ſuper ipſo tibi offerendæ tranſmutentur in immaculatum corpus & ſanguinem Domini Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti ad ſalutem omnis populi.] Ad quæ verba reſpexit olim S. Optatus Epiſcopus Mileuitanus, qui vixit an. 366 dum aduerſus ſui temporis Iconoclaſtas & Donatiſtas ait. [Quid eſt tam ſacrilegum, quam Dei altaria in quibus & vos aliquando obtuliſtis frangere, radere & remouere, in quibus vota populi & membra Chriſti portata ſunt: quo Deus omnipotens inuocatus ſit, quo poſtulatus deſcendit Spiritus ſanctus: vnde multis pignus æternæ ſalutis, & tutela fidei, & ſpes reſurrectionis accepta eſt. Quid enim eſt † altare, niſi ſedes & corporis & ſanguinis Chriſti? Quid vobis fecerat Deus, qui illic inuocari conſueuerat? Quid vos offenderat Chriſtus, cuius illic per certa momenta corpus & ſanguis habitat?] hactenus ille. Et quamuis hoc olim riſit Præfectus † Iulianus; nec riſit tantum, verum etiam contra ſacrum altare minxit, id tamen (vt author eſt Theodoretus) inultè non tulit, ſed hoc nomine ſæuo morbo correptus, viſceribus putrefactis interijt, excrementis non per meatus egeſtiuos, ſed per os ſceleſtum effluentibus. Neque ex conſecratione Eccleſiæ ſequitur, altaria quoque conſecrata eſſe, *capit. 1. de conſecr. Eccleſ. vel altar,* ſed ſicut Abraham ædificauit Altare Domino, inuocauitque ibi nomen Domini, *vt eſt Geneſis capite 12.* & Noë extruxit Altare Deo, tollens de cunctis volucribus & pecoribus mundi, obtulitque in eo, ita quoque ſancta Dei Eccleſia, non abſque cauſa & ratione, peculiarem requirit conſecrationem Altaris, vtpotè in quo Sacramentum corporis & ſanguinis Domini in memoriam eius paſſionis offertur Deo patri, inuocaturque

nomen eius. Id quod eleganter obſeruat Ioan. de Turrecremata *ad capit. omnes Baſilicæ, & ad cap. Altaria de conſecrat. diſtinct. 1.* Quo loco & omnia alia egregiè myſticè exponit, quæ in conſecratione Altaris adhibentur, nihilque in his ridiculum aut inſulſum eſſe docet, contra hæreticos, omnes ſacroſanctæ Catholicæ Eccleſiæ ceremonias, quarum ſignificationem non intelligunt, aut certè intelligere non volunt, ridentes, ipſi aliquando habendi ludibrio ab eo, cuius ſponſam nunc violant & iniurijs afficiût, tanto re vera miſeriores, quanto maius ſupplicium expectant. Recteque *par. 3. q. 83. ar. 3.* dixit B. Thomas, eam Altaris conſecrationem, ſanctitatem Chriſti Domini repræſentare.

Et non ſolùm Altaria eiuſmodi ac templa Domino
4 fuiſſe conſecrata, verum etiam † reconſecrata, ſi quando opus erat, aut ſi quando ab hæreticis contaminata fracta ſeu violata fuerant, ibidem ſatis apparet, dum ita orat Pontifex: [Domine Deus noſter, qui templum hoc redaperuiſti in habitaculum tuum, per deſcenſum viuifici Spiritus in venerando chriſmate, quod Prophetas & Apoſtolos ſanctificauit: Deinde propter peccata noſtra ipſum contaminati permiſiſti, &c.] Eaq; de re in Apologetico religionis Catholicæ, multa ſcribit & refert Reuerendiſſimus D. Lindanus Epiſcopus Ruremundenſis. Quinimò & Gentilibus hunc morem fuiſſe ſcribit Alexander ab Alexand. *Genial. dierum libro 5. capit. 13.* vt pollutioni locorum occurrerent, ideo quod ea fuit Aruſpicum opinio, quod † fulmina magnopere fierent
5 in locis pollutis. Et Cicer. *in oratione de Aruſpicum* reſponſis, teſtatur, etiam dijs quibuſdam expiationes decretas fuiſſe. Et ſanè extat huius conſecrationis elegans exemplum, *1. Machabæor. 4. cap. in hæc verba*: [Dixit Iudas Machabæus & Fratres eius: Ecce contriti ſunt inimici noſtri: aſcendamus nunc mundare ſancta & renouare. Et congregatus eſt omnis exercitus, & aſcenderunt in montem Sion, & viderunt ſanctificationem deſertam, & Altare prophanatum, & portas exuſtas, & in atrijs virgulta nata, ſicut ſaltum vel in montibus, & paſtophoria diruta,

diruta, & ſciderunt veſtimenta ſua & planxerunt planctu magno, & impoſuerunt cinerem ſuper caput ſuum, & ceciderunt in faciem ſuper terram, & exclamauerunt tubis ſignorum, & clamauerunt in cœlum. Tunc ordinauit Iudas viros vt pugnarent aduerſus eos, qui erant in Arce, donec emundarent ſancta. Et elegit ſacerdotes ſine macula: voluntatem habentes in lege DEI: & mundauerunt ſancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum. Et cogitauit de Altari holocauſtum, quod prophanatum erat, quid de eo faceret: & incidit illi conſilium bonum vt deſtrueret illud, ne fortè illis eſſet in opprobrium, quia contaminauerunt illud gentes, & demoliti ſunt illud. Et repoſuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret Propheta, & reſponderet de eis. Et acceperunt lapides integros ſecundum legem, & ædificauerunt Altare nouum ſecundum illud quod fuit prius, & ædificauerunt ſancta, & quæ intra domum erant intrinſecus, & ædem & atria ſanctificauerunt. Et fecerunt vaſa ſancta noua, & intulerunt candelabrum & Altare incenſorum & menſam in templum, & incenſum poſuerunt ſuper Altare, & accenderunt lucernas, quæ ſuper candelabrum erant in templo.]

Quibus ita conſtitutis ac præmiſſis, quæſtio in eo eſt, † Vtrum Altaria ab hæreticis vel alijs confracta ſeu violata, reconſecrari debeant necne: eiuſque quæſtionis reſolutio ex conſtitutione Alexandri III. Pontificis Max. *in d. cl. capit. 1.* facile haberi poteſt, dum in duobus caſibus eam reconſecrationem deſiderat. Quorum primus, eſt ſi motum fuerit Altare. Id quod tunc fieri exiſtimat Archidiaconus, *ad cap. ſi motum, de conſecrat. diſt. 1.* Si vel ex toto deſtructum & poſtea reædificatum ſit, vel in coniunctione menſæ ſeu tabulæ & inferioris ſtructuræ, ex amotione ſeparatio facta ſit. Nam quando Altare eſt firmum, ſtabile ac fixum, non tantum conſecratur tabula, ſed totum Altare, ſic vt conſecratio intelligatur principaliter in cõiunctione lapidis ſuperioris & ſtructu- 6

ĉturæ inferioris,& proinde ſi totum Altare ſine motione menſæ & lapidum ei coniunĉtorum, artificio quodam moueatur de loco ad locum, vel in eodem loco, nulla reconſecratione opus eſt, *ſecundum eundem Archidiaconum ibi, Henricum Bohic, & alios ad dict. cap. 1.* Secundus vero eſt, quando lapis ſuperpoſitus, qui ſigillum continet, confraĉtus aut etiam diminutus eſt. Id quod maiorem
7 explicationem requirit. † Etenim *vt ad d. capit. 1. num. 2. ait Panormit.* quando conſecratur Altare, fit vnum foramen paruum, vel in ſuperiore parte in ipſa mēſa lapidea Altaris, vel ante Altare, vel in latere dextero Altaris, & poſt conſecrationem clauditur paruo lapide quadrato aut rotundo, & paruus ille lapis vocatur ſigillum quod ſicut denotat & deſignat ipſum ſigillantem, ita ipſe lapis denotat locum eſſe conſecratum. In ipſo vero foramine apponuntur reliquiæ ſanĉtorum, & nomen Epiſcopi conſecrantis & nomen ſanĉti in cuius honorem conſecratur. Quomodo & Socrates *in Tripartita hiſtoria ait*, quod Zeno cum Eccleſiæ Gazę epiſcopatum accepiſſet imperante Theodoſio, fabricata Baſilica ante ciuitatem, & Altari fixo, oſſa Euſebij, Neĉtarij & Zenonis, collocauit iuxta ſanĉtum Neſtorem. Et beatus Auguſtinus *cap. 12. confeſſ. & Tomo ſecundo, epiſt. 59. & Tomo quinto, lib. 21. cap. 25. de ciuit. Dei.* [Quis, inquit, aliquando audiuit fidelium, ſtantem ſacerdotē ad Altare, etiam ſuper ſanĉtum corpus Martyris, ad Dei honorem cultumque extruĉtum, dicere in precibus, offero tibi Petre, Paule, vel Cypriane?] Ac rurſum Aurelius Prudentius Chriſtianę antiquitatis peritiſſimus & fideliſſimus teſtis, D. Eulaliæ virginis nobiliſſimæ encomium celebrans, ex illius more aſſerit: Altare Dei fuiſſe ſacris D. virginis oſſibus conſecratum. Cuius rei ſi quis rationem exquirat: Reſpondeo, † quod ſicut precioſa eſt mors iuſtorum in conſpeĉtu Domini, eorumque gratia & precibus nobis parcit, quomodo & olim propter Dauid ſeruum ſuum pepercit ciuitati: ita quoque poſitis ob eius conſpe-
8 ĉtum ſanĉtorum reliquijs, futurum putat Eccleſia, & vegratior ei ſit oblatio, & magis exorabilis Dominus. Ad

quod

quod alludit illud quod *Eccleſ. Hierarch. cap. 3.* ſcribit beatus Dionyſius, dum ait: [Sed & illud ſacratiùs intuere, quod impoſitis ſancto Altari venerabilibus ſignis, per quæ Chriſtus & ſignatur & ſumitur, adeſt protinus atque incunctanter ſanctorum deſcriptio, coniunctionem vnionemque cum illo altiſſimam & ſacratiſſimam indicas.] Et ideo magna olim inter veteres fuit quæſtio: Vtrum altaria ſine reliquijs ſanctorum conſecrari poſſent nec ne? Et ea in re vnus ex multis ita reſoluit Ioan. de Turrecremata antiquitus & doctus interpres, *ad cap. Placuit, de conſecrat. diſtinctione prima*, quod licet Sanctorum reliquiæ non ſint de ſubſtantia conſecrationis Eccleſiæ vel Altaris, tamen non facile debet Altare ſine reliquijs iſtiuſmodi conſecrari, ſi haberi poſſint. Et cum haberi non poſſunt, ſolent plerique ſacroſanctum Chriſti corpus apponere, quod an fieri debeat & conueniat, *ad dict. cap. 1. num. 2.* diſputat Panormitanus. Et licet teſte Auguſtino, *cap. 27. lib. 8. de ciui. Dei*, nec ſacerdotes conſtituimus, nec ſacrificia offerimus martyribus, & ſanctis noſtris, quia hoc Deo competit: eos tamen & eorum reliquias colimus & honoramus. Nam vt *libr. 4. de orthodoxa fide capit. 16.* ſcribit Damaſcenus, fontes nobis ſalutares dominator Chriſtus præbuit, Sanctorum reliquias, multimoda beneficia ſcaturientes: vtpote per quas Dæmones abiguntur, infirmi curantur, cœci vident, leproſi mundantur, tentationes & triſtitiæ ſoluuntur. Qua de re & plurima quoque ſcribit Hieronymus *contra Vigilantium*, & idem B. Auguſtinus *lib. 9. confeſſ. cap. 7.* Quæ cum ita ſint, neque perperam & ſine fructu ſacris altaribus imponuntur, neque vanum aut leue cenſeri debet, ſi confracto aut diminuto illo lapide, qui ſigillum continet, noua conſecratio ſeu reconſecratio eſt neceſſaria, cum non difficulter ex eo aliquid vel excidere, vel contaminari, vel aliter quam oportet, tractari potuerit, & cum hæc ſancta menſa ſit vice loci ſepulturæ, in quo poſitus eſt Chriſtus, aut, vt alij volunt, deſignat præſepe Domini, geritque typum ſpiritualis altaris, mirum videri non debet, ſi tam religioſe haberi ac ſeruari debeat.

Quod

Quod autem reconſecrationem neceſſariam eſſe dicimus, cum hic lapis qui ſigillum continet, confractus & diminutus eſt, ita accipi atque intelligi oportere ſcribit Innocentius Tertius Pontifex Maximus, ſi enormiter læſus ſit, ita vt tota penè illius forma immutetur, *ca. Quod in dubijs, & ibi Doctores, de conſecr. Eccleſia.* Etenim paria ſunt aliqua eſſe fracta, inquit Anchar. ibi & enormiter eſſe læſa, non etiam ſi leuis & modica ſit offenſio, quæ nec Sanctorum reliquias, nec conſecrationem ipſam attingat. Et fuſius hac de re *ad d. capit. Si motum,* loquens Ioannes de Turrecremata, multis quidem verbis, ſed in ſubſtantia his caſibus, prædictam Altaris reconſecrationé requirit, ſi Altare ex toto deſtructum eſt: ſi ſuperior tabula vel menſa in qua fit principaliter conſecratio, vel mota vel ſua forma mutata, vel in Angulis & cornibus conſecratis, vel alias vltra medietatem ſeu enormiter (quod arbitrio Epiſcopi relinquitur) fracta ſit: ſi aliquis de lapidibus principalibus ſtipitis menſam contingentibus amotus ſit, veluti cum ſuper quatuor columnas Altare erectum eſt, ſi ſigillum Altaris fractum aut diminutum ſit, & denique ſi quando ſic angeretur Altare, quod ſuperiorem ſuam formam amitteret. Aliud igitur eſt de lapidibus parietis ſiue ſtipitis, qui non tangunt menſam, aut quibus lateraliter Altare compaginatum eſt, eorum enim motio reconſecrationem non requirit. *Dd. in dict. capit. 1.* At vbi Eccleſia polluta eſt, ſicut illa reconciliari & expiari debet, ita quoque & Altaria quæ in eo exiſtunt. *Panormit. & alij in capitul. propoſuiſti, de conſecrat. Eccleſ. & Angelus Clauaſius in ſua ſumma ad verbum, Altare, numer. 4.*

(:)

CAP.

CAP. XXXVII.

Altaria & templa an ſint reconcilianda, in quibus vel ſacerdotes ab hæreticis, vel hæretici à ſacerdotibus occiſi ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Mors ſanctorum eſt pretioſa in conſpectu Domini.*

2 *Sacerdos inuaſus in Eccleſia, poteſt aggreſſorem ſuum occidere, & nihilominus deinde ſacrificium peragere.*

QVONIAM vero Altaria vna cum templis pollutis reconcilianda eſſe diximus: non inopportunè hic quæri poteſt, an Eccleſia polluta eſſe videatur & reconciliatione iſtiuſmodi opus ſit, ſi ab inſanis hæreticis iconomachis & iconoclaſtis, ſacerdos aliquis vel laqueo ſuſpenſus, vel multis vulneribus confoſſus, & pro fide Catholica martyrio affectus ſit, ſicut accidit in beato Thoma Cantuarienſi Epiſcopo. Nam cum ſanguis martyris Eccleſiam non polluat ſed ornet, ſitque † pretioſa mors ſanctorum in conſpectu Domini, ſunt qui exiſtimant propter eiuſmodi ſanguinis effuſionem non polluentem ſed ſanctificantem, nulla reconciliatione opus eſſe. Sed quoniam Eccleſia polluitur non propter martyris paſſionem, quæ Deo gratiſſima eſt, ſed propter perſecutoris actionem quæ Domino diſplicet: vtique cum Petro Paludano, & Hugone exiſtimat Ioannes de Turre Cremata *ad capitul. ſi motum, de conſecrat. diſtinctione prima*, contrariam partem eſſe veriorem, eoque magis, quod ſi ratione delicti reconcilianda eſt Eccleſia vbi iniquus occiditur, multo magis reconciliari debet, vbi

bet, vbi ſanguis iuſti effunditur *argum. capitul. ſi non licet, 23. quæſtion.* 5. quo caſu maiore iniuria Eccleſia affecta fuiſſe videtur.

2 E contra vero, ſi ſacerdos † eiuſmodi impium aggreſſorem in templo occidat, nulla reconciliatio eſt neceſſaria. Etenim non niſi iniurioſa ſanguinis effuſio Eccleſiam polluit, *ca. vnico, de conſecr. Eccleſ. libr. 6.* Iniurioſa autem non eſt, quæ fit ad defenſionem propriam ac rerum ſacrarum *l. vt vim. ff. de iuſt. & iure, cap. de his, 50. diſtinct.* Et ideo dixit Ioan. de Lignano *in ſuo tractatu de iuſto bello,* quod ſi ſacerdos ad Altare celebrans inuaditur ab aliquo, poteſt dimittere celebrationem ac ſe defendere, & ſi in illa rixa ſe defendendo occidat aggreſſorem, poteſt in continenti ad Altare redire, & Miſſam peragere. *Quod ſequitur Panormit. in capit. clerici, 1. de vita & honeſt. cleri. & Hippolytum ad leg. is qui aggreſſorem, numer. 3. C. ad leg. Cornel. de Sicarijs.*

CAP. XXXVIII.

Altaria omnia ſi demolita ſint, an alijs relictis, alia pauciora duntaxat reparari aut de nouo ædificari poſſint.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici ſacræ ſcripturæ verba ſemper cauillantur.*
2 *Altaria fuiſſe plura olim in Eccleſia.*
3 *Miſſas an plures vno die fieri expediat.*
4 *Miſſæ cur nunc ſint plures quam olim.*
5 *Altaria quando deſtrui poſſunt.*

IN CONCILIO Melden ſi ſcriptum erat hoc pacto: [Eccleſiæ vel Altaria quæ ambigua ſunt de conſecratione, conſecrentur: & ſuperflua Altaria deſtruantur] *c. Eccle-*

c. Eccleſiæ, de conſecr. diſtinct. 1. Ex quo factum eſt,† quod pleriqueimprobi & phanatici homines, occaſionem quærerent dicendi & arguendi, inutilem nec ferendam eſſe tot altarium conſtructionem, quot hodie paſſim in Catholicis Chriſti Eccleſijs reperiuntur, atque proinde poſt vaſtationem templorum & altarium, nihil referre, ſiue vnum ſiue plura reficiantur, quinimò vnum ſufficere, de pluribus nihil ſcriptum extare. Et ſicut ſacra ſcriptura ſobrijs ac prudentibus ſalutarem præbet alimoniam, ſtultis vero & impijs hæreſeos maioriſque impietatis miniſtrat occaſionem, vt qui aranearum in morem nihil ex illis præter exitiale venenum ſugunt: ita quoque & huius temporis hæretici, non ſacrorum canonum authoritati ſubijci, ſed eos ſibi ſubijcere cupiunt, eorumque verba captant & ſenſum relinquunt.† Sed ſi oculos aperire, & veterum ſcripta diligenter excutere vellent, non difficili negotio inuenirent, pluriũ altarium vſum, non ex noua & recenti inuentione, ſed ex antiquo Eccleſiæ ritu receptum eſſe. Etenim *in oratione in lauacrum* D. Gregorius Nazianzenus meminit magni altaris, indicans & tunc fuiſſe parua altaria. Ait enim: [Statio in qua poſt baptiſma ante magnum altare conſtiteris, futuræ gloriæ præludium eſt. Et conſtat Gregorium Magnum cũ paternam domum in cliuo Schauri poſitam, in monaſterium redegiſſet, in illius monaſterij Eccleſia quatuor altaria erexiſſe. Et ſanè non longè ab hac diſputatione, ea quorundam diſtat contentio,† an magis expediat in vna Eccleſia quolibet die vnam duntaxat fieri miſſam vel plures. Nam qui plura altaria non ferunt, hi & frequentiam quoque miſſarum quæ in his fieri ſolent, damnare videntur, & antiquitatis & vtilitatis quæ inde prouenit, ignoratione labuntur. Nam præterquam quod in Concilio Toletano & Antiſiodorenſi plures Miſſæ permittuntur: Magnus ille Leo Pontifex *Epiſtola 74.* expreſſis verbis præcipit ſacrificij oblationem indubitanter iterari, cum numeroſior populi conuentus eſt: quaſi iniquum ſit, eos qui prima diei parte ad Eccleſiam venire non poſ-

1

2

3

 ſunt,

ſunt, ſua deuotióne priuari & tanti ſacrificij vtilitate carere. Et ſicut panem quotidianum aut ſæpius eodem tempore & loco, quotidianum ſacrificium iterari nihil vetat. nec deteriore loco eſſe debemus, quam olim Iudæi, quos in templo Salomonis & mane & veſperi agnum immolaſſe conſtat, *Exodi capit. 29.*
4 † Et licet olim non tam frequentes fuerint Miſſæ, ac tot altaria quot nunc ſunt, vel quòd minor eſſet Sacerdotum numerus, vel quòd in metu perſecutionis altaria tam ſecure ædificari non poterant, mutatis tamen temporibus & cauſis, etiam eiuſmodi res mutari potuerunt, aucto ſcilicet Dei populo, eoque in infinitam pene multitudinem excreto, Alioqui enim, propterea quod ſub ætate Apoſtolorum vix in qualibet ciuitate vna domus diuinis ædificijs dedicata erat, nunc dicendum foret, egregia hæc templa ac monaſteria, & tot Baſilicas hac tempeſtate extantes & magna pietate extructas, dirui proſterni & ſubuerti oportere, vt hæc eleganter *in oratione ſua de pluralitate* Miſſarum diſſerit Nicolaus Sanderus Theologus Anglus. Neque etiam ab hac ſententia animum meum dimouere poteſt id, quod ex præallegato Meldenſi Concilio proponitur, propterea quod per ſuperflua altaria, eorum pluralitatem non deſignat, ſed ea duntaxat intelligit, quæ vel Sanctorum reliquias non habent, *Gloſſa in dict. capitulo, Eccleſiæ, ad verbum ſuperflua,* vel competenti dote deſtituuntur, *capitulo, Omnes Baſilicæ, de conſecratione diſtinctione prima,* vel per villas & agros, in quibus nullum corpus, aut nulla oſſa Martyris condita ſunt, negliguntur, *capitul. placuit, & capit. concedimus, eadem dict.* Nam alioqui hoc abſurdi ſequetur, quod Sacerdotes quos in vna eademque Eccleſia ſæpe conſtat eſſe plurimos, quotidie ſi velint, celebrare non poterunt: & quod multorum defunctorum piæ voluntates fraudabuntur, qui pro ſua
5 deuotione & religione, in alijs & alijs altaribus Miſſas fundarunt. Non dico magnam altarium frequentiam ac multitudinem in Eccleſijs Catholicis planè eſſe neceſſariam, ſicut in pleriſque Eccleſijs Cathedralibus rariora extant, neque hoc etiam requiro, vt omnino totidem altaria

altaria reparentur & extruantur in Eccleſijs deuaſtatis, quot ante erant, ſed pijs hominum fundationibus, decori atque honori Eccleſię, nihil detrahendum eſſe cenſeo, habita etiam ratione multitudinis ſacerdotum, qui in Eccleſia verſantur, arbitrio ac moderatione Epiſcopi Diœceſani. Quibus etiam ceſſantibus exiſtimo ab eiuſmodi altarium demolitione, propter ſcandalum populi quod his calamitoſis temporibus facile oriri poſſet, quantum fieri poterit abſtinendum eſſe, ſicut & olim in Concilio Aphricano, demolitio altarium propter ſimile ſcādalum publicum fieri prohibetur, quæ eo ſcandalo non ſubexiſtente, fieri debuiſſet: *dict. cap. Placuit, de conſ. diſtinct. 1.*

CAP. XXXIX.

Altaria deiecta & demolita, ex qua materia reparari ſeu reædificari debeant.

SVMMARIVM.

1 *Templorum apud veteres varia figura.*
2 *Altarium olim diuerſitas.*
3 *Apoſtoli cuiuſmodi altaribus vtebantur.*
4 *Altaria cur hodie ſint lapidea.*
5 *Calices ſacri quales eſſe debeant.*
6 *Cereorum antiquus in Eccleſia vſus.*

QVEMADMODVM † olim apud veteres variæ fuerunt templorum formæ, vt quod pleraque deſuper patens foramen haberent, plæraque humili 1

loco & ex humili materia conſtructa erant, plæraque etiam mira arte, luxu ingenti, marmoreque & auro elaborata, *vt refert Alexander ab Alexandro libro ſecundo, Genialium dierum cap. 22.* ita quoque varij generis apud eos erant altaria & aræ. † Superis enim è terra exaltatis aris: terreſtribus in terra: inferis vero ſub effoſſa terra ſacra facere conſueuerant, & apud Iudæos diu ſeruatum fuit, vt terreſtribus dijs in cauernis: Soli vero in ſublimi ſacrum facerent. Nonnunquam ſine ara in nudo ſolo & pauimento. Nonnunquam etiam ſuper eſcharam, ſicut Eumenæus apud Homerum. Aliquando vero ſuper aram vel quadratæ figuræ vel alterius, ceſpitem ex gramine ſeu verbenas apponentes, eandemque fronde ornantes, vt Ioui eſculo, Apollini lauro, Mineruæ olea, Veneri myrtho, Herculi populo, Baccho hedera, Pani Pino, Diti autē cupreſſo. Sic & olim in veteri teſtamento altaria ex varia materia, non tantùm ex lapide, confecta eſſe conſtat. Nam *vt eſt Exodi 20. capit.* dixit Dominus ad Moyſem: [hæc dices filij Iſrael. Altare de terra facietis mihi & offeretis ſuper eo holocauſta & pacifica veſtra, oues veſtras & boues, in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei. Veniam ad te & benedicam tibi. Quod ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus.] Rurſum vero, *vt eſt 3. Regum cap. 7.* [Fecit Salomon omnia vaſa in domo Domini aurea: altare aureum, & menſam ſuper quam ponerentur panes propoſitionis auream.] Legimus etiam *Exodi 36. & 37. capit.* altaria fuiſſe conſtructa de lignis Sethim, ſicut & hodie in Eccleſia Lateranenſi dicitur extare altare ligneum, in quo olim beatus Petrus, alijque Sancti dicuntur celebraſſe. Ad quæ omnia reſpexiſſe videtur in ſuis ſententijs beatus Bernardus, dum ſic ait: [Altaria quibus vota ſuperponere debemus, tria ſunt: diuinarum ſanctionum expletio, quod fit de lignis Sethim in deſerto: beatorum multiplex aduocatio, quod fit de lapidibus quos ferrum non tetigit: Redemptoris humilis incarnatio, quod fit de terra.] Sicut & mox iterum ſubijcit, quod tria ſunt operimenta altaris. De

ris. De peccatis pœnitẽtialis afflictio, quæ eſt cilicium. De venia laudis lætitiæ magnitudo, quæ eſt velut æs ſonans: De gratia præconialis iubilatio, quæ rutilat velut aurum.] Quæ cum ita ſint: mirum videri poteſt, quod in Concilio Hipponenſi cautum fuit, altaria lapidea eſſe oportere *cap. altaria, de conſecr. diſtinction. prima*, & aliter conſecrari non poſſe. Sed cum cuiuſque temporis cauſas & rationes perſcrutamur, vt cum Ioanne de Turre Cremata ibi, dicere poterimus, quod cum † à Pontificatu B. Petri Apoſtolorum Principis, vſque ad tempora B. Sylueſtri, rabies & gladius perſecutoris non ceſſaret, nullaq; certa eſſet Epiſcopalis ſtatio, vbicunque neceſſitas compulit, ſiue in cryptis, ſiue in domibus fidelium, ſiue in alijs locis quibuſcunque, ſuper altare ligneum in modum arcæ concauum, quod à ſacerdotibus vbicunque Epiſcopus Romanus latitabat, ponebatur, miſſam celebrabant, teſte Alexandro de Halis, quẽ allegat. Quæ ratio cum poſteriorib. ſeculis, depulſiſque & fugatis perſecutorum furioſis inſultibus ceſſauerit, factum eſt, vt ab his altaribus ligneis receſſum ſit, atque vt ex lapide, non ex terra deinde fierent,† vel in memoriam eius, quod ſacroſanctum Chriſti corpus olim in monumento lapideo poſitum & collocatum fuerat, *vt eſt apud Matthæum, cap. 27. Marcum, cap. 15. & Lucam, capit.* 23. vel quod altare inter alias ſuas ſignificationes, vt plæriq; ſentiunt, etiam Chriſtum deſignat, quem beatus Paulus, *prim. Corinth.* 10. *cap.* in petra præfiguratum fuiſſe teſtatur: vel etiam quod teſte B. Thoma, reuerentiæ Eccleſiaſticæ magis conuenit, ſolidum atque durabile eſſe illud, quod ſacra vnctione conſecratur. Quibus non multum abſimile eſt, quod ex epiſtola B. Euſebij & Silueſtri ſacri canones conſtituunt, vt nemo peragat ſacrificium altaris, in ſerico panno aut tincto corporali, ſed in puro lineo vel linteo ab Epiſcopo conſecrato, ſicut corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſindone linea munda ſepultum fuit, *cap. conſulto. de conſecr. diſt.* 1. Et quod olim in veteri teſtamento ac tempore Salomonis, vel ex lignis ſethim, vel ex auro altare extructum

fuit, ad myſticam quandam interpretationem potiſſimum pertinuiſſe, & Gloſſa *ad d. cap. altaria*, quam alij ſequuntur, teſtatur, & ex præcitato B. Bernardi loco apparet. Etenim præter id quod ab eo dictum eſt, cenſent cum B. Thoma plærique, per lignum Sethim, ſignificari mundam, firmam, incorruptam, & ad offerendum ſacrificium bonorum operum præparatam iuſtorum vitam: per aurum vero Salomonis, perfectorum conuerſationem, qui ſunt in fide firmi, ſapientia fulgidi, & virtutibus ornati, cuiuſmodi decet eos, qui Domino in altari deſeruiunt, lux mundi appellantur, omnium ſunt patres, & ab omnibus venerandi, *cap. ſacerdos 93 diſtinct. capit. neceſſe 1. quæſtion. 1.* Et cum aureorum altarium ædificatio, nunc aut impoſſibilis eſſet aut rariſſima, nihil his hodie opus eſt, ſed ſufficit ſi eius generis erigantur lapidea, quæ & facilius haberi poſſunt, & rei propoſitæ, atque ſacrificio noui teſtamenti magis congruunt, vilia tamen non ſint, nec ex terra, in quibus hoc ſacroſanctum corpus Domini noſtri reponitur. Quod de aureis & alijs altaribus loquens & indicans ſanctus ille Hieronymus, cuius verba recitantur *in cap. gloria 12. quæſt. 2.* [Hæc, inquit, tunc probabantur à Domino, quando ſacerdotes hoſtias immolabant, & ſanguis pecudum erat remiſſio peccatorum, quanquam hæc omnia præceſſerint in figura.] Sic & olim in Concilio Rhemenſi Canon. 6.
5 cautum fuiſſe legimus,† ne de ære aut ex aurichalco calix fieret, quia ob vini virtutem, æruginem facit, paritérq́; vomitum prouocat, & vt nullus aut in ligneo aut in vitreo calice Miſſam faceret, ideo quod & lignum poroſum eſt, & vitrum fragile, ex quo periculum effuſionis ſanguinis Domini imminere poſſet, *cap. vt calix, & ibi gloſſa de conſecr. diſt. 1.* Nam quamuis olim ante ea tempora ſacerdotes non aureis ſed ligneis calicibus vtebantur, & Sepherinus Pontifex patenis vitreis Miſſas celebrare conſtituit, quia tamen ratio temporis mutata eſt, Vrbanus Papa omnia miniſteria ſacra, deinde fecit argentea, & ſicut in reliquis cultibus, ita & in eo magis & magis, per incrementa temporum decus ſuccreuit

Eccle

Eccleſiarum. Et ne decus matris Eccleſiæ minueretur, ſed magis cumularetur & amplificaretur: in Concilio Tribirienſi ſtatutum fuit, vt deinceps nullus ſacerdos ſacrum myſterium corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti in ligneis vaſculis vllo modo conficeret, *cap. vaſa, dicta diſtinctione prima.* adiecitque idem Concilium Rhemenſe, vt calix Domini cum patena, ſi non ex auro, omnino ex argento fieret, aut ſiquis tam pauper eſſet, vt talem habere non poſſet, ſaltem ſtanneum calicem ſibi compararet, *dict. cap. vt calix.* Et cum facilior ſit argentei vel aurei calicis comparatio, quam altaris ex eo metalli genere conſtructio, quã nec ſummi quidem Reges hodie faciunt, mirum certè videri non debet, ſi ab vſu eiuſmodi altarium receſſum ſit, aurei vero vel argentei calicis vſus remanſit, iuxta illud Aurelij Prudentij in hymno de ſancto Laurentio: [Argenteis ſcyphis ferunt Fumare ſacrum ſanguinem: Auroque nocturnis ſacris, Adſtare fixos † cereos.] Quem tamen vſum ita demum probat Chryſoſtomus *homilia 53. in Matthaeum*, ſi ex rebus iuſtè partis hi calices facti ſint. Ne putemus nobis ſatis eſſe ad ſalutem, inquit, ſi cum viduas & pupillos ſpoliauerit, aureum calicem & gemmis ornatum huic menſæ offeras. Igitur in propoſita quæſtione dicimus, eos ad quos Eccleſiarum atque altarium reparatio pertinet, oportere ea, vt in his Domino ſacrificium fiat, ex lapide iuxta dictorum canonum conſtitutionem, extruere vel reparare.

(:)

CAP. XL.

An laici effuſam & conculcatam ab hæreticis & iconoclaſtis ſacroſanctam Euchariſtiam tangere, ſuſcipere, & cuſtodire poſſint?

SVMMARIVM.

1 *Laici inter ſacerdotes ſedere non debent.*
2 *Moniales ſacra non tangunt.*
3 *Punitio eorum qui olim arcam tetigerant.*
4 *Miracula quædam de his qui ſacram Euchariſtiam contrectabant.*
5 *Laici in neceſsitate Euchariſtiam deferre poſſunt.*

1 IN Concilio Moguntino cautum fuiſſe legimus, † vt laici ſecus altare, quando ſacra myſteria celebrātur, inter clericos ſtare vel ſedere nō præſumerent, ſed pars illa quæ cancellos ab altari diuidit, pſallentib. tantum clericis pateret, *cap. 1. de vita & honeſt. cler.* Id quod & Clemens Pontifex his quoque verbis conſtituerat: [Sacerdotum aliorumque clericorum Eccleſijs ſeruientium honores, à laicorum loco diſcrete apparere conuenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco vbi ſacerdotes & reliqui clerici conſiſtunt (quod presbyterium nuncupatur) quando Miſſa celebratur, conſiſtere, vt libere ac honorificè poſſint ſacra officia exercere,] *c. ſacerdotum, de conſecr, diſt. 2.* Quod amplius eſt, etiam † de ſa-2 cratis Deo fœminis & monachis, in hęc verba reſcripſit Sother Pontifex Maximus: [Sacratas Deo fœminas & monachas, ſacra vaſa vel ſacratas palas penes vos contingere & incenſum circa altaria deferre, perlatum eſt ad Apoſtolicam ſedem. Quapropter huius ſanctæ ſedis authoritate, hęc omnia vobis reſecare funditus, quanto citius

citius poteritis cenſemus. Et ne peſtis hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abſtergi citiſſimè mandamus.] *c. ſacratas, 23. diſtinct.* Quod ſi ita eſt, vt certè eſt, & ſi Diaconus pręſente presbytero corpus Chriſti dare non poſſit (vt eſt in Concilio Arelatenſi quod circa annum 326. coactum fuit,) quantò minus poſſunt hi laici, vel etiam hæ ſacratæ virgines & mulieres, ſacrũ Domini noſtri Ieſu Chriſti corpus manibus ſuis attingere aut contrectare, vt eleganter ex Concilio Rhemenſi *Canon. 2.* refert tex. *in cap. peruenit. De conſecr. diſt. 1.* dum ait: [Peruenit ad notitiam noſtram, quod quidam presbyteri in tantum paruipendebant diuina myſteria, vt laico vel fœminæ ſacrum corpus Domini tradant ad deferẽdum infirmis, & quibus prohibetur ne ſacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent, illis ſancta ſanctorũ committuntur. Quod quam ſit horribile, quamq́ue deteſtabile, omnium religioſorum animaduertit prudentia. Igitur interdicit per omnia Synodus, ne talis temeraria præſumptio vlterius fiat, ſed omnimodo presbyter per ſemetipſum infirmum communicet.] Et † ſi olim in veteri teſtamento per medium caſtrorum tranſeuntes præcones, edixerint ne quis appropinquaret ad arcam Domini, *vt eſt Ioſue c. 3.* & quinq; millia ex plebe Bethſamitide percuſſa ſint, eo quod arcam vidiſſent. *1. Regum cap. 6.* & Oza quia manum ad eam calcitrantibus animalibus extenderat, iuxta eandẽ à Deo ſubita morte mulctatus eſt; certè multo magis metuere debẽt laici ſiue ſint maſculi ſiue fœminę, ne ad corpus Domini manum ſuam extendant. † In cuius rei teſtimonium *ſerm. 5. de lapſis* refert ſanctus ille Cyprianus, quod cum quædam arcam ſuam, in qua Domini ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire, igne inde ſurgẽte deterrita eſt, ne auderet attingere. Et quidam alius ſacrificio à ſacerdote celebrato, partem cum alijs latenter accipiens, ſanctum Dei contrectare non potuit, cineremq́ue ferre ſe apertis manibus inuenit. Addo etiam quod *libr. 8. hiſt. Eccleſiaſt.* ſcribit Zozomenus *c. 5.* quod muliere quadam ab hera ſua ſacroſanctam Euchariſtiam ſibi datam in manus accipiente, ſanctum

3

4

ſanctum hoc corpus Domini in lapidem cõgelauit. Vnde eadem ſua hera perterrefacta, metuens ne quid ſibi mali propter eam rem,quæ diuinitus acciderat,contingeret, ad Epiſcopum curſu contendit, ac ſeipſam prodens,lapidem oſtendit, materiam incognitam & colorem admirabilem habentem, ſimulque veniam cum lachrymis petijt. Refertque etiam *in vita S. Euthymij* Cyrillus eremita quendam Therebonem qui temere ad adyta & ſacroſancta ingreſſus erat, ignem in quodam diffuſum linteo vidiſſe, & circa ſe conſtitiſſe, vnde retrogreſſus ad templi veſtibulum ſe recepit, & cum magna in ſynaxim reuerentia ſubſtitit. Longè horribilius eſt,quod ſanctus Optatus Epiſcopus *libr.3.contra Donatiſtas* ſcribit, fuiſſe qui non tantùm ſacram Euchariſtiam indignis ſuis manibus contrectabant, verum etiam eam canibus fundi præcipiebant. Eoſdem vero canes rabie accenſos,ipſos dominos ſuos,quaſi latrones,ſancti corporis reos, dente vindice tanquam ignotos & inimicos laniaſſe, ſanctamq; ampullam chriſmatis, quam per feneſtram eiecerant, Angelica manu deductam Deoque muniente inter ſaxa illeſam concidiſſe. Quæ omnia licet ſint & æquiſſima & veriſſima, quod ſi tamen neceſſitas imminet, veluti ſi impij iſtiuſmodi hæretici, iconoclaſtæ & iconomachi, qui ſacroſancta pedibus inquinatis conculcant altaria,qui rapaci manu cuncta depopulantur,& qui ſacros calices Chriſti ſanguinis portatores confringunt, ſanctiſſimas hoſtias ipſamque ſacroſanctam Euchariſtiam excutiunt atque in terram effundunt, ſicut aliquando factum fuiſſe iam diximus,& ſæpius ante factum eſſe *libr.13.cap.19.* refert Nicephorus, dum ait, milites eo ingreſſos eſſe, vbi ſanctum repoſitum erat, & ſanctiſſimum Chriſti ſanguinem in eorum veſtimenta effuſum fuiſſe: vtique eo caſu cenſeo,laicos tam maſculos quam fœmininas abſentibus ſacerdotibus & clericis, eandem ſacroſanctam Euchariſtiam ac ſanctiſſimas hoſtias reuerenter, ſicut diuinam maieſtatem decet, humo attollere, recipere,ex manibus iſtiuſmodi ſceleratorum hominũ eiecta occultare,ac deinde

ad ſacerdotes Dei cum debita deuotione deferre poſſe. Multa.n.in his permittere neceſſitatem, vel ex eo ſolo conſtat, quod in † neceſſitate etiam laici, qui alias non admittuntur, baptizare poſſunt, *c. ſanctum eſt, de conſecr. diſt. 5.* Ex quo capite, hoc de contrectatione ſacræ Euchariſtiæ, ad verbum Euchariſtia, tradidit Berthachinus. Eaq; res exemplo non caret, & eleganter oſtendit Euſebius, etiam puero laico, propter imminentem neceſſitatem, ſacrã Euchariſtiam in manum datam fuiſſe. Etenim *li. 6. c. 14. Eccleſiaſt. hiſt.* ex Dionyſio Alexand. ita ſcribit: [Serapiõ quidam erat apud nos fidelis ſenex, qui diu quidem inculpate vixerat, in perſequutione vero ceciderat. Hic ſæpenumero recipi petierat, verum nemo illi attenderat. In morbo aũt conſtitutus, totum triduum mutus, & ſenſuum facultate deſtitutus mãſit. Poſt vbi quarto die nonnihil cõualuiſſet, nepoti ex filia ad ſe vocato dixit: Quouſq; ô filj, detinetis me? Obſecro properate, & me velociter abſoluite. Voca ad me aliquem ex presbyteris, quibus dictis iterum obmutuit. Cucurrit puer ad presbyterum. Erat aũt nox: presbyter ægrotabat, ideoq; ire cũ puero non poterat. Quoniam vero mandaueram, morituros, ſi petant, & maxime ſi etiam antea ſuppliciter petierunt, admitti debere, vt ſpe bona fulti migrent, parum Euchariſtiæ puero dedit, iuſſitque vt id infunderet, & in os ſenis inſtillaret. Puer redit, adferens Euchariſtiam. Cum aũt è vicino eſſet, antequam ingrederetur, rurſus Serapion: Venis, inquit, fili? Presbyter quidem venire non põt, tu vero confeſtim facito, quod ille præcepit, meq; dimitte. Infudit puer ac ſimul oris ſenis inſtillauit. Qui cũ parum guſtaſſet, mox ſpiritũ reddidit.]

Et hæc quidem de reparatione, refectione, & reſtauratione ſacroſanctarum Catholicarum Eccleſiarum dixiſſe ſufficit, ad gloriam & honorem Dei Optimi Maximi, glorioſiſſimæ ſemper benedictæ & intactæ Virginis, & Matris Mariæ, omniumque ſanctorum ordinum, quorum fauore & beneficio hos noſtros labores abſoluimus anno 1573. profeſſionis noſtræ publicæ decimo octauo, cum præcedentib. annis templa diuino numini

dicata,

dicata, á ſe ſceleratis & infamibus hæreticis plus quam Barbarica rabie, conculcatis omnibus ſacris, eſſent ſpoliata, diruta, euerſa & fœdis incēdijs vaſtata, reprimente nihilominus eorum conatus, Clementiſſimo Principe noſtro Philippo Hiſpaniarum Rege Catholico, eiuſque fortiſſimo Vicario & locum tenente Ferdinando Duce Albano, per quos ædificium quod conſtruere niſus eſt diabolus, ſtatim deſtruere dignatus eſt Chriſtus, quem ſupplici deuotione oramus, vt omnibus Regibus & Principibus Chriſtianis, eandem animi fortitudinem & pietatem ad debellandos ſanctiſſimi nominis ſui hoſtes concedat. Etenim cum à Præſulibus Eccleſiarum, & Principibus prouinciarum, in iſtiuſmodi homines remiſſius agitur: egrediuntur de caueis ſuis vulpes nequiſſimæ, & prætēta ſpecie pietatis, ſeducendoq́, ſupplices, vineam Domini Sabaoth tāto grauius quanto liberius demoliuntur. Cum autem aduerſus eos igne Dei fidelium zelus ſuccenditur: in ſuis foueis deliteſcunt minuſque ſunt noxij, licet occultum ſpargendo virus nocere non deſinant.

FINIS.